

GMINA
NOWY TARG

STRATEGIA ROZWOJU GMINY NOWY TARG NA LATA 2025 - 2035

Nowy Targ, lipiec 2025

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr/...../.....
Rady Gminy w Nowym Targu z dnia
.....roku

Wersja robocza dokumentu

**Strategia Rozwoju
Gminy Nowy Targ
na lata 2025 - 2035**

Nowy Targ, lipiec 2025 roku

**Zespół ds. opracowania „Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 – 2035”
powołany Zarządzeniem nr 120.11.2024 Wójta Gminy Nowy Targ z dnia 8 sierpnia 2024
roku w składzie:**

Krzysztof Łapsa – II Zastępca Wójta Gminy Nowy Targ, Przewodniczący,
Jan Pawlikowski – I Zastępca Wójta Gminy Nowy Targ,
Beata Szewczyk – Sekretarz Gminy, Naczelnik Wydziału Organizacyjnego i Spraw
Obywatelskich,
Katarzyna Bryja – Skarbnik Gminy,
Stanisław Żółtek – Naczelnik Wydziału Gospodarki Przestrzennej i Inwestycji,
Jadwiga Barnaś – Naczelnik Wydziału Podatków i Opłat,
Józef Krawontka – Naczelnik Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Nieruchomościami,
Czesław Luberda – Naczelnik Wydziału Infrastruktury Społecznej i Promocji,
Anna Parzygnat – Naczelnik Wydziału Finansowego,
Józef Tazik – Naczelnik Straży Gminnej,
Jadwiga Batkiewicz - Dyrektor Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół Gminy Nowy
Targ,
Daniel Janczy - Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
Józefa Kuchta – Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury,
Iwona Faltyn – Dyrektor Bibliotek Gminnych.

Opracowanie

Barbara Łączna
Grzegorz Godziek
dr Daniel Budzeń
Grzegorz Roman

Zdjęcia

Urząd Gminy Nowy Targ

PROREGIO CONSULTING Grzegorz Godziek
& PERIDEA Barbara Łączna
biuro@proregio.pl
+48 601 961 499, +48 695 600 690

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	7
1.1 Uwarunkowania formalno-prawne planowania strategicznego	7
1.2 Metodologia, w tym partycypacyjny model tworzenia „Strategii”	9
2. Założenia do Strategii rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035.....	12
2.1 Diagnoza stanu gminy – synteza	12
2.2 Strategiczne wyzwania rozwoju.....	39
3. Wizja i cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym	49
3.1 Wizja rozwoju gminy Nowy Targ.....	49
3.2 Cele strategiczne i operacyjne.....	50
3.3 Scenariusze rozwoju a realizacja wizji i celów strategicznych	54
4. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych	56
4.1 Cel strategiczny I. Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota.....	56
4.2 Cel strategiczny II. Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność.....	61
4.3 Cel strategiczny III. Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość.....	64
4.4 Cel strategiczny IV. Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność	66
5. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia.....	71
5.1 Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania	76
5.2 Ocena „Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035”	76
5.3 Inne warunki wymuszające aktualizację „Strategii”	78
6. Model funkcjonalno-przestrzenny jako integrator planowania strategicznego i przestrzennego dla gminy Nowy Targ.....	80
6.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna obszaru gminy Nowy Targ.....	80
6.2 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej.....	84
6.3 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla obszaru gminy Nowy Targ	118
7. Obszary strategicznej interwencji	128
7.1 Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.....	128
7.2 Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano wraz z zakresem planowanych działań.....	132
8. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	133
8.1 Poziom merytoryczny	133
8.2 Poziom organizacyjny.....	142
8.3 Poziom społeczny	145
9. Zgodność „Strategii” z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu	147
10. Ramy finansowe „Strategii” i źródła finansowania	152
10.1 Ramy finansowe	152
10.2 Potencjalne źródła finansowania	153

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Schemat prac nad Strategią	11
Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Gminie Nowy Targ na tle kraju i województwa	15
Rysunek 3. Wskaźniki flagowe dla ruchów migracyjnych w Gminie Nowy Targ w latach 2013-2023 ...	15
Rysunek 4. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Nowy Targ.....	16
Rysunek 5. Prognoza liczby ludność Gminy Nowy Targ do roku 2060	17
Rysunek 6. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Nowy Targ na tle kraju, województwa i powiatu	17
Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców w gminie Nowy Targ na tle na tle województwa i Miasta Nowy Targ oraz Gminy Szaflary w 2023 roku	20
Rysunek 8. Korzystający z instalacji w % ogółu mieszkańców w Gminie Nowy Targ w 2023 roku na tle województwa i Miasta Nowy Targ oraz Gminy Szaflary	21
Rysunek 9. Podział administracyjny gminy Nowy Targ	81
Rysunek 10. Gmina Nowy Targ tle gmin sąsiednich z subregionu podhalańskiego	82
Rysunek 11. Schemat struktury ośrodków usługowych Małopolski	83
Rysunek 12. Relacja liczebności populacji Gminy Nowy Targ w trzech podstawowych grupach wiekowych – dane prognostyczne (2022 do 2060)	86
Rysunek 13. Pokrycie MPZP Gminy Nowy Targ.....	88
Rysunek 14. Zapotrzebowanie na nową zabudowę w Gminie Nowy Targ do 2043 roku (w m ²)	89
Rysunek 15. Obszary o zwartej i w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w gminie Nowy Targ.....	90
Rysunek 16. Położenie gminy Nowy Targ na tle jednostek fizyczno-geograficznych wg. J. Kondrackiego	92
Rysunek 17. Jednolite części wód powierzchniowych na obszarze Gminy Nowy Targ – mapa	97
Rysunek 18. Położenie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP 439 i 440) w Polsce wymagających szczególnej ochron	100
Rysunek 19. Wstępna ocena ryzyka powodziowego	101
Rysunek 20. Mapa zagrożenia powodziowego (1%).....	101
Rysunek 21. Mapa zagrożenia powodziowego (10%)	102
Rysunek 22. Mapa korytarzy ekologicznych na obszarze gminy Nowy Targ.....	104
Rysunek 23. Obszary chronione na terenie gminy Nowy Targ	105
Rysunek 24. Mapa Nadleśnictwa Nowy Targ	106
Rysunek 25. Dostępność komunikacyjna Nowego Targu – odległość od głównych ośrodków miejskich i Zakopanego	108
Rysunek 26. Schemat linii autobusowych Miejskiego Zakładu Komunikacji w Nowym Targu	109
Rysunek 27. Trasy rowerowe i pieszne na obszarze Gminy Nowy Targ	111
Rysunek 28. Infrastruktura techniczna na obszarze gminy Nowy Targ.....	114
Rysunek 29. Obszar dojścia/dojazdu do szkół podstawowych na terenie gminy Nowy Targ w czasie 15 minut	116
Rysunek 30. Infrastruktura społeczna na obszarze gminy Nowy Targ	118
Rysunek 31. OSI gmin zmarginalizowanych wskazane w SOR/KSRR 2030 (komponent – OSI krajowe), jak i te wskazane na podstawie analizy regionalnej (komponent – OSI regionalne)	129
Rysunek 32. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolskiego 2030”	130
Rysunek 33. Obszary cenne przyrodniczo.....	131
Rysunek 34. Schemat organizacyjny wdrażania „Strategii”	143
Rysunek 35. Procedura modyfikacji „Strategii”	144
Rysunek 36. Budżet UE 2021–2027	155
Rysunek 37. Podział wydatków UE 2021–2027.....	156

SPIS TABEL

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne „Strategii Rozwoju dla Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035”	51
Tabela 2. Powiązanie celów strategicznych i operacyjnych względem zidentyfikowanych wyzwań	52
Tabela 3. Scenariusze rozwoju Gminy Nowy Targ a wizja i cele strategiczne	55
Tabela 4. Cel operacyjny oraz kierunki działań w ramach I. celu strategicznego „Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota	57
Tabela 5. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach II. celu strategicznego „Przestrzeń harmonii - czyste powietrze, zieleń, mobilność”	62
Tabela 6. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach III. celu strategicznego „Przestrzeń rozwoju - turystyka, innowacje, przedsiębiorczość”	65
Tabela 7. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach IV. celu strategicznego „Przestrzeń współpracy - cyfryzacja, otwartość, efektywność”	68
Tabela 8. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla I celu strategicznego „Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota”	71
Tabela 9. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla II celu strategicznego „Przestrzeń harmonii - czyste powietrze, zieleń, mobilność”	73
Tabela 10. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla III celu strategicznego „Przestrzeń rozwoju - turystyka, innowacje, przedsiębiorczość”	74
Tabela 11. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla IV celu strategicznego „Przestrzeń współpracy - cyfryzacja, otwartość, efektywność”	75
Tabela 12. Zmiana liczby ludności w poszczególnych miejscowościach Gminy Nowy Targ - relacja roku 2014 do 2023	85
Tabela 13. Ruch naturalny i migracyjny ludności w Gminie Nowy Targ relacja roku 2023 do 2060	86
Tabela 13. Jednolite części wód powierzchniowych na obszarze Gminy Nowy Targ	95
Tabela 15. JCW Podziemne na obszarze Gminy Nowy Targ	99
Tabela 14. Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnym dokumentów wykonawczych realizowanych przez Gminę Nowy Targ	135
Tabela 15. Zgodność „Strategii” z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego	148
Tabela 16. Skumulowany potencjał inwestycyjny oraz zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia gminy Nowy Targ w latach 2025-2035	152

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1. Molo w Krauszowie	9
Zdjęcie 2. Szkoła podstawowa im. Jana Kasprowicza w Klikuszowej	29
Zdjęcie 3. Stacja PKP w Łasku i kościół pw. Michała Archanioła w Ostrowsku	38
Zdjęcie 4. Tischnerówka w Łopusznej i potok Obidowiec w Trutem	38
Zdjęcie 5. Centra miejscowości Długopole i Gronków	38
Zdjęcie 6. Kościół św. Jadwigi Śląskiej w Waksmundzie Waksmund i Skatka Rogoźnicka w Rogoźniku	46
Zdjęcie 7. Infrastruktura publiczna w miejscowościach Knurów i Ludźmierz	46
Zdjęcie 8. Szkoła Podstawowa w Krempachach i MOR w przebiegu Velo Dunajec w Harklowej	46
Zdjęcie 9. Kościół Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Harklowej	124
Zdjęcie 10. Obidowa z lotu ptaka	127
Zdjęcie 11. Rzeka Białka w Nowej Białej	132
Zdjęcie 12. Widok z lotu ptaka na Dursztyn	146
Zdjęcie 13. Centrum miejscowości Pyzówka	147
Zdjęcie 14. Morawczyna i Szlembark	151
Zdjęcie 15. Kościół św. Michała Archanioła w Dębnie	154

Szanowni Mieszkańcy gminy Nowy Targ,

Jestem zaszczycony, że już na początku mojej służby jako Wójt Gminy Nowy Targ przyszło mi wspólnie z Państwem kreować przyszłość naszej wspólnoty samorządowej tworząc nową strategię rozwoju.

Gmina Nowy Targ to miejsce o niezwykłym potencjale – z jednej strony osadzone w bogatej tradycji i wyjątkowym dziedzictwie Podhala, z drugiej pełne możliwości dynamicznego rozwoju i innowacji. To tutaj, w harmonii z pięknem przyrody i lokalną kulturą, wyznaczaliśmy sobie ambitną misję na rok 2035: stworzenie gminy, która stanie się sercem Podhala, oferując mieszkańcom wysoką jakość życia, a gościom niezapomniane doświadczenia.

Nasza strategia jest efektem wspólnej pracy i zaangażowania wielu osób. Rozpoczęliśmy ją od wsłuchania się w głosy mieszkańców – w Wasze potrzeby, marzenia i obawy. Dzięki temu mogliśmy lepiej zrozumieć wyzwania, przed jakimi stoimy i wskazać kierunki, które pozwolą sprostać oczekiwaniom przyszłych pokoleń. Chcemy, aby gmina Nowy Targ była przestrzenią do życia, która zapewnia bezpieczeństwo, wysoką jakość usług i buduje wspólnotę. Pragniemy rozwijać turystykę, wspierać przedsiębiorczość i wprowadzać innowacje, czyniąc z naszej gminy przestrzeń rozwoju. Równocześnie stawiamy na ochronę środowiska, czyste powietrze i zrównoważoną mobilność, tworząc przestrzeń harmonii.

Naszym celem jest także uczynienie gminy Nowy Targ miejscem współpracy i otwartości. Inwestujemy w cyfryzację i efektywność działań samorządu, aby Wasze sprawy były rozwiązywane szybciej i sprawniej. Chcemy być partnerem zarówno dla mieszkańców, jak i przedsiębiorców oraz organizacji społecznych. Wierzę, że tylko wspólne działania pozwolą nam w pełni wykorzystać potencjał naszego regionu.

Przekazując w Państwa ręce nową strategię, chciałbym podkreślić, że nie jest to dokument zamknięty. To nasza mapa drogowa, która wyznacza cele i priorytety, ale przede wszystkim opiera się na współpracy i zaangażowaniu każdego z nas. Zachęcam do aktywnego udziału w jej realizacji i do wspólnego budowania przyszłości gminy Nowy Targ – miejsca, w którym dobrze się mieszka, pracuje i rozwija.

Z wyrazami szacunku

Wiesław Parzygnat
Wójt Gminy Nowy Targ

1. Wstęp

1.1 Uwarunkowania formalno-prawne planowania strategicznego

Opracowana „Strategia Rozwoju gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” została przygotowana zgodnie z treścią i duchem wprowadzonej w życie 13 listopada 2020 roku ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw. Z kolei nowy pakiet przepisów dotyczących polityki rozwoju realizuje postanowienia „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)” w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii: krajowej, wojewódzkiej i gminnej, a także strategii ponadlokalnej dla grupy sąsiadujących, powiązanych ze sobą funkcjonalnie, lokalnych jednostek samorządu terytorialnego (dalej: JST). W konsekwencji oznacza to, iż „Strategia” gminy Nowy Targ wpisuje się w nowy paradygmat polityki rozwoju.

Konsekwencją opracowania „Strategii” w zgodzie ze znowelizowaną ustawą jest fakt, iż położono w niej bardzo mocny nacisk na integrację wymiaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego, a także na odniesienie planów rozwojowych gminy Nowy Targ do szerszego kontekstu ponadlokalnego, w tym współpracy terytorialnej i transgranicznej, a także przyjętych rozstrzygnięć na poziomie regionalnym, a wyrażonych m.in. w „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030”, a także w kluczowym dokumencie, określającym strategię wykorzystania Funduszy Europejskich w województwie małopolskim na najbliższe lata jakim jest program „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” zatwierdzony w grudniu 2022 roku przez Komisję Europejską. Kreowana polityka rozwoju na poziomie lokalnym nie abstrahuje także od rozstrzygnięć na poziomie „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Podhalańskiego Obszaru Podhalańskiego na lata 2021-2027” opracowanej przez Stowarzyszenie Podhalański Obszar Funkcjonalny.

„Strategia Rozwoju gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” powinna być traktowana jako podstawowy i najważniejszy dokument samorządu lokalnego, zawierający wytyczne dla dokumentów wdrożeniowych i planowania przestrzennego. Stąd tak ważne w procesie jej przygotowania było dogłębne i wieloaspektowe – poprzez analizę danych statystycznych, badania opinii, prace eksperckie – zdiagnozowanie najważniejszych uwarunkowań, trendów, powiązań funkcjonalnych, potrzeb rozwojowych oraz potencjałów gminy Nowy Targ. Dopiero na tej bazie możliwe było określenie celów i kierunków działań planowanych do realizacji w gminie, w perspektywie najbliższych lat.

„Strategia” została opracowana w modelu partycypacyjno-ekspertycznym, w którym analizy statystyczne i strategiczne były wynikiem prac zewnętrznych specjalistów, niemniej jednak na każdym kroku były one weryfikowane w procesie społecznej partycypacji oraz stanowiły jedynie bazę dla prac zespołu ds. opracowania strategii.

„Strategia” w procesie zarządzania rozwojem gminy pełni trzy podstawowe funkcje:

- kierunkowania polityki rozwoju

W sposób czytelny ukierunkowuje politykę rozwoju gminy i nadaje jej spójny, a zarazem skoncentrowany na zdefiniowanych celach, wymiar. W tym znaczeniu zapewnia ciągłość procesów rozwojowych w dłuższej perspektywie czasu, niezależnie od bieżących zmian politycznych na poziomie lokalnym. Ważnym aspektem tej funkcji jest

także ograniczenie kosztów wynikających z ciągłego podejmowania decyzji bez ustalonego planu długoterminowego czy podejmowania decyzji stojących w sprzeczności ze sobą;

- integrowania

łączy wokół wspólnie zdefiniowanych celów lokalną społeczność, a także jasno komunikuje swoje cele rozwojowe innym zainteresowanym podmiotom: otaczającym gminę samorządom, potencjalnym inwestorom czy osobom planującym związać z gminą swoją przyszłość;

- pozyskiwania i alokowania środków na rozwój.

Ułatwia pozyskiwanie i alokowanie środków zewnętrznych i własnych na te przedsięwzięcia, które wpisują się w przyjętą strategię i mają realną szansę przyczynić się do zrealizowania celów rozwojowych i zdynamizowania rozwoju gminy.

Niezwykle ważne w procesie opracowania „Strategii” było właściwe zidentyfikowanie zmian, które zachodzą tak w samej gminie, jak i w jej bliższym i dalszym otoczeniu. To one bowiem stanowią istotne uwarunkowania rozwoju. Bez dogłębnego przeanalizowania takich uwarunkowań jak: zmiany demograficzne, społeczne, gospodarcze, technologiczne, prawne, instytucjonalne, polityczne, przestrzenne czy środowiskowe, a także kontekstu wcześniej podjętych decyzji i działań oraz ich efektów nie można w sposób świadomy kształtować polityki rozwoju i w sposób właściwy odpowiadać na potrzeby i wyzwania obecnych i przyszłych mieszkańców gminy Nowy Targ.

„Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” opracowana zgodnie z ustawą z dnia 13 listopada 2020 roku wymaga m.in.:

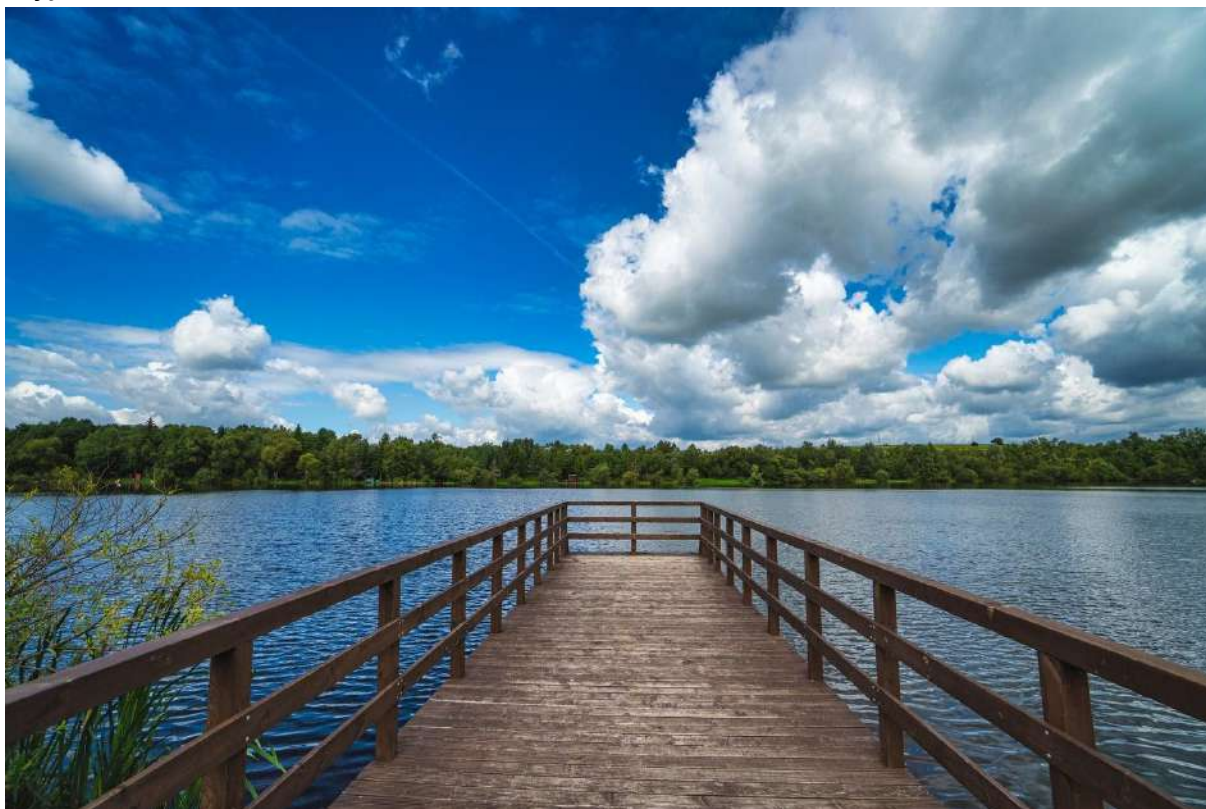
- przyjęcia uchwały Rady Gminy Nowy Targ określającej szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb jej konsultacji (Uchwała nr II/12/2023 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 28 maja 2024 r. w sprawie określenia trybu i harmonogramu opracowania projektu „Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ do roku 2035”, w tym trybu konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju);
- przeprowadzenia konsultacji projektu strategii z sąsiednimi gminami oraz z właściwym dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska;
- zasięgnięcia opinii w Zarządzie Województwa w zakresie zgodności z zasadami regionalnej polityki przestrzennej określonej w strategii rozwoju województwa;
- przeprowadzenia ewaluacji *ex ante*.

Nowelizacja zdefiniowała także wytyczne merytoryczne, w tym nowe, obligatoryjne elementy i całe rozdziały dla strategii, w tym m.in.:

- określenie obszaru geograficznego, którego dotyczy dana strategia;
- analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru;
- opis zintegrowanego podejścia do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów;
- opis włączenia partnerów w przygotowanie strategii i jej wdrożenie;
- model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;

- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
- obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa oraz fakultatywnie obszary strategicznej interwencji dla gminy;
- ramy finansowe strategii.

Zdjęcie 1. Molo w Krauszowie

Źródło: UG Nowy Targ

1.2 Metodologia, w tym partycypacyjny model tworzenia „Strategii”

Ramy dla opracowania dokumentu strategicznego gminy Nowy Targ stanowi ustawa z 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, wielokrotnie nowelizowana (tekst jednolity z 2022 roku poz. 559 ze zmianami) oraz ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006 roku (tekst jednolity z 2021 roku poz. 1057 ze zmianami), a w szczególności art. 10e i 10f ustawy o samorządzie gminnym, który wskazuje ramy dla opracowania strategii gminy. Korzystano także z poradnika opracowanego na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przez FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji z Krakowa.

Ostateczny dokument jest wynikiem zaangażowania grona osób i instytucji zainteresowanych rozwojem gminy Nowy Targ, uczestniczących w pracach nad tym dokumentem. W efekcie prowadzonych badań, opinii, konsultacji, spotkań i warsztatów udało się wypracować spójny i przejrzysty plan strategiczny rozwoju gminy Nowy Targ w perspektywie najbliższych kilku lat, który wykracza poza kompetencje samorządu i powinien stać się podstawą budowania swego konsensusu wokół wspólnych celów rozwojowych.

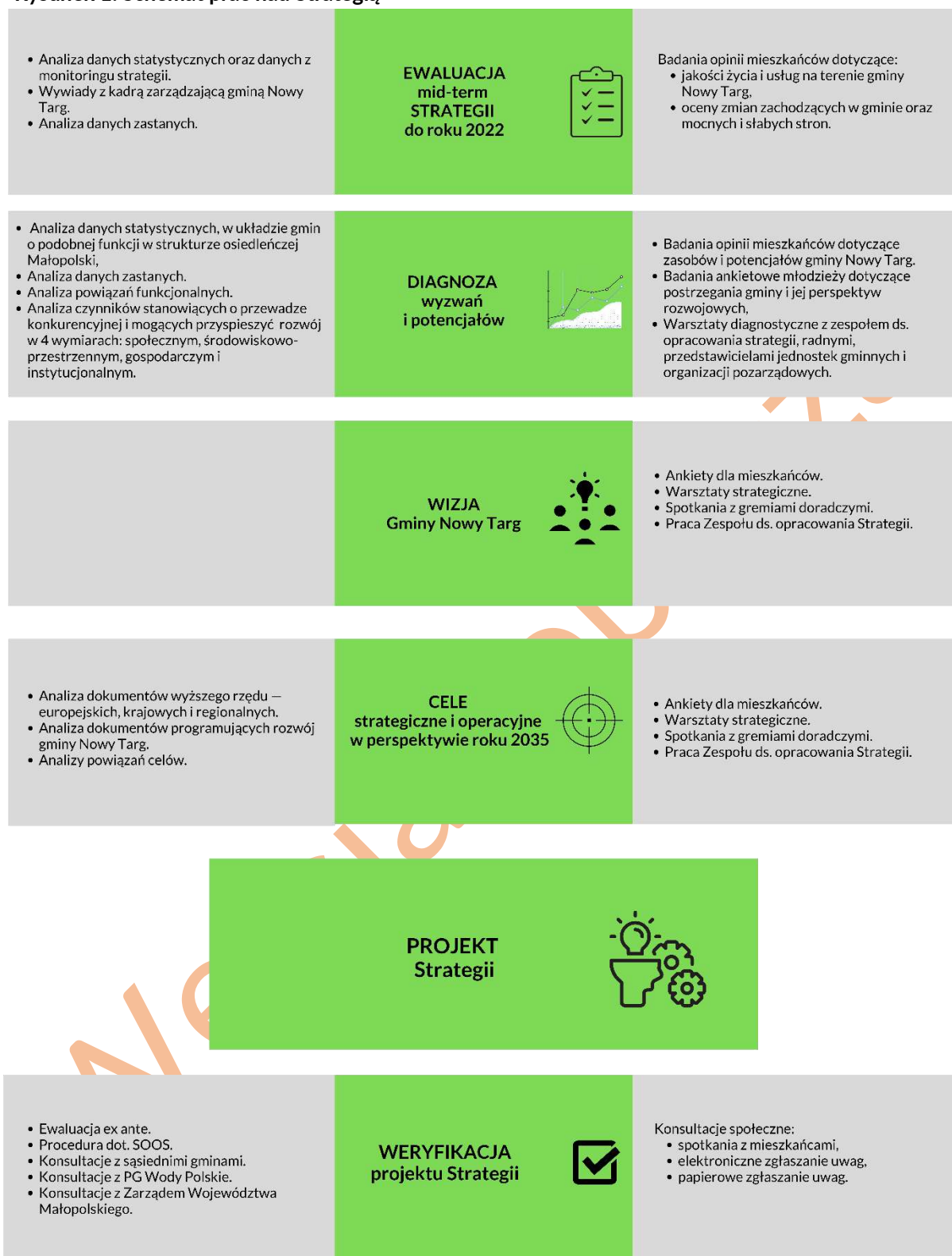
Podczas prac nad dokumentem przyjęto partycypacyjno-eksperski model tworzenia strategii, który zakłada udział przedstawicieli szerokiego grona interesariuszy w opracowaniu dokumentu. Służyć temu miało z jednej strony powołanie przez Wójta Gminy zespołu ds. opracowania strategii, a z drugiej możliwość szerokiego udziału lokalnej społeczności w badaniach ankietowych, debatach i warsztatach strategicznych. Metoda partycypacyjno-eksperska jest najbardziej optymalna dla tego typu opracowań, gdyż łączy wiedzę specjalistów ze społecznym zaangażowaniem i odpowiada na autentyczne potrzeby. Rola społeczności lokalnej jest niezmiernie istotna na każdym etapie konstruowania strategii rozwoju gminy – od definiowania problemów, barier rozwoju, poprzez wskazywanie potencjałów rozwoju, kierunków działań i sposobów rozwiązywania problemów. Pozwala także na integrację lokalnej społeczności wokół wspólnych problemów, interesów i dalekosiężnych celów.

Etapy prac nad „Diagnozą społeczno-gospodarczą gminy Nowy Targ” opisuje poniższy schemat. Uwidoczniono w nim kluczowe elementy procesu na każdym z jego etapów wraz z uwzględnieniem społecznego zaangażowania w proces jej tworzenia.

Projekt „Strategii” poddano szerokim konsultacjom społecznym i dokonano ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności oraz efektywności realizacji z uwzględnieniem wpływu terytorialnego skutków planowanych działań. Celem ewaluacji *ex ante* było sprawdzenie czy działania planowane w ramach „Strategii” przyniosą zakładane efekty przy użyciu określonych instrumentów i zasobów. Oceny w ramach ewaluacji dokonano na podstawie 4 kryteriów:

- trafności celów strategicznych i operacyjnych, a w konsekwencji działań, względem zidentyfikowanych wyzwań (*patrz rozdział 3, tabela 2*);
- przewidywanej skuteczności działań na rzecz realizacji celów oraz metod ich wdrażania i zabezpieczenia odpowiednich zasobów (*patrz rozdział 8 i 10*);
- spójności wewnętrznej między jej celami a priorytetami i działaniami oraz zewnętrznej – między założeniami strategii a założeniami dokumentów wyższego rzędu lub równorzędnymi (*patrz rozdział 9, tabela 15*);
- przewidywanej efektywności sumy zasobów przeznaczonych na realizację działań (*patrz rozdział 10*).

Rysunek 1. Schemat prac nad Strategią

Źródło: opracowanie własne

2. Założenia do Strategii rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035

2.1 Diagnoza stanu gminy – synteza

2.1.1 Metodyka diagnozy

Kompleksowa i pogłębiona diagnoza stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania strategii rozwoju gminy. W tej części dokumentu wskazaliśmy jedynie najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy, a sama „Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Nowy Targ” z listopada 2024 roku stanowi odrębny dokument, dostępny m.in. na stronie internetowej Gminy poświęconej strategii i pracy nad jej opracowaniem. Jednocześnie w związku z faktem, iż już po opracowaniu „Diagnozy” opublikowane zostały dane statystyczne za kolejny rok, niniejszy skrót odnosi się do najświeższych dostępnych w momencie opracowania danych.

Na potrzeby diagnozy przeanalizowaliśmy dane dotyczące gminy Nowy Targ, osadzając je na tle danych innych **gmin wiejskich o ekstensywnej gospodarce**, tj. gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, a zatem o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych. Grupy te przyjęliśmy na podstawie opracowania¹ zrealizowanego w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego Polskiej Akademii Nauk przez profesorów Przemysława Śleszyńskiego i Tomasza Komornickiego dla celów monitoringu planowania przestrzennego, które to opracowanie wydzieliło 10 różnych grup funkcjonalnych gmin, w tym właśnie gminy wiejskie o ekstensywnej gospodarce. W skali kraju autorzy opracowania wskazują 177 takich gmin, w tym Nowy Targ.

W pierwszej części dokumentu diagnostycznego analizowaliśmy sytuację gminy Nowy Targ na tle wszystkich 177 gmin o podobnej funkcji, a jedynie dla czytelności materiałów graficznych wyróżniono spośród nich – oprócz Nowego Targu – wszystkie małopolskie gminy o tej samej funkcji w strukturze osiedleńczej tj. oprócz gminy Nowy Targ 26 pozostałych małopolskich gmin o takiej funkcji: Bystrą Sidzinę, Charsznicę, Gnojnik, Gromnik, Iwkową, Jordanów, Kamienicę, Kamionkę Wielką, Kozłów, Laskową, Lipnicę Murowaną, Lipnicę Wielką, Łabową, Łapanów, Łącko, Nawojową, Niedźwiedź, Ochotnicę Dolną, Ropę, Rzepiennik Strzyżewski, Sękową, Słaboszów, Stopnice, Szaflary, Szerzyny i Trzcianę.

Znaczną część informacji przedstawiano także na kartogramach, w tym w części osadzając gminę Nowy Targ w kontekście procesów zachodzących w skali całej Polski, ze szczególnym przybliżeniem kontekstu Małopolski.

¹ „Klasyfikacja funkcjonalna gmin Polski na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego”, Przemysław Śleszyński, Tomasz Komornicki, Przegląd Geograficzny, 2016, 88, 4, s. 469-488

W analizach wykorzystano dane pochodzące bezpośrednio z GUS (w oparciu o Bank Danych Lokalnych), z narzędzia analitycznego Związku Miast Polskich – Monitora Rozwoju Lokalnego, czerpiącego dane zarówno z zasobów GUS, jak i ZUS/KRUS, Poltaxu.

Niezwykle istotnym źródłem danych były wyniki ankiet i badań opinii. W części diagnostycznej przeprowadzono 3 odrębne badania ankietowe, identyfikujące zarówno potencjały, jak i bariery rozwojowe, a także sposób postrzegania gminy i jej perspektyw rozwojowych przez młodych ludzi (badanie ankietowe 7. i 8. klas szkół podstawowych). W tym okresie zorganizowano także warsztaty i spotkania tak z mieszkańcami i odrębnie z młodzieżą, jak i grupą roboczą powołaną do pracy nad „Strategią”.

W konsekwencji „Diagnoza”:

- identyfikuje najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy;
- wskazuje i nazywa główne bariery i szanse wynikające ze zidentyfikowanych uwarunkowań;
- określa potencjały gminy, nawiązując do dostępnych zasobów oraz lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowania terytorialnego.

Przygotowana „Diagnoza” nie jest jedynie oceną stanu oraz dotychczasowych tendencji rozwojowych. Wskazuje ona bowiem główne trendy i potencjalne kierunki rozwoju w przyszłości. Zawiera zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Jest prezentowana z uwzględnieniem otoczenia, uwarunkowań zewnętrznych i trendów rozwojowych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. W konsekwencji spełnia warunek prezentacji danych zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i porównawczym.

Przeprowadzoną „Diagnozę” zaprezentowano w 5 wymiarach: społecznym, środowiskowo-przestrzennym, gospodarczym, instytucjonalnym i powiązań funkcjonalnych, ich swoistym podsumowaniem zaś jest prezentacja wyników prac analitycznych i warsztatowych w odniesieniu do potencjałów i barier rozwojowych, zidentyfikowanych problemów oraz zidentyfikowanych wyzwań rozwojowych.

2.1.2 Wnioski z „Diagnozy” sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem miejskiego obszaru funkcjonalnego

Gmina Nowy Targ położona jest w południowej części województwa małopolskiego, w powiecie nowotarskim. Gmina obejmuje dwadzieścia jeden wyodrębnionych sołectw: Dębno, Długopole, Dursztyn, Gronków, Harkłowa, Klikuszowa, Knurów, Krauszów, Krempachy, Lasek, Ludźmierz, Łopuszna, Morawczyzna, Nowa Biała, Obidowa, Ostrowsko, Pyzówka, Rogoźnik, Szlembark, Trute i Waksmund.

Gmina położona jest na bardzo urozmaiconym terenie – w północnej części znajduje się pasmo Gorców ze szczytem Turbacza (1 311 m n.p.m.), południową część zajmują równiny Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, natomiast południową i południowo-wschodnią granicę gminy stanowi długi i wąski pas oddzielonych od siebie ostańców (Skalice Nowotarskie), wchodzący w skład Pienińskiego Pasa Skałkowego.

Część terenu gminy objęta jest ochroną w ramach Gorczańskiego Parku Narodowego, Rezerwatu przyrody Przełom Białki pod Krempachami i Rezerwatu przyrody nieożywionej Skałka Rogoźnicka.

Na terenie gminy znajduje się fragmenty 6 obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000, w tym: obszar Dolina Białki (kod PLH120024, o łącznej powierzchni 716 ha), obszar Gorce (kod PLB120001, o łącznej powierzchni 6 824,9 ha), obszar Górny Dunajec (kod PLH120086, o łącznej powierzchni 150,2 ha), obszar Ostoja Gorczańska (kod PLH120018, o łącznej powierzchni 17 997,9 ha) oraz obszary Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (ptasi – kod PLB120007, o łącznej powierzchni 8 218,5 ha i siedliskowy – kod PLH120016, o łącznej powierzchni 8 255,6 ha).

Pod względem administracyjnym Gmina Nowy Targ od północy graniczy z gminami Raba Wyżna, Rabka-Zdrój, Niedźwiedź, Szczawa i Kamienica, od wschodu z Gminami Ochotnica Dolna, Czorsztyn i Łapsze Niżne, od południa z Gminami Bukowina Tatrzańska i Szaflary, zaś od zachodu z Gminą Czarny Dunajec. W centralną część Gminy od strony południowej wcinają się Gmina Miejska Nowy Targ.

Obszar Gminy Nowy Targ wynosi 208 km², co stanowi około 14% ogólnej powierzchni powiatu nowotarskiego (1 474 km²). Na terenie Gminy mieszka obecnie 24 063 osób (stan na koniec roku 2023²), co stanowi około 12,65% ludności powiatu (190 107).

Na przestrzeni ostatniej dekady liczba ludności Gminy wzrosła o 1,93%. W roku 2014 wynosiła 23 606 osób, by na przestrzeni ostatnich lat osiągnąć poziom 24 063 mieszkańców. W ślad za tym rośnie także (i to znacząco) gęstość zaludnienia, która wynosi obecnie 115,8 osób na km² (w roku 2014 było to 113,7 os/km²). Jednocześnie w tym samym czasie nie zmieniła się gęstość zaludnienia na terenie całego powiatu. Podobnie jak w roku 2014, także w roku 2023 wynosi ona 128,9 os/km², przy czym wartość ta nie była taka sama przez cały analizowany okres – najwyższą wartość osiągniętą na terenie powiatu w roku 2019 wynosząc wtedy 130,0 os/km².

Na terenie Gminy nieznacznie więcej jest kobiet (12 203) niż mężczyzn (11 860), a procentowa relacja wynosi 50,71 do 49,29%. Na przestrzeni ostatniej dekady w relacji tej nie zaszła istotna zmiana (w 2014 wynosiła ona 50,67% do 49,33%).

Wielkość poszczególnych miejscowości pod względem zamieszkującej je ludności jest mocno zróżnicowana. Najmniejszy Knurów zamieszkuje 505 osób, a największy Ludźmierz 2 528 osób. Na wszystkie 21 miejscowości wchodzące w skład gminy Nowy Targ 11 z nich zamieszkuje poniżej tysiąca osób, 8 mieści się w granicach tysiąc do dwóch tysięcy, a tylko dwie (wspomniany Ludźmierz i Waksmund) przekraczają dwa tysiące mieszkańców.

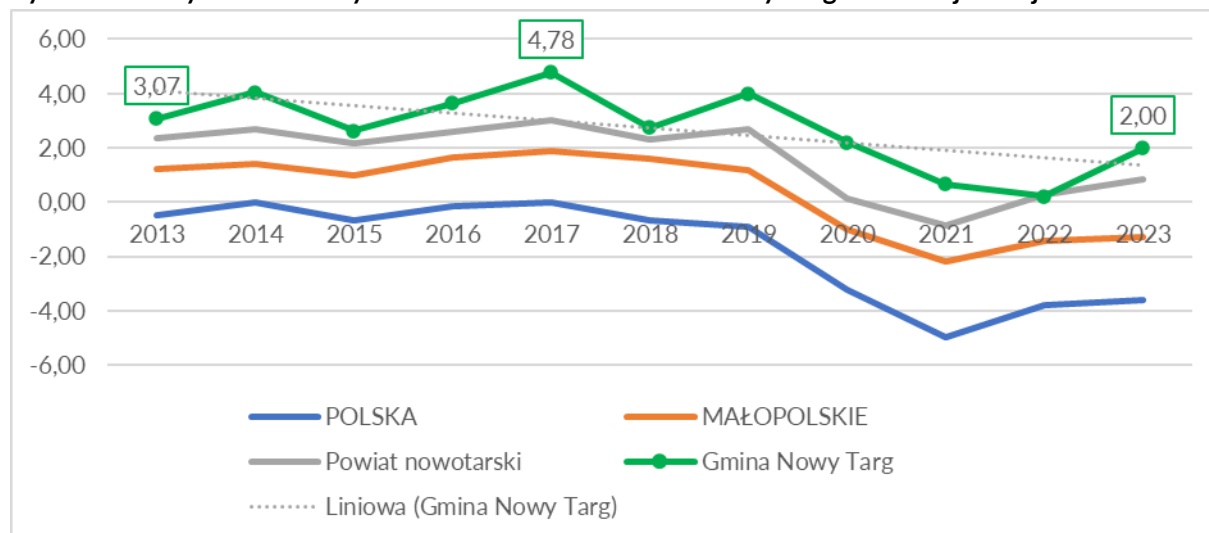
Na tle innych małopolskich, a szczególnie polskich gmin, nie najgorzej wygląda w gminie Nowy Targ demografia, aczkolwiek widać już niepokojące oznaki podążenia za ogólnopolskimi tendencjami. Systematycznie obniża się (na przestrzeni ostatnich 5 lat) współczynnik przyrostu naturalnego na 1 000 ludności, choć cały czas przyjmuje jeszcze wartości dodatnie.

Jeszcze w 2019 roku wynosił on (+)3,99, a z końcem roku 2023 jego wartość wyniosła już tylko (+)2,0, przy czym w latach 2021 i 2022 niebezpiecznie zbliżyła się do zera osiągając wartości odpowiednio (+)0,66 i (+)0,21. Średnia z pięciolecia (2019-2023) wyniosła natomiast

² Prezentowane w tej części dane pochodzą ze statystyki publicznej (Bank Danych Lokalnych GUS) i różnią się od danych gromadzonych bezpośrednio w rejestrach gminy. Z danych gromadzonych przez Gminę Nowy Targ wynika, że liczba ludności w roku 2023 wyniosła 23 887, a w dekadę wcześniej, w roku 2013: 23 439. Ostatnie dane na koniec roku 2024 odnotowują w statystyce gminnej 23 905 mieszkańców.

(+) 1,81. Jest to mimo wszystko pozytywny obraz sytuacji, jako że wskaźnik ten dla Małopolski dla ostatniego pięciolecia ma już wartość ujemną i wynosi (-)0,94, gdzie w tym samym czasie średnia dla Polski wynosi (-)3,29. Pewnym pocieszeniem jest fakt, że na tak złych wynikach ważą dwa lata pandemii COVID 19 (2020-2021), gdzie wartości wskaźnika związanego z przyrostem naturalnym wykazywały ponad normatywnie słabsze wartości w skali całego kraju.

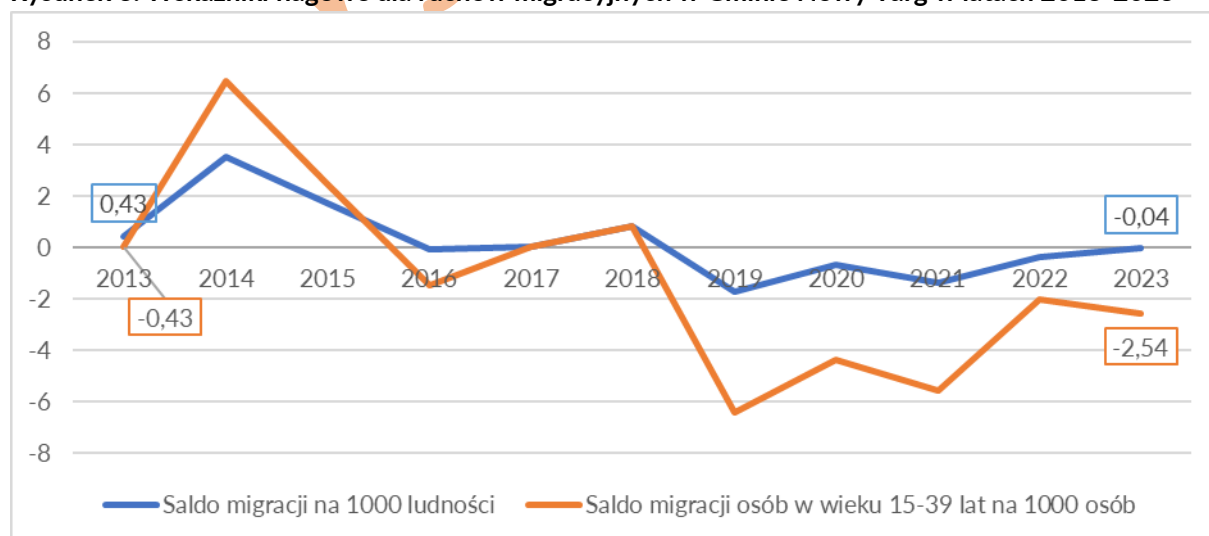
Rysunek 2. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Gminie Nowy Targ na tle kraju i województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zdecydowanie gorzej w przypadku gminy Nowy Targ wygląda statystyka dotycząca migracji, która w pewnym sensie jest wyznacznikiem atrakcyjności osiedleńczej. Na przestrzeni ostatnich 5 lat saldo migracji na 1000 ludności jest ujemne, a jeszcze trudniejsza sytuacja jest w przypadku salda migracji osób w wieku 15-39 lat, które notuje znacznie większe spadki.

Rysunek 3. Wskaźniki flagowe dla ruchów migracyjnych w Gminie Nowy Targ w latach 2013-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W konsekwencji ujemne saldo migracji wraz z malejącym przyrostem naturalnym (bardzo powoli zmierzającym w kierunku zera) może powodować ubytek ludności w kolejnych

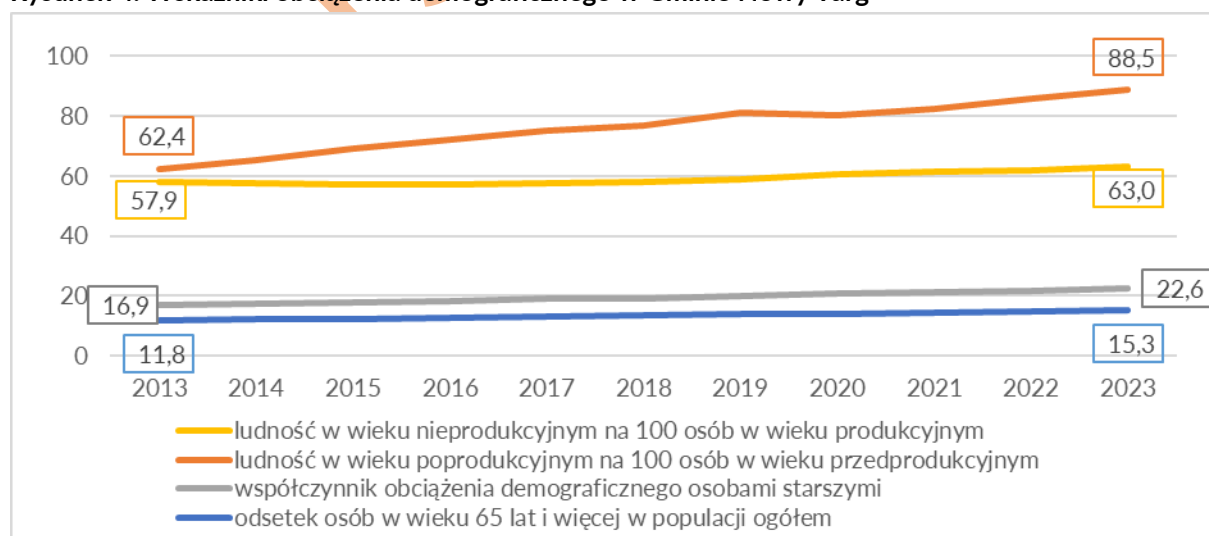
latach, o ile trend ten nie zostanie zatrzymany. Warto jednocześnie zauważyć, że liczba mieszkańców gminy Nowy Targ na przestrzeni ostatniej dekady nie tylko nie spadła, ale w relacji roku 2014 do roku 2023 wzrosła o 457 osób, czyli o 1,93%. Ciekawie wygląda także analiza sytuacji w układzie poszczególnych miejscowości – na 21 miejscowości w gminie analizując dane zbiorcze z ostatniej dekady liczba ludności spadła w Dębnie, Knurowie, Lasku, Obidowej, Ostrowsku i Waksmundzie, a w pozostałych w tym samym czasie wzrosła.

Kolejną tendencją, którą należy zauważyć jest zmiana liczby ludności w podstawowych ekonomicznych grupach wieku. I choć tutaj sytuacja zachowuje trend zbliżony do ogólnopolskiego to cały czas sytuacja demograficzna – także w tym zakresie wygląda dużo lepiej niż statystyczny obraz sytuacji w Polsce. Systematycznie maleje liczba ludności w wieku produkcyjnym z 15 166 w roku 2019 do 14 767 w roku 2023, ale spadek ten nie jest tak znaczący jak w innych częściach Polski, a nawet Małopolski, wynosząc dla 2023 roku 61,37% ogółu ludności.

Nie przecięły się ciągle jeszcze tzw. nożyce demograficzne – czyli relacja liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, choć oczywiście wartości te powoli się do siebie zbliżają. Najmłodszych mieszkańców było w gminie Nowy Targ w roku 2019 4 921, a w roku 2023: 4 931 (tj. 20,49% ogółu mieszkańców). Z kolei najstarszych mieszkańców w roku 2019 było 3 983, a w 2023: 4 365 (tj. 18,14%). Co oznacza, że liczba najmłodszych mieszkańców (4 931) coraz bardziej zbliża się do najstarszych mieszkańców (4 365) i przy zachowaniu tej tendencji już w najbliższych latach wartości te się ze sobą przetną.

Niestety spada liczba mieszkańców w wieku 25-34 lat na 1 000 mieszkańców (tzw. wskaźnik Floridy), czyli najbardziej kreatywnej grupy mieszkańców. O ile w roku 2019 było takich osób 158,41 na 1 000 mieszkańców, to w roku 2023 już tylko 143,91. A na przestrzeni ostatniej dekady liczba ta obniżyła się 17,3%. A to ten wskaźnik obrazuje przyszły potencjał i atrakcyjność obszaru dla młodych mieszkańców, którzy są w wieku najbardziej rozwojowym pod względem demograficznym, społecznym i gospodarczym.

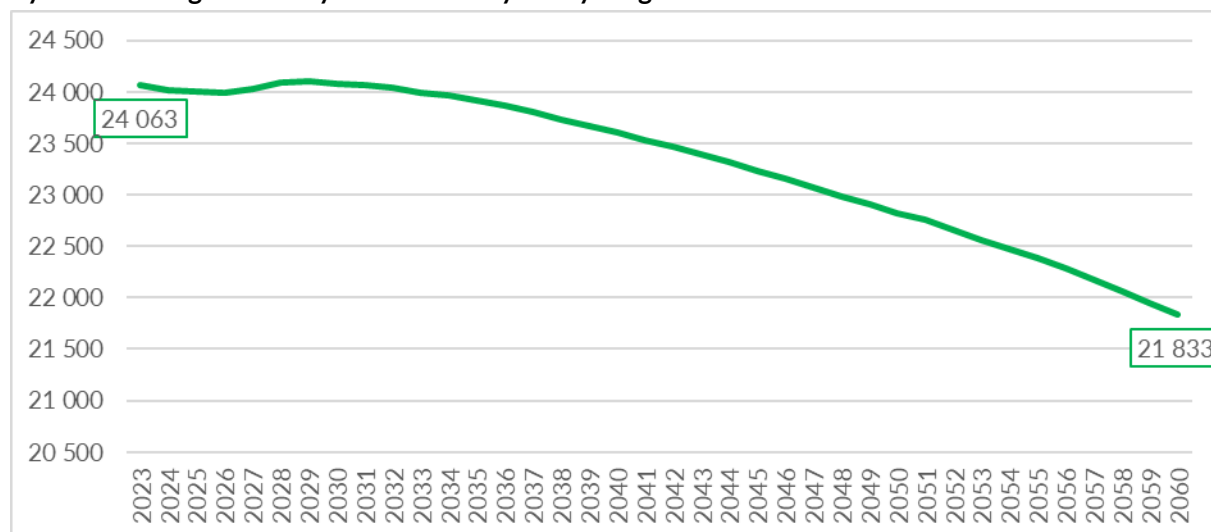
Rysunek 4. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Nowy Targ

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W perspektywie 2060 roku szacuje się – na podstawie prognoz GUS – spadek liczby ludności gminy z obecnych 24 063 mieszkańców do poziomu 21 833, czyli aż o 2 230 osoby.

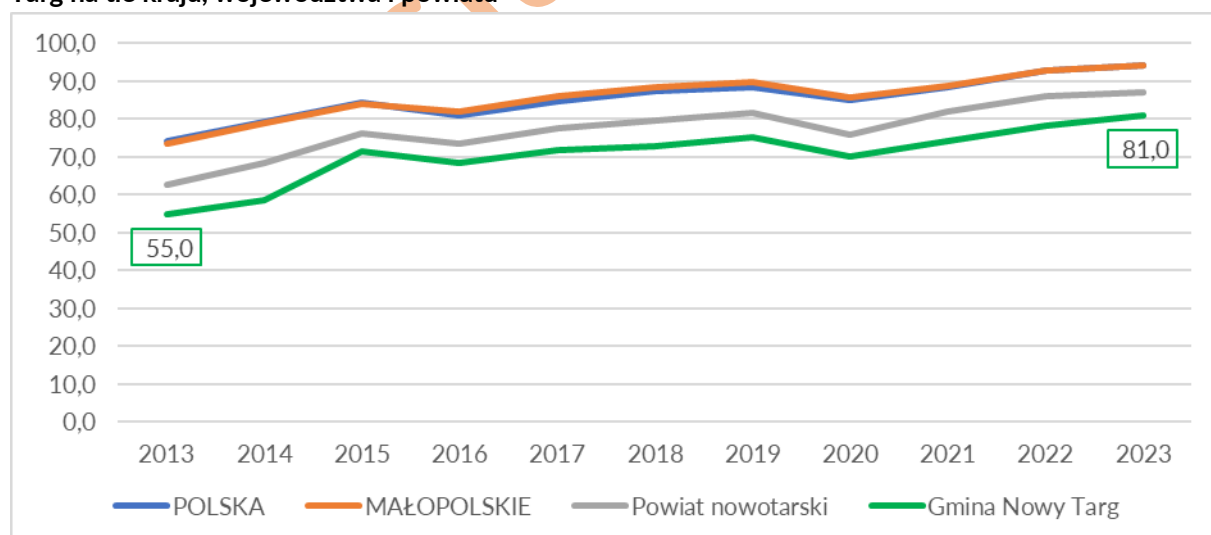
Rysunek 5. Prognoza liczby ludność Gminy Nowy Targ do roku 2060

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Nowy Targ relatywnie dobrze kształtują się wskaźniki dotyczące korzystania z przedszkoli. Z tej formy wsparcia wychowawczego (dzieci w wieku 3–5 lat) i przygotowania do startu do dalszej edukacji w roku 2023 korzystało 81,0% dzieci w wieku przedszkolnym. Wskaźnik ten na przestrzeni ostatnich 5 lat wzrósł z poziomu 75,3%. Wzrost tego wskaźnika jest ważny zarówno w kontekście wczesnej socjalizacji dzieci w środowisku rówieśniczym, jak i lepszego przygotowania do obowiązkowej nauki w szkole.

Rysunek 6. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Nowy Targ na tle kraju, województwa i powiatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2023 w 19 szkołach podstawowych, dla których organem prowadzącym jest Gmina Nowy Targ, kształciło się łącznie 2018 uczniów, to o 21 osób więcej niż w roku 2019. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w gminie jest relatywnie niski i wyniósł w 2023 roku 87,80%. Warto jednak odnotować, iż wzrósł on od roku 2019, w którym

wyniósł zaledwie 85,86%. To z pewnością wpływ miasta rdzeniowego Nowy Targ, które przyciąga część uczniów z terenu gminy, także w zakresie szkolnictwa podstawowego. Współczynnik skolaryzacji netto dla nowotarskich szkół jest nieznacznie niższy od średniej dla powiatu dla roku 2023 (91,0%) i znacząco niższy od średniej dla Małopolski (93,10%).

Efekty nauczania na poziomie szkół podstawowych mierzone są wynikami egzaminu po ósmej klasie. W 2024 roku uczniowie ósmych klas szkół podstawowych w gminie Nowy Targ osiągnęli wyniki z egzaminu ósmoklasisty lepsze w każdej dziedzinie niż średnie dla powiatu. W przypadku języka polskiego wynik był także minimalnie wyższy (1 punkt procentowy) niż średnia wojewódzka, natomiast w przypadku matematyki i języka angielskiego wyniki już były niższe od średniej dla regionu. I tak z egzaminów:

- z języka polskiego średnia wyniosła: 69%, przy średniej powiatowej: 64% i średniej dla województwa: 67%;
- z matematyki średnia wyniosła: 51%, przy średniej powiatowej: 50% i średniej dla województwa: 59%;
- z języka angielskiego średnia wyniosła: 66%, przy średniej powiatowej: 61% i średniej dla województwa: 70%.

Na terenie gminy nie funkcjonują – poza szkołami podstawowymi, żadne inne placówki edukacyjne. Zatem szkolnictwo średnie jest dla uczniów z gminy Nowy Targ dostępne poza obszarem gminy, w tym głównie w mieście Nowy Targ.

Duża liczba szkół waży na wydatkach związanych z edukacją w gminie Nowy Targ. Dochody budżetu JST z tytułu części oświatowej subwencji ogólnej wyniosły w roku 2023: 31,91 mln zł, przy wydatkach na oświatę i wychowanie na poziomie 48,36 mln zł. Jest to zatem ogromne obciążenie dla budżetu gminy.

Dostęp do instytucji kultury oraz średnie wydatki samorządu na kulturę należy uznać za mieszczące się w średniej dla tego typu gmin. Spada liczba czytelników w bibliotekach prowadzonych przez gminę Nowy Targ (spadek z 148 czytelników na 1 000 mieszkańców w 2019 roku do 120 w 2023 roku). W tym samym czasie zmniejszyła się też liczba grup artystycznych z 35 (w 2019) do 28 (w 2023) przy *de facto* nie zmienionej liczbie członków tych grup: z 672 w 2019 do 654 w 2023.

Wydatki ogółem z budżetu JST na kulturę i dziedzictwo narodowe, które obrazują zaangażowanie JST w kreowanie oferty kulturalnej wyniosły w roku 2023: 2,63 mln zł, co daje kwotę 109,32 zł na jednego mieszkańca i były wyższe niż 5 lat wcześniej o 27,13 zł, co biorąc pod uwagę inflację oznacza, iż pozostają one na zbliżonym lub nieznacznie mniejszym poziomie niż kilka lat temu.

Jednocześnie należy zauważyć, iż z uwagi na położenie gminy wokół dużego miasta powiatowego jakim jest Nowy Targ, udział mieszkańców, zarówno w kulturze wysokiej, jak i masowej, jest w dużej części realizowany poza obszarem gminy.

Na terenie gminy znajduje się relatywnie niewiele zabytków wpisanych do „Rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego”, bo zaledwie 11, ale już waga części z nich – żeby wspomnieć tylko wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO zabytkowy kościół w Dębnie Podhalańskim pod wezwaniem św. Michała Archanioła – jest znacząca. Oprócz zbudowanego w 1490 roku w stylu gotyckim, z drewna modrzewiowego kościoła w Dębnie pozostałe zabytki znajdują się w Harklowej (3 zabytki), w Krempachach (2), Ludźmierzu (1), Łopusznej (2) i Nowej Białej (2). Biorąc pod uwagę, że w całym powiecie

nowotarskim jest 270 zabytków wpisanych do wojewódzkiego rejestru, to zabytkowy zasób znajdujący się na terenie gminy stanowi 4,07% wszystkich zabytków z obszaru powiatu.

Wydatki ogółem z budżetu gminy Nowy Targ na kulturę fizyczną, sport i rekreację wyniosły w roku 2023 2,62 mln zł (czyli 108,80 zł na jednego mieszkańca) i wzrosły o 26,61 zł w stosunku do roku 2019. Poziom wydatków z budżetu gminy na kulturę fizyczną jest prawie identyczny z poziomem wydatków na kulturę.

Liczba klubów sportowych w latach 2019–2022 sukcesywnie spadała z 21 do 19 klubów (brak danych za 2023, GUS podaje dane w tej kategorii dla okresów dwuletnich). Zmniejszyła się w tym czasie także liczba członków tych klubów - odpowiednio z 921 osób do 830 osób.

Gmina Nowy Targ charakteryzuje się umiarkowaną dostępnością do usług podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie samej gminy znajduje się 9 przychodni (w 2019 jedna mniej), co daje wskaźnik 4 przychodni na 10 tys. mieszkańców. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w roku 2023 udzielono 62 606 porad lekarskich w ramach Podstawowej Opieki Medycznej (i wartość ta utrzymuje się na podobnym poziomie przez ostatnie lata, z wyjątkiem szczytu pandemii COVID 19, gdzie spadła o 10 tys.), co w przeliczeniu na jednego mieszkańca daje 2,6 porady w ramach POZ. Są to wartości znacząco niższe niż średnia powiatowa (3,57) i średnia wojewódzka (4,31). Także w tym przypadku wpływ na te wskaźniki może mieć położenie gminy wokół dużego ośrodka miejskiego z rozbudowaną ofertą usług medycznych.

Systematycznie spada liczba osób korzystających z pomocy społecznej, co jest raczej zjawiskiem systemowym. W 2019 roku wskaźnik beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności wynosił 398, a z końcem 2023 roku już tylko 243 osób (co jest wynikiem tożsamym ze średnią dla powiatu).

W zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego obsługę prewencyjną zapewnia Komenda Powiatowa Policji w Nowym Targu i komisariat, który obsługuje zarówno miasto Nowy Targ, jak i obszar gminy. Na obszar gminy oddelegowanych jest troje dzielnicowych.

Główne diagnozowane przez policję zagrożenia na tym obszarze dotyczą takich problemów jak: spożywanie alkoholu i palenie wyrobów tytoniowych w miejscach ustawowo zabronionych, popełnianie wykroczeń porządkowych, takich jak: zaśmiecanie odpadami po jedzeniu i piciu, nieobyczajne zachowanie, używanie słów wulgarnych i nieprzyzwoitych oraz zakłócanie ładu i porządku publicznego, demoralizacja osób nieletnich, bezdomne psy oraz psy pozostawiane bez nadzoru przez właścicieli, biegające samowolnie po poszczególnych miejscowościach. Na terenie działania komisariatu w ostatnim roku odnotowano 1 370 przestępstw, dla których wszczęto postępowania. Z tej liczby około 1/3 (czyli 456) dotyczyło obszaru gminy Nowy Targ.

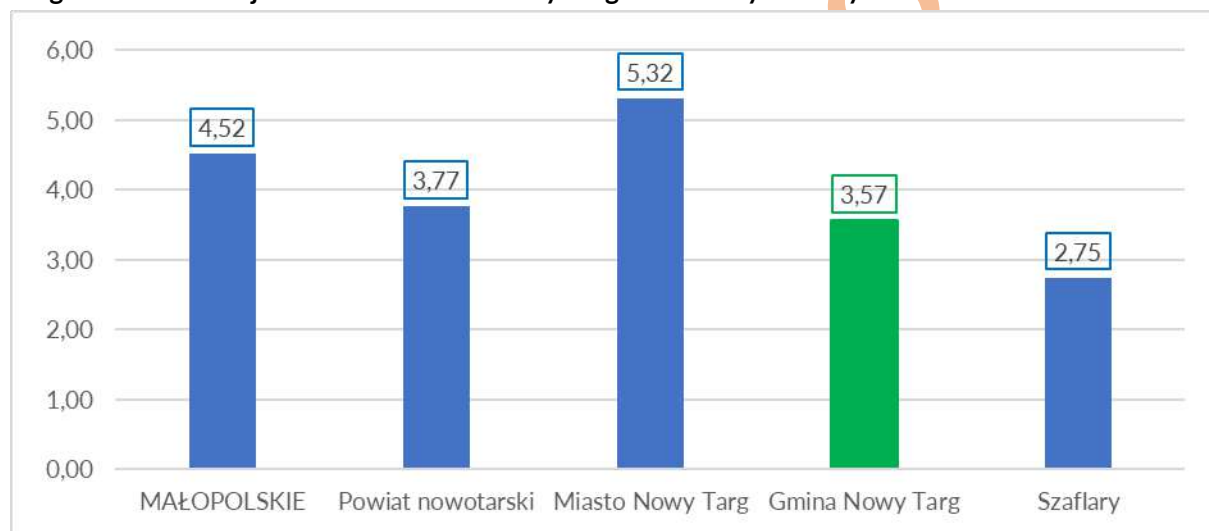
Jednocześnie na terenie gminy działa Straż Gminną, która w roku 2023 podjęła 819 interwencji. Dotyczyły one głównie: nieprawidłowej gospodarki odpadami komunalnymi stałymi (śmieci) i płynnymi (szamba, gnojowice), brakiem umów z podmiotami świadczącymi usługi w zakresie odbierania odpadów stałych i ciekłych, nieprawidłowej gospodarki odpadami poprodukcyjnymi (głównie z zakładów kuśnierskich), nieporządku w obrębie posesji, nieprawidłowego trzymania zwierząt gospodarskich oraz psów, które w połączeniu z psami bezpańskimi i dziczącymi stanowią w ostatnim okresie bardzo poważny problem, wykroczeń drogowych tj.: blokowania dróg, utrudniania przejazdów z powodu nieprawidłowego składowania materiałów budowlanych, drzewa, budowy nielegalnych

ogrodzeń, niszczenia nawierzchni dróg asfaltowych przez włóczenie drzewa, niewłaściwej gospodarki spalania w piecach w ramach programu ochrony powietrza (ekointerwencje).

Na terenie gminy działa 21 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) po jednej w każdej z miejscowości gminy Nowy Targ. Dużą część interwencji jednostek OSP z terenu gminy stanowią wyjazdy związane z likwidowaniem skutków klęsk żywiołowych, zalań, podtopień, skutków nawałnych deszczy i wichur, a także zdarzeń komunikacyjnych.

Analizując aktywność obywatelską, należy stwierdzić, iż w gminie Nowy Targ systematycznie rośnie liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych. W roku 2019 działających fundacji i stowarzyszeń było 77, a w 2023 już 86. Natomiast liczba organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców (3,57 organizacji) zbliżona jest do średniej powiatowej i jest niższa od średniej dla województwa i kraju. Rosną też wydatki z budżetu JST na dotacje bieżące dla organizacji pozarządowych – w roku 2019 była to kwota 753 tys. zł, a w roku 2023 już 867 tys. zł. Oczywiście zawsze w tej analizie należy pamiętać o znacznej inflacji, z którą mamy do czynienia w ostatnich kilku latach.

Rysunek 7. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców w gminie Nowy Targ na tle na tle województwa i Miasta Nowy Targ oraz Gminy Szaflary w 2023 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Aktywność obywatelską można zmierzyć korzystaniem z biernego prawa wyborczego w różnego typu wyborach (samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich). Analizując frekwencję wyborczą w ostatnich wyborach samorządowych w Nowym Targu, można stwierdzić, że była ona zauważalnie niższa niż średnia dla powiatu i województwa małopolskiego. W wyborach wójta wyniosła 45,02%, w wyborach do Rady Gminy: 45,03%, w wyborach do Rady Powiatu: 45,04%, a do Sejmiku Województwa Małopolskiego: 45,03%. Jeżeli odnieść to do zagregowanych wyników w skali całego Województwa Małopolskiego to średnia frekwencja w ostatnich wyborach samorządowych roku 2024 w regionie (tj. wyborach na wójta, burmistrza, prezydenta, wyborach do rad gminy, powiatu i sejmiku) wyniosła 52,79%, a w samym powiecie nowotarskim średnia ta oscylowała wokół wartości 48,20%.

Także w ostatnich wyborach parlamentarnych frekwencja w gminie Nowy Targ znacząco odbiegała od wyników średnich dla kraju. I tak frekwencja w wyborach do Sejmu wyniosła – w skali kraju: 74,38%, w skali Małopolski: 75,38%, w powiecie nowotarskim: 66,06%, a w gminie Nowy Targ: 63,29%.

Gmina Nowy Targ należy do atrakcyjnych turystycznie regionów Polski zarówno pod względem krajobrazowym, jak i przyrodniczym. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem wynosi aż 98,7%. Gorczański Park Narodowy zajmuje 597,88 ha na obszarze gminy Nowy Targ, rezerваты przyrody zajmują 8,55 ha, obszar chronionego krajobrazu 19 911,32 ha, a pozostałe formy ochrony przyrody 8,55, co daje łącznie 20 509,20 ha objętych różnymi formami ochrony.

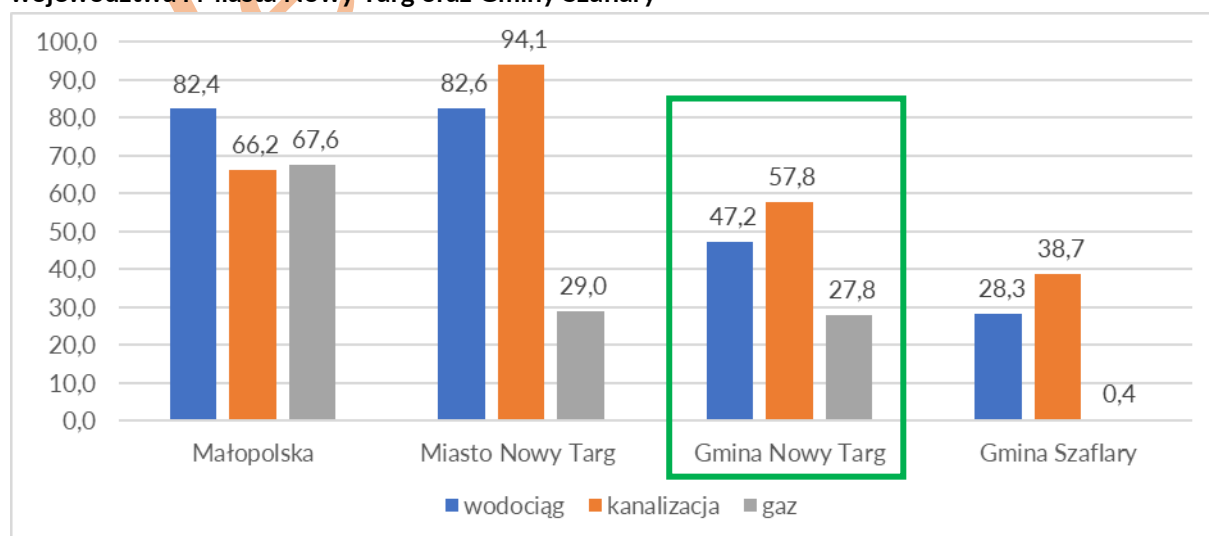
Lasy na terenie gminy zajmują 36,40% powierzchni i wartość ta utrzymuje się, w prawie niezmienniej wielkości, przez ostatnie lata. Na obszarze funkcjonuje Nadleśnictwo Nowy Targ.

Gmina Nowy Targ ma słabo rozwiniętą infrastrukturę wodociągów komunalnych. Łączna długość sieci wodociągowej – zarządzanej przez gminę - wynosi zaledwie 12,2 km i podłączonych do niej jest zaledwie 9,7% budynków na terenie gminy (dane za rok 2023). Natomiast dominującym dostawcą wody są lokalne spółki wodne pozyskujące ją z lokalnych źródeł bądź studni. Wg danych Urzędu Gminy Nowy Targ (stan na 31.12.2023 r.) do sieci komunalnej podłączonych jest 639 budynków, natomiast brak danych w zakresie liczby podłączeń w odniesieniu do tych sieci, które pozostają w dyspozycji spółek wodnych. Wiadomo natomiast (ze statystyki publicznej), że łącznie w gminie z instalacji wodociągowej korzysta 47,2% mieszkańców gminy. Zważywszy na coraz częstsze okresy długotrwałej suszy i deficyty wody wydaje się, że inwestycje w komunalną sieć wodociągową oraz nowe ujęcia i stacje uzdatniania wody będą w najbliższych latach koniecznością.

Z kolei komunalna sieć kanalizacyjna liczy obecnie 160,4 km i jest do niej podłączonych 58,0% budynków, a systematycznie prowadzone inwestycje powodują systematyczny przyrost tej wartości (w roku 2019 wartość ta wynosiła 52,7%). Z sieci kanalizacyjnej korzysta obecnie 57,8% ogółu ludności gminy. Zaś różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji wg lokalizacji wynosi statystycznie (-)10,7%.

Z kolei z instalacji gazowej korzysta 27,8% ogółu mieszkańców gminy, zaś długość czynnej sieci na terenie gminy ogółem wynosi 113,8 km i jest do niej podłączonych 2 038 budynków.

Rysunek 8. Korzystający z instalacji w % ogółu mieszkańców w Gminie Nowy Targ w 2023 roku na tle województwa i Miasta Nowy Targ oraz Gminy Szaflary

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmniejsza się wielkość wytworzonych przez mieszkańców gminy Nowy Targ odpadów, co jest pozytywną tendencją, choć zmiany na przestrzeni ostatniego pięciolecia dość mocno się wahały – od 196 kg na osobę w roku 2019, przez 208 w roku 2020 i kolejno: 185 kg/osobę, 198 kg/osobę, by osiągnąć w roku 2023 wartość 179 kg na osobę. Także masa wytworzonych odpadów w skali całej gminy spada i to zarówno ogółem, jak i z gospodarstw domowych. Nie zmienia się prawie w ogóle masa odpadów zbieranych w sposób selektywny. W roku 2019 w odniesieniu do całej gminy wyniosła 2 028,03 ton, by w roku 2023 zmniejszyć się o 9,33 tony do poziomu 2 018,70 ton. Nieznaczny spadek nastąpił także w odniesieniu do odpadów zbieranych w sposób selektywny z gospodarstw domowych – odpowiednio: 2 003,30 ton (2019) i 2 002,50 ton (2023).

Jednym z największych problemów gminy Nowy Targ, jak i miasta Nowego Targu, co także znalazło swoje odzwierciedlenie w badaniach ankietowych prowadzonych na potrzeby „Diagnozy”, jest zła jakość powietrza, powodowana głównie niską emisją pochodzenia bytowego. Dobowe wartości stężenia PM₁₀ mają charakter sezonowy i są ściśle związane z okresami grzewczymi, zaś jakość powietrza zależy bardzo od miejsca pomiaru (większy problem będzie w słabo przewietrzanym dnie kotliny, a zniknął będzie w wyżej położonych partiach gminy, w miejscach silnych i częstych wiatrów). To właśnie w sezonie jesienno-zimowym obserwuje się wysokie stężenia i przekroczenia dopuszczalnej normy (D₂₄ = 50 µg/m³). Średnie roczne stężenia polutanta oscyluje wokół wartości 30 µg/m³, co stawia gminę Nowy Targ pod względem jakości powietrza na równi z takimi miastami jak: Żywiec, Nowy Sącz, czy Sucha Beskidzka. Nie występuje przekroczenie średniego rocznego stężenia PM₁₀, jednak stężenia dobowe przekraczają dopuszczalne wartości od 91 dni w 2018 roku do 42 dni w 2022 roku – co pokazuje pozytywny, choć niewystarczający, kierunek dokonujących się w ostatnich latach zmian, które są efektem sukcesywnego wycofywania się z użytkowania paliw stałych w sektorze bytowo-komunalnym.

Gmina Nowy Targ posiada aktualne „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowy Targ” przyjęte uchwałą nr V/48/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 17 września 2024 r. w sprawie uchwalenia zmiany „Studium” opracowanego w roku 2012 (z późniejszymi zmianami). Gmina przystąpiła do opracowania „Planu ogólnego”. Teren gminy częściowo objęty jest także miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego opracowanymi dla poszczególnych miejscowości gminy. Należy jednocześnie pamiętać, iż spory udział terenów zielonych, w tym objętych ochroną obszarową (Gorczański Park Narodowy), sprawia, iż nie ma potrzeby obejmowania obszaru całej gminy miejscowymi planami zagospodarowania.

Na terenie gminy obserwuje się ekstremalne zjawiska pogodowe związane m.in. z wysokością opadów – lata mokre z powodzią oraz lata z małą ilością opadów i dotkliwą suszą. Największe zagrożenie powodziowe stanowią wody powierzchniowe. Niektóre, w okresie braku opadów deszczu, całkowicie zanikają, by uaktywnić się w czasie obfitych opadów, burz lub gwałtownego topnienia śniegu. Gmina nie posiada strategii działania na wypadek suszy oraz nie realizuje obecnie programu zmierzającego do ograniczenia strat związanych z suszą.

Analiza różnych aspektów związanych z atrakcyjnością osadniczą i mieszkalnictwem, w tym dostępem do mieszkań, prowadzi do konkluzji, iż gmina Nowy Targ charakteryzuje się relatywnie niską atrakcyjnością osadniczą. Przy czym liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców

stale rośnie i jest największa w grupie gmin porównywanych. W 2022 roku w gminie Nowy Targ oddano do użytku 81 mieszkań. Na każdych 1 000 mieszkańców oddano więc do użytku 3,37 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Nowy Targ wynoszą obecnie 6 134 nieruchomości. Na każdych 1 000 mieszkańców przypada zatem 255 mieszkań. I podobnie jak w przypadku wcześniejszego wskaźnika są to wartości niższe od wartości średnich dla województwa małopolskiego oraz całej Polski (w tym przypadku nawet znacząco niższe).

Gmina charakteryzuje się średnią dynamiką tempa wzrostu gospodarczego. Na koniec grudnia 2023 roku w bazie REGON ujętych było 2 214 podmiotów gospodarki narodowej (2019: 1 813), co daje wskaźnik na poziomie 92,00 podmiotów na 1 000 mieszkańców. 86,6% z tej wartości to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Nie dziwi, że wśród podmiotów gospodarczych dominują firmy małe i mikro zatrudniające do 9 osób – trzymając się przeliczenia liczby podmiotów na 1 000 mieszkańców jest ich 90, firm małych (10-49 zatrudnionych): 1,9, a średnich (50 – 250): 0,1. Brak w gminie Nowy Targ przedsiębiorstw dużych.

Gmina Nowy Targ – w relacji do średniej dla powiatu i województwa nie jest najbardziej przedsiębiorczą gminą, bowiem w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w powiecie zarejestrowanych było w roku 2023: 111 podmiotów gospodarki narodowej, a w województwie małopolskim: 140 podmiotów.

Bezrobocie rejestrowane w gminie Nowy Targ wyniosło na koniec 2023 roku 2,1% w odniesieniu do liczby ludności w wieku produkcyjnym (2,3% wśród kobiet i 2,0% wśród mężczyzn). Z końcem 2023 roku bez pracy pozostawało 317 osób (w tym 161 kobiet i 156 mężczyzn). Bezrobocie na terenie gminy Nowy Targ było niższe niż średnia dla powiatu, która w roku 2023 wyniosła 2,9% w przeliczeniu na liczbę ludności w wieku produkcyjnym.

W 2023 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Nowy Targ wynosiło 5 168,93 PLN, co odpowiada 77,10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

W tym samym roku dochody budżetu JST z tytułu udziału w PIT (będących pochodną udziałów we wpływach budżetu państwa z PIT, która z kolei bezpośrednio wynika z dochodów osiąganych przez mieszkańców z tytułu aktywności gospodarczej, pracy, świadczeń społecznych i z majątku) wyniosły 10,35 mln zł i były najniższe na przestrzeni ostatnich dwóch lat (co jest pochodną zmian w polityce podatkowej rządów prawicy, a nie pogorszenia koniunktury lokalnej gospodarki czy sytuacji materialnej mieszkańców). Dość powiedzieć, że w roku 2022, czyli jeszcze przed reformą systemu podatkowego wpływy te wyniosły 13,58 mln zł.

Według stanu na 31 grudnia 2024 roku w Urzędzie Gminy Nowy Targ zatrudnienie wyniosło 66 osób zatrudnionych w wymiarze 64,5 etatu. Poza samym Urzędem funkcjonują następujące wydzielone jednostki organizacyjne Gminy:

- Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół Gminy Nowy Targ (zatrudniający 8 osób w wymiarze 8 etatów);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Nowym Targu z siedzibą w Waksmundzie, wraz z 12 filiami (zatrudniająca łącznie 14 osób w wymiarze 12,5 etatów);

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Targu (zatrudniający 17 osób w wymiarze 17 etatów);
- Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej wraz z Wiejskim Dom Kultury w Krempachach i 12 świetlicami wiejskimi (zatrudniający łącznie 9 osób w wymiarze 7,5 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Dębnie (zatrudniająca 18 osób w wymiarze 14,22 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Staszica w Dursztynie (zatrudniająca 21 osób w wymiarze 12,83 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Kazimierza Jagiellończyka w Gronkowie (zatrudniająca 36 osób w wymiarze 26,63 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Harklowej (zatrudniająca 25 osób w wymiarze 15,13 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Jana Kasprowicza w Klikuszowej (zatrudniająca 32 osoby w wymiarze 26,23 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Knurowie im. Świętej Kingi (zatrudniająca 26 osób w wymiarze 16,10 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Krauszowie im. Św. Stanisława Kostki (zatrudniająca 32 osoby w wymiarze 21,34 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Krempachach (zatrudniająca 27 osób w wymiarze 22,26 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Lasku (zatrudniająca 29 osób w wymiarze 23,27 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Św. Jana Kantego w Ludźmierzu (zatrudniająca 34 osoby w wymiarze 30,86 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Kazimierza Przerwy-Tetmajera w Łopusznej (zatrudniająca 27 osób w wymiarze 24,23 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Morawczynie im. Wiktorii Baranówny (zatrudniająca 27 osób w wymiarze 15,41 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Nowej Białej (zatrudniająca 28 osób w wymiarze 21,46 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Obidowej (zatrudniająca 24 osoby w wymiarze 14,6 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. Prof. Andrzeja Waksmundzkiego w Ostrowsku (zatrudniająca 27 osób w wymiarze 20,81 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Pyzówce im. Bohaterskich Dzieci Warszawy (zatrudniająca 29 osób w wymiarze 20,83 etatów);
- Szkoła Podstawowa im. ks. prof. Józefa Tischnera w Rogoźniku (zatrudniająca 23 osoby w wymiarze 14,78 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Szlembarku (zatrudniająca 19 osób w wymiarze 12,53 etatów);
- Szkoła Podstawowa w Waksmundzie (zatrudniająca 46 osób w wymiarze 37,71 etatów).

Łącznie w całej administracji samorządowej gminy Nowy Targ wg stanu na 31 grudnia 2024 roku zatrudnionych były 644 osoby (w ramach 500,73 etatu).

Analizując stan finansów samorządowych, można stwierdzić, iż charakteryzuje się on dużą stabilnością. Silną stroną finansów gminy jest podobszar związany z realizacją działań rozwojowych, tj. wydatków realizowanych przy udziale środków zewnętrznych. Średnia

3 letnia wielkości wydatków majątkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, choć znacząco wyższa od średniej i mediany w grupie porównawczej w latach 2021-2022, ma tendencję malejącą. Jest to związane z tym, że najwyższe wydatki majątkowe zrealizowane z udziałem środków zewnętrznych miały miejsce w latach 2019-2020 (odpowiednio: 24,0 mln zł i 26,1 mln zł). Dla porównania w roku 2023 wyniosły one 2,9 mln zł. Na uwagę zasługuje podobszar związany z wysokością zadłużenia, który od roku 2020 charakteryzował się tendencją poprawiającą się. O ile do roku 2021 kwota długu w przeliczeniu na 1 mieszkańca była wyższa od średniej w grupie porównawczej, o tyle w roku 2022 była ona znacznie niższa. W przypadku Gminy Nowy Targ było to 834 zł na 1 mieszkańca przy średniej dla grupy porównawczej wynoszącej 1 146 zł. W roku 2023 gmina nie zaciągała nowych zobowiązań, a kwota długu na 1 mieszkańca wyniosła 728 zł (średnia dla grupy porównawczej wyniosła 1 203 zł). Tym samym wg. danych na 2023 rok sytuacja ta będzie jeszcze lepsza.

Z punktu widzenia potencjału finansowego istotnym podobszarem jest równoważenie elementów budżetu. W przypadku Gminy Nowy Targ wskaźnik syntetyczny dla tego podobszaru był dodatni wyłącznie w latach 2020-2021, co w przypadku roku 2021 było związane m.in. z uzyskanymi jednorazowymi transferami z budżetu państwa. Na ten podobszar istotny wpływ mają wartości wskaźników nadwyżki operacyjnej na 1 mieszkańca i nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o rozchody na spłaty długu na 1 mieszkańca. Z jednej strony obowiązujące reguły prawne wymagają uzyskania nadwyżki operacyjnej (art. 242 ustawy o finansach publicznych), a z drugiej strony o potencjale inwestycyjnym decyduje w szczególności wartość nadwyżki operacyjnej pomniejszona o spłaty długu. W przypadku nadwyżki operacyjnej na 1 mieszkańca począwszy od roku 2020 Gmina Nowy Targ utrzymuje przewagę nad średnią w grupie porównawczej. Nadwyżka operacyjna pomniejszona o rozchody na spłaty długu (tzw. nadwyżka operacyjna netto) w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest dodatnia we wszystkich latach objętych analizą. W latach 2021-2022 była jednak niższa od średniej w grupie porównawczej, co wskazywało na pogorszenie sytuacji względem porównywanych gmin. Jednak w roku 2023 ponownie wartość tego wskaźnika była wyższa od średniej dla grupy porównawczej. Oznacza to, że Gmina Nowy Targ posiada, co do zasady, wyższy potencjał do finansowania inwestycji ze środków własnych pozostających po spłacie długu niż gminy z grupy porównawczej. Sytuacja ta jest związana z korzystną relacją między dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi.

Pomimo korzystnej relacji między dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi, uwagę zwraca niekorzystna (względem grupy porównawczej) struktura dochodów Gminy Nowy Targ.

W całym okresie analizy wskaźnik dla Gminy Nowy Targ był niższy od średniej w grupie porównawczej. O ile w roku 2021 odnotowano nieznaczną poprawę sytuacji, o tyle w roku 2022 ponownie zwiększył się dystans do grupy porównawczej. Niekorzystnie na tle grupy porównawczej prezentują się dochody podatkowe bez udziałów w PIT i CIT w przeliczeniu na 1 mieszkańca, co oznacza, że Gmina Nowy Targ powinna dążyć do optymalizacji polityki dochodowej, w tym podatkowej. W konsekwencji wpłynie to na poprawę potencjału inwestycyjnego gminy. Pogorszenie sytuacji w roku 2023, zarówno w sferze dochodowej, jak i równoważenia elementów budżetu, przełożyło się na zmniejszenie udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem, przy czym w grupie porównawczej odnotowano wzrost wartości tego wskaźnika. Sytuacja ta jest również widoczna w przypadku wydatków majątkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które w roku 2023 nie tylko były znacząco

niższe od średniej dla grupy porównawczej i wyniosły 920 zł, przy średniej dla grupy porównawczej na poziomie 1 720 zł, ale były też niższe niż w roku 2022 (1 055 zł).

Powyższy wskaźnik dostarcza informacji na temat zdolności do spłaty i obsługi długu z bieżących środków własnych. Gmina Nowy Targ zdecydowanie wyróżnia się na tle porównywanych JST. W szczególności na uwagę zasługuje fakt osiągnięcia poziomu 15,65% w roku 2023, co wskazuje na korzystną sytuację w zakresie spełnienia relacji z art. 243 ustawy o finansach publicznych dotyczącej spłaty i obsługi długu w kolejnych latach. Jednak utrzymanie tej tendencji będzie zależało od uzyskiwania wysokiej nadwyżki operacyjnej w kolejnych latach i optymalnej struktury dochodów budżetu.

Analiza uwarunkowań rozwoju oraz trendów zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Małopolski pozwoliła wyodrębnić obszary charakteryzujące się podobnymi cechami zagospodarowania przestrzennego, pewną spójnością przyrodniczą i krajobrazową, wewnętrzną spójnością gospodarczą oraz wspólnotą wyzwań rozwojowych, przed którymi stają. Gmina Nowy Targ leży w jednym z dwóch tzw. duopoli tworzonych przez miasta Nowy Targ i Zakopane (drugim jest duopol Oświęcim - Chrzanów).

Ośrodek ten – traktowany jako całość – ma szereg braków w zakresie infrastruktury komercyjnej, ale jego atutem jest coraz lepiej rozwijająca się szkoła wyższa, niezła infrastruktura kultury i zaplecze służby zdrowia. Szansą, która już się materializuje jest otwarta pod koniec wakacji 2024 roku droga szybkiego ruchu na południe od Rabki i modernizacja linii kolejowej, zwłaszcza, że na odcinku Nowy Targ – Zakopane mogłaby ona spełniać rolę kolei aglomeracyjnej (perspektywa roku 2030).

„Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego”, który został przyjęty Uchwałą Nr XLVII/732/2018 Sejmiku Województwa Małopolskiego z 26 marca 2018 roku dzieli region na siedem terytoriów biorąc pod uwagę:

- dominujący charakter bazy gospodarczej (typ aktywności ekonomicznej, w tym typ rolnictwa);
- stan sieci osadniczej i dynamikę procesów urbanizacyjnych;
- gęstość zaludnienia i specyfikę procesów demograficznych;
- dominujący typ krajobrazu (zwłaszcza krajobrazu kulturowego);
- naturalne zasoby decydujące o preferencjach rozwoju;
- kontekst makroprzestrzenny.

W tym podziale obszar gminy Nowy Targ zaliczono do terytorium „Park”, obejmujący duży pas gmin południowej Małopolski. Stąd ważny podział terytorium „Park” na trzy podterytoria. W tym podziale gminę Nowy Targ zaliczono do strefy P2, która w ogromniej części (z wyłączeniem kilku gmin powiatu limanowskiego) pokrywa się z subregionem podhalańskim, który to subregion jest także elementem planowania polityki rozwoju na poziomie regionalnym Małopolski.

Zgodnie z zapisami „Planu” całe terytorium „Park” (tj. P1, P2 i P3) charakteryzuje niska gęstość zaludnienia, duży odpływ migracyjny, duże rozproszenie zabudowy. Szczególne zasoby terytorium wynikają z górskiego położenia, co przekłada się na dominujący sektor gospodarczy związany z usługami turystycznymi, w rolnictwie z hodowlą bydła i owczarstwem. Zaś wśród szczególnych zasobów wymienia się uzdrowiska, parki narodowe i rozwiniętą bazę turystyczną. Obszar spełnia w skali kraju ważne funkcje kulturowe. Wynikają

one zwłaszcza z kulturalnej roli Zakopanego i tradycyjnej architektury zakopiańskiej, kultury Podhala, a także, w części wschodniej - z tradycji i kultury łemkowskiej.

Głównym wyzwaniem rozwojowym jest utrzymanie atrakcyjności turystycznej obszaru jako najważniejszego w kraju terenu rekreacji zimowej i turystyki górskiej oraz osiągnięcie standardu usług turystycznych i sanatoryjnych konkurencyjnego w stosunku do regionów zagranicznych. Oznacza to przezwyciężenie podstawowych problemów rozwojowych, do których należą:

- niska dostępność transportowa, zwłaszcza zupełna niewydolność linii kolejowych, a przez to niewykorzystanie ich potencjału w redukcji ruchu indywidualnego;
- zanieczyszczenie środowiska, zwłaszcza powietrza, podważające sens funkcjonowania uzdrowisk i miejscowości turystyczno-rekreacyjnych;
- konieczność znalezienia równowagi pomiędzy gospodarką człowieka, w szczególności związanym z turystyką, a koniecznością ochrony najcenniejszych krajobrazów i przyrody przed przeobrażaniem;
- mała liczba miejsc pracy poza sektorem czasu wolnego, sezonowość miejsc pracy;
- trudne, specyficzne warunki dla rozwoju rolnictwa – ostrzejszy klimat, duże przewyższenia, gorsza jakość gleb.

Główne kierunki działań rozwojowych obszaru „Park” w kontekście gminy Nowy Targ powinny uwzględniać:

- podniesienie rangi zespołu miejskiego Nowy Targ – Zakopane jako regionalnego ośrodka usługowego - oznacza to jego rozwój jako centrum usług medycznych, kulturalnych, administracyjnych i biznesowych;
- wprowadzenie programu antysmogowego dla całego obszaru Park, w tym miejscowości turystycznych, a zwłaszcza uzdrowiskowych oraz rozwój źródeł energii OZE w oparciu o istniejące tam zasoby geotermalne;
- programowe działania na rzecz jakości architektury i likwidację chaosu reklamowego w miejscowościach turystycznych i przy drogach dojazdowych do nich;
- politykę ochrony krajobrazu poprzez wyznaczenie stref widokowo-krajobrazowych;
- wzmożoną ochronę bioróżnorodności obszarów węzłowych i utrzymanie ciągłości powiązań pomiędzy obszarami cennymi przyrodniczo (korytarze ekologiczne);
- stworzenie sieci szlaków turystycznych – pieszych, rowerowych (w tym połączenia lokalnych szlaków z siecią „Velo Małopolska”), narciarstwa biegowego;
- budowę oczyszczalni ścieków w Bukowinie-Białce Tatrzańskiej, Nowym Targu-Krempachach i Kamienicy-Zalesiu.

Pełny tekst „Diagnozy społeczno-gospodarczej gminy Nowy Targ” stanowi odrębny dokument i dostępny jest m.in. na stronie internetowej gminy Nowy Targ w zakładce poświęconej strategii.

2.1.3 Zasoby gminy Nowy Targ

Zasoby gminy Nowy Targ to takie elementy, które w sposób szczególny wyróżniają ten obszar i dobrze wykorzystane, mogą stanowić o przewadze gminy nad innymi obszarami. Bezspornie zaliczyć do nich należy liczne i nierzadko unikatowe w skali kraju atrakcje turystyczne wykorzystujące walory przyrodniczo-krajobrazowe, a także niezwykle korzystne z tego punktu widzenia położenie, ułatwiające dostęp do tych atrakcji. Co ważne, różnorodność oferty umożliwia korzystanie z części atrakcji w okresach letnich, a z części w okresach zimowych, co buduje całosezonowość oferty gminy Nowy Targ. Ogromnym jej zasobem jest lokalna kultura i wielowiekowe tradycje – ważne dla samych mieszkańców, ale stanowiące też magnes dla wielu osób chcących odwiedzić gminę i poczuć autentyczny klimat kultury Górali Podhalańskich, żeby wspomnieć tylko o tradycji i kulturze pasterskiej. Kultura i tradycja są żywe tylko wtedy, kiedy stoją za nią ludzie z głęboką wiedzą o miejscu, w którym żyją, i pasją do dzielenia się tą wiedzą z innymi. W prowadzonych na potrzeby strategii ankietach padały licznie nazwiska ludzi będących niejako ambasadorami Gminy i potrafiących tę pasję przekazać innym mieszkańcom gminy Nowy Targ, zachowując je dla następnych pokoleń, ale też z zaangażowaniem opowiadać o swoim miejscu do życia gościom odwiedzającym poszczególne miejscowości. Wyróżnikiem gminy jest jej bogata historia i ciekawe zabytki (z zabytkowym kościołem pw. św. Michała Archanioła w Dębnie Podhalańskim wpisany wraz z innymi drewnianymi kościołami południowej Małopolski na listę światowego dziedzictwa UNESCO), a także miejsca, gdzie zachowano jeszcze unikatową architekturę charakterystyczną dla obszaru Podhala i Spisza. Nie sposób nie wspomnieć jednego z najważniejszych miejsca duchowości dla Podhala jakim jest Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala w Ludźmierzu, a także ludzi, którzy tworzyli historię nowotarskich miejscowości z niezwykle postacią księdza profesora Józefa Tischnera.

Niezwykle cennym zasobem jest bogata przyroda z położonym częściowo na terenie gminy Gorczańskim Parkiem Narodowym ze szczytem Turbacza znajdującym się w jego granicach oraz dwa rezerваты przyrody: Skałka Rogoźnicka i Przetom Białki, a także stanowisko archeologiczne Jaskinia Obłazowa (jedno z najcenniejszych prehistorycznych stanowisk archeologicznych w Polsce). Zachwycają pojedyncze utwory skalne (Cisowa Skała, Lorencowe Skałki), unikatowe krajobrazy (Przełęcz Knurowska), czy ciekawe zjawiska przyrodnicze chociażby w postaci przykładu torfowisk wysokich (Przymiarki) oraz ciekawostki geologicznej w postaci Pucółowskiego Stawu w Łopusznej. Są także elementy powstałe niedawno, jak chociażby molo w Krauszowie oraz Centrum Przyrodniczo-Edukacyjne Brama w Gorce ze słynną w Polsce ścieżką w koronach drzew oraz bogatą ekspozycją, w której gorczańska przyroda i kultura stają się bliskie i olśniewają swoim bogactwem.

Od lat gmina stawia także na rozwój tras rowerowych, a od pewnego czasu flagowym produktem gminy stało się także Centrum Narciarstwa Biegowego w Klikuszowej ze stale powiększającą się długością, co ważne utrzymywanych zimą, tras narciarstwa biegowego.

Oczywistym atutem gminy jest także doskonałe położenie i skomunikowanie – rozbudowana Zakopianka i planowana do uruchomienia szybka kolej, tworzą z gminy Nowy Targ swoistą bramę w kierunku Podhala.

Zdjęcie 2. Szkoła podstawowa im. Jana Kasprowicza w Klikuszowej

Źródło: UG Nowy Targ

2.1.4 Szanse i bariery rozwojowe Gminy Nowy Targ

Poniżej poddano analizie zjawiska globalne, ogólnopolskie i regionalne, które mogą mieć wpływ na rozwój gminy Nowy Targ. To ważne, aby mówiąc o rozwoju samej gminy, umieć dobrze odczytywać szersze konteksty – poczynając od zjawisk zachodzących na świecie w sposób powszechny, aż do poziomu uwarunkowań regionalnych. Zauważenie i wykorzystanie części tych zjawisk jako swojej szansy oraz dostrzeżenie i zrozumienie potencjalnego negatywnego oddziaływania na procesy rozwojowe daje realną możliwość wykorzystania szans i przeciwstawienia się barierom na drodze do rozwoju.

Dopiero mając rozpoznany szerszy kontekst, w jakim przyjdzie prowadzić politykę rozwojową, można przejść do analizy czynników, które mają wpływ na rozwój gminy. Dla konsekwencji utrzymaliśmy w tej części analizy podział na cztery podstawowe wymiary przyjęte w dokumencie diagnostycznym: społeczny, środowiskowo-przestrzenny, gospodarczy i instytucjonalny.

ZJAWISKA GLOBALNE	
mogące mieć wpływ na rozwój gminy Nowy Targ	
SZANSE ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
▪ Dynamiczny rozwój cyfryzacji, sieci 5G i nadchodząca epoka Internetu rzeczy. ▪ Podejmowanie wyzwań związanych z potrzebą przebudowy gospodarek globalnych i stylu życia, jako odpowiedzi na zagrożenia i wyzwania klimatyczne. ▪ Doświadczenia pandemii COVID-19, które zwiększają nowe formy pracy, w tym szczególnie pracy zdalnej. ▪ Zwiększanie się mobilności społeczeństw, w tym mobilności zawodowej. ▪ Wzrost popytu na pracowników o wysokich, często bardzo specjalistycznych, kwalifikacjach. ▪ Przenikanie się kultur. ▪ Wydłużanie się średniego czasu życia i dynamiczny rozwój sektora obsługi ludzi starszych (sektor „srebrnej gospodarki”). ▪ Szybszy i globalny transfer technologii. ▪ Łatwość komunikacji (w każdej formie) pomiędzy odległymi krajami i kontynentami. ▪ Bogacące się społeczeństwo. ▪ Moda na aktywność i zdrowy tryb życia. ▪ Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństw europejskich. ▪ Rosnące zapotrzebowanie na żywność ekologiczną.	▪ Niestabilna sytuacja ekonomiczna i polityczna na świecie. ▪ Nierozpoznane, długofalowe skutki światowej pandemii COVID-19 zarówno w sferze ekonomicznej, jak i społecznej. ▪ Narastające zagrożenia klimatyczne. ▪ Kurczenie się zasobów nieodnawialnych, ale także odnawialnych Ziemi. ▪ Postępujące zmiany demograficzne w skali całej Europy. ▪ Nierównomierne korzystanie z efektów globalizacji.

ZJAWISKA REGIONALNE I SUBREGIONALNE
mogące mieć wpływ na rozwój gminy Nowy Targ

SZANSE ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
▪ Silny akcent na terytorializację polityki rozwoju. ▪ Rozbudowywana infrastruktura transportowa („Zakopianka”, szybka kolej), które skrócą czas dojazdu z metropolitalnego Krakowa i przyspieszą procesy rozwojowe. ▪ Położenie wokół miasta Nowy Targ, które pomimo powolnego tracenia funkcji społeczno-ekonomicznych jest ważnym centrum usług w układzie subregionalnym. ▪ Transfer publicznych środków dla miast małych i średnich tracących funkcje oraz ich obszarów funkcjonalnych. ▪ Miasto Nowy Targ jako silny ośrodek usług publicznych związanych m.in. ze zdrowiem, edukacją na poziomie średnim i wyższym zawodowym, kulturą oraz sportem i rekreacją. ▪ Współpraca terytorialna w ramach instrumentu LRKS i ZIT (Podhalańska Lokalna Grupa Działania oraz Stowarzyszenie Podhalański Obszar Funkcjonalny). ▪ Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany potencjał rezydencjonalny. ▪ Rosnąca rola przemysłów czasu wolnego związanych m.in. z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, sportem i rekreacją. ▪ Bliskość innych miejscowości o rozbudowanej i stale rozwijanej ofercie sportowo-rekreacyjnej (Białka Tatrzańska, Kluszkowce i wiele innych) dla których peryferyjne miejscowości gminy Nowy Targ mogą	▪ Niepewna sytuacja społeczno-ekonomiczna w kraju, utrzymująca się inflacja, rosnące koszty pracy. ▪ Zanieczyszczenie powietrza (także o charakterze napływowym). ▪ Niewielka skłonność okolicznych gmin do współpracy międzysamorządowej i budowania wspólnego produktu turystycznego na obszarze. ▪ Starzenie się społeczeństwa i malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym w skali całego subregionu. ▪ Tendencje do rozpraszania zabudowy oraz dzielenia działek budowlanych. ▪ Zanikające tradycje rolnicze. ▪ Powszechne przekonanie o niskiej opłacalności produkcji rolnej. ▪ Niezadowalająca jakość życia i dostępność do usług na obszarach wiejskich. ▪ Niska skuteczność działań samorządów podejmowanych na rzecz rozwoju współpracy.

stanowić atrakcyjne zaplecze noclegowo-gastronomiczne.

- Potencjał Jeziora Czorszyńskiego, położonego przy granicy gminy, z jego ofertą rekreacyjną.
- Dynamicznie rozwijająca się infrastruktura rowerowa (Szlak Wokół Tatr, VeloCzorsztyn).
- Bliskość obiektów dziedzictwa kulturowego (np. zamki w Niedzicy i Czorsztynie).
- Rosnące zainteresowanie ekologią, zmianami klimatycznymi, szeroko rozumianą ochroną środowiska, szczególnie przez najmłodsze pokolenie.
- Promowanie Małopolski jako regionu z dominującym przemysłem czasu wolnego oraz bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną opartą na dziedzictwie kulturowym.
- Potencjał turystyczno-krajoznawczy Gorczańskiego Parku Narodowego.
- Współpraca terytorialna i transgraniczna w zakresie rozwijania i promowania nowych, unikatowych produktów turystycznych.
- Tradycje rolnicze, w tym hodowli owiec.

Czynniki, które mają wpływ na rozwój gminy Nowy Targ	
STANOWIĄCE O PRZEWADZIE	HAMUJĄCE ROZWÓJ
KONKURENCYJNEJ	

WYMIAR SPOŁECZNY	
------------------	--

▪ Stabilna (a nawet minimalnie rosnąca) liczba mieszkańców gminy na przestrzeni ostatniej dekady (2014: 23 606 osób, 2023: 24 063osób).▪ Dość stabilna (z bardzo powolnym spadkiem) liczba osób w wieku produkcyjnym (63,49% w 2014 roku, 61,37% w 2023 roku).▪ Rosnący wskaźnik liczby dzieci objętych wychowaniem	▪ Systematycznie obniżające się (i zbliżające się do zera) wskaźniki przyrostu naturalnego.▪ Ujemne (od 2018 roku) saldo migracji, szczególnie wysokie w grupie mieszkańców w wieku 15-39 lat (tj. najaktywniejszej).▪ Obniżająca się liczba mieszkańców w grupie wiekowej 25-34 lata.

- przedszkolnym (81,6% dzieci w wieku 3–5 lat).
- Raczej wysoka ocena mieszkańców dotycząca jakość usług oświatowych w szkołach podstawowych, co potwierdzają wyniki egzaminów ósmoklasisty).
 - Bardzo mocno rozbudowana infrastruktura edukacyjna.
 - Rezerwa terenów pod niezbędne inwestycje w zakresie spraw społecznych.
 - Łatwy dostęp do infrastruktury sportowej.
 - Wysoka ocena dostępności placówek oświatowych i wychowawczych na terenie gminy.
 - Bogate tradycje i dziedzictwo górali podhalańskich.
 - Wielokulturowość i regionalizm.
 - Duży potencjał rozwoju rekreacji i turystyki aktywnej z uwagi na znaczące walory fizjograficzne i przyrodnicze.
 - Rosnące wydatki na kulturę w przeliczeniu na jednego mieszkańca (2019: 82,19 zł, 2023: 109,32 zł).
 - Bardzo wysoka ocena mieszkańców w zakresie dostępności obiektów i terenów sportu i rekreacji w ocenie ankietowanych.
 - Wysokie (zdaniem ankietowanych) poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, co potwierdzają wskaźniki z tej kategorii.
 - Spadająca liczba zagrożeń wymagających interwencji służb, np. PSP i OSP.
 - Wysoka aktywność Kół Gospodyń Wiejskich i OSP.
 - Rosnąca liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców, choć jest zbliżona do średniej dla powiatu nowotarskiego.
 - Starzenie się społeczeństwa. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym z 16,55% w 2019 roku, do 18,4% w 2023 roku.
 - Brak domów opieki dla seniorów w sytuacji starzejącego się społeczeństwa (całodobowych i dziennych).
 - Niska dostępność do usług opiekuńczych dla najmłodszych mieszkańców (tj. żłobków).
 - Deficyty w zakresie opieki wczesnopreszkolnej.
 - Relatywnie niski wskaźnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych (87,80%) i był dużo niższy od średniej dla powiatu nowotarskiego.
 - W większości przypadków niższe od średniej wojewódzkiej wyniki z egzaminu ósmoklasisty.
 - Przeciętna ocena przez mieszkańców oferty usług kulturalnych.
 - Niewystarczające zaplecze kulturalne w miejscach, w których lokalna społeczność oczekuje lepszego dostępu do tego typu oferty.
 - Słabe poczucie dostępności do dobrej jakości opieki zdrowotnej ankietowanych mieszkańców i zdecydowanie odbiegająca od średniej powiatowej i wojewódzkiej liczba porad udzielanych w POZ (2,6 na 10 tys. mieszkańców przy średniej powiatowej: 3,57 i wojewódzkiej: 4,31).
 - Niska dostępność specjalistycznych i wysokospecjalistycznych usług zdrowotnych.
 - Niski poziom angażowania się mieszkańców w sprawy gminy, mierzony procentowym udziałem w wyborach samorządowych, w relacji do średniej dla powiatu i województwa.

- Systematycznie malejąca liczba osób korzystających z pomocy społecznej (243 na 10 tys. w 2023 roku), jest ona tożsama ze średnią dla powiatu.
- Niski poziom zaangażowania ludzi młodych i trudności komunikacyjne w relacjach z młodym pokoleniem.
- Słabe rozpoznanie potrzeb społecznych, brak systematycznych badań opinii w zakresie potrzeb.
- Rosnące obawy związane z bezpieczeństwem materialnym, w związku z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 i sytuacją międzynarodową.
- Bardzo słaba dostępność usług senioralnych w opinii mieszkańców.
- Słaba ocena dostępności gminy dla osób z niepełnosprawnością.
- Nie najlepsze relacje wewnątrz wspólnoty lokalnej, utrzymujące się od lat animozje pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości.

WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY

- Atrakcyjne położenie w paśmie Gorców.
- Zdecydowana większość obszaru objęta różnymi formami ochrony (Gorczański Park Narodowy, Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000).
- Mieszkańcy bardzo wysoko oceniają dostępność terenów zielonych w gminie.
- Niewielkie rozproszenie zabudowy.
- Relatywnie wysoka ocena mieszkańców dotycząca czystości i estetyki na terenie gminy.
- 46,85% odpadów zbierane jest w sposób selektywny, to więcej niż średnia dla powiatu nowotarskiego (35,2%) i Małopolski (41,5%).
- Dobry stan dróg wojewódzkich.
- Aktualne „Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego”,
- Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców.
- Ciągłe zła (choć poprawiająca się) jakość powietrza, szczególnie w okresach jesienno-zimowych.
- Występowanie ekstremalnych zjawisk klimatycznych zestawionych ze specyficznym, górzystym charakterem gminy.
- Słaba komunalna infrastruktura wodociągowa i okresowe problemy z dostępnością i jakością wody pitnej.
- Słaba dostępność telekomunikacyjna na części obszaru (zarówno w kontekście telefonii komórkowej, jak i Internetu).
- Możliwe występowanie miejscowego zagrożenia powodziowego.
- Zbyt mały poziom dostępności sieci kanalizacyjnej (odsetek mieszkańców podłączonych do sieci: 57,8%).

zapoczątkowane prace nad „Planem ogólnym”.

- Niski poziom gazyfikacji gmin (27,8% mieszkańców korzystających z gazu sieciowego).
- Relatywnie niski wskaźnik atrakcyjności zamieszkania na terenie gminy.
- Niewystarczający – w ocenie mieszkańców - system komunikacji publicznej wewnętrznej i zewnętrznej.
- Duże rozdrobnienie gruntów mające wpływ na powstawanie inwestycji.
- Problemy z opracowaniem i przyjęciem części MPZP.
- Część dróg gminnych wymaga pilnej regulacji stanu prawnego.
- Część dróg gminnych i powiatowych wymaga napraw lub przebudowy.
- Deficyt miejsc parkingowych (szczególnie w miejscach atrakcyjnych turystycznie).

WYMIAR GOSPODARCZY

- Systematycznie poprawia się wskaźnik przedsiębiorczości liczony liczbą zarejestrowanych przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców.
- Systematycznie (do roku 2022) wzrastają dochody podatkowe gminy z tytułu prowadzonej na jej obszarze działalności gospodarczej (udziały w PIT i CIT).
- Dobre warunki środowiskowe i klimatyczne do rozwoju sektorów gospodarki związanych z turystyką i produkcją ekologicznych produktów żywnościowych.
- Rozbudowane tradycje rzemieślnicze.
- Uznany i rozpoznawalny w skali ponadlokalnej produkt regionalny.
- Mocno rozwinięta przedsiębiorczość mieszkańców gminy i kapitał ludzki przygotowany do rozwijania przedsiębiorczości.
- Dominacja mikroprzedsiębiorstw na lokalnym rynku (97,83% rynku stanowią firmy zatrudniające do 9 osób).
- Mała konkurencyjność usług na rynku lokalnym.
- W opinii ankietowanych bardzo niska atrakcyjność lokalnego rynku pracy i nie najlepsze warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.
- Ujemne saldo przyjazdów do pracy.
- Brak zastępowalności pokoleń na rynku pracy.
- Odchodzenie od rolnictwa.
- Brak oferty inwestycyjnej związanej z wiodącymi profilami rozwoju gminy.
- Zbyt mała dostępność prawno-organizacyjnego wsparcia doradczego zarówno dla obecnych, jak i aspirujących przedsiębiorców.
- Nadmierna liczba instytucji, z którymi – w procesie inwestycyjnym – należy uzgadniać swoje zamiary.

- Duże zainteresowanie młodych ludzi sukcesją firm swoich rodziców.
- Systematyczny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Na koniec 2023 bezrobocie wyniosło 2,1% ludności w wieku produkcyjnym i jest nieznacznie większe wśród kobiet.
- Unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz wysokie walory turystyczne sprzyjające rozwojowi działów gospodarki związanych z turystyką i rekreacją.
- Rozbudowana i atrakcyjna infrastruktura rowerowa, tras narciarstwa biegowego oraz unikatowe atrakcje turystyczne w postaci ścieżki w koronach drzew.
- Liczne ograniczenia prawne i środowiskowe towarzyszące wszelkim procesom inwestycyjnym.
- Istniejące zasoby naturalne (żwirownie), które na części terenów ograniczają rozwój.
- Rozdrobnienie nieruchomości.
- Brak na terenie gminy wyznaczonych i przygotowanych (uzbrojonych) terenów pod inwestycje.
- Ograniczone zasoby ludzkie do pracy.
- Nieuczciwa konkurencja i dość powszechna szara strefa.
- Brak promocji gospodarczej, w tym rozwijającego się profilu turystycznego gminy.
- Brak przygotowanych terenów pod inwestycje w oczekiwanych preferowanych przez samorząd kierunkach rozwoju.
- Kompetencje pracowników niedostosowane do potrzeb rynku pracy.
- Poziom wynagrodzeń poniżej przeciętnej w Polsce.
- Niewielka liczba miejsc noclegowych w stosunku do ambicji gminy i słaby standard oferty noclegowej.
- Brak spójnej i nowoczesnej promocji gminy oraz słabo zdefiniowany profil odbiorców oferty turystycznej.
- Słaba współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie wspólnego kreowania produktu turystycznego.

WYMIAR INSTYTUCJONALNY I BUDŻETOWY

- Wysoki udział środków zewnętrznych w finansowaniu rozwoju gminy.
- Obniżający się poziom zadłużenia gminy.
- Nadwyżka operacyjna, pomniejszona o salatę długu, ma wartość dodatnią.
- Duże doświadczenie udziału w projektach zewnętrznych
- Niekorzystana struktura dochodów.
- Wysokie uzależnienie od transferów zewnętrznych.
- Zmniejszający się poziom wydatków majątkowych w strukturze wydatków.
- Niewystarczające włączenie mieszkańców w kształtowanie usług publicznych.

realizowanych na rzecz mieszkańców i gminy.

- Kompetencje pracowników w zakresie pozyskiwania środków na rozwój.
- Potencjał do samoorganizacji i dobra współpraca różnych organizacji i instytucji na poziomie gminy.
- Otwartość urzędu na działania społeczne.
- Duża liczba organizacji społecznych i rozbudowane zaplecze lokalowe do prowadzenia działań na rzecz wspólnoty lokalnej.
- Część młodzieży i mieszkańców angażujących się w życie społeczne.
- Dobra współpraca międzygminna (Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne, dobre relacje i współpraca pomiędzy miastem Nowy Targ a Gmina Nowy Targ).

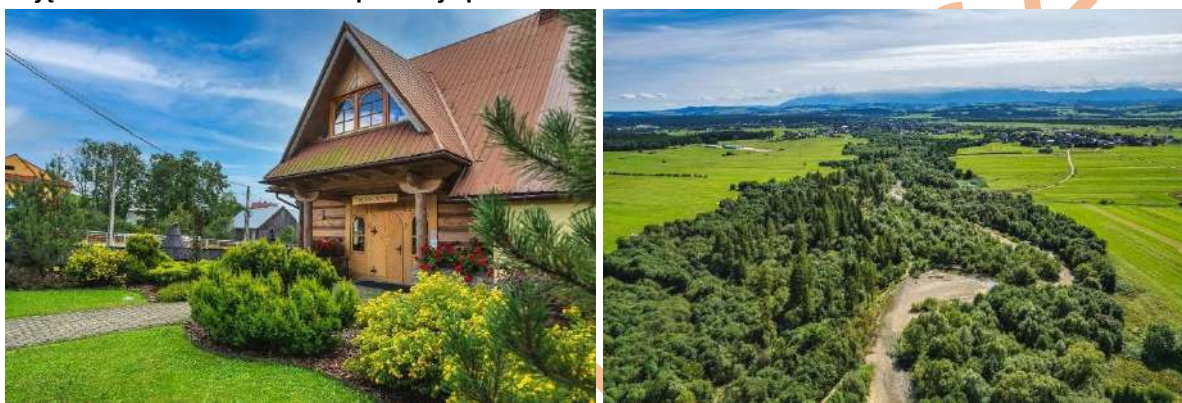
- Niewdrożony system zarządzania ryzykiem przy realizacji projektów rozwojowych.
- Niewystarczające środki finansowe na realizację zadań strategicznych.
- Słaba cyfryzacja urzędu.
- Duża część ankietowanych mieszkańców uważa, że nie ma lub prawie nie ma wpływu na ważne decyzje podejmowane przez władze samorządowe.
- Większość ankietowanych uważa, że jest słabo informowana o zamierzeniach i decyzjach podejmowanych w samorządzie.
- Słaba ocena pracowników samorządowych w oczach mieszkańców.
- Nieprecyzyjny przekaz informacyjny kierowany do mieszkańców.
- Używanie niewłaściwych (nieadekwatnych) kanałów komunikacji z mieszkańcami.
- Niedostosowane godziny pracy urzędu do potrzeb i oczekiwań mieszkańców.
- Stereotypowe postrzeganie pracy urzędnika.
- Brak osób gotowych do podjęcia pracy (niskie płace i stereotypy na temat pracy w urzędzie).
- Prawo, które nakłada szereg ograniczeń na działania urzędu.
- Brak świadomości (zainteresowania) po stronie mieszkańców jak działa urząd i schematyczne traktowanie pracy urzędu i urzędników.
- Zbyt małe zaangażowane młodzieży i mieszkańców w życie społeczne.

Zdjęcie 3. Stacja PKP w Lasku i kościół pw. Michała Archanioła w Ostrowsku

Źródło: UG Nowy Targ

Zdjęcie 4. Tischnerówka w Łopusznej i potok Obidowiec w Trutem

Źródło: UG Nowy Targ

Zdjęcie 5. Centra miejscowości Długopole i Gronków

Źródło: UG Nowy Targ

2.2 Strategiczne wyzwania rozwoju

2.2.1 Kontekst wewnętrzny i zewnętrzny wyzwań rozwojowych

Ostatnia dekada to czas umiarkowanego rozwoju gminy Nowy Targ. Analiza danych statystycznych wskazuje, że korzystnie (szczególnie na tle grupy porównawczej tworzonej przez 166 gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju) układały się wskaźniki związane z szeroko pojętą demografią. Bardzo korzystnie na tle grupy kształtują się wskaźniki dotyczące ładu i struktury przestrzennej obszaru. Lepiej od średniej dla grupy porównawczej kształtują się wskaźniki związane z bezpieczeństwem oraz dostępnością i jakością usług oraz infrastruktury.

Nieco słabiej, ale nadal lepiej od średniej, kształtują się wskaźniki związane z zasobami instytucjonalnymi, integracją i kapitałem społecznym, a także zewnętrzną i wewnętrzną dostępnością komunikacyjną. Po chwilowym załamaniu ponownie wskaźniki dotyczące rynku pracy i kwalifikacji siły roboczej mają wartości dodatnie. Z kolei po wyższych od średniej – w latach wcześniejszych – wartościach wskaźników związanych ze stanem finansów lokalnych (a w konsekwencji zdolnością do finansowania polityki rozwoju), wskaźnik ten w ostatnich dwóch latach znacząco się pogorszył.

Z kolei wśród obszarów, które od lat kształtują się poniżej średniej dla grupy porównawczej, są takie obszary jak: potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki, powiązana z tym sytuacja materialna mieszkańców, dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych, a także lokalne środowisko przyrodnicze.

Gmina Nowy Targ nie została uznana – co należy uznać za dobry prognostyk – ani na poziomie krajowym („Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” oraz „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego”), ani na poziomie regionalnym („Strategia Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030”) za obszar zmarginalizowany. Oznacza to, iż suma analizowanych zmiennych w trzech grupach zagadnień, tj. społecznej, ekonomicznej oraz środowiskowej, i średnie wartości wynikające z tej analizy, nie wskazują, iż gmina ma cechy obszaru „problemowego”. Jednocześnie, analizując wartość wskaźnika dochodów podatkowych dla gmin, powiatów i województw (tzw. wskaźnik „G”) publikowanego przez Ministerstwo Finansów, obraz sytuacji gminy Nowy Targ za rok 2024 (tj. w oparciu o dane z roku 2023) nie jest już tak optymistyczny. Wartość tego wskaźnika dla roku 2024 wynosi **1 071,44 PLN**, co daje mu 2 345 miejsce w rankingu polskich gmin na 2 477 gmin ujętych w zestawieniu (tj. zaledwie 132 miejsce od końca rankingu!). W samej Małopolsce średnia wartość wskaźnika wynosi 1 810,47 PLN, a dla kraju 2 788,93 PLN. Wartość tego wskaźnika sytuuje gminę Nowy Targ na 162 pozycji wśród 182 małopolskich gmin.

Zważywszy relatywnie korzystne położenie komunikacyjne oraz bliskość relatywnie dużego miasta rdzeniowego tak słabe wyniki muszą dziwić. Być może trzeba jednak czytać ten wynik razem z oceną samego miasta rdzeniowego tj. Nowego Targu, które jest na wysokim, bo 50 miejscu wśród 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w skali całego kraju. W typologii miast zagrożonych strukturalnym kryzysem miasto Nowy Targ określane jest jako „miasto obniżającego się potencjału z silnym powiększaniem niekorzystnego dystansu oraz umiarkowanie złą sytuacją społeczno-gospodarczą).

Bez wątplenia na sytuację gminy Nowy Targ wpływają przekształcenia w sferze gospodarczej, w tym odchodzenie od tradycyjnych i dziedziczonych z pokolenia na pokolenie

gałęzi rzemiosła, zanikające rolnictwo i hodowla, niewielka (poza chlubnymi wyjątkami) zdolność do generowania atrakcyjnych przedsięwzięć w obszarze turystyki, potęgowana złą sławą całego obszaru, jeżeli chodzi o jakość powietrza.

Czy poprawiająca się dostępność komunikacyjna, a także szereg działań podejmowanych w szerszym układzie samorządowym czy to w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego czy Subregionu Podhalańskiego pozwoli lepiej zarządzać polityką rozwoju i skierować gminę Nowy Targ na nową ścieżkę rozwoju? To będzie zależeć zarówno od jasno zdefiniowanej wizji rozwoju, ale przede wszystkim ogromnej determinacji samorządu i mieszkańców, w tym przedsiębiorców, oraz dobrej współpracy wszystkich osób i instytucji, które powinny współdziałać i wzajemnie się wspierać w konsekwentnym dążeniu do wzmocnienia pozycji rozwojowej gminy.

Analizując i kreśląc scenariusze rozwojowe dla gminy Nowy Targ, należy na nie patrzeć przez pryzmat takich zagadnień jak:

- realna możliwość zatrzymania i przyciągnięcia młodych ludzi, a także szerszego włączenia seniorów w życie społeczne;
- potrzeba i możliwości wspierania lokalnych przedsiębiorców i rolników, a także rozwoju nowych sektorów gospodarki (np. zielonych technologii czy turystyki zdrowotnej);
- możliwości rozwijania turystyki zrównoważonej, czyli takiej, która bazując na zasobach dziedzictwa przyrodniczego i ich nie degradując, jednocześnie stwarza możliwości rozwoju gospodarczego i sprzyja promocji dziedzictwa Podhala - w konsekwencji czy jest szansa i społeczna zgodna na to, aby rozwijać infrastrukturę, nie niszcząc krajobrazu;
- przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy przy jednoczesnym stwarzaniu warunków do wykorzystania szansy jaką daje suburbanizacja miasta rdzeniowego;
- większe zaangażowanie wspólnoty samorządowej w bycie liderem zielonej transformacji i jednocześnie zwiększanie własnej odporności na zmiany klimatu;
- możliwości rozwoju idei „smart village”, a w konsekwencji stwarzanie lepszych warunków dostępu do e-usług, a także zdalnej pracy i edukacji. Powyższe dylematy rozwojowe Gminy Nowy Targ należy analizować i projektować w szerszym kontekście – nie tylko jako lokalne problemy, ale jako część większego systemu społeczno-gospodarczego obejmującego Subregion Podhalański, Województwo Małopolskie, a także obszar Polski i Unii Europejskiej. Tylko takie podejście umożliwia rzeczywiste wykorzystanie szans rozwojowych i skuteczne zarządzanie ograniczeniami.

W kontekście ponadlokalnym należy pamiętać i brać pod uwagę osadzenie gminy w szerszym układzie wspólnoty celów zdefiniowanych na poziomie Subregionu Podhalańskiego i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, gdzie gmina Nowy Targ jest integralnym elementem tej współpracy, w ramach której – w oparciu o wspólnie uzgodnioną wizję powinno się podejmować wspólne inicjatywy w zakresie projektów infrastrukturalnych, w tym komunikacyjnych, związanych ze wspólnym kreowaniem i zarządzaniem ruchem turystycznym, czy gospodarką odpadami. Także w takich obszarach jak cyfryzacja, zrównoważona mobilność czy wykorzystanie energii odnawialnej - współpraca ta powinna przekraczać granice gminy

Nowy Targ. Ponadto rozwijanie instytucjonalnej współpracy z Miastem Nowy Targ, pomimo jego chwilowych słabości może i przynieść obu stronom szansę wyjścia z pułapki peryferyjności.

Także ustalenia „Strategii Rozwoju Województwa Małopolska 2030” i szerzej wizja rozwoju Małopolski wspierają potrzeby rozwojowe Gminy, żeby wspomnieć chociażby takie zagadnienia jak:

- wzmocnienie spójności terytorialnej i rozwój obszarów poza metropolią – m.in. poprzez wspieranie suburbanizacji, o ile jest planowa i zrównoważona;
- zrównoważona turystyka i ochrona krajobrazu kulturowego – wprost pokrywające się z potrzebami gminy;
- wspieranie zielonej transformacji i rozwoju OZE – potencjał dla rolników, gospodarstw domowych, lokalnych MŚP;
- wzmacnianie kompetencji cyfrowych, e-usługi i smart villages – otwiera możliwość dla projektów innowacyjnych nawet w gminach wiejskich.

Formalnie - ani z punktu widzenia regionalnego (OSI regionalne), ani z punktu widzenia ogólnopolskiego (komponent – OSI krajowe) - gmina Nowy Targ nie należy do Obszarów Strategicznej Interwencji gmin zmarginalizowanych wskazanych zarówno w analizach regionalnych, jak i w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) oraz Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), co przekłada się na stwierdzenie, iż nie należy do obszarów „problemowych”. Jednocześnie w związku z przywołaną już wcześniej wartością wskaźnika G zbliża się do dolnej granicy dochodów własnych gmin – co może prowadzić do „ukrytej marginalizacji”. Stąd warto odnieść się do krajowych dokumentów strategicznych, które silnie akcentują potrzebę: wzmacniania kompetencji lokalnych samorządów w prowadzeniu polityki rozwoju, aktywizacji lokalnych społeczności i kapitału społecznego, a także zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w kontekście modernizacji, cyfryzacji i zielonej transformacji.

Ważny jest także kontekst europejski w odniesieniu do takich kluczowych dokumentów i rozstrzygnięć jak: Europejski Zielony Ład, Agenda Terytorialna UE 2030, Fundusze UE (FENiKS, KPO). Europejski Zielony Ład zakłada transformację społeczną, energetyczną i gospodarczą – gminy wiejskie są traktowane jako kluczowe ogniwa tej zmiany. Priorytety UE wpisujące się w kontekst gminy Nowy Targ to m.in.:

- szeroko pojęta innowacyjność, cyfryzacja, edukacja zdalna, transformacja gospodarcza i wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw (cel polityki UE: **Inteligentniejsza Europa**);
- inwestowanie w transformację energetyczną, odnawialne źródła energii i walkę ze zmianą klimatu, a w konsekwencji także jakość powietrza (**Ekologiczna, niskoemisyjna Europa**);
- rozwój strategicznych sieci transportowych i informatycznych (**Bardziej połączona Europa**);
- wspieranie dostępu do wysokiej jakości zatrudnienia, edukacji, umiejętności, włączenie społeczne i równe prawa do opieki zdrowotnej (**Bardziej prospołeczna Europa**);

- spójność terytorialna i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich (**Europa bliżej obywateli**).

Tak rozumiana polityka spójności będzie nadal główną polityką inwestycyjną UE, wspierającą spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną Unii jako całości i jej poszczególnych członków. Jednym z ważnych aspektów polityki regionalnej jest wzmacnianie podejścia terytorialnego do polityki rozwoju. W konsekwencji oznacza to wprowadzenie szeregu instrumentów, a także zachęt o charakterze finansowym, do współdziałania samorządów w ramach wspólnych, uzgodnionych terytorialnie celów rozwojowych. Dostrzeżenie sieci powiązań, wielorakich zależności i ciągłego przepływu ludzi na obszarach charakteryzujących się – na określonym obszarze - wspólnymi uwarunkowaniami rozwoju prowadzi do wzmocnienia sieci wzajemnych relacji wewnątrz obszarów funkcjonalnych i przejścia z etapu konkutowania do etapu współpracy. Stąd tak ważne jest współdziałanie gmin sąsiadujących ze sobą oraz rozwijanie inicjatyw podejmowanych czy to w ramach Stowarzyszenia Podhalański Obszar Funkcjonalny czy też Podhalańskiej Lokalnej Grupa Działania oraz innych dwustronnych (np. z miastem Nowy Targ) czy wielostronnych partnerstw i związków (np. Podhalańskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego). Zbudowanie silnej pozycji gminy Nowy Targ w tym układzie polityki terytorialnej pozwoli lepiej podejść do:

- tworzenia i wykorzystania kapitałów i uwarunkowań terytorialnych (m.in. endogenicznych zasobów i sieci współpracy);
- integracji działań podejmowanych w różnych układach instytucjonalnych (m.in. wzmacniania partycypacji, partnerstwa i współpracy);
- dynamizacji mechanizmów rozwoju w obszarach funkcjonalnych niezależnie od układu administracyjno-politycznego.

To z kolei pozwoli na realizację szeregu działań i przedsięwzięć niemożliwych do realizacji przez pojedyncze samorządy, a w konsekwencji pozwoli budować przewagę konkurencyjną całego obszaru, minimalizować koszty szeregu działań i świadczenia wielu usług dzięki efektowi skali, bardziej efektywnie wykorzystywać dostępne zasoby, zwiększać potencjał rozwojowy obszaru i integrować system usług publicznych.

2.2.2 Strategiczne wyzwania rozwojowe gminy Nowy Targ

Wykorzystując pogłębioną analizę statystyczną sytuacji gminy Nowy Targ zarówno w zakresie danych historycznych, trendów, jak i wyzwań zdefiniowanych w czterech wymiarach poddanych analizie:

- społecznym;
- środowiskowo-przestrzennym;
- gospodarczym;
- instytucjonalnym;

wyników badań opinii mieszkańców, a także prac warsztatowych prowadzonych w ramach uspołecznienia procesu przygotowania nowej strategii, sformułowaliśmy czternaście wyzwań strategicznych, na które zarówno sama „Strategia Rozwoju gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035”, jak i przyszłe działania samorządu i jego partnerów społeczno-gospodarczych powinny odpowiedzieć.

1. Stan środowiska, w szczególności powietrza

2. Dostępność transportowa

3. Dostępność miejsc pracy na obszarze gminy

4. Rozwój turystyki z poszanowaniem przyrody

5. Dynamika rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji

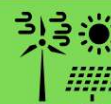
6. Dostępność usług publicznych

7. Demografia

8. Efektywność energetyczna i rozwój OZE

9. Spójność i ład przestrzenny

10. Dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe

11. Dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym na obszarze gminy

12. Infrastruktura cyfrowa i dostępność usług on-line

13. Środki finansowe na inwestycje infrastrukturalne

14. Zarządzanie kryzysowe i ochrona przeciwpowodziowa

● Stan środowiska, w szczególności powietrza

Jakość powietrza w gminie Nowy Targ od lat pozostaje poważnym problemem, szczególnie w sezonie grzewczym, kiedy obserwuje się regularne przekroczenia dobowych norm stężenia m.in. PM10. Główne źródło zanieczyszczeń to emisja z domowych palenisk, a także niska efektywność energetyczna budynków. Problem ten wpływa negatywnie zarówno na zdrowie mieszkańców, jak i na postrzeganie gminy przez turystów, co osłabia potencjał turystyczny regionu. Konieczna jest kontynuacja działań antysmogowych i intensyfikacja inwestycji w OZE oraz termomodernizację, szczególnie w miejscowościach turystycznych.

● Dostępność transportowa

Pomimo poprawiającej się dostępności drogowej (rozbudowa Zakopianki, budowa linii kolejowej Podłęże-Piekietko), nadal dużym problemem pozostaje ograniczony dostęp do efektywnej komunikacji publicznej, w tym brak kolei aglomeracyjnej. Nowe drogi generują również uciążliwości dla mieszkańców – hałas, ruch tranzytowy, presja na krajobraz. Słaba dostępność wpływa negatywnie na rozwój lokalnej gospodarki oraz ogranicza możliwość dywersyfikacji usług turystycznych. Integracja transportu publicznego i poprawa skomunikowania poszczególnych miejscowości stanowią klucz do zrównoważonego rozwoju.

● Dostępność miejsc pracy na obszarze gminy

Rynek pracy w gminie cechuje się niską chłonnością, co przekłada się na duży odsetek mieszkańców dojeżdżających do pracy poza jej obszar, głównie do miasta Nowy Targ i miejscowości turystycznych. Często są to prace sezonowe, niskopłatne, pozbawione stabilności, co obniża atrakcyjność osadniczą gminy. Brak dużych przedsiębiorstw i niska aktywność inwestycyjna ograniczają możliwości zatrudnienia lokalnego. Zwiększenie liczby trwałych miejsc pracy wymaga wsparcia sektora MŚP, rozwoju turystyki całorocznej oraz tworzenia infrastruktury dla nowych inwestycji.

● Rozwój turystyki z poszanowaniem przyrody

Gmina dysponuje wyjątkowymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, ale ich intensywne wykorzystywanie bez jasnych zasad grozi degradacją środowiska. Potrzebne jest wypracowanie modelu turystyki zrównoważonej, który pozwoli na rozwój gospodarczy przy jednoczesnej ochronie zasobów naturalnych i krajobrazu. Szczególnie istotne jest to w kontekście obecności Gorczańskiego Parku Narodowego i licznych obszarów Natura 2000. Tylko odpowiedzialna polityka turystyczna, uwzględniająca ograniczenia środowiskowe, pozwoli budować przewagę konkurencyjną gminy.

● Dynamika rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji

Gmina cechuje się niską liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w porównaniu do średniej powiatowej i wojewódzkiej. Bariery rozwoju są braki w infrastrukturze technicznej i przestrzeniach inwestycyjnych, a także niewystarczająca oferta dla inwestorów zewnętrznych. Dominują mikroprzedsiębiorstwa o ograniczonym potencjale wzrostu. Ożywienie lokalnej przedsiębiorczości wymaga stworzenia stref aktywności gospodarczej, poprawy doradztwa dla firm oraz wsparcia młodych przedsiębiorców i działalności innowacyjnej.

● Dostępność usług publicznych

W gminie obserwuje się nierównomierny dostęp do usług publicznych, co poniekąd jest funkcją położenia wokół miasta rdzeniowego, w którym realizowanych jest wiele usług edukacyjnych, zdrowotnych i społecznych. Korzystanie z tych usług (często wyższej jakości w

mieście powiatowym) jest co do zasady dobrym rozwiązaniem, ale wymaga zapewnienia lepszej dostępności komunikacyjnej oraz lepszej polityki informacyjnej. Jednocześnie koszty utrzymania dużej liczby szkół podstawowych w relacji do liczby uczniów są coraz wyższe i coraz mocniej obciążają budżet. Obserwuje się deficyt lokalnych punktów opieki medycznej z podstawowym zakresem usług. Działania zmierzające do optymalizacji sieci placówek oraz zwiększenia dostępności e-usług mogą poprawić sytuację.

● Demografia

Pomimo ciągle jeszcze dodatniego przyrostu naturalnego, gmina doświadcza wyraźnego odpływu ludzi młodych, szczególnie z grupy wiekowej 25–34 lata, co zagraża długofalowej stabilności społeczno-gospodarczej. Jednocześnie rośnie liczba seniorów wymagających wsparcia i opieki. Spadający wskaźnik Floridy wskazuje na spadek potencjału kreatywnego i innowacyjnego społeczności lokalnej. Gmina musi podjąć działania prorodzinne, wspierać mieszkalnictwo i aktywizować młodzież, a także rozwijać ofertę usług dla osób starszych.

● Efektywność energetyczna i rozwój OZE

Znaczna część budynków w gminie nadal ogrzewana jest węglem i drewnem, co przekłada się na niską efektywność energetyczną i zanieczyszczenie powietrza. Gmina potrzebuje kompleksowego programu termomodernizacji oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii, takich jak instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła czy biogazownie. Potencjał wykorzystania lokalnych zasobów geotermalnych również powinien zostać przeanalizowany. Wdrożenie zielonej transformacji wpłynie pozytywnie zarówno na jakość życia, jak i na obniżenie kosztów eksploatacyjnych dla mieszkańców.

● Spójność i ład przestrzenny

Dynamiczna suburbanizacja i rozproszona zabudowa prowadzą do chaosu przestrzennego i utraty walorów krajobrazowych, zwłaszcza w miejscowościach turystycznych. Problemem są także nieuporządkowane tablice reklamowe i nieczytelny system informacyjny. Gmina potrzebuje skutecznego planowania przestrzennego, które pozwoli na harmonijny rozwój, ochronę krajobrazu i efektywne zarządzanie infrastrukturą. Ważne jest także uporządkowanie stanu prawnego dróg i przestrzeni publicznych.

● Dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe

Bogate dziedzictwo Podhala, zabytki i tradycja pasterska są kluczowym zasobem gminy Nowy Targ, ale coraz bardziej narażone są na degradację przez presję inwestycyjną i masową turystykę. Istnieje potrzeba ich ochrony nie tylko przez konserwację, ale też reinterpretację i popularyzację w sposób atrakcyjny dla młodych. Dziedzictwo może stać się motorem rozwoju, jeśli będzie żywe, osadzone we współczesnych kontekstach i wspierane przez lokalne inicjatywy kulturalne. Potrzebne są działania edukacyjne, promocyjne i infrastrukturalne wspierające kulturę lokalną.

● Dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym na obszarze gminy

W poszczególnych miejscowościach Gminy Nowy Targ występują znaczące różnice w dostępie do infrastruktury, usług publicznych i aktywności społecznej. Brak równowagi w rozwoju powoduje narastające poczucie marginalizacji i ogranicza spójność społeczną. Ciągle jeszcze obecne są w życiu gminy animozje pomiędzy poszczególnymi miejscowościami mające swoje źródło w różnicach etnicznych. Część sołectw ma potencjał rezydencjalny lub turystyczny, który nie jest w pełni wykorzystany. Konieczne jest prowadzenie zróżnicowanej polityki terytorialnej odpowiadającej na specyfikę lokalną.

Zdjęcie 6. Kościół św. Jadwigi Śląskiej w Waksmundzie Waksmund i Skałka Rogoźnicka w Rogoźniku

Źródło: UG Nowy Targ

Zdjęcie 7. Infrastruktura publiczna w miejscowościach Knurów i Ludźmierz

Źródło: UG Nowy Targ

Zdjęcie 8. Szkoła Podstawowa w Krempachach i MOR w przebiegu Velo Dunajec w Harklowej

Źródło: UG Nowy Targ

● Infrastruktura cyfrowa i dostępność usług on-line

W wielu miejscowościach gminy Nowy Targ nadal występują braki w dostępie do szybkiego Internetu oraz e-usług, co ogranicza możliwości pracy zdalnej, edukacji i kontaktu z administracją. Słaba cyfryzacja wpływa również na słabszą efektywność zarządzania gminą oraz integrację mieszkańców z usługami publicznymi. W kontekście transformacji cyfrowej konieczne jest przyspieszenie rozwoju infrastruktury cyfrowej oraz wdrażanie koncepcji „smart village”. To także szansa na zatrzymanie młodych mieszkańców i zwiększenie atrakcyjności gminy.

● Środki finansowe na inwestycje infrastrukturalne

Mimo dobrej stabilności finansowej gmina zмага się z ograniczeniami w zakresie dochodów własnych oraz pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Pogarszające się miejsce w rankingu podatkowym („wskaźnik G”) wskazuje na słabnący potencjał dochodowy, co może utrudniać realizację potrzebnych inwestycji. Malejące wydatki majątkowe w ostatnich latach pokazują, że konieczne jest większe zaangażowanie w pozyskiwanie środków zewnętrznych, szczególnie funduszy unijnych. Optymalizacja budżetu i poprawa struktury dochodów własnych stanowi priorytet.

● Zarządzanie kryzysowe i ochrona przeciwpowodziowa

Zmienność warunków pogodowych i lokalizacja geograficzna gminy sprawiają, że jest ona narażona zarówno na okresowe susze, jak i intensywne opady skutkujące podtopieniami. Brakuje jednak kompleksowej strategii zarządzania kryzysowego i systemu przeciwdziałania skutkom ekstremalnych zjawisk klimatycznych. Konieczne jest rozwijanie systemów wczesnego ostrzegania, poprawa retencji wodnej oraz współpraca z instytucjami regionalnymi. Tylko spójna polityka adaptacyjna zapewni mieszkańcom bezpieczeństwo i odporność na skutki zmian klimatu.

2.2.3 Scenariusze rozwoju gminy

W dynamicznie zmieniającym się otoczeniu społecznym, gospodarczym i klimatycznym, planowanie rozwoju terytorialnego nie może ograniczać się do prostych projekcji trendów czy kontynuacji dotychczasowej polityki. Przyszłość staje się coraz mniej przewidywalna, a zdolność do szybkiego reagowania na zmiany – jednym z najważniejszych kapitałów rozwojowych samorządu. W tym kontekście **myślenie scenariuszowe** stanowi nie tylko nowoczesne, ale i konieczne podejście do strategicznego myślenia o przyszłości gminy Nowy Targ. Pozwala ono wyjść poza planowanie liniowe i zakładać, że możliwych wariantów rozwoju jest wiele – w zależności od tego, jaką aktywność podejmą różni aktorzy lokalni, jak zmieni się otoczenie zewnętrzne i jaką drogę wybierze sama wspólnota samorządowa.

Scenariusze rozwoju to narzędzie służące lepszemu zrozumieniu złożoności procesów, przed którymi stoi gmina, a zarazem **mechanizm uczenia się, testowania i przygotowywania się na różne warianty przyszłości**. Pomagają one zidentyfikować kluczowe dylematy i napięcia – np. między rozwojem, a ochroną środowiska, między suburbanizacją a zachowaniem krajobrazu, między nowoczesnością, a tradycją – i pokazać, jakie będą skutki różnych decyzji rozwojowych lub ich braku. Równocześnie scenariusze pełnią funkcję ostrzegawczą – pozwalają dostrzec zagrożenia zanim się one zmaterializują i wcześniej przygotować strategię przeciwdziałania.

W przypadku gminy Nowy Targ, możliwe są co najmniej cztery realistyczne kierunki rozwoju, zróżnicowane pod względem aktywności samorządu, jakości współpracy lokalnej i stopnia wykorzystania zewnętrznych impulsów rozwojowych. Pierwszy z nich – **scenariusz optymistyczny: „Zielona gmina – eko i smart”** – zakłada, że gmina staje się liderem zielonej transformacji, rozwoju turystyki zrównoważonej i wdrażania innowacyjnych usług cyfrowych. Drugi – **„Suburbanizacja i turystyka weekendowa”** – to scenariusz umiarkowanego wzrostu, bazującego na napływie nowych mieszkańców i rozwoju krótkoterminowej turystyki, ale także scenariusz ryzykowny, jeśli zabraknie kontroli nad przestrzenią i infrastrukturą. Trzeci wariant – **„Starzejąca się gmina peryferyjna”** – to scenariusz stagnacji, w którym brak inwestycji, pogłębiające się problemy demograficzne i niski poziom aktywności gospodarczej prowadzą do dalszego osłabienia pozycji rozwojowej gminy. Czwarty, uzupełniający – **scenariusz hybrydowy: „Zrównoważona odbudowa”** – zakłada stopniowe wychodzenie z obecnych trudności poprzez działania naprawcze w kluczowych obszarach: porządkowanie przestrzeni, poprawa jakości powietrza, rozwój usług lokalnych i stopniowe pobudzanie przedsiębiorczości. To ścieżka realistyczna, łącząca ambicję z ostrożnością.

Znaczenie podejścia scenariuszowego rośnie jeszcze bardziej w obliczu wydarzeń, które w ostatnich latach uwiaryściły **nieprzewidywalność współczesnego świata** – takich jak pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie, kryzys energetyczny, ekstremalne zjawiska klimatyczne, aż po zmienną sytuację geopolityczną u naszych bliższych i dalszych „sąsiadów”. Te doświadczenia pokazują, że żadna strategia nie może być dokumentem „sztywnym” – konieczne jest planowanie elastyczne, zdolne do korekty i reakcji na zmieniające się warunki. Oznacza to potrzebę wyposażenia strategii rozwoju w mechanizmy adaptacyjne: system monitorowania wskaźników, przeglądy strategiczne, gotowość do rewizji celów operacyjnych.

Myślenie scenariuszowe nie zastępuje wizji rozwoju – ale pozwala ją zweryfikować i osadzić w realnym świecie. Dla gminy Nowy Targ, która stoi na rozdrożu – między stagnacją a przebudzeniem, między peryferyjnością a nowoczesnością – jest to narzędzie, które może pomóc nie tylko lepiej planować, ale przede wszystkim **odważniej działać**, w poczuciu odpowiedzialności za przyszłość lokalnej wspólnoty.

Scenariusze rozwoju gminy

3. Wizja i cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym

3.1 Wizja rozwoju gminy Nowy Targ

Wizja rozwoju to nie tylko opis przyszłości – to również opowieść o tym, kim jesteśmy jako wspólnota i do czego wspólnie dążymy. Dobrze sformułowana wizja powinna być zarówno inspirująca, jak i realistyczna – powinna budzić wyobraźnię, ale jednocześnie stanowić solidny fundament dla codziennych decyzji, inwestycji i działań. W przypadku gminy Nowy Targ, położonej w jednym z najpiękniejszych zakątków Polski, mającej wyjątkowe dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze i społeczne, wizja rozwoju musi odzwierciedlać ten potencjał, a jednocześnie odpowiadać na wyzwania współczesności – zmiany klimatyczne, migracje, starzenie się społeczeństwa czy transformację cyfrową i energetyczną.

Wizja to także wyraz aspiracji – tego, jak chcielibyśmy, aby nasza gmina była postrzegana przez mieszkańców, gości, inwestorów, partnerów zewnętrznych. To zaproszenie do wspólnej pracy nad przyszłością: gminą otwartą, nowoczesną, zorganizowaną, ale równocześnie wierną swoim korzeniom. W przypadku gminy tak zróżnicowanej wewnętrznie, z dużą liczbą sołectw i różnym tempem rozwoju poszczególnych miejscowości, wizja pełni jeszcze jedną ważną funkcję – **łączy**. Tworzy wspólne ramy myślenia i działania dla wszystkich, którzy tę gminę współtworzą: mieszkańców, przedsiębiorców, rolników, organizacji społecznych, pracowników samorządowych, partnerów instytucjonalnych.

W obliczu wyzwań, które stoją przed gminą Nowy Targ – takich jak konieczność lepszej ochrony środowiska, podniesienia jakości życia, wsparcia dla lokalnej gospodarki czy wyrównania szans rozwojowych między miejscowościami – wizja staje się **kompasem**. Pomaga wyznaczać kierunek działań nie tylko w perspektywie najbliższych lat, ale i w dłuższym horyzoncie. Stanowi deklarację tego, co uznajemy za wartości nadrzędne: jakość życia, wspólnotowość, równowagę między rozwojem a ochroną przyrody, otwartość na nowe technologie i rozwiązania.

Wizja to również zobowiązanie. Deklarujemy, że chcemy, by gmina Nowy Targ była miejscem przyjaznym do życia, pracy, rozwoju i wypoczynku. Miejscem, w którym współczesność spotyka się z tradycją, a działania samorządu – z energią oddolną mieszkańców. Miejscem, które nie tylko odpowiada na potrzeby dzisiejszych mieszkańców, ale także troszczy się o tych, którzy będą tu żyć za dziesięć, dwadzieścia i pięćdziesiąt lat. Wierzymy, że dzięki współpracy i zaangażowaniu wielu stron, gmina Nowy Targ może stać się przestrzenią, w której **możliwości stają się rzeczywistością**.

Dlatego jako wspólnota samorządowa sformułowaliśmy wizję rozwoju gminy Nowy Targ w sposób następujący:

Gmina Nowy Targ – przestrzeń możliwości

Gmina Nowy Targ w 2035 roku to dynamicznie rozwijające się serce Podhala, gdzie turystyka, przedsiębiorczość i innowacje harmonijnie łączą się z naturą i tradycją. To miejsce, które oferuje mieszkańcom wysoką jakość życia, stabilne zatrudnienie i przestrzeń do rozwoju, a gości przyciąga unikalnym dziedzictwem kulturowym, pięknem przyrody i różnorodnością doznań.

3.2 Cele strategiczne i operacyjne

Ta wizja jest deklaracją całej naszej wspólnoty samorządowej gminy Nowy Targ – mieszkańców, przedsiębiorców, społeczników, urzędników – i wszyscy wspólnie chcemy ją realizować. Jest także swoistą odpowiedzią na czternaście wyzwań sformułowanych w procesie refleksji strategicznej, które porządkujemy w cztery cele strategiczne i dwadzieścia pięć celów operacyjnych.

Gmina Nowy Targ chce być miejscem, w którym mieszkańcy – niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i sytuacji życiowej – mają realny dostęp do dobrej jakości usług publicznych, edukacji, opieki zdrowotnej oraz infrastruktury społecznej. Dążymy do tego, by wszystkie miejscowości gminy – także te mniejsze – były przestrzenią codziennego komfortu i bezpieczeństwa. Jednocześnie chcemy wzmacniać więzi społeczne i tożsamość lokalną, budując wspólnotę otwartą, włączającą, aktywną obywatelsko. W tym obszarze szczególne znaczenie mają działania integrujące pokolenia, wspierające młodych i seniorów oraz wzmacniające zaufanie do instytucji i samorządu. Chcemy, aby każdy mieszkaniec czuł, że jego głos i potrzeby mają znaczenie – i że gmina to nie tylko administracja, ale wspólna sprawa nas wszystkich. Dlatego chcemy, aby gmina Nowy Targ była dobrą **przestrzenią do życia – z wysoką jakością usług publicznych, miejscem bezpiecznym, w którym pielęgnujemy i rozwijamy naszą wspólnotowość.**

Otoczenie przyrodnicze i krajobrazowe gminy Nowy Targ to jej największy kapitał – i zarazem największe zobowiązanie. W nadchodzących latach kluczowym celem będzie dbałość o środowisko – przede wszystkim walka o czyste powietrze, zwiększenie efektywności energetycznej i rozwój odnawialnych źródeł energii. Równocześnie gmina musi chronić swoją przestrzeń przed chaosem urbanistycznym, presją inwestycyjną i degradacją krajobrazu, oferując zamiast tego uporządkowaną, estetyczną i zrównoważoną strukturę przestrzenną. Dążymy do tego, by mieszkańcy i goście mogli poruszać się bezpiecznie, wygodnie i ekologicznie – pieszo, rowerem, transportem zbiorowym. I dlatego gmina Nowy Targ to **przestrzeń harmonii: oaza czystego powietrza, zieleni, w której mobilność mieszkańców jest dobrym prawem, które jednak nie wywiera z nadmiernej presji na środowisko naturalne.** To obszar, w którym rozwój nie jest sprzeczny z naturą, ale z nią współgra – budując jakość życia i unikalny charakter gminy.

Gospodarka gminy Nowy Targ potrzebuje nowego impulsu – nie tylko przez rozwój turystyki, ale też przez wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, rolnictwa i nowych sektorów gospodarki. Naszym celem jest stworzenie atrakcyjnych warunków dla inwestycji, działalności gospodarczej i pracy – zarówno dla tych, którzy tu mieszkają, jak i dla tych, którzy dopiero rozważają osiedlenie się lub prowadzenie firmy na naszym terenie. Chcemy rozwijać turystykę całoroczną, zróżnicowaną i zrównoważoną, opartą o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Równocześnie stawiamy na innowacje: nowe technologie, cyfryzację usług, rozwój e-biznesu i wsparcie dla młodych przedsiębiorców. Przestrzeń rozwoju to taka, w której gospodarka działa lokalnie, ale myśli globalnie – i daje ludziom poczucie stabilności i sensu działania. Gmina Nowy Targ to **przestrzeń rozwoju: nowoczesnej i ekologicznej turystyki, innowacji w życiu gospodarczym i dobrze rozwijającej się lokalnej przedsiębiorczości, która czerpie z tradycji i odważnie patrzy w przyszłość.**

Silna gmina to nie tylko dobre decyzje, ale także sprawna organizacja, przejrzyste procedury i otwartość na dialog. W tym obszarze naszym celem jest stworzenie nowoczesnej,

cyfrowej i efektywnej administracji, która działa sprawnie, przyjaźnie i dostępne – także online. Równocześnie chcemy być samorządem otwartym na współpracę: z mieszkańcami, sołectwami, miastem Nowy Targ, innymi gminami, organizacjami pozarządowymi i partnerami zewnętrznymi. Wierzymy, że skuteczna strategia to nie dokument, ale proces – oparty na zaufaniu, współdziałaniu i stałym uczeniu się. Gmina Nowy Targ to **przestrzeń współpracy: umiejąca korzystać z możliwości jakie daje cyfryzacja, otwarta na dialog i słuchająca swoich mieszkańców oraz efektywnie realizująca swoje powinności**, to wspólnota samorządowa, która wspólnie i w dialogu buduje przyszłość gminy.

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne „Strategii Rozwoju dla Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035”

Cel strategiczny	Cele operacyjne
I. Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota	I.1. Usługi opiekuńczo-wychowawcze przygotowujące dzieci do edukacji, a rodzicom zapewniające szybki powrót do aktywności zawodowej
	I.2. Usługi edukacyjne dostosowane do potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy
	I.3. Atrakcyjna oferta kulturalna budująca lokalną tożsamość i zapewniająca realizację potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy
	I.4. Atrakcyjna oferta rekreacyjna i sportowa dostosowana do potrzeb mieszkańców w różnym wieku
	I.5. Usługi zdrowotne zapewniające mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa
	I.6. Dostosowanie gminy i świadczonych usług do potrzeb osób w podeszłym wieku
	I.7. Pomoc społeczna wspierająca aktywność mieszkańców i zapewniająca wsparcie osobom potrzebującym pomocy
	I.8. Aktywna polityka prorodzinna
	I.9. Gmina bezpieczną i przyjazną dla swoich mieszkańców oraz gości
II. Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność	II.1. Oszczędne gospodarowanie energią i zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych
	II.2. Podejmowanie działań, których celem jest zagwarantowanie najwyższych standardów ochrony środowiska (w tym wody i powietrza)
	II.3. Rozwijanie i promowanie gospodarki odpadami prowadzonej w obiegu zamkniętym
	II.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej, poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym, systematyczne wspieranie rozwoju transportu publicznego i alternatywnego, w tym elektromobilności
	II.5. Rewitalizacja centrów wsi i dbałość o zieleń na terenach zurbanizowanych (zieleń wzdłuż dróg i ciągów pieszych)
	II.6. Gmina jako świadomy regulator procesów przestrzennych

III. Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość	III.1. Wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla rozwijania zintegrowanego produktu turystycznego
	III.2. Tworzenie warunków dla zdynamizowania rozwoju gospodarczego
IV. Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność	IV.1. Systematyczne wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników samorządowych
	IV.2. Smart 3.0 – zarządzanie urzędem angażujące mieszkańców i trwałe rozwiązania instytucjonalne (samorząd uczący się)
	IV.3. Zarządzanie przez dane oraz otwarte dane
	IV.4. Cyfryzacja usług
	IV.5. Współpraca wewnętrzna i zewnętrzna oraz komunikacja
	IV.6. Dobrze funkcjonujące narzędzia wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego w ujęciu lokalnym
	IV.7. Mocne więzi społeczne oparte na wartościach wspólnoty i mieszkańcy zaangażowani w sprawy lokalne
	IV.8. Realizacja idei dostępności w praktyce, zarówno w wymiarze infrastrukturalnym, jak i we wszelkich podejmowanych działaniach bieżących

Cele strategiczne i operacyjne w pełni odpowiadają na zdefiniowane wyzwania, co zilustrowano w poniżej tabeli.

Tabela 2. Powiązanie celów strategicznych i operacyjnych względem zidentyfikowanych wyzwań

Wyzwania/Cele strategiczne	I. Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota	II. Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność	III. Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość	IV. Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność
Zanieczyszczenie środowiska, w szczególności powietrza		II.1, II.2, II.6	III.1	
Niewystarczająca dostępność transportowa		II.4		
Ograniczona liczba miejsc pracy na obszarze gminy	I.1, I.8.		III.1, III.2	
Rozwój turystyki z poszanowaniem przyrody	I.3.	II.4	III.1,	
Niska dynamika rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji	I.9	II.4	III.1, III.2	IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6
Ograniczona dostępność usług publicznych	I.1, I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, I.7, I.8, I.9			IV.2, IV.3, IV.4, IV.6
Starzenie się społeczeństwa i migracje młodych ludzi	I.5, I.6, I.7, I.8		III.1, III.2	IV.4, IV.7, IV.8
Niska efektywność energetyczna i potrzeba wdrożenia OZE		II.1, II.2		
Brak spójności przestrzennej i chaos reklamowy		II.6		

Potrzeba ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego	I.4		III.1	IV.5
Nierównomierny rozwój społeczny w sołectwach gminy	I.1, I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, I.7, I.8, I.9			IV.5, IV.6, IV.7
Niski poziom cyfryzacji i dostępności usług online				IV.2, IV.3, IV.4
Ograniczone środki finansowe na inwestycje infrastrukturalne	I.3, I.4, I.5, I.6, I.9	II.1, II.2, II.3, II.4, II.5, II.6	III.1, III.2	
Wyzwania związane z zarządzaniem kryzysowym i ochroną przeciwpowodziową	I.9.			IV.1, IV.2, IV.5

Źródło: opracowanie własne

Projektując cele i kierunki działań, uwzględniono w nich podejście zintegrowane, co oznacza planowanie działań w sposób funkcjonalny, a nie sektorowy (dziedzinowy). Taki sposób prowadzenia polityki rozwoju pozwala osiągnąć lepsze rezultaty, np. poprzez wykorzystanie efektów już zrealizowanych inwestycji lub optymalne zaplanowanie kolejności przeprowadzenia działań w czasie. W niniejszej „Strategii” podejście zintegrowane przejawia się w kilku płaszczyznach:

- **integracja na poziomie celów** oznacza, iż są one wzajemnie powiązane, a zakres działań jednego celu wpływa na efekty realizacji działań przypisanych innemu celowi;
- **integracja w sferze organizacyjnej** oznacza budowanie kultury współpracy w ramach urzędu, referatów, samodzielnych stanowisk i jednostek organizacyjnych oraz na linii urząd – interesariusze;
- **uwzględnienie polityki rozwojowej stanowiącej na wyższym szczeblu**, co oznacza w szczególności zachowanie spójności z zapisami „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030” oraz „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego”.

W kolejnym rozdziale przedstawiona została szczegółowa struktura realizacji „Strategii”, z uwzględnieniem:

- **celów strategicznych**, wskazujących istotę podejmowanych przez wspólnotę samorządową gminy Nowy Targ działań, a także ich odbiorców i w tym znaczeniu będących jasną deklaracją wizji i kierunków, w jakich ma się rozwijać Gmina w najbliższych latach oraz tego, czemu lub komu rozwój ten ma służyć;
- **celów operacyjnych** rozumianych jako najważniejsze zagadnienia w ramach danego obszaru strategicznego;
- **kierunków działań** rozumianych jako najważniejsze zagadnienia w ramach danego celu operacyjnego i określających przedsięwzięcia (wiodące grupy działań/programów) –kluczowe interwencje konieczne z punktu widzenia realizacji poszczególnych celów strategii rozwoju, co do których uznaje się, iż bez ich realizacji osiągnięcie tych celów i założonej wizji nie będzie możliwe.

W toku prac nad „Strategią” starano się ograniczyć liczbę celów strategicznych i operacyjnych, wychodząc z założenia, iż skupienie się na ograniczonej liczbie celów pozwoli

zagwarantować największy efekt podejmowanych działań (zasada koncentracji). Z kolei rozbudowana lista **kierunków działań** ma stanowić swoistą mapę drogową, która zagwarantuje z jednej strony właściwe rozumienie poszczególnych zagadnień, a ponadto stanowi bardzo silną wskazówkę strategiczną co do rodzaju i typu podejmowanych interwencji. W konsekwencji zestaw kierunków działań odgrywa rolę porządkującą i organizującą dla realizacji celów i operacyjnych „Strategii” i ma ułatwić zarządzanie jej realizacją. Poszczególne kierunki działań wymagają dalszej operacjonalizacji na poziomie strategii i planów dziedzinowych, a także opracowania konkretnych projektów i zadań. Są jednak mocną przesłanką zarówno co do kierunku ich opracowania, jak i koncentracji środków właśnie na tych zaproponowanych przedsięwzięciach.

W odrębnym rozdziale („Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia”) w układzie poszczególnych celów strategicznych przedstawiono kilka propozycji tzw. miar sukcesu, którymi będzie można zmierzyć w połowie okresu realizacji „Strategii” (tj. w roku 2030) oraz na jej koniec, czyli w roku 2035, postęp w osiąganiu założonych celów w stosunku do sytuacji dnia dzisiejszego.

3.3 Scenariusze rozwoju a realizacja wizji i celów strategicznych

Wizja „Gmina Nowy Targ – przestrzeń możliwości” oraz wynikające z niej cele strategiczne stanowią klarowną deklarację kierunku, w jakim chcemy zmierzać jako wspólnota. Jednocześnie musimy mieć świadomość, że proces rozwoju – szczególnie w kontekście obecnych realiów – nie przebiega liniowo ani w przewidywalny sposób. Współczesne otoczenie społeczne, gospodarcze i klimatyczne stawia przed samorządem liczne wyzwania, których dynamika i zasięg mogą znacząco wpływać na skuteczność podejmowanych działań.

Z tego względu, już na etapie formułowania strategii, istotne było przyjęcie **podejścia scenariuszowego**, które pozwala lepiej zrozumieć możliwe warianty przyszłości i ich wpływ na realizację przyjętych celów. Scenariusze nie są przewidywaniami, ale modelami możliwych ścieżek rozwoju – od tych najbardziej pożądanых po te, które należy traktować jako ostrzeżenie. Ich analiza pomaga zobaczyć, które cele mogą być szczególnie narażone na opóźnienia lub zagrożenia, a które wymagają szczególnego wsparcia systemowego i instytucjonalnego.

W kontekście wizji oraz czterech zdefiniowanych obszarów strategicznych – **Przestrzeń do życia, Przestrzeń harmonii, Przestrzeń rozwoju** oraz **Przestrzeń współpracy** – opracowano cztery realistyczne scenariusze rozwoju Gminy Nowy Targ. Każdy z nich zakłada inny poziom aktywności samorządu, intensywność zmian zewnętrznych i stopień zaangażowania wspólnoty lokalnej. W tabeli poniżej zaprezentowano syntetyczne zestawienie tych scenariuszy wraz z ich odniesieniem do przyjętej wizji oraz zidentyfikowanych celów strategicznych.

Tabela 3. Scenariusze rozwoju Gminy Nowy Targ a wizja i cele strategiczne

Scenariusz	Krótką charakterystyka	Powiązanie z wizją „Przestrzeń możliwości”	Silne powiązanie z celami w obszarze
1. Zielona gmina – eko i smart (optymistyczny)	Gmina staje się liderem zrównoważonej turystyki, wdraża OZE, dba o krajobraz i rozwija e-usługi	Oferuje mieszkańcom wysoką jakość życia i nowoczesną przestrzeń do rozwoju, przy jednoczesnym zachowaniu walorów przyrodniczych i dziedzictwa.	▪ Środowiskowo-przestrzennym ▪ Instytucjonalnym ▪ Społecznym
2. Suburbanizacja i turystyka weekendowa (umiarkowany)	Gmina rozwija się jako zaplecze mieszkaniowe miasta Nowy Targ i miejsce wypoczynku weekendowego	Przyciąga mieszkańców i turystów, ale nie w pełni wykorzystuje swój potencjał innowacyjności i harmonii.	▪ Społecznym ▪ Gospodarczym
3. Starzejąca się gmina peryferyjna (pesymistyczny)	Brak inwestycji, odpływ młodych, stagnacja gospodarcza i spiralnie rosnące koszty usług powodują pogarszanie się jakości życia i jeszcze szybszy odpływ mieszkańców.	Gmina traci zdolność do oferowania mieszkańcom „przestrzeni możliwości” – wizja nie jest realizowana.	▪ Społecznym ▪ Gospodarczym
4. Zrównoważona odbudowa (scenariusz hybrydowy)	Gmina stopniowo odbudowuje swój potencjał poprzez inwestycje w jakość życia, porządek przestrzenny, nowoczesne usługi publiczne i wsparcie dla lokalnej gospodarki.	Harmonijne połączenie natury, dziedzictwa i nowoczesności – zgodne z wizją dynamicznego, ale zrównoważonego rozwoju.	▪ Społecznym ▪ Gospodarczym ▪ Środowiskowym ▪ Instytucjonalnym

Źródło: opracowanie własne

Przedstawione cele strategiczne i operacyjne, wynikające bezpośrednio z wizji „Gmina Nowy Targ – przestrzeń możliwości”, tworzą spójny i ambitny plan działania na najbliższą dekadę. Ich realizacja nie będzie jednak możliwa bez elastyczności, umiejętności współpracy i gotowości do reagowania na zmieniające się otoczenie. Zaprezentowane scenariusze rozwoju ukazują, w jak różny sposób może przebiegać przyszłość gminy – w zależności od decyzji podejmowanych dziś, ale także od czynników zewnętrznych, nad którymi wspólnota samorządowa nie zawsze ma pełną kontrolę.

Dlatego skuteczna realizacja strategii będzie wymagać nie tylko konsekwentnego działania, ale również umiejętności dostosowywania się do pojawiających się szans i zagrożeń. Niezależnie od scenariusza, najważniejszym zasobem gminy pozostają jej mieszkańcy – ich zaangażowanie, wiedza, przedsiębiorczość i troska o wspólne dobro. To oni będą głównymi uczestnikami i współautorami zmian. A strategia – jako wspólny punkt odniesienia – ma ich w tym procesie inspirować, wspierać i porządkować wysiłki wszystkich działających na rzecz przyszłości gminy Nowy Targ.

4. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

4.1 Cel strategiczny I. Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota

Mieszkańcy gminy Nowy Targ to jej największy potencjał. To oni tworzą lokalną wspólnotę, codziennie współodpowiedzialną za jakość życia – zarówno swoją, jak i sąsiadów. To z myślą o nich, w odpowiedzi na realne potrzeby, definiujemy pierwszy z celów strategicznych: stworzenie przyjaznej, bezpiecznej, dobrze zorganizowanej przestrzeni do życia – w każdej miejscowości, na każdym etapie życia. Dobra edukacja, dostępna opieka zdrowotna, aktywne życie kulturalne, troska o seniorów i dzieci, dostęp do wsparcia w sytuacjach kryzysowych – to nie dodatki, ale fundamenty budowania zrównoważonego rozwoju społecznego.

Zidentyfikowane w diagnozie wyzwania – od starzenia się społeczeństwa, przez nierówną dostępność usług, po rosnące potrzeby w zakresie opieki, kultury, sportu i bezpieczeństwa – jasno pokazują, że przestrzeń do życia nie tworzy się sama. Wymaga planowego działania, dobrze zaprojektowanych usług publicznych i partnerstwa wielu podmiotów: instytucji, organizacji pozarządowych, mieszkańców. Kierunki działań w tym obszarze obejmują szerokie spektrum interwencji: od inwestycji w edukację i infrastrukturę społeczną, po wspieranie rodzin, seniorów i osób wymagających opieki. To także działania na rzecz zdrowia i profilaktyki, rozwoju oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, a także wzmacnianie systemu bezpieczeństwa – zarówno w wymiarze codziennym, jak i kryzysowym.

Celem jest zatem takie ukształtowanie instytucji i relacji wewnątrz gminy, abyśmy potrafili aktywnie odpowiadać na potrzeby swoich mieszkańców, oferując im nie tylko usługi, ale też poczucie przynależności, wpływu i wspólnoty. Gmina, która dba o tych, którzy jej potrzebują, i wspiera aktywność tych, którzy chcą działać. Gmina, w której po prostu dobrze się żyje.

Podejmujemy się realizacji tego celu, bo wiemy, że:

- dobre i dostępne usługi opiekuńczo-wychowawcze to kluczowy dla wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich dzieci, lepsze przygotowanie dziecka do dalszej nauki, lepsze relacje z rówieśnikami, ale także możliwości powrotu obojga rodziców do aktywności zawodowej, szczególnie kobiet;
- nasze szkoły powinny przygotowywać młodych ludzi do życia w zmieniającym się świecie – uczyć współpracy, samodzielności i rozwijać kompetencje przyszłości, ale też wspierać uczniów z różnymi potrzebami edukacyjnymi, dlatego potrzebujemy nowoczesnych szkół z doskonale przygotowaną kadrą i ofertą edukacyjną na miarę XXI wieku;
- kultura lokalna jest fundamentem tożsamości naszej wspólnoty, a szeroka oferta kulturalna sprzyja integracji międzypokoleniowej, rozwojowi talentów i budowaniu więzi społecznych w sołectwach;
- aktywność fizyczna wpływa nie tylko na zdrowie, ale też na dobrostan psychiczny mieszkańców, a dostępność różnorodnej oferty sportowo-rekreacyjnej zwiększa atrakcyjność gminy jako miejsca do życia;

- każdy mieszkaniec powinien mieć łatwy dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej i profilaktyki, a działania prozdrowotne pomagają budować społeczność bardziej świadomą, odporną i odpowiedzialną za swoje zdrowie;
- rozwój usług i infrastruktury przyjaznej seniorom to odpowiedź na zmiany demograficzne i szansa na tworzenie gminy, w której osoby starsze mogą samodzielnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym i czuć się bezpiecznie;
- wsparcie osób w trudnej sytuacji życiowej i aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców to inwestycja w kapitał ludzki i klucz do budowania bardziej spójnej i solidarnej wspólnoty lokalnej;
- wspieranie rodzin to fundament polityki demograficznej i społecznej, a inwestycje w systemowe rozwiązania prorodzinne przekładają się na większe poczucie bezpieczeństwa i stabilności mieszkańców;
- poczucie bezpieczeństwa to podstawowa potrzeba każdego człowieka, a skuteczne zarządzanie kryzysowe i odporność na zagrożenia naturalne to warunek zrównoważonego rozwoju naszej gminy.

Tabela 4. Cel operacyjny oraz kierunki działań w ramach I. celu strategicznego „Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota

Cel operacyjny I.1. Usługi opiekuńczo-wychowawcze przygotowujące dzieci do edukacji, a rodzicom zapewniające szybki powrót do aktywności zawodowej
Główne kierunki działań: ▪ Tworzenie przez Gminę warunków do powstawania żłobków; ▪ Działania zabezpieczające w różnych formach organizacyjnych opiekę nad dziećmi; ▪ Modernizacja i rozwijanie placówek przedszkolnych w celu zwiększenia ich dostępności; ▪ Systematyczne podnoszenie kwalifikacji kadry w przedszkolach na terenie Gminy.
Cel operacyjny I.2. Usługi edukacyjne dostosowane do potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy
Główne kierunki działań: ▪ Racjonalizacja zarządzania placówkami oświatowymi, w tym aktywne zarządzanie posiadanymi zasobami nieruchomości oświatowych; ▪ Prowadzenie systematycznej oceny jakości świadczonych usług edukacyjnych oraz badanie potrzeb edukacyjnych; ▪ Systematyczne doposażanie placówek oświatowych w nowoczesne narzędzia wspomagające proces dydaktyczny; ▪ Dostosowanie procesów kształcenia do możliwości efektywnego uczenia się z wykorzystaniem metod dydaktycznych aktywizujących uczniów oraz cyfrowego środowiska uczenia (się); ▪ Nakierowanie na rozwijanie „kompetencji przyszłości” wśród młodych mieszkańców gminy Nowy Targ, w tym budowanie relacji i komunikacji, zdolności do adaptacji, gotowości do nabywania wiedzy, samodzielności i umiejętności współpracy; ▪ Promowanie i rozwijanie działań w zakresie edukacji włączającej; ▪ Wsparcie szkół w pozyskiwaniu środków na realizację programów edukacyjnych, w tym zarówno dla dzieci i młodzieży uzdolnionej, jak i wymagającej wsparcia w procesie edukacyjnym; ▪ Wsparcie szkół w pozyskiwaniu środków na realizację szerokiego spektrum programów edukacji pozalekcyjnej, rozwijających zainteresowania związane z nauką, kulturą i sztuką oraz sportem (w tym systemowe działania ze strony Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół gminy Nowy Targ w opracowaniu projektów i zarządzaniu pozyskanymi środkami dla placówek oświatowych); ▪ Opracowanie i bieżąca aktualizacja katalogu oferty zajęć pozalekcyjnych i programów edukacyjnych oczekiwanych przez lokalną społeczność; ▪ Rozwijanie programu wspierania edukacji uzdolnionych uczniów uczęszczających do szkół na terenie gminy Nowy Targ (program stypendialny dla dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej);

- Systemowe wsparcie podnoszenia kompetencji nauczycieli (przygotowanie projektów, w ramach których nauczyciele mogą podnosić swoje kompetencje, system częściowych refundacji udziału w studiach podyplomowych i kierunkowych);
- Systemowe wsparcie dyrektorów placówek i kadry zarządzającej oświatą w zakresie wprowadzania innowacyjnych zmian w poszczególnych jednostkach oświatowych;
- Dążenie do wprowadzania w placówkach szkolnych:
 - innowacji programowych (np. modyfikacji programu nauczania (bez naruszania podstawy programowej), realizacji programu autorskiego, integrowania nauczania wokół bloków edukacyjnych);
 - innowacji organizacyjnych (np. wdrożenie zwinnych metod pracy w szkole (scrum), zmiana liczby uczniów w klasie, zmiana czasu trwania lekcji, tworzeniu zespołów problemowych w szkole, prowadzeniu zajęć we współpracy z innym specjalistą spoza szkoły, wdrażanie form współpracy szkoły z innymi instytucjami w zakresie wspierania rozwoju uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych);
 - innowacji metodycznych (np. wdrażanie nowych metod i form pracy z uczniem, warsztatu pracy nauczyciela, prezentacji materiału, utrwalania lub sprawdzania wiadomości i umiejętności, sposobu sprawdzania efektywności nauczania oraz kontroli osiągnięć uczniów);
- Nawiązywanie i rozwijanie współpracy z innymi placówkami oświatowymi w celu uatrakcyjnienia ofert edukacyjnej (Małopolska Chmura Edukacyjna, współpraca z uczelniami wyższymi i innymi instytucjami oferującymi dostęp do nowoczesnych i atrakcyjnych treści edukacyjnych);
- Rozwijanie usług doradztwa zawodowego kierowanego do uczniów oraz rodziców (w tym przygotowanie kadry nauczycielskiej szkół do świadczenia usług doradztwa zawodowego);
- Zaangażowanie pracodawców w system doradztwa i poradnictwa zawodowego – dni otwarte, wykłady, zorganizowane wizyty w przedsiębiorstwach, lekcje wychowawcze cyklicznie dedykowane poznawaniu lokalnego biznesu;
- Promocja postaw uczenia się przez całe życie – organizacja wydarzeń promujących kształcenie ustawiczne (targi, akcje w szkołach, konkursy, plebiscyty) skierowanych do różnych grup odbiorców (młodzież, seniorzy, nauczyciele, przedsiębiorcy);
- Inspirowanie i wspieranie jednostek gminnych i NGO w wyszukiwaniu i przygotowaniu programów i projektów edukacji przez całe życie, podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób pracujących oraz osób 50+, a także osób wchodzących na rynek pracy;
- Wykorzystanie obiektów szkolnych na potrzeby lokalnej społeczności (korzystanie z bazy sportowej przez mieszkańców, aktywności organizowane przez biblioteki i instytucje kultury, udostępnienie pomieszczeń lokalnym organizacjom formalnym i nieformalnym).

Cel operacyjny I.3. Atrakcyjna oferta kulturalna budująca lokalną tożsamość i zapewniająca realizację potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy

Główne kierunki działań:

- Rozwijanie oferty Gminnego Ośrodka Kultury w Łopusznej i filii w Krempachach jako wielopokoleniowego miejsca spotkań mieszkańców gminy Nowy Targ;
- Pielęgnowanie lokalnej tożsamości poprzez wspieranie działań na rzecz rozwijania tradycji i kultury charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości Gminy, w tym: podhalańskiej, spiskiej, słowackiej, romskiej (np. zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży, działalność zespołów regionalnych, współpraca stowarzyszeń i organizacji takich jak Związek Podhalań, Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kół Gospodyń Wiejskich, integracja mniejszości, integracja działań osób starszych i młodszych w celu zachowania ciągłości lokalnej kultury i dziedzictwa materialnego i duchowego, rozwijanie dialogu międzykulturowego, szczególnie wśród najmłodszego pokolenia);
- Budowa wielofunkcyjnych obiektów o funkcjach społeczno-kulturalnych wraz z zapleczem np. w postaci niewielkich amfiteatrów przy obiektach;
- Rozwój nowoczesnej infrastruktury o charakterze muzealnym wzmacniających lokalną tożsamość i kulturę (m.in. Dom Tetmajerów, izby regionalne, itp.);
- Wzmocnienie aktywności świetlic wiejskich w każdej miejscowości gminy (w oparciu o istniejący zasób nieruchomości) dla lepszej integracji środowiska lokalnego, inicjowanie aktywności mieszkańców działających na rzecz wsi oraz prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej i sportowej, a także zapewnienia miejsca aktywności dla różnych grup odbiorców (w szczególności dzieci i młodzieży oraz osób starszych);
- Poprawa wymiany informacji pomiędzy osobami i instytucjami na terenie Gminy w celu objęcia szerszego katalogu wydarzeń ujmowanych w „Kalendarzu imprez” oraz szeroka promocja kalendarza imprez społeczno-kulturalno-turystycznych odbywających się na terenie gminy Nowy Targ;

▪ Integracja działań organizacji społeczno-kulturalnych z obszaru Gminy na rzecz wspólnego promowania kultury i dziedzictwa regionu; ▪ Pielęgnowanie lokalnej tożsamości poprzez wspieranie działań na rzecz rozwijania rodzimej tradycji i kultury (np. zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży, działalność zespołów regionalnych, działalność Kół Gospodyń Wiejskich, integracja działań osób starszych i młodszych w celu zachowania ciągłości lokalnej kultury i dziedzictwa materialnego i duchowego); ▪ Promocja i wsparcie wypasu kulturowego jako ważnego elementu lokalnej tożsamości; ▪ Realizacja cyklicznych wydarzeń z zakresu dziedzictwa, kultury i tradycji wraz z szerszą promocją wewnętrzną i zewnętrzną poszczególnych wydarzeń; ▪ Zwiększanie różnorodności oferty kulturalnej i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty; ▪ Wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury odpowiadających na potrzeby mieszkańców; ▪ Wsparcie w przygotowaniu projektów i pozyskiwaniu finansowania dla działań związanych z ochroną zabytków oraz wsparcie tych działań przez samorząd lokalny.
Cel operacyjny I.4. Atrakcyjna oferta rekreacyjna i sportowa dostosowana do potrzeb mieszkańców w różnym wieku
Główne kierunki działań: ▪ Rozwijanie istniejących kompleksów sportowo-rekreacyjnych oraz budowa nowych obiektów poszerzających ofertę dla mieszkańców (nowe place zabaw, kompleksy boisk, „zimowe orliki”, siłownie zewnętrzne i wewnętrzne, mobilne lodowiska, strzelnice sportowe itp.); ▪ Lepsze dostosowanie ofert zajęć sportowo-rekreacyjnych do zdiagnozowanych potrzeb i oczekiwań mieszkańców; ▪ Poprawa współpracy z lokalnymi klubami sportowymi w poszczególnych sołectwach Gminy z ukierunkowaniem na rozwój sportu i rekreacji oraz bazy do realizacji zadań; ▪ Pozyskanie większego wolumenu środków na organizację wydarzeń o charakterze sportowo-rekreacyjnym w poszczególnych sołectwach.
Cel operacyjny I.5. Usługi zdrowotne zapewniające mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa
Główne kierunki działań: ▪ Poprawa jakości i dostępności podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej na terenie Gminy; ▪ Poprawa dostępności do usług rehabilitacyjnych w poszczególnych miejscowościach Gminy; ▪ Zwiększanie aktywności i świadomości mieszkańców gminy w zakresie zdrowia poprzez: ○ prowadzenie działań profilaktyki zdrowotnej w placówkach szkolnych; ○ prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych z zakresu promocji aktywności fizycznej oraz zdrowego odżywiania; ○ prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych nt. szkodliwości spożywania alkoholu, palenia papierosów oraz stosowania innych środków uzależniających; ○ realizacja programów profilaktyki zdrowotnej, w szczególności z zakresu chorób nowotworowych, chorób układu krążenia, chorób układu oddechowego; ○ prowadzenie polityki w zakresie badań profilaktycznych i przesiewowych; ○ rozwijanie zintegrowanych programów zdrowotnych z sąsiednimi gminami.
Cel operacyjny I.6. Dostosowanie gminy i świadczonych usług do potrzeb osób w podeszłym wieku
Główne kierunki działań: ▪ Tworzenie oferty skierowanej do seniorów w systematycznie rozwijanych świetlicach wiejskich (dzienna oferta spędzania czasu, wspieranie aktywności psychofizycznej, dostępności oferty kulturalnej i edukacyjnej dla osób starszych w formule np. „Klubu seniora”); ▪ Promowanie samoorganizacji grup seniorów i podejmowanych przez nich działań (wyjazdy do kina, teatru, wieczory poezji, aktywność społeczno-kulturalna); ▪ Poprawa poczucia bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania osób starszych poprzez wprowadzenie nowych rozwiązań organizacyjnych (konwencjonalnych, np. „Koperta życia” oraz technologicznych w oparciu o telemedycynę zdalną np. opaski bezpieczeństwa dla seniorów); ▪ Rozwój usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania (wraz z dostosowaniem ich zakresu i wymiaru godzinowego do potrzeb osób korzystających); ▪ Zwiększenie dostępności oraz rozwój oferty z zakresu usług związanych z opieką długoterminową; ▪ Uwzględnienie potrzeb osób w podeszłym wieku w projektowaniu i zagospodarowywaniu przestrzeni publicznych i budynków (np. lokalizacja ławek, nawierzchnie chodników, wysokość krawężników,

montaż urządzeń ułatwiających poruszanie się w budynkach osób mających ograniczenia w tym zakresie).
Cel operacyjny I.7. Pomoc społeczna wspierająca aktywność mieszkańców i zapewniająca wsparcie osobom potrzebującym pomocy
Główne kierunki działań: ▪ Deinstytucjonalizacja pomocy społecznej; ▪ Dostosowywanie usług społecznych do zbadanych potrzeb mieszkańców; ▪ Rozbudowa bazy mieszkań chronionych (treningowych i wspomaganych); ▪ Współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się wsparciem osób z niepełnosprawnością; ▪ Wspieranie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami z orzeczeniem o niepełnosprawności (opieka wytchnieniowa, w tym wsparcie okresowe/całodobowe); ▪ Zapewnienie przez gminę poradnictwa specjalistycznego dla osób zagrożonych wykluczeniem (psycholog, prawnik); ▪ Zapewnienie przez gminę wsparcia psychologicznego dla dzieci oraz dorosłych mieszkańców gminy, którzy znaleźli się w sytuacjach kryzysowych; ▪ Inicjowanie i pomaganie osobom wykluczonym i zagrożonym wykluczeniem w znajdowaniu nowych form aktywności (w tym inicjowanie i pomoc w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej); ▪ Aktywizacja zawodowa osób zdolnych do pracy, a korzystających z opieki społecznej; ▪ Wspieranie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.
Cel operacyjny I.8. Aktywna polityka prorodzinna
Główne kierunki działań: ▪ Aktywne wspieranie przez samorząd rodzin „4+” oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci; ▪ Wprowadzenie Nowotarskiej Karty Dużej Rodziny; ▪ Dostosowanie czasu funkcjonowania opieki żłobkowej i przedszkolnej do czasu pracy rodziców; ▪ Programy skierowane do rodziców powracających na rynek pracy po urlopie macierzyńskim/tacierzyńskim lub wychowawczym (np. szkolenia, staż, dotacje na założenie działalności gospodarczej, refundacja kosztów opieki nad dzieckiem).
Cel operacyjny I.9. Gmina bezpieczną i przyjazną dla swoich mieszkańców oraz gości
Główne kierunki działań: ▪ Kompleksowa realizacja zadań wynikających z uwarunkowań prawnych i ich wymogów związanych z ochroną ludności; ▪ Wdrożenie nowych rozwiązań poprawiających jakość i efektywność realizowanych zadań w zakresie bezpieczeństwa m.in. doposażenie OSP oraz Straży Gminnej w niezbędny sprzęt i rozwiązania informatyczne służące komunikacji i koordynacji; ▪ Systematyczne wzmacnianie zdolności operacyjnej służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, w tym w szczególności OSP; ▪ Poprawa koordynacji i zdolności do współpracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (wspólne ćwiczenia i szkolenia służb: OSP, PSP, policji, GOPR, Straży Gminnej, służb odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe); ▪ Lepsza dostępność i znajomość procedur zarządzania kryzysowego w celu poprawy spójności działań w sytuacjach kryzysowych; ▪ Wskazanie i przygotowanie w każdej miejscowości miejsc gromadzenia się ludzi w sytuacji zagrożenia; ▪ Uwzględnienie w MPZP rozwoju systemu zasilania w wodę (zbiorniki przeciwpożarowe); ▪ Podejmowanie działań na rzecz ochrony terenów zabudowanych przed zalewaniem, w tym zabezpieczenie rzeki Białki, Czarnego Dunajca przed wylewaniem we współpracy z PGW Wody Polskie; ▪ Zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych, w tym w szczególności związanych z deszczami nawalnymi, rozwijanie systemu małej retencji, rozwijanie zielono-niebieskiej infrastruktury, a także współdziałanie z instytucjami odpowiedzialnymi za budowę stosownej infrastruktury (w tym m.in. PGW Wody Polskie); ▪ Podejmowanie działań mających na celu zabezpieczenie ważnej dla ludności infrastruktury (mosty, przejazdy, infrastruktura wodno-ściekowa, infrastruktura energetyczna) przed skutkami powodzi; ▪ Poprawa warunków rozwiązań komunikacyjnych zmierzających do ograniczenia zagrożeń dla pieszych; ▪ Edukacja związana z szeroko pojętą poprawą bezpieczeństwa życia mieszkańców; ▪ Zwiększenie pokrycia siecią komórkową obszaru gminy (likwidacja „białych plam”).

4.2 Cel strategiczny II. Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleni, mobilność

Gmina Nowy Targ to miejsce, gdzie przyroda – lasy, łąki, rzeki i powietrze – odgrywa fundamentalną rolę w codziennym życiu mieszkańców i odwiedzających. To również zasób o ogromnym znaczeniu gospodarczym i wizerunkowym – podstawa rozwoju turystyki i czynnik mogący przyciągnąć nowych mieszkańców. Ale to także środowisko wrażliwe i coraz silniej poddane presji: zabudowy, zanieczyszczeń powietrza, zmian klimatycznych i rosnącego natężenia ruchu drogowego. Dlatego tak ważne jest, by rozwój gminy odbywał się **w harmonii z otoczeniem**, a nie jego kosztem – z poszanowaniem ładu przestrzennego, zieleni i zasobów naturalnych.

Cel ten obejmuje kompleksowe działania – od wspierania mieszkańców w wymianie źródeł ciepła i inwestycjach w odnawialne źródła energii, przez edukację ekologiczną i modernizację oświetlenia ulicznego, po tworzenie warunków do ekologicznego transportu i bezpiecznej mobilności pieszej i rowerowej. To także działania na rzecz poprawy jakości wody i rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego, budowa farm fotowoltaicznych i lokalnych magazynów energii, a także dbałość o estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych – od przydrożnych pasów zieleni po zielone dachy i ogrody społeczne. Kluczowe znaczenie będzie miało świadome planowanie przestrzenne, które nie tylko chroni przed rozlewaniem się zabudowy, ale też tworzy ramy dla spójnego i zrównoważonego rozwoju.

„Przestrzeń harmonii” to nie tylko troska o naturę – to także odpowiedzialność wobec przyszłych pokoleń. To inwestowanie w zdrowie, bezpieczeństwo i jakość życia – dziś i jutro. To dążenie do tego, by każda miejscowość w gminie była miejscem estetycznym, funkcjonalnym i przyjaznym, zarówno dla ludzi, jak i dla środowiska.

Podejmujemy się realizacji tego celu, bo wiemy, że:

- efektywność energetyczna to realne oszczędności dla mieszkańców i gminy oraz sposób na walkę z ubóstwem energetycznym i poprawę jakości powietrza;
- czyste środowisko to nie tylko lepsze zdrowie mieszkańców, ale również większa atrakcyjność turystyczna i odpowiedzialność za zasoby przyrodnicze dla przyszłych pokoleń;
- gospodarka cyrkularna to sposób na zmniejszenie kosztów wywozu odpadów, zwiększenie poziomu recyklingu oraz budowanie świadomości ekologicznej wśród społeczności lokalnej;
- dostępny i bezpieczny transport to nie tylko kwestia mobilności, ale także jakości życia mieszkańców, redukcji emisji oraz integracji przestrzennej gminy;
- atrakcyjne i przyjazne centra miejskości sprzyjają integracji mieszkańców, a zieleni w przestrzeni publicznej poprawia estetykę, łagodzi skutki upałów, sprzyja retencji wody i pozytywnie wpływa na zdrowie psychiczne i fizyczne mieszkańców;
- kontrola nad chaosem przestrzennym to fundament zrównoważonego rozwoju, ochrona krajobrazu i lepsze wykorzystanie istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.

Tabela 5. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach II. celu strategicznego „Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność”

Cel operacyjny II.1. Oszczędne gospodarowanie energią i zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych
Główne kierunki działań: ▪ Wdrażanie programów ułatwiających wymianę bezklasowych źródeł ciepła na rozwiązania ekologiczne; ▪ Przygotowanie projektów i wsparcie mieszkańców Gminy w pozyskaniu środków na termomodernizację i montaż instalacji OZE (panele fotowoltaiczne, pomy ciepła, magazyny energii); ▪ Prowadzenie systematycznych działań kontrolnych i edukacyjnych w zakresie emisji substancji szkodliwych do powietrza pochodzących z sektora komunalno-bytowego; ▪ Modernizacja i rozbudowa MEW w Waksmundzie i zwiększenie wartości produkowanej energii ze źródeł odnawialnych; ▪ Modernizacja oświetlenia ulicznego – pilotaż wspólnie z Tauronem; ▪ Wdrożenie na terenie całej gminy rozwiązań w zakresie modernizacji ulicznej sieci oświetleniowej z wykorzystaniem doświadczeń z pilotażu; ▪ Wymiana instalacji elektrycznych w budynkach komunalnych i infrastrukturze komunalnej na systemy energooszczędne (w obiektach, gdzie jest to ekonomicznie uzasadnione); ▪ Dążenie do korzystania z technologii pasywnych i zeroemisyjnych przy budowie obiektów komunalnych; ▪ Organizacja systemu wspólnych zakupów energii i współpraca z lokalnymi dostawcami energii (Klaster Energii Zbiornika Czorsztyńskiego); ▪ Promocja efektywności energetycznej wśród mieszkańców (informacja i promocja zakupu urządzeń o wysokiej klasie energetycznej, promocja zachowań związanych z oszczędzaniem energii); ▪ Promocja instrumentów finansowych dla mieszkańców związanych z termomodernizacją, efektywnością energetyczną i korzystaniem z OZE; ▪ Promowanie rozwiązań związanych z produkcją energii blisko miejsca jej użytkowania; ▪ Budowa – w partnerstwie z ościennymi gminami – lokalnych magazynów energii w ramach Klastra Energii Zbiornika Czorsztyńskiego; ▪ Opracowanie założeń i wdrożenie programu budowy farm fotowoltaicznych na terenach powyroboiskowych na terenie likwidowanych żwirowni.
Cel operacyjny II.2. Podejmowanie działań, których celem jest zagwarantowanie najwyższych standardów ochrony środowiska (w tym wody i powietrza)
Główne kierunki działań: ▪ Rozbudowa kanalizacji na obszarze gminy; ▪ Wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, na których budowa infrastruktury liniowej jest ekonomicznie nieopłacalna; ▪ Intensyfikacja kontroli w zakresie właściwego odprowadzania ścieków przez mieszkańców i przedsiębiorców; ▪ Rozbudowa wodociągów komunalnych w obszarach, w których inwestycje te są uzasadnione ekonomicznie; ▪ Podejmowanie działań mających zapewnić dostęp do dobrej jakości wody pitnej dla obszarów pozbawionych wodociągu komunalnego, w tym budowa lokalnych ujęć wody pitnej; ▪ Systematyczny monitoring jakości wody pitnej i jej dostępności w poszczególnych obszarach gminy; ▪ Systematyczny monitoring jakości powietrza na obszarze całej gminy wraz z publikacją (w formie na żywo) odczytów z systemu; ▪ Dalsza gazyfikacja poszczególnych obszarów gminy; ▪ Audyt możliwości wykorzystania ciepła geotermalnego do rozwoju sieci ciepłowniczej na terenie gminy Nowy Targ; ▪ Większa dbałość o czystość na obszarze gminy (regularne sprzątanie poboczy dróg, miedz, rzek i potoków oraz lasów), w tym egzekwowanie tego obowiązku od właścicieli nieruchomości; ▪ Prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie jakości środowiska z uwzględnieniem współodpowiedzialności mieszkańców za powstające zanieczyszczenia wraz z pokazaniem ich krótko-, średnio- i długoterminowych skutków dla jakości i długości życia ludzi oraz promowanie odpowiedzialnych zachowań proekologicznych.

Cel operacyjny II.3. Rozwijanie i promowanie gospodarki odpadami prowadzonej w obiegu zamkniętym**Główne kierunki działań:**

- Budowa dwóch nowych instalacji PSZOK oraz systematyczne unowocześnienie funkcjonujących instalacji;
- Dostosowaniem godzin funkcjonowania PSZOK do oczekiwań mieszkańców;
- Edukacja ekologiczna w zakresie kształtowania prośrodowiskowych zachowań (świadome zakupy, sposoby ograniczania wytwarzania odpadów, właściwa segregacja i utylizacja, dbałość o przestrzenie publiczne – lasy, pobocza dróg, chodniki itp. – w kontekście niezanieczyszczania ich odpadami);
- Promowanie zagospodarowania bioodpadów w miejscu ich powstawania (w odniesieniu do budynków jednorodzinnych);
- Podejmowanie wspólnych działań na obszarze subregionu związanych z gospodarką odpadami;
- Promocja systemu kaucyjnego wśród przedsiębiorców.

Cel operacyjny II.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej, poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym, systematyczne wspieranie rozwoju transportu publicznego i alternatywnego, w tym elektromobilności**Główne kierunki działań:**

- Systematyczne porządkowanie stanu prawnego dróg na terenie gminy;
- Rozbudowa istniejącego systemu turystycznych ścieżek rowerowych w sposób pozwalający na ich wykorzystywanie do przemieszczania wewnątrz gminy przez mieszkańców;
- Systematyczna modernizacja i rozbudowa dróg gminnych oraz infrastruktury drogowej (mosty, przejazdy, przepusty, itp.);
- Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie gminy (bezpieczne przejścia dla pieszych, bezpieczne zatoki przystankowe wraz z modernizacją wiat, budowa chodników, a także rond w miejscach uzasadnionych potrzebami bezpieczeństwa i płynności ruchu);
- Systematyczne wzmacnianie roli komunikacji publicznej w polityce transportowej gminy (dopłaty do funkcjonowania komunikacji lokalnej, udział w projektach z zakresu wykluczenia komunikacyjnego);
- Systematyczny monitoring uciążliwości funkcjonowania dróg na terenach zurbanizowanych i podejmowanie stosownych działań (inwestycyjnych, lobbingsowych) w celu poprawy jakości życia mieszkańców obszarów narażonych na uciążliwości wynikające z rozwoju dróg i wzrostu natężenia ruchu;
- Budowa parkingów P&R w Pyzówce i w Lasku;
- Budowa parkingów przy głównych (działających i planowanych) atrakcjach turystycznych gminy;
- Rozbudowa istniejących i budowa nowych miejsc parkingowych w miejscach ważnych dla lokalnej społeczności oraz poprawiających bezpieczeństwo komunikacyjne (np. budowa zatok typu Kiss & Ride przy szkołach).

Cel operacyjny II.5. Rewitalizacja centrów wsi i dbałość o zieleń na terenach zurbanizowanych (zieleń wzdłuż dróg i ciągów pieszych)**Główne kierunki działań:**

- Prowadzenie działań rewitalizacyjnych w centrach miejscowości wspólnie z mieszkańcami (działania aktywizujące i animujące, wspólne badanie potrzeb i projektowanie, partycypacja rzeczowa i finansowa mieszkańców w realizacji);
- Rewitalizacja i odnowa centrów miejscowości – tworzenie przestrzeni integracji i rekreacji jako odpowiedź na wspólnie wypracowane z mieszkańcami plany inwestycyjne (elementy małej architektury, zieleń, tężnie, place zabaw, urządzenia rekreacyjne);
- Wprowadzenie standardów projektowania krawężników i pasów zieleni sprzyjających retencji wód opadowych i zatrzymania ich na terenach biologicznie czynnych;
- Promowanie niestandardowych realizacji zieleni (zielone dachy, zielone ściany, rzadkie nasadzenia drzew i krzewów, ogrody społeczne);
- Edukacja ekologiczna w zakresie terenów zielonych (m.in. promocja łąk kwietnych, przeciwdziałanie wypalaniu traw);
- Organizacja konkursów dla mieszkańców i przedsiębiorców promujących wysokie standardy dbałości o estetykę terenów zielonych;
- Zapewnienie możliwości korzystania z fachowego doradztwa w zakresie tworzenia terenów zielonych i estetyzacji przestrzeni publicznej poprzez jej zagospodarowanie z wykorzystaniem zasobów i surowców naturalnych.

Cel operacyjny II.6. Ograniczanie rozlewania się gminy (zabudowy) – Gmina jako świadomy regulator procesów przestrzennych

Główne kierunki działań:

- Czytelne wskazanie w planach zagospodarowania przestrzennego funkcji poszczególnych obszarów – w tym z dominującą funkcją mieszkaniową, rolniczą, terenów zielonych, intensywniejszej działalności gospodarczej, w tym usługowej i turystycznej;
- integracja planowania przestrzennego i strategicznego, w tym na poziomie „Planu ogólnego dla Gminy Nowy Targ”;
- Określenie w planach zagospodarowania przestrzennego nieprzekraczalnej linii zabudowy na terenach słabozurbanizowanych oraz konsekwentne powstrzymanie przekraczania wyznaczonych linii zabudowy;
- Dążenie do zachowania równowagi pomiędzy obszarami zabudowanymi (zagospodarowanymi), a terenami zielonymi i terenami o ważnych funkcjach przyrodniczych, w szczególności chronionych;
- Powstrzymanie presji zabudowy i zagospodarowania terenów objętych ochroną;
- Dbłość o utrzymanie korytarzy ekologicznych na terenie gminy;
- Czytelne komunikowanie jakiego typu inwestycje nie powstaną na obszarach rozproszonej (pojedynczej) zabudowy przy jednoczesnym komunikowaniu jak będą egzekwowane wymogi np. dotyczące ochrony środowiska;
- Rzeczywiste włączenie lokalnych społeczności (mieszkańców i przedsiębiorców) w proces uzgadniania planów przestrzennych poczynając od formułowania celów dla tych planów, po sporządzenie finalnego planu.

4.3 Cel strategiczny III. Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość

Silna lokalna gospodarka to jeden z filarów nowoczesnej i odpornej gminy. Dla gminy Nowy Targ oznacza to nie tylko potrzebę tworzenia miejsc pracy i przyciągania inwestorów, ale także budowanie trwałych fundamentów rozwoju w oparciu o swoje unikalne zasoby: przyrodę, krajobraz, kulturę i aktywnych ludzi. Przestrzeń rozwoju to przestrzeń, w której gmina świadomie wspiera lokalną przedsiębiorczość, rozwija turystykę w sposób odpowiedzialny i zrównoważony, a jednocześnie tworzy dobre warunki do funkcjonowania nowoczesnych usług, rolnictwa i rzemiosła.

Wyzwania zidentyfikowane w diagnozie – niska liczba miejsc pracy, sezonowość zatrudnienia, niewystarczająca infrastruktura inwestycyjna – pokazują, jak duże znaczenie ma aktywna polityka gospodarcza prowadzona przez samorząd. Odpowiedzią na te potrzeby są działania takie jak: rozwój atrakcji turystycznych i produktów lokalnych, wsparcie dla małych i średnich firm, ułatwienia planistyczne i infrastrukturalne dla inwestorów, cyfryzacja obszarów wiejskich czy współpraca transgraniczna w zakresie tworzenia wspólnej marki turystycznej Kotliny Orawsko-Nowotarskiej. W równym stopniu chodzi tu o rozwój turystyki pobytowej i edukacyjnej, jak i o działania integrujące środowiska gospodarcze – spotkania z przedsiębiorcami, rozwój partnerstw z instytucjami otoczenia biznesu, promocję wspólnych inicjatyw.

Gospodarka gminy Nowy Targ nie potrzebuje rewolucji, ale konsekwentnego wsparcia i wzmacniania potencjałów, które już istnieją. Przestrzeń rozwoju to zatem miejsce, w którym tradycja spotyka się z nowoczesnością, a lokalność – z globalnymi trendami. To przestrzeń, w której przedsiębiorcy, mieszkańcy i instytucje działają wspólnie – nie konkurując o zasoby, ale dzieląc się nimi, budując spójną i dynamiczną gospodarkę gminy na miarę XXI wieku.

Podejmujemy się realizacji tego celu, bo wiemy, że:

- rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej, w tym związanej z kulturą odpowiada na oczekiwania mieszkańców i turystów, wspiera lokalną tożsamość i pozwala na całoroczne wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego gminy;
- pozwala tworzyć silną markę regionu, zwiększa atrakcyjność oferty i przyciąga większą liczbę gości oraz inwestycji związanych z turystyką;
- jest kluczem do zatrzymania młodych mieszkańców, zmniejszenia dojazdów do pracy i zwiększenia lokalnej stabilności ekonomicznej;
- wzmacnia konkurencyjność gminy, sprzyja dywersyfikacji działalności gospodarczej i pozwala lepiej wykorzystać lokalne zasoby oraz kapitał społeczny.

Tabela 6. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach III. celu strategicznego „Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość”

Cel operacyjny III.1. Wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla rozwijania zintegrowanego produktu turystycznego
Główne kierunki działań: ▪ Budowa parku archeologicznego „Obłazowa” w miejscowości Nowa Biała; ▪ Zagospodarowanie rezerwatu przyrody nieożywionej „Skałka Rogoźnicka” na cele turystyczno-dydaktyczne; ▪ Stworzenie spójnej koncepcji rozwoju i rozbudowa ścieżek edukacyjnych w zachodniej części gminy; ▪ Budowa pomostów i platform i wież widokowych poza terenami Gorczańskiego Parku Narodowego i Obszaru Natura 2000, wraz z infrastrukturą towarzyszącą w atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo obszarach gminy z zachowaniem najwyższych standardów ochrony przyrody; ▪ Rozwój terenów narciarskich w rejonie już zagospodarowanych obszarów (np. w rejonie Długiej Polany); ▪ Wykorzystanie rzek przepływających przez teren gminy dla rozwoju turystyki rzecznej (trawiaste plaże, turystyka kajakowa i pontonowa, rozwój wędkarstwa, zarybianie rzek i potoków); ▪ Lobbing na rzecz powstania stacji narciarskiej w Łopusznej oraz przygotowanie infrastruktury publicznej pod przyszłą atrakcję; ▪ Wykorzystanie rezerwatów przyrody na terenie gminy Nowy Targ dla tworzenia zintegrowanego produktu turystyczno-edukacyjnego (turystyczne zagospodarowanie terenów w rejonie m.in. Przełomu Białki, Lorencowych Skałek, Cisowych Skałek, Skałki Rogoźnickiej, torfowisk); ▪ Rozwój „Centrum przyrodniczo-edukacyjnego Brama w Gorce” przez realizację drugiego etapu wraz ze wsparciem gminy w zakresie opracowania dokumentów planistycznych dla obszaru inwestycji oraz budową publicznej infrastruktury komunalnej; ▪ Dalszy rozwój Centrum Narciarstwa Biegowego w Klikuszowej wraz z rozwijaniem i promocją markowego produktu turystyczno-rekreacyjnego Gminy w postaci tras narciarstwa biegowego także w innych, sprzyjających temu lokalizacjach na terenie gminy (znakowanie, naśnieżanie, utrzymanie, promocja, budowa infrastruktury okołoturystycznej); ▪ Rozbudowa tras rowerowych (rekreacyjnych oraz typu single track, cross, MTB, downhill ▪ na terenie gminy i promocja turystyki rowerowej; ▪ Rozbudowa szlaków pieszych, w tym historycznych, kulturowych, tematycznych na terenach atrakcyjnych krajobrazowo; ▪ Zwiększenie rozpoznawalności potencjału pogranicza poprzez popularyzację kultury pasterskiej, konsekwentne odtworzenie tradycji związanych z kulturą wołoską i pasterstwem oraz rozwijanie zintegrowanego produktu turystycznego związanego z kulturą wołoską; ▪ Wspieranie rozwoju i promocja Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala - duchowego serca życia regionu i ważnej atrakcji turystycznej, która przyciągają zarówno pielgrzymów, jak i turystów z regionu, kraju i świata; ▪ Podejmowanie działań, których celem jest integracja zasobów gminy Nowy Targ (przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i ludzkich) z ofertą i zasobami sąsiednich samorządów dla rozwijania zintegrowanego i wzajemnie się uzupełniającego produktu turystycznego Podhala; ▪ Współpraca z parafiami w celu turystycznego udostępnienia wież kościelnych jako atrakcyjnych punktów widokowych (docelowo: „Nowotarski szlak wież kościelnych”); ▪ Aktywna współpraca z sąsiednimi (polskimi i słowackimi gminami) w sprawie tworzenia i rozwijania wspólnej strategii produktu turystycznego obszaru Kotliny Orawsko-Nowotarskiej;

- Wzmocnienie dialogu z gestorami bazy turystycznej, gastronomicznej i hotelowej z terenu gminy Nowy Targ w celu integracji działań samorządu i planów rozwojowych sektora gospodarczego dla wzmocnienia procesów rozwojowych zgodnych ze strategicznymi planami rozwoju gminy Nowy Targ;
- Promocja marki i oferty, w tym podejmowanie wspólnych i uzgodnionych działań z gestorami bazy turystycznej, gastronomicznej i hotelowej z terenu gminy Nowy Targ (promocja gminy Nowy Targ jako miejsca atrakcyjnego turystycznie z racji oferty rodzinnej rowerowej, narciarstwa biegowego, bogatego dziedzictwa kulturowego);
- Podnoszenie jakości i rozwijanie cyklicznych, rozpoznawalnych w skali Polski wydarzeń o charakterze kulturalnym, religijnym, przyrodniczym oraz sportowo-rekreacyjnym;
- Wspólna – samorządu, gestorów bazy turystycznej i organizacji pozarządowych promocja walorów turystycznych, przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych Nowego Targu (filmy, wydawnictwa, udział w wydarzeniach branżowych).

Cel operacyjny III.2. Tworzenie warunków dla zdynamizowania rozwoju gospodarczego

Główne kierunki działań:

- Tworzenie warunków przez samorząd lokalny do powstawania i rozwijania działalności gospodarczej, szczególnie z zakresu turystyki m.in. poprzez przygotowanie i budowę infrastruktury publicznej w miejscach o dużym potencjale turystycznym, jako zachęty do inwestowania przez sektor komercyjny (uzbrojenie, drogi, parkingi, oświetlenie itp.);
- Dalsza poprawa infrastruktury drogowej i parkingowej, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc o wysokim potencjale rozwoju;
- Przygotowanie i rozwój terenów inwestycyjnych pod funkcje handlowe, usługowe, logistyczne, itp. wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych (nowa Zakopianka, obwodnica Nowego Targu) – planowanie przestrzenne, uzbrojenie, promocja oferty inwestycyjnej;
- Promowanie rozwoju Nowego Targu jako ważnego centrum rozwoju turystyki (współpraca i wspieranie rozwoju branży hotelarskiej, gastronomicznej i usług okołoturystycznych);
- Zapewnienie dostępu do Internetu dużych prędkości na wszystkich obszarach zurbanizowanych gminy Nowy Targ;
- Tworzenie przyjaznych dla przedsiębiorców i mieszkańców planów zagospodarowania przestrzennego oraz zapewnienie tym podmiotom udziału w procesie konsultacji;
- Lobbing samorządu lokalnego i gospodarczego na rzecz zmian legislacyjnych ułatwiających i upraszczających prowadzenia działalności gospodarczej;
- Rewitalizacja i nadawanie nowych funkcji obszarom powyrobowiskowym zgodnym z profilem rozwoju gminy - częściowo poprzez zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne (np. kąpieliska, infrastruktura wodna, zagospodarowanie wokół zbiorników), częściowo poprzez zagospodarowanie związane z OZE (np. pływające farmy fotowoltaiczne);
- Utrzymanie działalności wydobywczej w miejscach dla których pozyskano zezwolenia i koncesje;
- Współpraca z przedsiębiorcami z sektora turystycznego w zakresie wspólnej promocji (wspólne materiały reklamowe, wspólna promocja samorządu i produktów turystycznych na imprezach branżowych);
- Lepsza współpraca z sąsiednimi gminami w celu koordynacji kierunków rozwoju i podejmowania w sposób uzgodniony działań komplementarnych;
- Cykliczne spotkania władz samorządowych z przedsiębiorcami i wspólne omawianie strategicznych kierunków rozwoju oraz wzajemne informowanie się o planach rozwojowych obu sektorów;
- Nawiązanie współpracy z instytucjami otoczenia biznesu w celu dostarczenia kapitału i kompetencji biznesowych nowym podmiotom z sektorów ważnych z punktu widzenia lokalnej gospodarki;
- Współpraca przedsiębiorców ze szkołami (dni otwarte, wykłady, zorganizowane wizyty w przedsiębiorstwach, lekcje wychowawcze cyklicznie dedykowane poznawaniu lokalnego biznesu, staże).

4.4 Cel strategiczny IV. Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność

Nowoczesna gmina to nie tylko sprawna administracja, ale przede wszystkim **wspólnota otwarta na dialog, współpracę i innowacje**. Cel „Przestrzeń współpracy” obejmuje działania, które pozwolą gminie Nowy Targ rozwijać się jako samorząd nowoczesny, uczący się i dostępny – zarówno dla mieszkańców, jak i partnerów zewnętrznych. To także wizja gminy, która świadomie inwestuje w kompetencje swoich pracowników, cyfryzuje usługi publiczne,

opiera decyzje na danych i tworzy warunki do rzeczywistego współdecydowania mieszkańców o kierunkach rozwoju.

W założeniach tego celu mieści się nie tylko rozwój e-usług i technologii „smart”, ale też przekształcenie gminy w **organizację otwartą na wiedzę i zmiany**. Oznacza to wprowadzenie przejrzystych standardów komunikacji z mieszkańcami, badania jakości usług, tworzenie elastycznych modeli pracy w urzędzie oraz stałą współpracę z instytucjami otoczenia administracyjnego i biznesowego. Gmina chce być również animatorem współpracy ponadlokalnej – zarówno na poziomie subregionalnym (z miastem Nowy Targ, sąsiednimi gminami, LGD), jak i transgranicznym – wykorzystując wspólne zasoby do rozwiązywania wspólnych problemów.

To wreszcie przestrzeń, w której mieszkańcy mają realny wpływ: uczestniczą w tworzeniu prawa miejscowego, współdecydują o inwestycjach, inicjują działania społeczne i są traktowani jako równoprawni partnerzy, ale też biorą odpowiedzialność za podejmowane wspólnie decyzje. Dzięki nowym formom edukacji obywatelskiej, wsparciu liderów społecznych, radom sołeckim, Młodzieżowej Radzie Gminy czy Radzie Seniorów – możliwe będzie budowanie trwałej kultury odpowiedzialności za wspólne dobro.

Przestrzeń współpracy to gmina, która potrafi słuchać, uczy się, dzieli wiedzą, a swoją efektywność opiera na relacjach i zaufaniu. To miejsce, gdzie technologie wspierają ludzi – a nie ich zastępują – a dostępność, przejrzystość i partnerstwo są standardem, nie wyjątkiem.

Podejmujemy się realizacji tego celu, bo wiemy, że:

- włączenie mieszkańców w procesy współzarządzania gminą zwiększa zaufanie obywateli do instytucji publicznych i pozwala mieszkańcom realnie współkształtować polityki lokalne;
- działania te pozwolą zapewnić wysoką jakość usług publicznych i umożliwią elastyczne reagowanie na wyzwania współczesnego zarządzania gminą;
- zarządzanie przez dane umożliwia podejmowanie decyzji opartych na faktach, zwiększa przejrzystość działań i sprzyja innowacyjności oraz partycypacji społecznej;
- cyfryzacja usług poprawia dostępność usług dla mieszkańców, skraca czas obsługi spraw urzędowych i przeciwdziała wykluczeniu cyfrowemu;
- współpraca wzmacnia efektywność działań samorządu, integruje lokalne i regionalne zasoby oraz buduje pozytywny wizerunek gminy jako partnera i lidera zmian;
- dobrze działające narzędzia wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego sprzyjają rozwojowi lokalnych inicjatyw, integrują mieszkańców wokół wspólnych wartości i uczą odpowiedzialności za wspólne dobro;
- mocne więzi społeczne i mieszkańcy zaangażowani w sprawy lokalne tworzą fundament silnej, odpornej społeczności, gotowej do wspólnego działania w obliczu wyzwań i zmian;
- dostępność to dziś standard, który gwarantuje równość szans i udział wszystkich mieszkańców w życiu społecznym, niezależnie od wieku, sprawności czy sytuacji życiowej.

Tabela 7. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach IV. celu strategicznego „Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność”

Cel operacyjny IV.1. Systematyczne wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników samorządowych
Główne kierunki działań: ▪ Podejmowanie działań na rzecz podniesienia prestiżu pracownika samorządowego; ▪ Analiza potrzeb szkoleniowych pracowników Urzędu Gminy i jej jednostek na poziomie wydziału lub komórki organizacyjnej; ▪ Rozwijanie programu doskonalenia kompetencji „miękkich” pracowników samorządowych (szkolenia, mentoring, coaching, wyjazdy integracyjne z elementami teambuildingu); ▪ Przygotowanie Urzędu Gminy i jednostek do wdrożenia rozwiązań z zakresu zastępowalności kluczowych osób spowodowanych naturalną fluktuacją kadr, odejściem z pracy, absencją urzędnika spowodowana np. chorobą czy urlopem; ▪ Wypracowanie i wdrożenie strategii komunikacji wraz ze standardami komunikacji z udziałem pracowników i interesariuszy.
Cel operacyjny IV.2. Smart 3.0 – zarządzanie urzędem angażujące mieszkańców i trwałe rozwiązania instytucjonalne (samorząd uczący się)
Główne kierunki działań: ▪ Badanie obciążenia zadaniami pracowników wraz z rekomendacjami zmian; ▪ Wdrożenie elastycznych formy zatrudnienia i organizacji czasu pracy (w tym wdrożenia standardów pracy zdalnej); ▪ Badanie satysfakcji klientów w zakresie sposobu świadczenia usług przez pracowników samorządowych (wypracowanie wzorca cyklicznych badań); ▪ Systematyczny audyt jakości świadczenia usług; ▪ Opracowanie i wdrożenie standardów świadczenia usług z udziałem mieszkańców; ▪ Wzmocnienie planowania strategicznego i budowania systemu kontroli strategicznej w samorządzie; ▪ Promowanie stosowania klauzul społecznych i zielonych zamówień w procesie zamówień publicznych; ▪ Wzmocnienie potencjału i zdolności kadr Urzędu Gminy w Nowym Targu do planowania przestrzennego; ▪ Promowanie idei zrównoważonego życia (work-life balance), gdzie następuje równowaga między pracą, a życiem rodzinnym i społecznym.
Cel operacyjny IV.3. Zarządzanie przez dane oraz otwarte dane
Główne kierunki działań: ▪ Dalsze, systemowe „otwieranie danych” w Urzędzie Gminy Nowy Targ i ich udostępnianie na stronie https://www.ugnowytarg.pl/; ▪ Wykorzystanie baz danych (Bank Danych Lokalnych, System Monitorowania Usług Publicznych, Monitor Rozwoju Lokalnego i inne) do bieżącego i strategicznego zarządzania gminą; ▪ Nabycie umiejętności pozyskiwania, analizowania, przetwarzania, wizualizacji i udostępniania danych cyfrowych o gminie; ▪ Standaryzacja kluczowych zbiorów danych i doprowadzenie do interoperacyjności wszystkich systemów informatycznych w administracji samorządowej Nowego Targu w celu zapewnienia integracji pozyskiwanych danych i umożliwienie korzystania z różnych danych przez zainteresowane jednostki gminy.
Cel operacyjny IV.4. Cyfryzacja usług
Główne kierunki działań: ▪ Poprawa świadomości i kompetencji w zakresie cyfryzacji wśród kadr Urzędu Gminy Nowy Targ; ▪ Podejmowanie działań na rzecz podniesienia kompetencji cyfrowych mieszkańców, w tym szczególnie wśród grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym; ▪ Lepsze wykorzystanie potencjału technologii cyfrowych do zarządzania administracją; ▪ Dalsza cyfryzacja administracji samorządowej gminy Nowy Targ, rozwój e-usług i integracja istniejących i przyszłych rozwiązań informatycznych w jeden system; ▪ Wdrożenie rozwiązań zapewniających bezpieczeństwo cyfrowe; ▪ Uruchomienie „Centrum e-kompetencji” przy Urzędzie Gminy Nowy Targ; ▪ Wdrażanie rozwiązań związanych z Internetem Rzeczy, które mogą ułatwiać życie mieszkańcom i przynieść oszczędności np. automatyczne odczytywanie liczników zużycia wody, pojemniki na odpady, które sygnalizują poziom ich wypełnienia;

▪ Wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji do usprawnienia pracy Urzędu Gminy i przyspieszenia procedowania spraw, a także lepszej promocji gminy na zewnątrz.
Cel operacyjny IV.5. Współpraca wewnętrzna i zewnętrzna oraz komunikacja
Główne kierunki działań: ▪ Poprawa polityki informacyjnej gminy (unowocześnienie, uaktualnienie i wzbogacenie gminnej witryny internetowej); ▪ Poprawa wewnętrznej komunikacji z mieszkańcami – dostosowanie kanałów informacyjnych do potrzeb i percepcji poszczególnych grup odbiorców; ▪ Uproszczenie języka komunikacji z mieszkańcami; ▪ Rozwijanie współpracy i koordynacji działań z Miastem Nowy Targ oraz z pozostałymi gminami w ramach subregionu podhalańskiego; ▪ Rozwijanie współpracy z sąsiednimi gminami i dążenie do podejmowania wspólnych działań w zakresie realizacji części usług publicznych na obszarze przekraczającym jedną gminę oraz budowanie wspólnego, wzajemnie uzupełniającego się i nie konkurującego ze sobą produktu turystycznego; ▪ Rozwijanie partnerskiej współpracy z instytucjami o zasięgu ponadlokalnym działającymi na terenie gminy (np. Podhalańską Lokalną Grupą Działania, i innymi); ▪ Rozwijanie współpracy transgranicznej w celu wspólnego wzmacniania regionu w zakresie wspólnych działań związanych z turystyką, dziedzictwem przyrodniczym, transportem, administracją publiczną).
Cel operacyjny IV.6. Dobrze funkcjonujące narzędzia wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego w ujęciu lokalnym
Główne kierunki działań: ▪ Mój Nowy Targ – stworzenie programu edukacji obywatelskiej wraz ze stworzeniem forum wymiany myśli dla mieszkańców; ▪ Wspieranie lokalnych inicjatyw, których celem jest integracja mieszkańców i rozwój lokalnych społeczności; ▪ Wprowadzenie bardziej partycypacyjnego systemu kształtowania budżetów sołectkich niż tylko poprzez udział w zebraniach wiejskich; ▪ Angażowanie młodych ludzi we współdecydowanie o kierunkach rozwoju lokalnego (np. powołanie młodzieżowych rad sołectkich, wzmocnienie roli samorządu szkolnego, wdrażanie mikroprogramów kształcenia liderów lokalnych itp.); ▪ Organizacja cyklicznych wydarzeń w poszczególnych sołectwach, których celem jest budowanie lokalnej tożsamości i które dają możliwość nawiązywania relacji pomiędzy sołectwami; ▪ Utworzenie ciał społeczno-konsultacyjnych ważnych ze względu na kierunek zmian demograficznych zachodzących na obszarze Gminy Nowy Targ (Młodzieżowa Rada Gminy Nowy Targ, Rada Seniorów Gminy Nowy Targ); ▪ Wspieranie inicjatyw lokalnych (formalnych i nieformalnych), w których wkład gminy jest uzupełnieniem dla istotnego wkładu finansowego lub wkładu pracy grupy inicjatywnej; ▪ Szkolenia dla sołtysów oraz rad sołectkich (po ukonstytuowaniu się nowego składu, a także systematycznie w trakcie kadencji).
Cel operacyjny IV.7. Mocne więzi społeczne oparte na wartościach wspólnoty i mieszkańcy zaangażowani w sprawy lokalne
Główne kierunki działań: ▪ Systematyczne diagnozowanie potrzeb społecznych w oparciu o analizę wniosków z zebrań wiejskich; ▪ Promocja wśród dzieci i młodzieży zasad wolontariatu i uczestnictwa w działaniach organizacji pozarządowych; ▪ Realizacja projektów wzmacniających tożsamość lokalną w oparciu o dialog międzypokoleniowy; ▪ Podejmowanie działań edukacyjno-kulturalnych wśród młodzieży, których celem, jest wygaszanie animozji pomiędzy poszczególnymi grupami mieszkańców; ▪ Systemowe wsparcie dla powstawania i funkcjonowania grup liderów – społecznych, gospodarczych, kulturalnych; ▪ Wdrażanie systematycznych działań w zakresie edukacji lokalnej i regionalnej wzmacniającej tożsamość lokalną mieszkańców w różnym wieku; ▪ Popularyzacja spotkań i wydarzeń integrujących społeczność lokalną organizowanych z inicjatywy mieszkańców w poszczególnych sołectwach; ▪ Rozwijanie oferty - zgodnie z zgłaszanymi potrzebami mieszkańców - świetlic wiejskich i miejsc lokalnej integracji.

Cel operacyjny IV.8. Realizacja idei dostępności w praktyce, zarówno w wymiarze infrastrukturalnym, jak i we wszelkich podejmowanych działaniach bieżących

Główne kierunki działań:

- Wdrożenie rozwiązań w zakresie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej;
- Uzyskanie pełnej dostępności we wszystkich obiektach i instytucjach publicznych na terenie gminy Nowy Targ (w tym, architektonicznej, transportowej, informacyjnej, edukacyjnej i cyfrowej), a także dążenie do wdrożenia standardów dostępności w obiektach i usługach komercyjnych (działania promocyjno-informacyjne ze strony gminy i partnerów społecznych);
- Zaangażowanie osób ze szczególnymi potrzebami w działania na rzecz dostępności infrastruktury i usług świadczonych przez gminę;
- Uwzględnianie trudności osób ze szczególnymi potrzebami w planowanej i prowadzonej działalności oraz realizacji zadań publicznych;
- Monitorowanie bieżących działań w zakresie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w wymiarze informacyjno-komunikacyjnym, architektonicznym i cyfrowym.

Wersja robocza

5. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Realizowana – w sposób konsekwentny, uspołeczniony i w oparciu o wyznaczone cele – długofalowa polityka rozwoju gminy Nowy Targ powinna przynieść efekt w postaci trwałego rozwoju, w oparciu o posiadane zasoby, potencjały i wykorzystane szanse, a także w postaci **zatrzymania odpływu młodych ludzi z terenu gminy Nowy Targ** i stworzenia takich warunków życia w gminie, które sprawiają, że będzie się chciało tutaj **żyć, pracować, powracać, a także spędzać czas wolny**.

Nie będzie to możliwe bez konsekwentnego i realizowanego - we współpracy oraz wzajemnym zaufaniu - rozwijania wiodących kierunków rozwoju związanych z unowocześnieniem usług publicznych, turystyką, przedsiębiorczością, innowacyjnością, wdrażanych w poszanowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, a także dbałości o dobre planowanie przestrzenne i wysoką jakość środowiska naturalnego.

Podstawą skutecznego wdrażania „Strategii” jest dysponowanie wiedzą na temat postępów w zakresie realizacji wskazanych w niej instrumentów i działań oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami. W konsekwencji w poniższym rozdziale wskazaliśmy kilka kluczowych wskaźników wraz z określeniem ich wartości bazowej, tj. na moment opracowania strategii oraz oczekiwanych kierunków zmiany wartości każdego ze wskaźników. W rozdziale związanym z zarządzaniem opisaliśmy strukturę wdrażania strategii, umieszczając w niej także zasady dokonywania ewaluacji i reagowania na zmiany zachodzące zarówno wewnątrz gminy, jak i w jej otoczeniu, które powinny skłonić „właścicieli dokumentu” do dokonania w nim zmian bądź korekt wyznaczonych celów lub kierunków. Służyć temu winny w pierwszej kolejności poniżej zdefiniowane wskaźniki.

Tabela 8. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla I celu strategicznego „Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego I. „Przestrzeń do życia - usługi, bezpieczeństwo, wspólnota”	Liczba ludności gminy Nowy Targ	BDL GUS (Ludność)	24 063 (dane za rok 2023)	Wzrost
	Saldo migracji osób w grupie wieku 15–39 lata na 1 000 osób	MRL Analizy (9.3.4)	-2,54 (dane za rok 2023)	Dodatnie
WSR dla celu operacyjnego I.1.: Usługi opiekuńczo-wychowawcze przygotowujące dzieci do edukacji, a rodzicom zapewniające szybki powrót do aktywności zawodowej	Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym (do lat 3)	BDL GUS (Ochrona zdrowia, opieka społ. i świadczenia na rzecz rodziny)	702 (dane za rok 2023)	Wzrost
	Odsetek dzieci objętych opieką w przedszkolach (3–5 lat)	BDL GUS (Wychowanie przedszkolne)	81% (dane za rok 2023)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.2.: Usługi edukacyjne	Wyniki egzaminu ósmoklasisty	OKE Kraków	• j. polski: 69% (WM: 67%);	Wskaźniki utrzymujące się na poziomie

dostosowane do potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy			• matematyka: 51% (WM: 59); j. angielski: 66% (WM: 70%)	zbliżonym do średniej dla woj. małopolskiego (WM)
WSR dla celu operacyjnego I.3.: Atrakcyjna oferta kulturalna budująca lokalną tożsamość i zapewniająca realizację potrzeb i aspiracji mieszkańców Gminy	Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej	UG Nowy Targ (Sprawozdanie z działalności finansowej i merytorycznej GOK)	19	Wzrost
	Wydatki ogółem z budżetu JST na kulturę fizyczną, sport i rekreację na 1 mieszkańca	MRL Analizy (5.2.2)	109,32 zł	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.4.: Atrakcyjna oferta rekreacyjna i sportowa dostosowana do potrzeb mieszkańców w różnym wieku	Członkowie klubów sportowych	BDL GUS (Kultura fizyczna, sport i rekreacja)	830	Wzrost
	Wielkość środków w budżecie gminy przeznaczanych na działalność sportowo-rekreacyjną 1 mieszkańca	MRL Analizy (5.2.2)	108,80 zł	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.5.: Usługi zdrowotne zapewniające mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa	Liczba porad lekarskie w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dotyczą porad w podstaw. i specjalist. opiece zdrowotnej na 1 mieszkańca	BDL GUS (Ochrona zdrowia, opieka społ. i świadczenia na rzecz rodziny)	3,10 (dane za rok 2023)	Wzrost
	Wydatki ogółem z budżetu JST na ochronę zdrowia na 1 000 mieszkańców.	MRL Analizy (8.2.2)	22 406,08 zł dane za rok 2023)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.6.: Dostosowanie gminy i świadczonych usług do potrzeb osób w podeszłym wieku	Liczba osób korzystających z inicjatyw, których celem jest tworzenie miejsc opieki nad samotnymi osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnością (np. kluby seniora, stałe lub dzienne domy opieki)	UG Nowy Targ	0	Wzrost
	Liczba budynków gminnych dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	UG Nowy Targ	65	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.7.: Pomoc społeczna wspierająca aktywność mieszkańców i zapewniająca wsparcie osobom potrzebującym pomocy	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. osób	BDL GUS (Ochrona zdrowia, opieka społ. i świadczenia na rzecz rodziny)	243 (dane za rok 2023)	Spadek
	Kwota dotacji na zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1	MRL Analizy (5.3.2)	69,77 zł (dane za rok 2023)	Wzrost

	mieszkańca (średnia trzyletnia).			
WSR dla celu operacyjnego I.8.: Aktywna polityka prorodzinna	Liczba miejsc w placówkach wsparcia dzieci w kryzysie na 10 tys. mieszkańców.	MRL Analizy (7.4.2)	12,47 (dane za rok 2023)	Utrzymać na co najmniej niezmiennym poziomie
	Odsetek dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	BDL GUS (Ochrona zdrowia, opieka społ. i świadczenia na rzecz rodziny)	34,7% (dane za rok 2023)	Spadek
WSR dla celu operacyjnego I.9.: Gmina bezpieczną i przyjazną dla swoich mieszkańców oraz gości	Przestępstwa dla których wszczęto postępowania przez Policję ogółem	UG Nowy Targ (na podstawie rocznych sprawozdań Policji)	456 (dane za rok 2024)	Spadek
	Wykrywalność przestępstw	UG Nowy Targ (na podstawie rocznych sprawozdań Policji)	69,6% (dane za rok 2024)	Wzrost

Tabela 9. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla II celu strategicznego „Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego II. Przestrzeń harmonii – czyste powietrze, zieleń, mobilność	Saldo migracji ogółem na 1 000 osób	BDL GUS (Ludność)	(-)1,00 (dane za 2023 rok)	Dodatnie
WSR dla celu operacyjnego II.1.: Oszczędne gospodarowanie energią i zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych	Procent budynków ogrzewanych z wykorzystaniem węgla i paliw pochodnych	UG Nowy Targ (CEEB)	51,93%	Spadek
	Procent budynków ogrzewanych z wykorzystaniem gazu	UG Nowy Targ (CEEB)	7,79%	Wzrost
	Procent budynków wykorzystujących OZE do ogrzewania i produkcji C.W.U.	UG Nowy Targ (CEEB + dane operatora sieci)	46,5%	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego II.2.: Podejmowanie działań, których celem jest zagwarantowanie najwyższych standardów ochrony środowiska (w tym wody i powietrza)	Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	BDL GUS (Gospodarka mieszkaniowa i komunalna)	1 314,75%	Wyrównanie proporcji
	Liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej na terenie gminy	BDL GUS (Gospodarka mieszkaniowa i komunalna)	27,8%	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego II.3.: Rozwijanie i promowanie gospodarki odpadami prowadzonej w obiegu zamkniętym	Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca	BDL GUS (Stan i ochrona środowiska)	179 kg	Spadek

WSR dla celu operacyjnego II.4.: Poprawa dostępności komunikacyjnej, poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym, systematyczne wspieranie rozwoju transportu publicznego i alternatywnego, w tym elektromobilności	Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² powierzchni (dane powiatowe) (km/km ²)	MRL Analizy (10.2.1)	102,57 (dane za 2023 rok)	Wzrost
	Liczba kilometrów dróg publicznych o nieuregulowanym stanie prawnym	UG Nowy Targ	90,187 km	Zmniejszenie
WSR dla celu operacyjnego II.5.: Rewitalizacja centrów wsi i dbałość o zielen na terenach zurbanizowanych (zieleni wzdłuż dróg i ciągów pieszych)	Liczba zrealizowanych projektów z zakresu zielono-niebieskiej infrastruktury w danym roku	UG Nowy Targ	0	Zwiększenie
WSR dla celu operacyjnego II.6.: Ograniczanie rozlewania się gminy (zabudowy) – Gmina jako świadomy regulator procesów przestrzennych	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej przypadająca na 100 osób korzystających z sieci (m/osoba)	MRL Analizy (11.3.2)	1 152,71 (dane za 2021 rok)	Spadek
	Liczba inwestycji realizowanych na podstawie WZ w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców	MRL Analizy (11.1.2)	1,99 (dane za 2023 rok)	Spadek

Tabela 10. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla III celu strategicznego „Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego III. Przestrzeń rozwoju – turystyka, innowacje, przedsiębiorczość	Dochody budżetu JST z tytułu udziału w PIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym.	MRL Analizy (1.1.2)	700,67 zł (dane za 2023 rok)	Wzrost
	Dochody budżetu JST z tytułu udziału w CIT na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	MRL Analizy (1.1.2)	4,62 zł (dane za 2023 rok)	Wzrost
	Dochody budżetu gminy z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	MRL Analizy (1.1.2)	489,90 zł (dane za 2023 rok)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego III.1.: Wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych dla rozwijania	Liczba miejsc noclegowych na obszarze gminy	BDL GUS (Podmioty gospodarki narodowej Sekcja I dział 55)	57 podmiotów (dane za rok 2024)	Wzrost
	Liczba wejść do Gorczańskiego Parku Narodowego	UG Nowy Targ (w oparciu o dane GPN)	96 000 os (dane za rok 2023)	Wzrost

zintegrowanego produktu turystycznego	Długość tras rowerowych na obszarze gminy	UG Nowy Targ	155,7 km	Wzrost
	Długość utrzymywanych zimą tras narciarstwa biegowego na obszarze gminy	UG Nowy Targ	9,7 km	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego III.2.: Tworzenie warunków dla zdynamizowania rozwoju gospodarczego	Liczba podmiotów prowadzących działalność w branży turystycznej	BDL GUS (Podmioty gospodarki narodowej, sekcja I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	91 podmiotów (dane za rok 2023)	Wzrost
	Liczba podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców	BDL GUS (Podmioty gospodarki narodowej)	92 podmioty (dane za rok 2023)	Wzrost

Tabela 11. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla IV celu strategicznego „Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego IV. Przestrzeń współpracy – cyfryzacja, otwartość, efektywność	Udział wydatków na dotacje bieżące dla organizacji pozarządowych w wydatkach bieżących JST	MRL Analizy (7.1.2)	0,85% (dane za rok 2023)	Wzrost
	Organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców	MRL Analizy (7.2.2)	3,6 (dane za rok 2023)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.1.: Systematyczne wzmacnianie kompetencji zawodowych pracowników samorządowych	Odsetek pracowników administracji uczestniczących w szkoleniach/warsztatach	UG Nowy Targ	82%	Co najmniej utrzymanie
WSR dla celu operacyjnego IV.2.: Smart 3.0 – zarządzanie urzędem angażujące mieszkańców i trwałe rozwiązania instytucjonalne (samorząd uczący się)	Poziom satysfakcji w systematycznym badaniu jakości usług świadczonych przez UG Nowy Targ	UG Nowy Targ	Brak badań	Ocena minimum dobra
WSR dla celu operacyjnego IV.3.: Zarządzanie przez dane oraz otwarte dane	Liczba zbiorów danych udostępnionych na stronie internetowej UG Nowy Targ	UG Nowy Targ	4 (dane za rok 2024)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.4.: Cyfryzacja usług	Liczba spraw wpływająca do UG Nowy Targ za pośrednictwem ePUAPu	UG Nowy Targ	3 842 (dane za rok 2024)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.6.:	Liczba projektów zainicjowanych w danym	UG Nowy Targ	5	Wzrost

Współpraca wewnętrzną i zewnętrzną oraz komunikacja	roku w partnerstwie z innymi JST			
WSR dla celu operacyjnego IV.6.: Dobrze funkcjonujące narzędzia wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego w ujęciu lokalnym	Liczba inicjatyw skierowanych w danym roku do realizacji wynikających z uchwał rad sołeckich, Młodzieżowej Rady Gminy Nowy Targ, Rada Seniorów Gminy Nowy Targ	UG Nowy Targ	0	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.7.: Mocne więzi społeczne oparte na wartościach wspólnoty i mieszkańcy zaangażowani w sprawy lokalne	Uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury na 10 tys. mieszkańców	MRL Analizy (7.2.2)	271,79 (dane za rok 2023)	Wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.8.: Realizacja idei dostępności w praktyce, zarówno w wymiarze infrastrukturalnym, jak i we wszelkich podejmowanych działaniach bieżących	Odsetek budynków użyteczności publicznej na terenie gminy spełniających minimalne standardy dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	UG Nowy Targ	ok. 60%	Wzrost

5.1 Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na dwie kategorie: wskaźniki oddziaływania (WO) definiowane na poziomie celu strategicznego oraz wskaźniki strategicznego rezultatu (WSR) definiowane na poziomie celu operacyjnego. Zaleca się, co najmniej dwa okresy pomiaru wskaźników tj. rok 2030, w którym mierzona winna być pośrednia wartość wskaźnika oraz rok 2035, w którym mierzona winna być wartość docelowa. Oczywiście, szczególnie na poziomie wskaźników strategicznego rezultatu, pomiar może być dokonywany częściej jako element okresowych przeglądów strategicznych (np. na etapie sporządzania corocznych „Raportów o stanie gminy”), w efekcie których wprowadzane będą w dokumencie działania korygujące.

5.2 Ocena „Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035”

Ocena (ewaluacja) „Strategii” pozwala oszacować oddziaływanie samej „Strategii” i interwencji publicznych oraz prywatnych wynikających z przyjętych celów i kierunków działania na zmianę sytuacji społeczno-ekonomicznej zarówno całej gminy Nowy Targ, jak i poszczególnych mieszkańców tej wspólnoty. Wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość, trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania „Strategii”. Ocena taka bada

zarówno samą „Strategię”, jak i jej długotrwałe efekty, czyli oddziaływanie. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

Proponuje się, by system i rodzaje oceny „Strategii” odpowiadały metodologii ogólnie stosowanej w metodologii oceny i systemu sprawozdawczości programów finansowanych ze środków UE. Oznacza to przyjęcie czterech poziomów ewaluacji.

5.2.1 Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) „Strategii” i zawartych w niej planów dzięki oparciu się na doświadczeniach z wdrażanych wcześniej dokumentów o charakterze strategicznym. Ogólnie ocena *ex-ante* powinna zawierać m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę problemów i potencjałów na obszarze planowania strategicznego.

5.2.2 Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*) „Strategii”, przeprowadzana nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji, obejmuje analizę:

- efektywności wykorzystania środków;
- skuteczności w zakresie osiągania założonych celów;
- oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie;
- funkcjonowania systemu realizacji.

5.2.3 Ocena na zakończenie okresu, na który przygotowano „Strategię” (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia „Strategii”, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju gminy, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania „Strategii”.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiada Wójt Gminy Nowy Targ natomiast rolę Rady Gminy w Nowym Targu powinno być przyjęcie i ocena przeprowadzonej ewaluacji.

Ocenę powinni przeprowadzić niezależni ewaluatorzy. Można przyjąć, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż 3 lata po zakończeniu okresu programowania. Raport z realizacji programu powinien zostać upubliczniony i opublikowany na stronie internetowej Gminy (Biuletyn Informacji Publicznej).

5.2.4 Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia wyżej wymienionych form ewaluacji Rada Gminy w Nowym Targu, a także Wójt Gminy Nowy Targ mogą inicjować bieżącą ocenę dokumentu, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

5.2.5 Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny „Strategii” należy przyjąć ogólnie stosowane kryteria, do których należą:

- **trafność** – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele „Strategii” odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie poszczególnych miejscowości, całej gminy, a także np. obszaru funkcjonalnego tworzonego przez sąsiednie gminy czy całego subregionu podhalańskiego. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*;
- **efektywność** – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” „Strategii”, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów;
- **skuteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele i kierunki działań zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte;
- **użyteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie „Strategii” odpowiada potrzebom grup docelowych;
- **trwałość** – kryterium pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem „Strategii” będą trwać po jej zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości „Strategii” w kategoriach jej użyteczności w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu, po zakończeniu okresu obowiązywania „Strategii” można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

5.3 Inne warunki wymuszające aktualizację „Strategii”

Należy pamiętać, iż w momencie zmiany uwarunkowań zewnętrznych na poziomie kraju i województwa, w tym w szczególności w momencie zaktualizowania OSI krajowych i wojewódzkich bezwzględnie winno się dokonać aktualizacji „Strategii” w celu zapewnienia zgodności z dokumentami wyższego rzędu.

Na poziomie krajowym trwają obecnie prace związane z opracowaniem i aktualizacją krajowych dokumentów strategicznych. Średniookresowa strategia rozwoju kraju jest dokumentem strategicznym przyjmowanym przez Radę Ministrów, do którego – zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (uzppr) – odwołują się pozostałe dokumenty strategiczne i wdrożeniowe. ŚSRK określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, na okres 10-15 lat oraz szczegółowe działania na okres 4 lat. Strategia wskazuje obszary strategicznej interwencji (OSI) – obszary o szczególnych uwarunkowaniach społecznych, gospodarczych i przestrzennych, które wymagają ukierunkowanej interwencji, integrującej działania z różnych dziedzin. Konsekwencją wskazania OSI w ŚSRK jest ich uwzględnianie w różnego typu dokumentach strategicznych i rozwiązaniach wdrożeniowych. Wskazane w ŚSRK OSI muszą również być odzwierciedlone w strategiach rozwoju województw i instrumentach je realizujących.

Bazę dla przygotowywania ŚSRK i innych strategii rozwoju stanowi - zgodnie z Ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju - koncepcja rozwoju kraju. Koncepcja Rozwoju Kraju

2050 (KRK 2050) przedstawia globalne i krajowe trendy rozwojowe, wizję Polski w 2050 r., możliwe scenariusze rozwoju kraju w perspektywie długookresowej – na okres blisko 30 lat – w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym oraz wyzwania z nich wynikające. Wyznacza tym samym uwarunkowania, w jakich powinny być planowane działania rozwojowe, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym czy lokalnym, w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

ŚSRK powinna zatem odpowiadać na kluczowe wyzwania zidentyfikowane w KRK 2050, uwzględniając trendy światowe i krajowe oraz ich możliwy wpływ na Polskę. W ŚSRK zostanie zawarty model struktury funkcjonalno-przestrzennej. Model ten będzie elementem wymiaru przestrzennego ŚSRK. Jego rolą jest pokazanie przestrzennych uwarunkowań i efektów realizacji strategii średniookresowej. Model będzie obrazował układ głównych elementów przestrzeni w ujęciu diagnostycznym i prospektywnym (m.in.: sieć osadniczą, infrastrukturę techniczną, środowiskową, rozmieszczenie planowanych największych krajowych inwestycji) oraz powiązania zachodzące między nimi. Model nakreśli ramy przestrzenne dla konstruowania innych strategii i polityk rządu oraz samorządu terytorialnego. Wskazane w ŚSRK cele i kierunki interwencji będą przekładane i uszczegóławiane w innych strategiach rozwoju oraz politykach publicznych, a także w dokumentach wdrożeniowych. Przyjęcie ŚSRK przez Radę Ministrów planowane jest na II kwartał 2025 roku.

Opracowana zostanie także nowa krajowa strategia rozwoju regionalnego (KSRR). Pierwszy etap prac nad nową KSRR przewiduje przygotowanie dokumentu wewnętrznego pn. Kierunki polityki regionalnej do 2035 r. Następnie powstaną założenia nowej KSRR 2035, które wskazywać będą na najważniejsze kierunki zmian w krajowej polityce regionalnej do 2035 r., w tym w szczególności wyzwania rozwojowe krajowej polityki regionalnej, zasady wdrażania, model rozwoju oraz cele i obszary tematyczne wsparcia, instrumenty i mechanizmy realizacji, zasady współpracy i współdziałania rządu i JST, sposoby koordynacji polityk sektorowych i krajowej polityki regionalnej oraz dotychczasowe doświadczenia i dobre praktyki m.in. w zakresie współpracy w obszarach funkcjonalnych. W kolejnym etapie – do końca 2026 r. – prowadzone będą prace nad projektem właściwego, docelowego dokumentu krajowej strategii rozwoju regionalnego.

Zgodnie z uzppr, inne strategie rozwoju, polityki publiczne oraz programy rozwoju, w tym programy wieloletnie, podlegają ocenie zgodności ze średniookresową strategią rozwoju kraju oraz wymogami uzppr.

6. Model funkcjonalno-przestrzenny jako integrator planowania strategicznego i przestrzennego dla gminy Nowy Targ

Uchwalona 7 lipca 2023 roku zmiana „Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym” (Dz.U.2024.1130), wprowadzając w miejsce „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” nowy dokument w postaci „Planu ogólnego”, na poziomie legislacyjnym, zamknęła prace nad nowym systemem planowania strategicznego i przestrzennego w gminach. Celem wprowadzonych zmian jest pełna integracja wymiaru społeczno-gospodarczego i przestrzennego w dokumentach strategicznych przygotowywanych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym w ramach strategii rozwoju gminy.

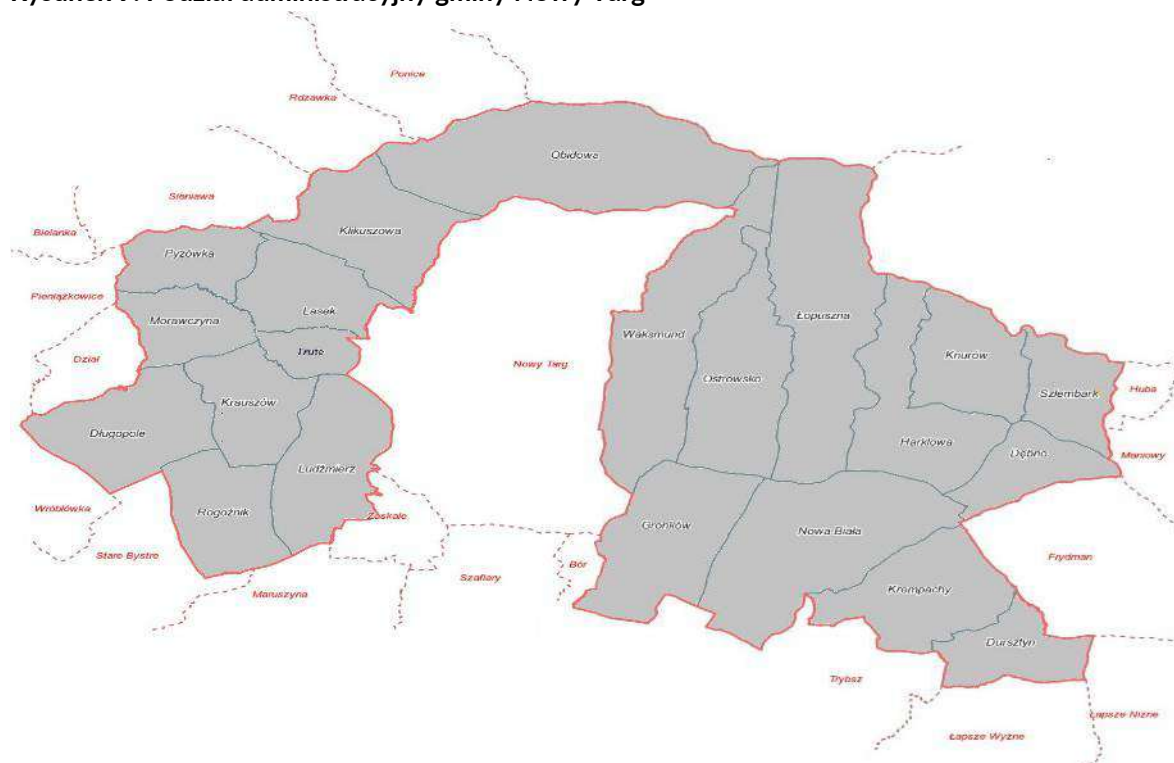
Elementy strategii rozwoju odnoszące się do zagadnień rozwoju przestrzennego obejmują w szczególności wnioski dotyczące sytuacji przestrzennej wynikające z przeprowadzonych analiz w części diagnostycznej wykonywanej na potrzeby strategii (obowiązek wykonania diagnozy wynika z Ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju) oraz czterech punktów zakresu strategii wymienionych w Ustawie (art.10e ust.3 pkt 4-7):

- model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej gminy;
- obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa;
- obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz zakresem planowanych działań.

6.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna obszaru gminy Nowy Targ

Gmina Nowy Targ położona jest w południowej części województwa małopolskiego, w powiecie nowotarskim. Jest jedną z największych gmin podhalańskich. W skład gminy wchodzi dwadzieścia jeden wyodrębnionych sołectw. Siedziba gminy zlokalizowana jest w Mieście Nowy Targ.

Rysunek 9. Podział administracyjny gminy Nowy Targ

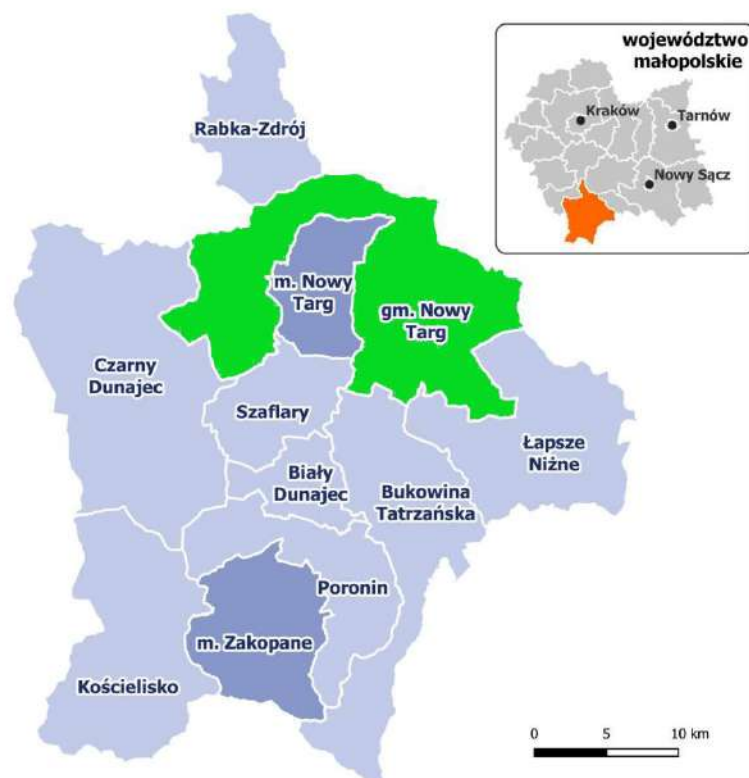

Źródło: Statut Gminy Nowy Targ

Gmina położona jest na bardzo urozmaiconym terenie – w północnej części znajduje się pasmo Górców ze szczytem Turbacza (1 311 m n.p.m.), południową część zajmują równiny Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, natomiast południową i południowo-wschodnią granicę gminy stanowi długi i wąski pas oddzielonych od siebie ostańców (Skalice Nowotarskie), wchodzący w skład Pienińskiego Pasa Skałkowego.

Pod względem administracyjnym gmina Nowy Targ od północy graniczy z gminami Raba Wyżna, Rabka-Zdrój, Niedźwiedź i Kamienica, od wschodu z gminami Ochotnica Dolna, Czorsztyn i Łapsze Niżne, od południa z gminami Bukowina Tatrzańska i Szaflary, zaś od zachodu z gminą Czarny Dunajec. W centralną część Gminy od strony południowej wciną się gmina miejska Nowy Targ.

Rysunek 10. Gmina Nowy Targ tle gmin sąsiednich z subregionu podhalańskiego

Źródło: Strategia Terytorialna ZIT Podhalańskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2027

Gmina, obejmująca obszary wiejskie wokół miasta Nowy Targ i ma charakter turystyczno-rolniczy. Charakteryzuje się brakiem dużych zakładów przemysłowych. Większość usług publicznych oraz dużych zakładów pracy niezbędnych dla funkcjonowania mieszkańców gminy koncentruje się w mieście rdzeniowym Nowy Targ (ok. 31 tys. mieszkańców w 2024 roku). Miasto stanowi w sieci osadniczej województwa małopolskiego centrum administracyjne, gospodarcze, edukacyjne i kulturalne Podhala, Spisza i Orawy. Znajdują się tutaj siedziby wielu instytucji o znaczeniu regionalnym m.in. Podhalański Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II, Sąd Rejonowy, Starostwo Powiatowe, Urząd Skarbowy, Powiatowy Urząd Pracy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, szkoły ogólnokształcące, technika i szkoły branżowe I stopnia, instytucje kultury, Oddział Małopolskiego Ośrodka Ruchu Drogowego, banki, Euroregion „Tatry”, liczne organizacje pozarządowe, lokalne mass media.

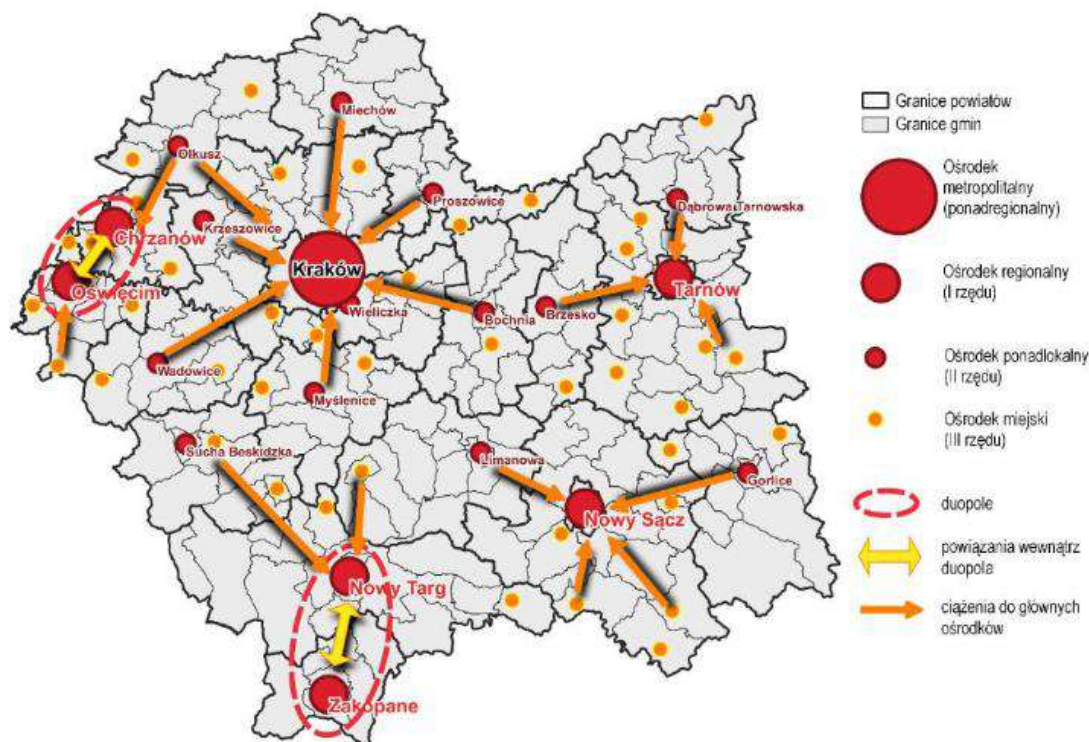
Przebieg procesów urbanizacyjnych doprowadził do ukształtowania się sieci osadniczej gminy, której głównym elementem jest miasto Nowy Targ.

Z punktu widzenia zagospodarowania przestrzennego, w dokumentach kształtujących kierunki rozwoju gmin województwa małopolskiego, funkcjonuje kilka propozycji podziałów, z których dwa wydają się kluczowe:

- na „obszary funkcjonalne” według typologii przyjętej w KPZK (podejście „od góry”), według którego gmina Nowy Targ funkcjonuje w:
 - Obszarze Funkcjonalnym: Obszary górskie;
 - Obszarze Funkcjonalnym: Obszary cenne przyrodniczo;

- Obszarze Funkcjonalnym: Obszary funkcjonalne ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego;
- Obszarze Funkcjonalnym: Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
- Obszarze Funkcjonalnym: Obszar przygraniczny.
- na „terytoria” – obszar wynikające z koncepcji zagospodarowania przestrzeni Małopolski (podejście „od dołu”), według którego gmina znalazła się w Obszarze funkcjonalno-krajobrazowym „Park”.

Rysunek 11. Schemat struktury ośrodków usługowych Małopolski

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, tom II, Kraków 2018, Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Ze względu na specyfikę zasiedlenia i położenia gminy (brak własnej stolicy gminy rozumianej jako ośrodek rdzeniowy dla konstytuowania się lokalnej tożsamości) rozwój instytucji świadczących usługi publiczne dla ludności gminy musi się odbywać w ścisłej relacji z instytucjami i ofertą usług dostępnych w mieście rdzeniowym tj. Nowym Targu.

Jednocześnie wiele ważnych obiektów i funkcji rozsianych jest w poszczególnych miejscowościach tworząc układ mocno rozproszony bez wyraźnego ciężenia do jednego z ośrodków gminy. Główna instytucja kultury (Gminny Ośrodek Kultury) działa w Łopusznej z filią w Krempachach (Wiejski Dom Kultury), zaś w większości miejscowości funkcjonują świetlice wiejskie. W Waksmundzie działa Gminna Biblioteka Publiczna, z filiami w szeregu miejscowości gminy. Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Straż Gminna mają swoje siedziby w budynku na terenie miasta, co w naturalny sposób powoduje ciężenie mieszkańców do struktur administracyjnych ulokowanych poza terenem gminy, choć trzeba przyznać, że taka „centralna” lokalizacja jest „sprawiedliwa” i wygodna dla mieszkańców wszystkich miejscowości gminy położonych wokół miast rdzeniowego.

6.2 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Model funkcjonalno-przestrzenny w strategii wiąże zagadnienia społeczno-gospodarcze z przestrzennymi. Model prezentuje pożądane kierunki rozwoju przestrzennego określonego terytorium/obszaru w danym horyzoncie czasowym. Przedstawia on zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów.

Model ma być ramą dla prowadzenia procesów rozwojowych na danym terytorium przez różnych interesariuszy rozwoju: władze samorządowe, potencjalnych inwestorów, właścicieli nieruchomości (a także organy nimi zarządzające i gospodarujące), innych zainteresowanych lub włączonych partnerów.

Ujęcie przestrzenne interwencji planowanych w sferze gospodarczej lub społecznej ma priorytetowe znaczenie dla rozwoju. Przestrzeń stanowi kluczowy zasób. To w niej przebiegają lub na nią oddziałują wszystkie procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze. Zgodnie z wymogami ustawowymi „Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy” powinien przedstawiać:

- strukturę sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych;
- system powiązań przyrodniczych;
- główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych;
- główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.

6.2.1 Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

6.2.1.1 Demografia

Obszar gminy Nowy Targ wynosi 208 km², co stanowi około 14% ogólnej powierzchni powiatu nowotarskiego (1 474 km²). Na terenie Gminy mieszka obecnie 24 063 osób (stan na koniec roku 2023³), co stanowi około 12,65% ludności powiatu (190 107). Na terenie Gminy nieznacznie więcej jest kobiet (12 203) niż mężczyzn (11 860), a procentowa relacja wynosi 50,71 do 49,29%. Na przestrzeni ostatniej dekady w relacji tej nie zaszła istotna zmiana (w 2014 wynosiła ona 50,67% do 49,33%). Na przestrzeni ostatniej dekady liczba ludności Gminy wzrosła o 1,93%. W roku 2014 wynosiła 23 606 osób, by na przestrzeni ostatnich lat osiągnąć poziom 24 043 mieszkańców, przy dość wysokiej gęstości zaludnienia, która wynosi obecnie 115,8 osób na km².

Przyrost naturalny – po chwilowym załamaniu w latach 2021, 2022 – w roku 2023 ponownie przyjął wartość dodatnią na poziomie 2 promili. Niestety od kilku lat (tj. od roku 2019) ujemne są wskaźniki dotyczące salda migracji, wahające się pomiędzy (-)2 a 0 osób na 1 000 mieszkańców. Jeszcze gorzej wskaźniki te kształtują się w odniesieniu do najaktywniejszej grupy mieszkańców (tj. w wieku 15-39 lat) gdzie wskaźniki te w ostatnich latach kształtują się na poziomie od (-)6 do (-2) osób na 1 000 mieszkańców. Uwzględniając

³ Prezentowane w tej części dane pochodzą ze statystyki publicznej (Bank Danych Lokalnych GUS) i różnią się od danych gromadzonych bezpośrednio w rejestrach gminy. Z danych gromadzonych przez Gminę Nowy Targ wynika, że liczba ludności w roku 2023 wyniosła 23 887, a w roku 2014 23 595.

dodatkowo systematyczne obniżanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz przecięcie się (w roku 2022) tzw. nożyc demograficznych, tj. sytuację, w której więcej zaczyna być osób w wieku poprodukcyjnym niż przedprodukcyjnym należy zauważyć pojawiające się pierwsze bardzo mocne symptomy niekorzystnych zjawisk demograficznych, które za chwilę doprowadzą do procesu powolnej depopulacji Gminy.

Powyższe tendencje wpłyną również na tempo zmian oraz wielkość liczby ludności w poszczególnych miejscowościach gminy. Choć już dziś występuje zauważalne zróżnicowanie sytuacji demograficznej w poszczególnych miejscowościach, co wraz tendencjami ogólnogminnymi pogłębi tylko depopulację tych miejscowości, które już dziś notują odpływ mieszkańców.

Obecnie najmniejszy Knurów zamieszkuje 505 osób, zaś największy Ludźmierz 2 528 osób. Na wszystkie 21 miejscowości wchodzące w skład gminy Nowy Targ 11 z nich zamieszkuje poniżej tysiąca osób, 8 mieści się w granicach tysiąc do dwóch tysięcy, a tylko dwie (wspomniany Ludźmierz i Waksmund) przekraczają dwa tysiące mieszkańców. W sześciu miejscowościach Gminy zanotowano – w skali dekady – odpływ ludności, a w pozostałych czternastu wzrost ich liczby, przy czym analizując wielkość „odpływu” należy każdorazowo odnieść tę wartość do ogólnej liczby mieszkańców zamieszkujących daną miejscowość.

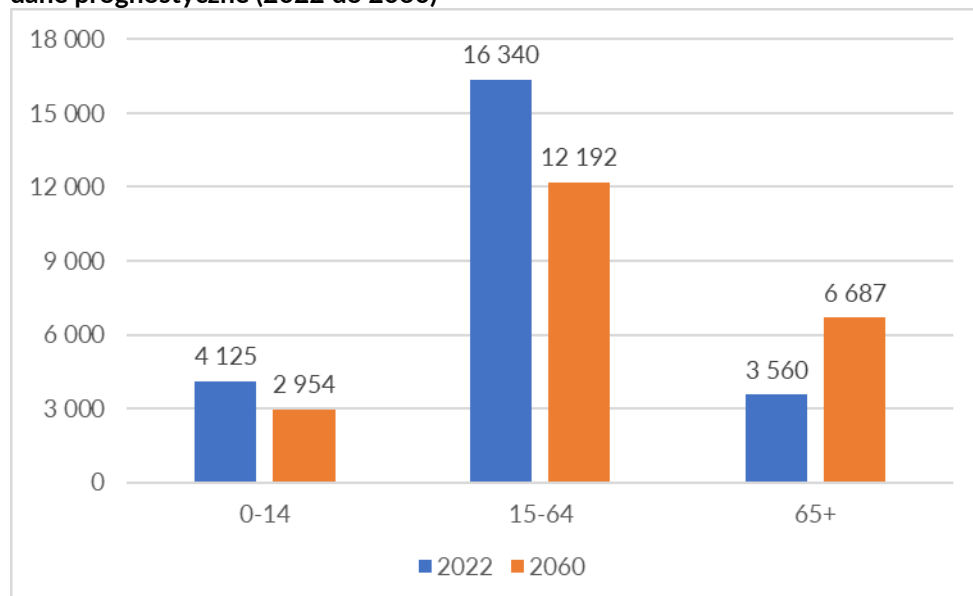
Tabela 12. Zmiana liczby ludności w poszczególnych miejscowościach Gminy Nowy Targ – relacja roku 2014 do 2023

Miejscowość	2014	2023	Różnica
Dębno	821	814	-7
Długopole	500	526	26
Dursztyn	526	564	38
Gronków	1 749	1 775	26
Harkłowa	606	678	72
Klikuszowa	1 527	1 546	19
Knurów	531	505	-26
Krauszów	730	742	12
Krempachy	1 349	1 359	10
Lasek	1 163	1 162	-1
Ludźmierz	2 503	2 528	25
Łopuszna	1 665	1 666	1
Morawczyna	681	691	10
Nowa Biała	1 452	1 535	83
Obidowa	811	797	-14
Ostrowsko	1 346	1 340	-6
Pyzówka	982	1 021	39
Rogoźnik	941	972	31
Szlembark	614	627	13
Trute	618	618	0
Waksmund	2 480	2 421	-59
Razem	23 595	23 887	292

Źródło: Dane UG Nowy Targ

Ważne jest także popatrzenie na procesy demograficzne w długiej perspektywie czasu, przyjmując, iż jest to prognoza, która opiera się na określonych założeniach i może być obarczona błędami czy niedoskonałościami. Poniżej zaprezentowano założenia i analizę dotyczącą przewidywanych trendów zmian w przebiegu procesów demograficznych: płodności, umieralności i migracji na pobyt stały oraz wyniki prognozy ludności do 2060 roku - sporządzonej przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie przyjętych wariantów założeń. W prognozie tej liczba ludności gminy Nowy Targ w perspektywie roku 2060 obniży się o ponad 2 tysiące osób (2 192) – oznacza to spory ubytek względem wartości obecnych.

Rysunek 12. Relacja liczebności populacji Gminy Nowy Targ w trzech podstawowych grupach wiekowych – dane prognostyczne (2022 do 2060)

Źródło: GUS (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2023-2060,11,1.html#>)

Z kolei poniższa tabela wskazuje dane prognostyczne dotyczące podstawowych procesów demograficznych (ruchu naturalnego i migracyjnego) zestawiając dane dla czasów współczesnych z prognozą roku 2060.

Tabela 13. Ruch naturalny i migracyjny ludności w Gminie Nowy Targ relacja roku 2023 do 2060

Rok	Ruch naturalny		Migracje wewnętrzne na pobyt stały		Migracje zagraniczne na pobyt stały	
	Urodzenia	Zgony	Napływ	Odływ	Imigracja	Emigracja
2023	225	227	179	161	18	32
2060	172	311	148	131	28	22

Źródło: GUS (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2023-2060,11,1.html#>)

6.2.1.2 Polityka przestrzenna

Polityka przestrzenna prowadzona jest w oparciu o przyjęte „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” (ostatnia aktualizacja przyjęta Uchwałą Nr V/48/2024 Rady Gminy Nowy Targ z 17 września 2024 r. w sprawie uchwalenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowy Targ” –

etap 2). Wg szacunkowych danych uzyskanych przy sporządzaniu inwentaryzacji urbanistycznej bilans terenowy dla poszczególnych typów istniejącego zainwestowania przedstawia się następująco:

- tereny mieszkaniowe (zabudowa jednorodzinna i zagrodowa) - ok. 561 ha;
- tereny zabudowy produkcyjnej i usługowej - 49 ha;
- zieleń urządzone (w tym parki podworskie i cmentarze) - ok. 10 ha;
- tereny sportu (boiska) - ok. 9,5 ha;
- tereny urządzeń infrastruktury technicznej - ok. 10,5ha;
- tereny eksploatacji kopalni - ok. 19 ha.

W praktyce inwestycyjnej, na terenie gminy mamy do czynienia z postępującą tendencją do rozpraszania zabudowy, która wkracza na otwarte tereny, o niekiedy niekorzystnych warunkach topograficznych. Dodatkowo zabudowa ta stwarza zagrożenia dla środowiska, ze względu na brak podłączenia do sieci kanalizacyjnej (wysokie koszty inwestycji), a co za tym idzie możliwość zanieczyszczenia wód, zarówno powierzchniowych, jak i podziemnych. Wprowadza to także chaos w krajobrazie. Dodatkowo dochodzi do groźnego dla naturalnego środowiska zjawiska, jakim jest obudowa granicy lasu, która generuje duże problemy, dla bytowania lokalnej fauny i awifauny oraz utrudnia migrację wielu gatunków.

Ukształtowane w historycznym procesie rozwoju osadnictwa układy zabudowy wsi ulegają wyraźnemu rozmyciu. Zwarte układy zabudowy wsi (w tym unikalnych wsi spiskich) rozlewają się na otwarte tereny rolnicze. Na ekspansję narażone są szczególnie miejsca o najwyższych walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w szczególności zasługujące na ochronę. Dotyczy to m.in. południowych stoków Górców, pasm wierzchowińowych Pienińskiego Pasa Skałkowego, innych lokalnych kulminacji terenowych, a także dolin potoków i terenów na granicy rolno-leśnej.

Teren gminy częściowo objęty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego - wg stanu na koniec roku 2023 zgodnie ze statystyką GUS 18,8% powierzchni gminy objęte było obowiązującymi planami, a dla kolejnych 20,9% powierzchni gminy plany były w trakcie opracowania. Plany te, obejmują większość istotnych dla zabudowy i zagospodarowania obszarów. Dla obszarów, dla których nie sporządzono MPZP w roku 2023 wydano 10 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i 48 decyzje o warunkach zabudowy, w tym 19 dotyczących zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a 29 dla innej zabudowy. W 27 przypadkach wydano decyzje odmowne o warunkach zabudowy, z czego 19 dotyczyło zabudowy mieszkaniowej.

Zgodnie z zapisami ustawy z 7 lipca 2023 roku o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Gmina przystąpiła do opracowania „Planu ogólnego” - nowego, strategicznego dokumentu planistycznego, który zdefiniuje ramy rozwoju przestrzennego gminy Nowy Targ. W odróżnieniu od tradycyjnych dokumentów, plan ogólny Nowego Targu będzie zbiorem danych przestrzennych, prezentowanych w formie interaktywnej mapy. Zastąpi on dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, stając się fundamentem dla wszelkich decyzji dotyczących planowania przestrzennego w gminie Nowy Targ. Ustalenia planu ogólnego będą wiążące dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

Rysunek 13. Pokrycie MPZP Gminy Nowy Targ

Źródło <https://nowytarg.e-mpzp.pl/>

6.2.1.3 Maksymalne zapotrzebowanie na nowe tereny mieszkaniowo-usługowe na obszarze gminy Nowy Targ do 2043 roku

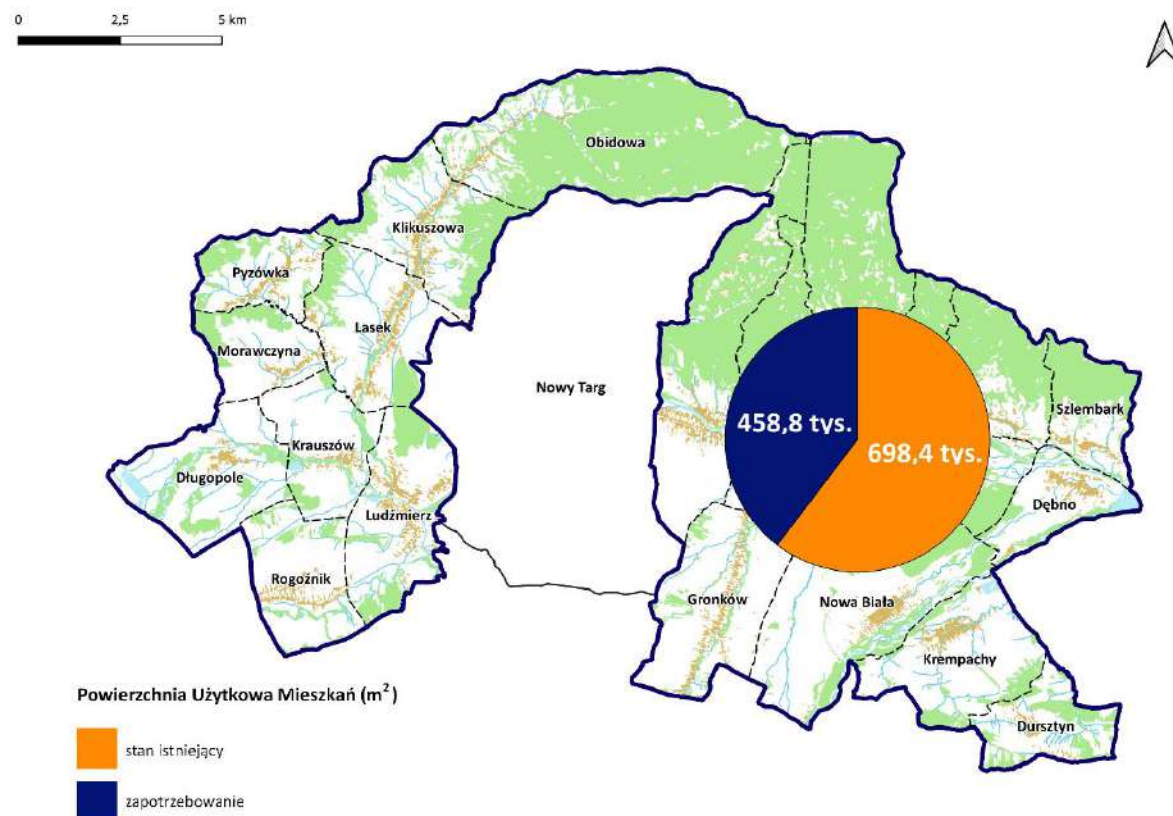
Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę w Gminie oszacowane zostało na podstawie Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z 8 grudnia 2023 roku w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydawania z niego wypisów i wyrysów (D.U. z dnia 22 grudnia 2023 r., poz. 2758).

Do analizy przyjęto „Prognozę ludności dla gmin 2023-2040 (aneks do Prognozy ludności na lata 2023–2060)” opublikowaną w sierpniu 2023 roku. Zgodnie z tą prognozą w 2040 roku w gminie Nowy Targ może zamieszkiwać 23 605 osób. Prognozowana liczba mieszkańców powiększona o dopuszczalne 5%, wynosi zatem 24 785 osób.

Powierzchnia użytkowa mieszkań wg danych za 2023 rok wyniosła w gminie 698 373 m². Natomiast powierzchnia użytkowa mieszkań przypadająca na jednego mieszkańca wyniosła odpowiednio w kolejnych dekadach: w roku 2003: 22,5 m², w roku 2013.: 23,2 m², zaś w roku 2023: 29,0 m². Prognozowana wielkość tego wskaźnika na rok 2043, obliczona z ww. wzoru, wyniosła 40,6 m² PUM/1 mieszkańca. Wartość ww. wskaźnika przekroczyła wymagane minimum 40 m² PUM na 1 mieszkańca. Zgodnie z wymogami rozporządzenia do dalszych obliczeń przyjęto wartość 40,6 m² PUM na 1 mieszkańca.

Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową, wyliczone zgodnie z ww. wzorem, w oparciu o ww. dane, wyniosło 8 823 osób. Zapotrzebowanie to zwiększone, zgodnie z zapisami ustawy o 30%, wyniosło 11 470 osób. W konsekwencji **wartość zapotrzebowania wyrażona w PUM wynosi 458,8 tys. m².**

Rysunek 14. Zapotrzebowanie na nową zabudowę w Gminie Nowy Targ do 2043 roku (w m²)

Źródło: Opracowanie własne

6.2.1.4 Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Na podstawie analiz zwartości zabudowy, jej wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, przeprowadzonych w ramach raportu diagnostycznego, wyznaczono obszary o w pełni wykształconej, zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (WZS). Uznano, że są to obszary, które wykazują określony stopień zwartości zabudowy, posiadają dostęp do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych oraz do podstawowych usług publicznych (szkoły).

Za minimalny stopień zwartości struktur zabudowy przyjęto zgrupowanie co najmniej 40 budynków, niebędących budynkami o funkcji pomocniczej (tj. bez budynków rolniczych, magazynów i garaży), w którym odległości pomiędzy sąsiadującymi budynkami nie przekraczają 100 m. Za obszary posiadające dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej przyjęto te, które położone są w granicach wyznaczonych aglomeracji wodno-ściekowych przyjmując dodatkowo bufor 200 m. Za obszary wyposażone w wystarczającym stopniu w infrastrukturę społeczną przyjęto te, które położone są w odległości do 3 000 m od szkoły podstawowej.

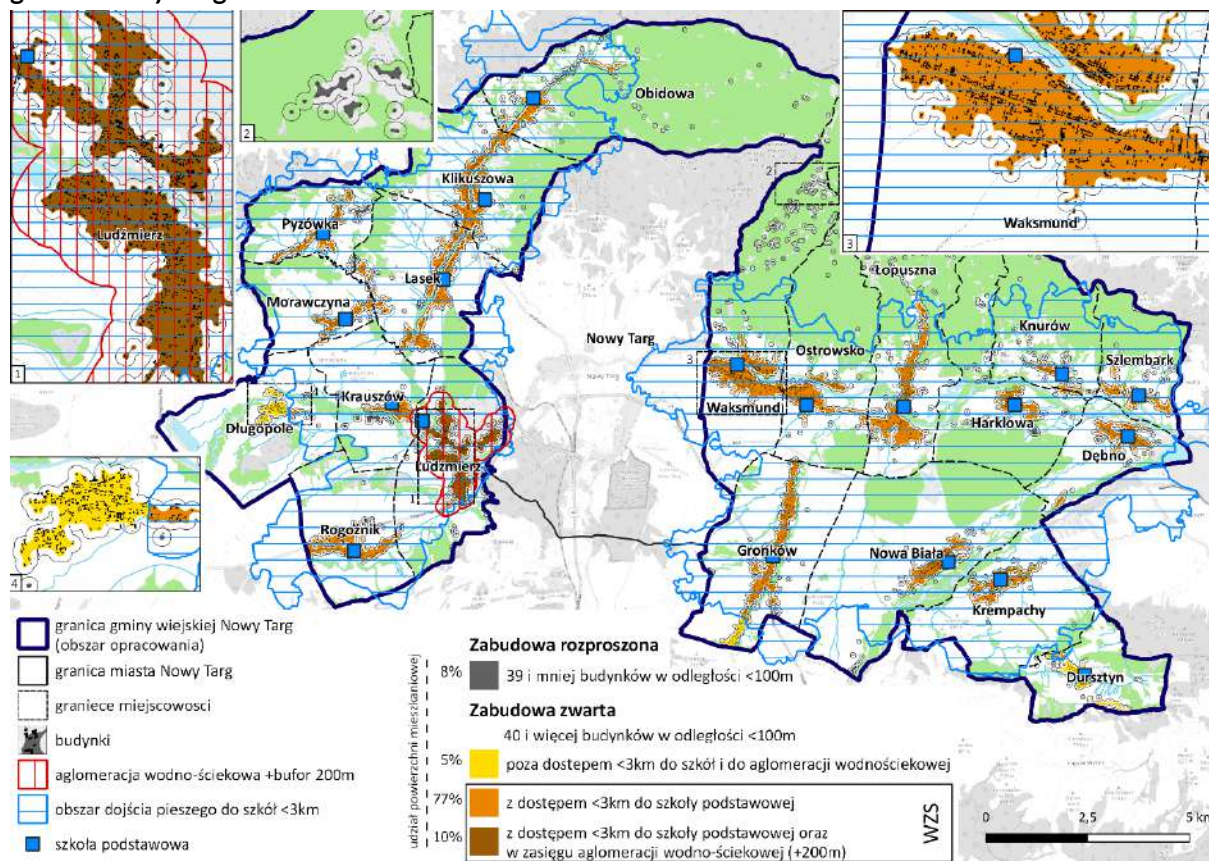
W praktyce planistycznej przyjmuje się, że **obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej** to tereny o wysokim stopniu zwartości zabudowy, wyposażone w układ dróg (ulic) oraz w niezbędną infrastrukturę społeczną i techniczną w takim zakresie, że zlokalizowanie na tych obszarach nowej zabudowy nie wymaga istotnych inwestycji infrastrukturalnych.

Jednocześnie obszar skupiający wg wyżej opisanych zasad 40 budynków, uznawany jest za zwartą strukturę. W tym obszar spełniający oba warunki to zwarta i w pełni wykształcona

struktura funkcjonalno-przestrzenna (WZS), zaś niespełniający jednej z dwóch wyżej wymienionych dostępności do aglomeracji wodno-ściekowej lub szkół, uznawany jest za nie w pełni niewykształcony.

Obszar skupiający wg wyżej opisanej zasady 39 i mniej budynków, uznawany jest za zabudowę rozproszoną.

Rysunek 15. Obszary o zwartej i w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w gminie Nowy Targ

Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczone obszary zwartej zabudowy obejmują około 90% wszystkich terenów zabudowy na terenie gminy.

Na terenie gminy dominuje, rozciągnięta wzdłuż dróg, zabudowa typu łańcuchowego. Z takiego układu wsi wykształciły się też niektóre bardziej zwarte układy.

6.2.1.5 Warunki podłoża budowlanego

Górski charakter morfologii obszaru gminy Nowy Targ powoduje, że dominują tu niekorzystne warunki podłoża budowlanego. Duże spadki terenu i uwarunkowania wynikające z budowy geologicznej powodują, że tereny te są podatne na rozwój osuwisk. Są to w większości osuwiska głębokie, strukturalne. Obejmują niekiedy całe stoki (np. okolice Łopusznej). Oprócz osuwisk na stromych zboczach obserwuje się spętywanie przypowierzchniowej zwietrzliny, spłukiwanie gleb w czasie gwałtownych roztopów i deszczów oraz sporadyczne obrywy związane z erozją boczną rzek.

Z kolei w obrębie Kotliny Nowotarskiej niekorzystne warunki związane są z wysokim zagrożeniem powodziowym występującym w zwykle gęsto zainwestowanych dolinach

rzecznych (zjawisko cykliczne, sezonowe) oraz płytkim położeniem zwierciadła wód gruntowych.

Obszary o korzystnych warunkach budowlanych mają nieznaczny udział w obszarze gminy. Są to obszary występowania gruntów spoistych w stanie zwartym, półzwartym, twardestwoplastycznym oraz gruntów niespoistych zagęszczonych, w których wody gruntowe występują na głębokości ponad 2 m p.p.t. (rozległe stożki napływowe Białego Dunajca i Białki).

6.2.2 System powiązań przyrodniczych

6.2.2.1 Fizjografia

Rzeczność rzeźby każdego obszaru jest wypadkową działalności procesów tektonicznych, litologicznych oraz klimatycznych. W przypadku gminy Nowy Targ to tektonika oraz budowa geologiczna zadecydowały o charakterze i zróżnicowaniu rzeźby.

Karpaty Wewnętrzne (Pieniński Pas Skalicowy oraz Kotlina Orawsko – Nowotarska) podlegały fałdowaniu oraz przemieszczaniu płaszczowin w mezozoiku, natomiast w trzeciorzędzie, już jako ląd podlegały procesom wginania. Natomiast Karpaty Zewnętrzne podlegały ruchom fałdowym dopiero pod koniec trzeciorzędu (do tego okresu były przykryte wodami morskimi). Stąd wyraźne zróżnicowanie rzeźby (charakteru, form i zróżnicowania wysokościowego) w obszarze gminy. Wyraźnie wyróżniającymi się, ułożonymi równoleżnikowo, regionami są:

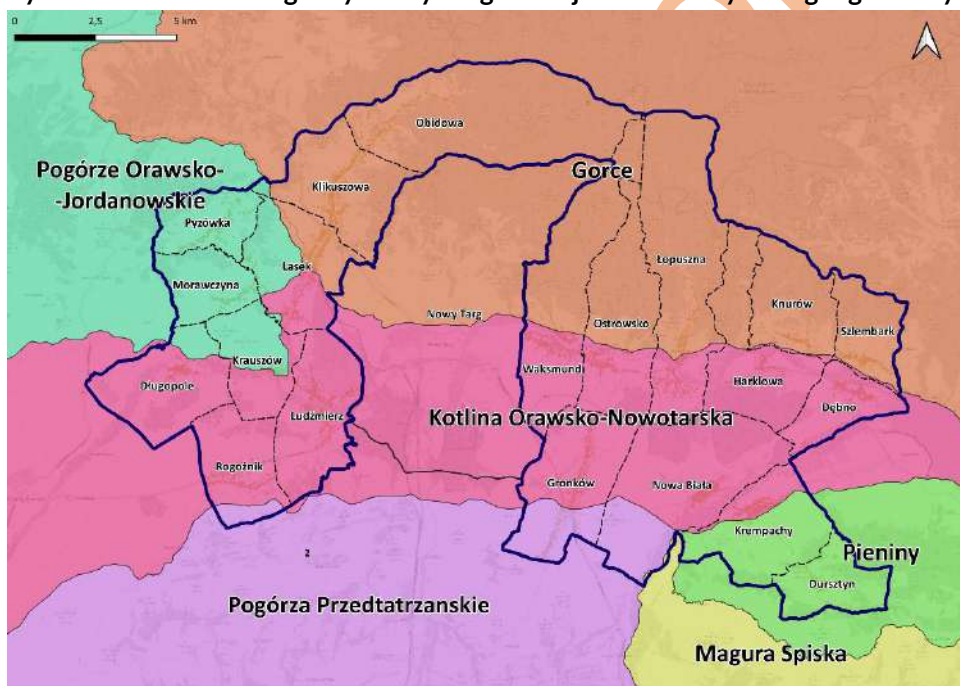
- Gorce – położone w północnej części gminy. Stanowią masyw górski typu rozrogu, czyli charakteryzuje je promienisty układ grzbietów odchodzących od Turbacza. W okolicach Nowego Targu osiągają szerokość 2 km i rozszerzają się w kierunku wschodnim do 6 km, w pobliżu miejscowości Maniowy (poza obszarem opracowania). Góry te charakteryzują się łagodną rzeźbą w postaci kopulastych wzniesień otoczonych przez pas wyrównanych wierzchołków, mocno urozmaiconą siecią wąskich, głęboko wciętych młodych dolin o charakterze wcięć. Doliny te mają niewyrównany profil podłużny z terasami regresyjnymi i wodospadami. Południowe stoki Gorców opadają łagodną skarpą do Dunajca oddzielającego Gorce od Kotliny Nowotarskiej. Integralnym elementem rzeźby Gorców są wychodnie gruboławicowych piaskowców i drobnych zlepieńców występujących pojedynczo lub w grupach.
- Kotlina Orawsko-Nowotarska – położona na południe od Gorców, ciągnie się pasmem o długości ok. 60 km. Kotlina jest obniżeniem tektonicznym pogłębionym procesami erozyjnymi. Powierzchnia kotliny jest równiną utworzoną na stożkach napływowych Dunajca oraz Białki. Stożki te zostały utworzone przez wody glacyfluwialne w plejstocenie, a następnie rozcięte w holocenie dolinami rzecznyymi. Trzy pokrywy wodnolodowcowe zachowały się w postaci żwirowych pokryw akumulacyjnych, przy czym pokrywy młodsze odkładane były kolejno w rynny wycięte w starszych pokrywach i ich skalnym podłożu. Wyraźnie zarysowane są trzy poziomy teras zalewowych: niskie (do 6 m), średnie (6-10 m) oraz wysokie (15-25 m). Współczesne dna dolin rzecznych są szerokie, kręte z wieloma odnogami oraz zakolami, o charakterze rozlewiskowym (szczególnie nieuregulowane koryto rzeki

Białki). W dnach dolin zachodzą procesy erozji dennej oraz bocznej a także akumulacji. Na terasach, w szczególności w zachodniej części gminy, utworzyły się w zagłębieniach torfowiska wysokie, zatorfienia oraz mokradła.

- Pieniński Pas Skalkowy – stanowi geologicznie północną granicę Karpat Wewnętrznych. Pas ten zbudowany jest głównie z jurajskich ostańców wapiennych odpreparowanych z młodszych kredowych, mniej odpornych osadów łupkowo-piaskowcowych i marglistych. Obniżenia te w czasie interglacjacji zostały pokryte utworami glacyfluwialnymi. W wyniku długotrwałych procesów denudacji ostańce przyjmują formę ostrych skałek oraz śmiałych garbów. Na terenie gminy Nowy Targ położona jest zachodnia część Pasa Skalicowego, gdzie wysokości względne nie przekraczają 120 m. Pojedyncze skałki wapienne występują w okolicach Rogoźnika, Nowej Białej, Krempachów, Dursztyna. W obszarze tym potoki spływające z przylegającego od południa Pogórza Gubałowskiego przecinają Pas Skalicowy szeregiem przełomów strukturalnych – przykładem jest przełom Białki pod Krempachami.

Deniwelacje na terenie gminy sięgają około 800 m - najniżej położony punkt znajduje się na wysokości 523 m n.p.m. na terenie sołectwa Dębno, natomiast najwyżej – na 1 310 m n.p.m. – szczyt Turbacza.

Rysunek 16. Położenie gminy Nowy Targ na tle jednostek fizyczno-geograficznych wg. J. Kondrackiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów kartograficznych Państwowego Instytutu Geologicznego

6.2.2.2 Klimat

Północna, górską część gminy wykazuje cechy piętrowego układu elementów klimatycznych. Ze względu na dużą zwartość masywu górskiego piętra klimatyczne na stokach Gorców położone są około 100 m wyżej niż w sąsiednich partiach Beskidów. Wyróżnić tu można piętro umiarkowane chłodne ze średnią roczną temperaturą 4-6°C, występuje na wysokości ok. 800 – 1 150 m n.p.m. oraz chłodne ze średnią roczną temperaturą 2-4°C, na wysokości od ok. 1 150 m n.p.m.

Powyżej 900 m n.p.m. nie występuje termiczne lato, czyli ze średnią roczną temperaturą 15°C. Średnia roczna wysokość opadów kształtuje się na poziomie 900 - 1 200 mm, w zależności od wysokości n.p.m. Pokrywa śnieżna zalega tutaj od 110 do 120 dni w stosunku rocznym, a okres wegetacyjny jest krótszy niż 180 dni. Najlepszymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się stoki o ekspozycji południowej. Są tutaj stosunkowo najmniejsze dobowe wahania temperatury oraz najdłuższy okres bezprzymrozkowy.

Część kotlinna wykazuje klimat kotlin ze średnią roczną temperaturą 6 - 8°C. Obszar ten charakteryzuje się silną inwersyjnością temperatury, czyli wzrostem temperatury wraz z wysokością. Szczególnie taki układ termiczny utrzymuje się w okresie zimowym, w czasie bezchmurnych i bezwietrznych nocy przy sytuacji wyżowej i adwekcji suchych mas powietrza kontynentalnego. Często zdarza się, że rano i wieczorem w warstwie inwersyjnej występują słabe wiatry lub cisze, co sprzyja utrzymywaniu się inwersji, natomiast w godzinach popołudniowych prędkości wiatrów nieco się zwiększają na skutek nasłonecznienia podłoża, co prowadzi do rozmycia lub nawet zaniku inwersji. Główną przyczyną tworzenia się inwersji termicznych jest ukształtowanie terenu, sprzyjające wzmożonemu wypromieniowaniu z powierzchni ziemi i spływowi chłodnego powietrza. Powietrze oziębione na otaczających stokach górskich jako cięższe spływa ku dołowi i gromadzi się w kotlinach i dolinach, tworząc mrozowiska, sprzyjające przygruntowym przymrozkom, długotrwałemu utrzymywaniu się pokrywy śnieżnej, dużej wilgotności względnej powietrza i mgły. Na terenie Karpat inwersje termiczne w okresie zimowym występują przy napływie mas powietrza z południa, południowego wschodu, północy i północnego-wschodu. Częstość występowania inwersji w profilu Kasprowy Wierch – Kotlina Orawsko - Nowotarska jest prawie dwukrotnie wyższa, niż w profilu Kasprowy Wierch – Rów Podtatrzański. Wysokość opadów kształtuje się na terenie Kotliny na poziomie około 900 mm w skali roku, a średnia liczba dni z pokrywą śnieżną nie przekracza 110.

Jako że dna dolin stanowią naturalne korytarze spływu cięższych, zimnych mas powietrza, najmniej korzystne warunki klimatyczne, poza dnem Kotliny, występują u zbiegu większych dolin rzecznych oraz na najniższych ich terasach.

6.2.2.3 Zagrożenie suszą

Gmina nie posiada strategii działania na wypadek suszy oraz nie realizuje obecnie programu zmierzającego do ograniczenia strat związanych z suszą.

Równocześnie, w kontekście postępujących zmian klimatycznych, podczas planowania przestrzennego należy skoncentrować się na kompleksowym podejściu do stworzenia „błękitnej infrastruktury”, która będzie zajmować się zatrzymywaniem wody i opóźnianiem jej odpływu. Jednocześnie, istotne jest promowanie „zielonej infrastruktury”, która ma na celu rozwijanie i zachowywanie obszarów zieleni. Urbanizacja i uszczelnianie powierzchni zlewni zmieniają naturalny cykl wody, przyspieszają odpływ opadowej wody i zmniejszają zasilanie wód podziemnych. Niedostatek działań w tych obszarach znacząco przyczynia się do nasilającej się suszy i w przypadku nagłych opadów deszczu, sprzyja występowaniu tzw. powodzi błyskawicznych.

Zgodnie z treścią dokumentu „Plan przeciwdziałania skutkom suszy” (Dz. U. 2021 r. poz. 1615) obszar gminy Nowy Targ w umiarkowanym stopniu zagrożony jest suszą. Analizując stan zagrożenia w zależności od typu należy stwierdzić, iż:

- zagrożenie suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych jest słabe (klasa I),
- zagrożenie suszą hydrologiczną jest silne (klasa III),
- zagrożenie suszą hydrogeologiczną jest umiarkowanie zagrożone (klasa II).

Niemniej jednak samorząd gminy Nowy Targ wraz z instytucjami odpowiedzialnymi za właściwe i racjonalne gospodarowanie wodami, w podejmowanych działaniach winien dołożyć starań w celu:

- skutecznego zarządzania zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych;
- zwiększania retencjonowania (magazynowania) wód;
- edukacji w zakresie suszy i koordynacji działań powiązanych z suszą;
- tworzeniem mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.
- W szczególności na terenie gminy należy podejmować działania związane z:
- zwiększeniem ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych (działanie nr 1 rekomendowane w PPSS);
- realizacją przedsięwzięć (na części obszaru gminy) zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie nr 4 w PPSS);
- analizą (na wskazanych obszarach gminy) możliwości zwiększania retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji (działanie nr 6 w PPSS);
- wykorzystaniem wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych (na wskazanych obszarach gminy) (działanie nr 9 w PPSS);
- przeprowadzeniem weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie nr 24 w PPSS);
- przeglądem pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na obszarach o zasobach dyspozycyjnych o intensywnym i o bardzo intensywnym stopniu wykorzystania na części obszaru gminy (działanie nr 25 w PPSS).

Warto także zwrócić uwagę, iż w opracowanej „Strategii” samorząd gminy Nowy Targ deklaruje podejmowanie m.in. interwencji związanych z dbałością o środowisko naturalne i zatrzymywaniem wody w środowisku naturalnym.

6.2.2.4 Wody powierzchniowe

Gmina Nowy Targ zaliczana jest do jednej z bardziej zasobnych w wodę gmin na terenie województwa małopolskiego. Przyczyniła się do tego zarówno gęsta sieć wód powierzchniowych i źródeł jak i zbiorniki wód podziemnych. Gmina leży w obszarze dorzecza rzeki Wisły, w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły, który stanowi jeden z siedmiu regionów wodnych wyróżnionych w granicach dorzecza Wisły. Wyznaczając cele środowiskowe odnoszono się do wymagań dla osiągnięcia lub utrzymania co najmniej dobrego stanu (w przypadku naturalnych części wód) lub potencjału ekologicznego (w przypadku silnie zmienionych lub sztucznych części wód) oraz dobrego stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych, jak również co najmniej dobrego stanu wód podziemnych. Wyznaczono również dodatkowe cele środowiskowe odnoszące się do norm jakości wody dla wód stanowiących obszary chronione przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia, a także wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych.

Opisywany obszar położony jest w zlewni Dunajca. Na terenie gminy znajduje się ważny węzeł hydrograficzny, który łączy wody Białego i Czarnego Dunajca, Rogoźnika, Łopuszanki, Obidowca, Lepietnicy oraz Kowańca. Potoki te zasilane są przez cieki spływające z Gorców. Bardzo ważnym dopływem jest Białka, która jako jedna z niewielu zachowała swój naturalny, rozlewiskowy charakter rzeki górskiej. Rzeki na terenie gminy zasilane są wodami z otaczających gór. Wiosną przeważa zasilanie z roztopów śniegu, natomiast latem – deszczowe. Te dwa okresy wezbraniowe mogą się na siebie nałożyć, co jest związane z późniejszym topnieniem śniegu w górach. Niżówki występują we wrześniu (miesiąc o stosunkowo niewielkich opadach i nadal dość intensywnym parowaniu) oraz w styczniu (woda zostaje zatrzymana w pokrywach śnieżnych).

Obszar ten charakteryzuje się dużą gęstością źródeł: 7-12 wypływów/km² i długością cieków wodnych (powyżej 3 km/km²).

Na terenie gminy znajduje się także zachodnia część zbiornika retencyjnego Czorsztyn-Niedzica. Głównym celem budowy zapory było wyrównanie przepływów i co za tym idzie ochrona dolin rzecznych przed powodzią. Zbiorniki retencyjne mają za zadanie ścinanie fal wezbraniowych w okresie wzmożonego zasilania, natomiast w okresach niedoborów przyczyniają się do zwiększenia odpływu. Zapora pełni również funkcję energetyczną. Całkowita powierzchnia jeziora wynosi 12,68 km², pojemność: 231,9 m³, natomiast rzędna maksymalnego piętrzenia wynosi 534,5 m n.p.m. Zbiornik został oddany do eksploatacji w 1997 roku.

Według Planu Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 poz. 300) teren Gminy Nowy Targ należy do kilku jednolitych części wód powierzchniowych, których podstawową charakterystykę przedstawiono poniżej w układzie tabelarycznym.

Tabela 14. Jednolite części wód powierzchniowych na obszarze Gminy Nowy Targ

Lp.	Kod i nazwa JCWP	Typ JCW	Status JCW	Stan, w tym potencjał ekologiczny	1. Stan chemiczny 2. Stan ogólny 3. Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiska.
1.	RW2000042138599 Raba do zb. Dobczyce	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny	1. dobry 2. zły stan wód 3. zagrożona
2.	RW200004214197699 Ochoznica	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	naturalna część wód	nie można dokonać oceny stanu/potencjału (brak badań biologicznych w JCWP)	1. dobry 2. brak danych 3. zagrożona
3.	RW20000421419899 Kamienica	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	naturalna część wód	dobry stan ekologiczny	1. poniżej dobrego 2. zły stan wód 3. zagrożona
4.	RW2000042138299 Mszanka	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny	1. dobry 2. zły stan wód 3. zagrożona

5.	RW200004214119 Dunajec od Dzianiskiego Potoku do Białego Dunajca	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	silnie zmieniona część wód	dobry potencjał ekologiczny	1. brak danych 2. brak danych 3. zagrożona
6.	RW20000421415999 Dunajec od Białego Dunajca do zb. Czorsztyn	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny	1. dobry 2. zły stan wód 3. zagrożona
7.	RW20002321415999 Zb. Czorsztyn	Zbiornik limniczny	silnie zmieniona część wód	dobry potencjał ekologiczny	1. poniżej dobrego 2. zły stan wód 3. zagrożona
8.	RW2000062141152 Czarny	Potok lub mała rzeka wyżynna na podłożu węglanowym	silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny	1. brak danych 2. zły stan wód 3. zagrożona
9.	RW2000072141569 Przykopa	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze węglanowym	naturalna część wód	nie można dokonać oceny stanu/potencjału (brak badań biologicznych w JCWP)	1. dobry 2. brak danych 3. zagrożona
10.	RW2000152141149 Piekelnik	Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	naturalna część wód	słaby stan ekologiczny	1. poniżej dobrego 2. zły stan wód 3. zagrożona
11.	RW2000042141549 Białka od Jaworowego Potoku do ujścia	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	naturalna część wód	umiarkowany stan ekologiczny	1. dobry 2. zły stan wód 3. zagrożona
12.	RW2000042141549 Białka od Jaworowego Potoku do ujścia	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze krzemianowym	silnie zmieniona część wód	słaby potencjał ekologiczny	1. poniżej dobrego 2. zły stan wód 3. zagrożona
13.	RW2000072141349 Leśnica	Potok lub mała rzeka fliszowa o charakterze węglanowym	silnie zmieniona część wód	nie można dokonać oceny stanu/potencjału (brak badań biologicznych w JCWP)	1. dobry 2. brak danych 3. zagrożona

Źródło: <http://karty.apgw.gov.pl:4200/jcw-powierzniowe>

„Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły” zakłada, że na terenie Gminy Nowy Targ będą podejmowane następujące działania zmierzające do poprawy stanu JCWP:

- Strona | 97

Cała zlewnia rzeki Dunajec położona jest w obszarze o wysokich walorach przyrodniczych objętych lub przewidzianych do objęcia ochroną prawną. W związku z powyższym „Strategia” przewiduje szereg działań związanych z rozbudową sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków realizowane przez Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. i Gminę Nowy Targ.

6.2.2.5 Wody podziemne

Obszar Gminy Nowy Targ położony jest w zasięgu jednolitej części wód podziemnych PLGW2000165 (JCWPd nr 165). Wody tej JCWPd utworzone są ze skał wodonośnych o charakterze porowym (utwory piaszczysto-żwirowe, wieku czwartorzędowego i zajmują powierzchnię 929,2 km² (obszar Kotliny Nowotarskiej). Średnia głębokość ujęć wynosi 35 m, a szacowane zasoby dyspozycyjne 86,0 tys. m³/d. Jest to podstawowy zbiornik wód podziemnych w regionie. Zbiornik (JCWPd) rozciąga się od rejonu jeziora Czorszyńskiego w kierunku zachodnim do granicy państwa. Związany jest z doliną kopalną występującą w obrębie Kotliny Nowotarskiej. Jest to najzasobniejszy zbiornik czwartorzędowy w regionie, spełniający podstawowe kryteria wydzielenia GZWP.

Miąższość utworów wodonośnych waha się od kilku do ponad 100 m. Wody zbiornika są potencjalnie zagrożone bezpośrednim oddziaływaniem zanieczyszczeń z powierzchni terenu.

Obszar gminy Nowy Targ cechują średnio korzystne warunki infiltracji, stąd też większość wód podziemnych cechuje się średnią odnawialnością zasobów, przy średniej retencyjności zlewni. Średni współczynnik retencji strefy aktywnej wymiany dla całego obszaru szacuje się na 3–4%. Tempo odnawialności wód określa się na 5–10 lat.

Na wielkość zasobów wodnych mają wpływ między innymi:

- czynniki hydrometeorologiczne i geologiczne: wielkość opadów atmosferycznych, zdolności retencyjne zlewni, warunki infiltracji, środowisko sedymentacyjne, które uwarunkowało powstanie horyzontów wodonośnych wód podziemnych,
- czynniki antropogeniczne: melioracja terenów, regulacja cieków wodnych, zmiany struktury wykorzystywania gruntów, w tym głównie wyrąb lasów i zadrzewień, urbanizacja i związany z nią przyrost powierzchni trudno przepuszczalnych, wielkość poboru wody, ilość wprowadzanych do wód i do ziemi zanieczyszczeń, przerzuty wody.

Na terenie Gminy Nowy Targ zlokalizowany jest punkt pomiarowo-kontrolny jakości wód podziemnych w ramach sieci krajowej. Punkt ten znajduje się w miejscowości Dębno. Klasę jakości wód w punkcie poboru próbek określono jako I – wody bardzo dobrej jakości.

Źródłem wody dla celów komunalnych są wody podziemne dwóch pięter wodonośnych czwartorzędowego i trzeciorzędowego. Zawodnione utwory czwartorzędowego poziomu wodonośnego obejmują wschodnią część Kotliny Orawsko-Nowotarskiej oraz doliny rzek: Dunajec, Białego Dunajca, Białki i Leśnicy. Największe miąższości tego piętra wodonośnego znajdują się w okolicach Frydmana i osiągają 103 m.

Czwartorzędowy poziom wodonośny zbudowany jest głównie z osadów żwirowo-piaszczystych, częściowo zaglinionych. Zasilanie wód podziemnych odbywa się tutaj poprzez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych, a także infiltrację wód powierzchniowych. Poziom czwartorzędowy związany bezpośrednio z holoceniowymi tarasami rzek występuje na

ogół na głębokości do 5 m p. p. t., a zwierciadło wody ma charakter swobodny. W rejonach, gdzie utwory czwartorzędowe pokryte są warstwą glin (przeważająca część Kotliny), wody mogą występować pod niewielkim ciśnieniem. Poziom wodonośny znajduje się najczęściej na głębokości 9 - 12 m p. p. t. np w rejonie Nowego Targu.

Poziom trzeciorzędowy (fliszowy) związany jest z piaskowcowymi ogniwami jednostki Magurskiej. Ma on charakter szczelinowo porowy. Zasilanie fliszowego piętra wodonośnego odbywa się na drodze bezpośredniej infiltracji opadów atmosferycznych na wychodniach spękanych piaskowców, a także poprzez pokrywę zwietrzelinową, o miąższości na ogół 1-3 m. Poziom wodonośny stanowi strefa przypowierzchniowa o miąższości od 60 do 80 m. Zwierciadło wody poziomu fliszowego nie ma charakteru ciągłego i często występuje pod niewielkim ciśnieniem.

Przeciętna wydajność z pojedynczych studni ujmujących poziom czwartorzędowy waha się w granicach od kilku do ok. 30 m³/h. Potencjalna wydajność studni poziomu trzeciorzędowego oceniana jest na 2-5 m³/h.

Generalnie wody podziemne na obszarze gminy można zakwalifikować do wód o jakości dobrej, ale nietrwałej z uwagi na brak izolacji. Wody tej klasy występują na przeważającym obszarze gminy i charakteryzują się dobrą jakością, naturalnym chemizmem oraz słabymi zmianami antropogenicznymi.

Poważnym zagrożeniem jakości wód podziemnych na terenie gminy są szamba, doły chłonne i niezabezpieczone wysypiska śmieci, które mogą dostarczać: związków azotu, fosforu oraz metale ciężkie (Hg, Cd, Cu, Zn, Pb), zbyt intensywne nawożenie pól oraz dość powszechne stosowanie środków ochrony roślin. Wodom podziemnym w dużym stopniu zagrażają również produkty ropopochodne, przechowywane na stacjach benzynowych zlokalizowanych oraz produkty odpadu związane z przemysłem mleczarskim i garbarskim. Poważne zagrożenie stanowi także transport drogowy.

Tabela 15. JCW Podziemne na obszarze Gminy Nowy Targ

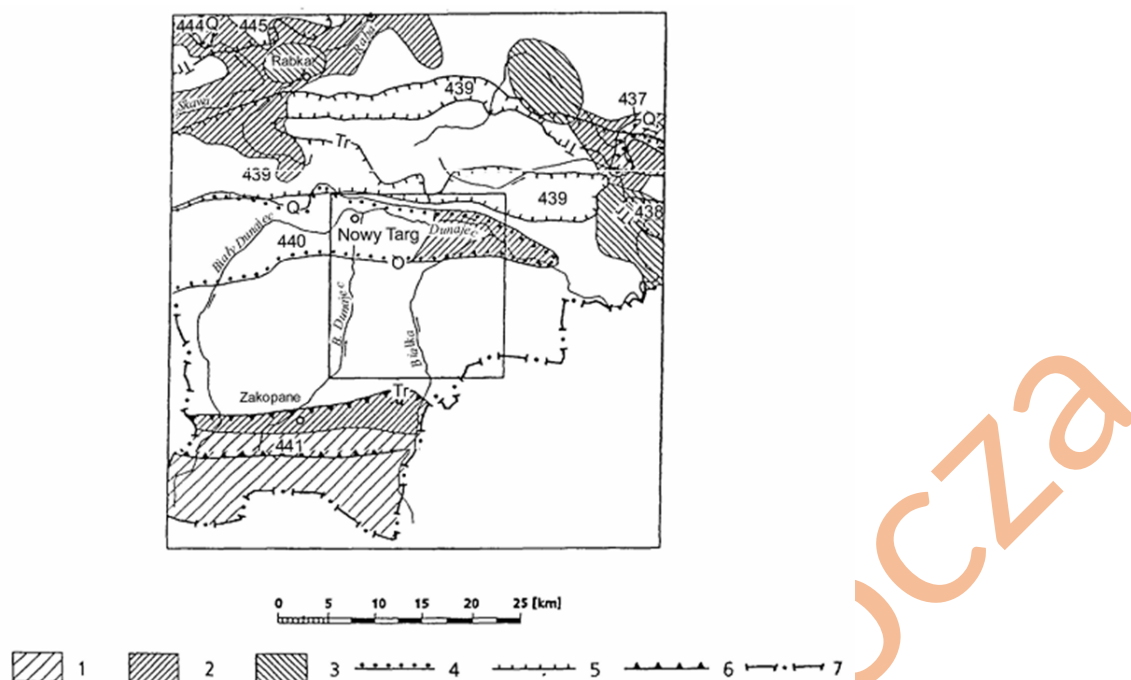
Lp.	Numer JCWPd	Kod JCWPd	Stan chemiczny	Stan ilościowy	Stan JCWPd
1.	165	GW2000165	dobry	dobry	dobry

Źródło: <http://karty.apgw.gov.pl:4200/jcw-podziemne>

W obszarze gminy Nowy Targ zlokalizowane są dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych:

- GZWP nr 440 Dolina kopalna Nowy Targ;
- GZWP nr 439 Zbiornik warstw Magura (Gorce).

Rysunek 18. Położenie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP 439 i 440) w Polsce wymagających szczególnej ochron

Gdzie: 1 – obszar najwyższej ochrony (ONO), 2 – obszar wysokiej ochrony (OWO), 3 – obszar najwyższej ochrony dla współwystępowania wód słodkich i mineralnych, 4 – granica GZWP w ośrodku porowym, 5 – granica GZWP w ośrodku szczelinowym i szczelinowo – porowym, 6 – granica GZWP w ośrodku szczelinowo – krasowym, 7 – granica państwa

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do mapy geosrodowiskowej Polski 1:50 000 arkusz Nowy Targ* (1049)

6.2.2.6 Wody geotermalne

Na terenie gminy Nowy Targ występują wody termalne, jednak w związku z ich dość głębokim zaleganiem (zwierciadło na głębokości około 1 500 m p.p.t.) wykorzystywanie ich w chwili obecnej nie jest opłacalne.

6.2.2.7 Zagrożenie powodziowe

Górski charakter rzek i potoków przepływających przez obszar gminy oraz coraz częściej występujące zjawiska nawalne stanowią istotne zagrożenie powodziowe, szczególnie zważywszy podgórski charakter gminy. Z tego powodu część gminy została ujęta na liście obszarów problemowych zdefiniowanych w „Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły”. Na liście tej wymienia się Zlewnię Górnego Dunajca - od źródła do Zbiornika Czchów (zapora km 70+040) wskazując na zagrożenie w dwunastu miejscach problemowych, w tym występujących na terenie gminy Nowy Targ (Dunajec- Długopole-Krauszów-Ludźmierz-Nowy Targ), które charakteryzują się szczególnie wysokim poziomem ryzyka i dla których w pierwszej kolejności proponowane będą działania ograniczające to ryzyko.

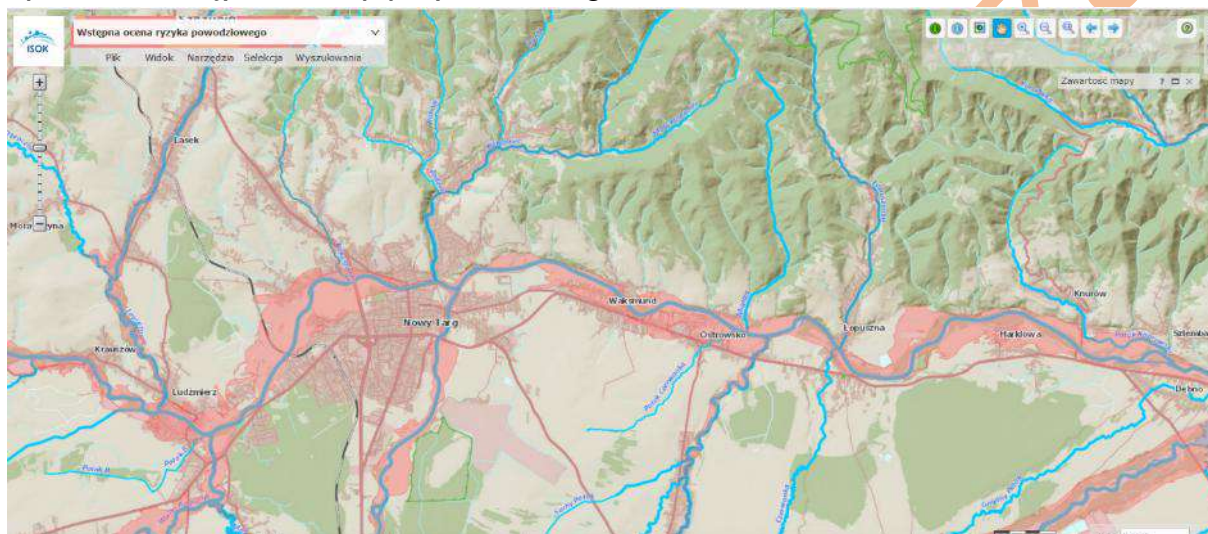
Obszar Gminy Nowy Targ został objęty mapami zagrożenia przeciwpowodziowego i mapami ryzyka powodziowego sporządzanymi przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie w ramach projektu „Informatyczny System Osłony Kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” (ISOK). Zgodnie z nimi na terenie gminy Nowy Targ występują następujące obszary szczególnego zagrożenia powodzią od rzek: Czarny Dunajec, Dunajec, Piekielnik,

Wielki Rogoźnik, Lepetnica, Białka, Leśnica na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest:

- średnie i wynosi raz na 100 lat (Q1%),
- wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q10%),
- niskie i wynosi 0,2%.

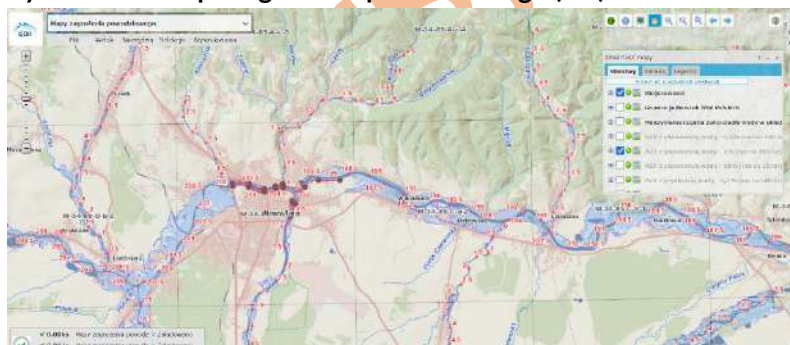
Na terenie gminy Nowy Targ występują również obszary narażone na zalanie w przypadku całkowitego zniszczenia wałów przeciwpowodziowych (wyznaczone dla przepływu o prawdopodobieństwie wystąpienia 1%). Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy obejmują także tereny na obwałowanym odcinku Dunajca tj. pomiędzy brzegiem rzeki a wałami przeciwpowodziowymi.

Rysunek 19. Wstępna ocena ryzyka powodziowego

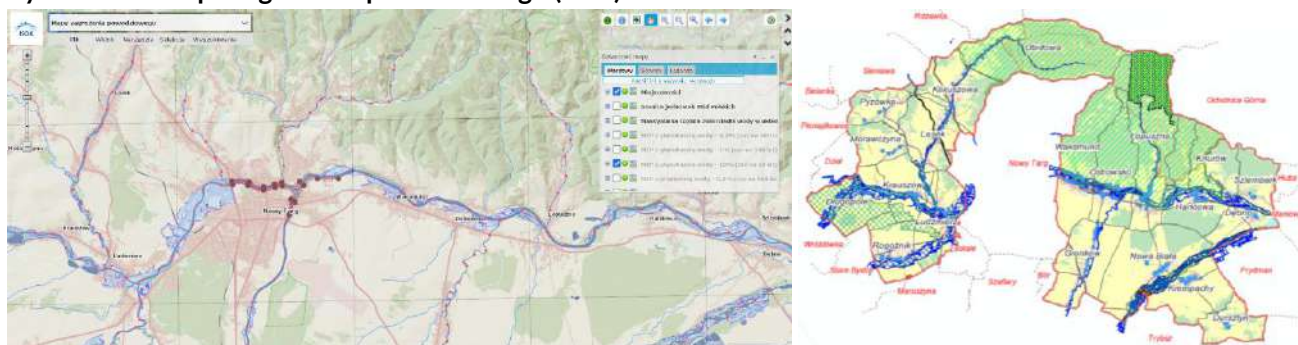
Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpWORP

Rysunek 20. Mapa zagrożenia powodziowego (1%)

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpWORP oraz <https://nowytarg.e-mpzp.pl/>

Rysunek 21. Mapa zagrożenia powodziowego (10%)

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpWORP oraz <https://nowytarg.e-mpzp.pl/>

Należy pamiętać, że w myśl zapisu art. 166 pkt. 10 ustawy Prawo wodne, planowane zagospodarowanie terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nie może m.in. stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi, naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, czy też utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym.

W związku ze specyfiką terenu, przyszłe postępowania administracyjne, dotyczące wydawania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy, prowadzone będą z uwzględnieniem stosownych przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Również postępowania, dotyczące wydawania decyzji o pozwoleniach na budowę, prowadzone będą z uwzględnieniem ustawy Prawo budowlane oraz przepisów wykonawczych do niej.

Zgodnie z zapisami „Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły” (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury, z dnia 18 października 2022 r. Dziennik Ustaw, poz. 2739) w granicach gminy Nowy Targ zidentyfikowano obszary problemowe, które charakteryzują się szczególnie wysokim poziomem ryzyka i dla których w pierwszej kolejności proponowane będą działania ograniczające to ryzyko powodziowe. Należą do nich:

- budowa wału Dunajca w km 194+915 – 198+250 (m. Ostrowsko, Waksmund);
- budowa obwałowania Dunajca w km 203+750 – 207+000 (m. Nowy Targ oraz gm. Nowy Targ m. Ludźmierz);
- budowa wału Dunajca w km 211+360-211+745 z miejscowym podwyższeniem korpusu drogowego (m. Długopole).

Ponadto zawarto tam działania, których efekty mogą mieć wpływ na sytuację powodziową gminy Nowy Targ są działania zaplanowane na terenie miasta Nowy Targ, są to następujące zadania:

- Zabezpieczenie p. powodziowe Miasta Nowy Targ - pot. Czarny Dunajec w km 201+000-203+000 w m. Nowy Targ, gm. M. Nowy Targ, pow. nowotarski, woj. małopolski.
- Korekcja stopniowa na pot. Biały Dunajec w km 3+260 - 5+400 w m. Nowy Targ, Szaflary.

Ponadto, analizując dane historyczne dotyczące powodzi w minionych latach należy podejmować działania, których celem jest zabezpieczenie przeciwpowodziowe miejscowości Nowa Biała, Krempachy i Dębno. Istotne jest, aby działania te podejmowane były w konsultacji i z uwzględnieniem opinii i potrzeb lokalnych społeczności. Zasadnym wydaje się

także opracowania realistycznego programu ochrony przeciwpowodziowej przed wodami potoku Białka z uwzględnieniem wniosków i potrzeb lokalnej społeczności.

6.2.2.8 ZłoŜa kopalin

Na terenie gminy Nowy Targ występują rznorodne kopaliny: wapienie, Źwiry i piaski, kopaliny ilaste ceramiki budowlanej oraz wody termalne. Dominującymi są ŹłoŜa kruszywa naturalnego o charakterze Źwirowym, z duŹym udziałem otoczek, zlokalizowane w dolinach rzek Białka, Czarny Dunajec i Dunajec.

Obecnie na terenie gminy eksploatowane są ŹłoŜa Źwiru, „Trybsz”, „Krempachy II”, „Krempachy - Frydman”, „Nowa Biała” i „Nowa Biała-Wysypisko”. Parametry jakościowe Źwirw z tych Źródw w większości są bardzo dobre i kwalifikują je do stosowania w budownictwie i drogownictwie. ŹłoŜa zaliczane są do maokonfliktowych.

Jako perspektywiczny, uznano zasoby piaskowców magurskich obejmujący południowe krańce Górców, poza terenem parku narodowego. Piaskowce te posiadają bardzo korzystne parametry jakościowe i rokuj duŹe perspektywy, gwinnie jako surowiec dla budownictwa.

6.2.2.9 Gleby

Gleby na terenie gminy Nowy Targ cechuje znaczące zróznicowanie, wynikające w duŹej mierze z rznorodnoci podoŹa geologicznego, rznorodnoci topograficznej związanej z nachyleniami i wysokością powierzchni terenu, pośrednio takŹe z bogactwa szaty roślinnej, a wreszcie zmienności czynników antropogenicznych. NaleŹ one do gleb terenów górzystych, wytworzonych ze skał fliszowych. Wyrbnia się tu dwa gatunki gleb: gleby gliniaste płytkie (szkieletowe) i gleby gliniaste srednio głębokie. Najczęściej klasyfikuj się one w IV i V kasie bonitacyjnej.

W obrębie wyŹej pooŹonych grzbietów i stromych stoków przewajaj gleby płytkie, szkieletowe, piaszczysto kamieniste i kamienisto gliniaste. Charakteryzują się one wybitnie infiltracyjnym typem obiegu wody. Pod względem rolniczej przydatności zaliczane są do gleb sbych, trudnych do uprawy rolnej z uwagi na pooŹenie, struktur, skład mechaniczny itp. Tworzą różne podtypy gleb bielcowych i brunatnych.

Na niŹszych obszarach gminy przewajaj gleby brunatne wyługowane. Przeznaczone są pod grunty orne, lasy oraz uŹytki zielone (kompleksy: zboŹowy górski, owsiano-ziemniaczany górski). Na południowych krańcach wystepują rędziny oraz rędziny brunatne na podoŹu weglanowym.

W dnach dolin (Dunajec) wystepują mady i mady brunatne (kompleksy: owsiano-ziemniaczany górski i uŹytkw zielonych 2z srednich i 3z sbych i bardzo sbych) oraz na obszarach o większej wilgotności: gleby glejowe. W większości zagospodarowane są pod uŹytki zielone, a w mniejszym stopniu pod lasy.

Ochrona gleb oraz utrzymanie najlepszych walorów produkcyjnych dotyczy przede wszystkim obszaru o najwyŹszym na terenie gminy wskaŹniku jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Grunty wyłączone z uŹytkowania rolniczego (gleby o najniŹszych klasach przydatności rolniczej), powinny być zalesiane.

6.2.2.10 Korytarze ekologiczne i formy ochrony przyrody

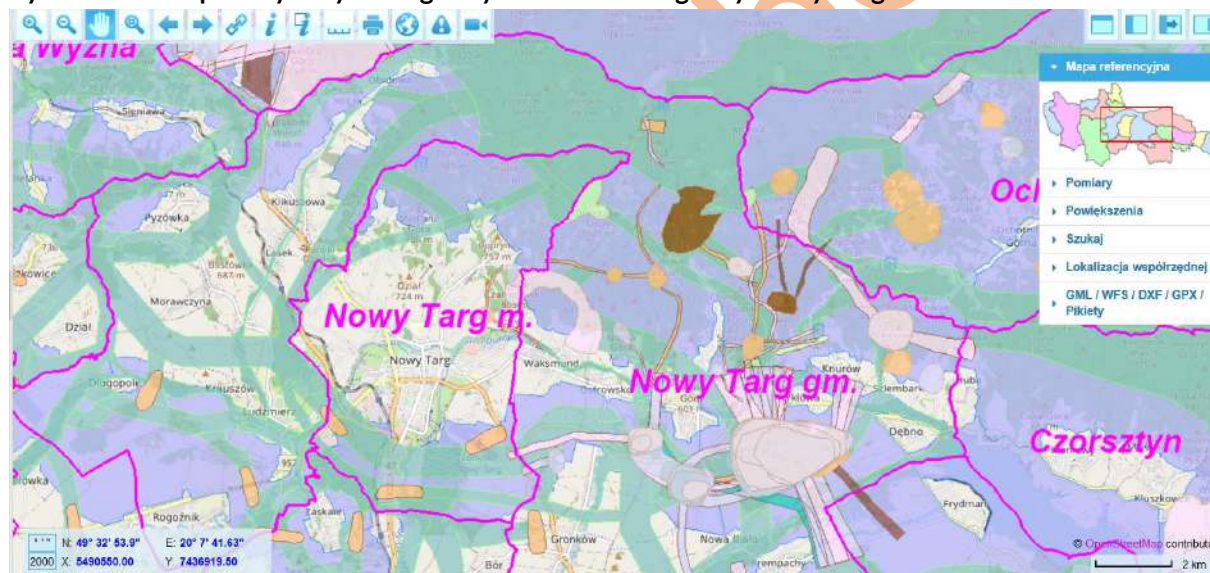
Przez teren Gminy przebiegają waŹne szlaki migracji między innymi duŹych ssaków kopytnych oraz drapieżnych. DuŹe kompleksy leśne wraz z przyległymi terenami otwartymi w

północno-wschodniej części gminy stanowią część znaczącego obszaru węzłowego migracji fauny o nazwie „Gorce”. Obszary węzłowe prócz funkcji korytarzowych, spełniają również ważną rolę w zabezpieczeniu ich potrzeb życiowych, to jest areatów i odpowiednich warunków siedliskowych. Wspomniany obszar węzłowy „Gorce” na północnym-zachodzie gminy łączy się z krajowym korytarzem „Babia Góra-Gorce”, biegnącym dalej na zachód.

Wszystkie korytarze ekologiczne i obszary węzłowe na terenie gminy stanowią ogniwa krajowego i międzynarodowego korytarza Karpackiego przebiegającego przez Bieszczady, Beskid Niski, Beskid Sądecki, Pieniny aż do Tatr. Korytarz Karpacki na całej swojej długości łączy się z częściami Karpat leżącymi po stronie ukraińskiej i słowackiej. Korytarze te zapewniają także integralność poszczególnych obszarów chronionych.

W skali lokalnej wymiana biologiczna na terenie gminy możliwa jest za sprawą ciągłości obszarów biologicznie czynnych, w tym przede wszystkim lasów oraz terenów o charakterze rolniczym. Przez teren gminy przebiegają także lokalne szlaki migracji średnich i małych ssaków. Swobodna wymiana biologiczna (możliwość migracji) jest w wybranych obszarach ograniczana przez elementy antropogeniczne jak na przykład ciągi komunikacyjne o znacznym natężeniu ruchu czy też zwarte obszary zabudowy.

Rysunek 22. Mapa korytarzy ekologicznych na obszarze gminy Nowy Targ

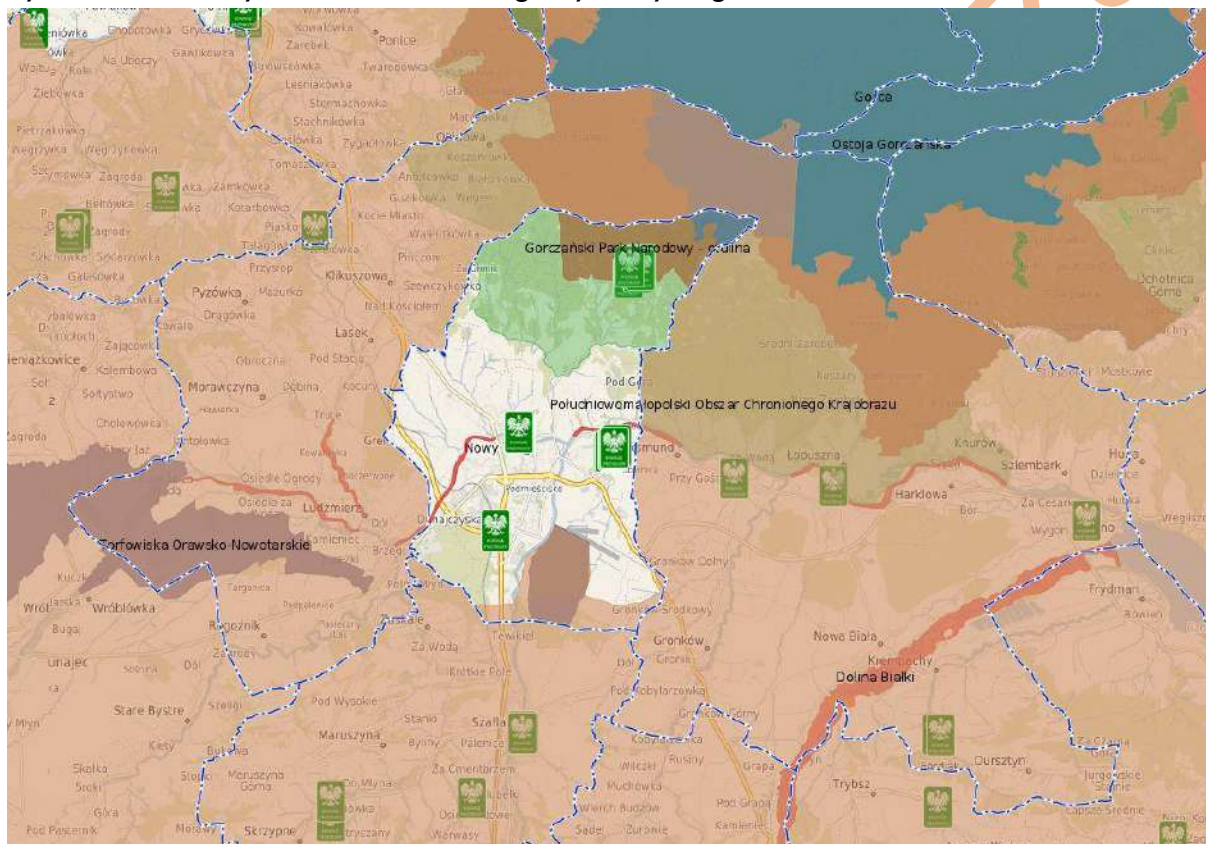
Źródło: Geoportal powiatu nowotarskiego

System obszarów i obiektów prawnie chronionych gminy Nowy Targ stanowią:

- Gorczański Park Narodowy obejmujący centralne pasmo Gorców (m.in. masywy Turbacza i Gorca), o powierzchni 7 029,85 ha i powierzchni otuliny 16 647 ha.
- Rezerwaty przyrody:
 - Przełom Białki pod Krempachami o powierzchni 8,51 ha.
 - Rezerwatu przyrody nieożywionej Skałka Rogoźnicka o powierzchni 2,8 ha.
- Południowomałopolski Obszaru Chronionego Krajobrazu, położony na obszarze 7 powiatów i 47 gmin (powierzchnia 364 480,09 ha).
- Specjalne Obszary Ochrony (Natura 2000):
 - obszar Dolina Białki (siedliskowy - kod PLH120024, obejmujący rzekę Białkę od ujścia Jaworowego Potoku do ujścia do Jeziora Czorsztyńskiego - 716 ha),

- obszar Gorce (ptasi - kod PLB120001, w granicach Gorczańskiego Parku Narodowego - 6 824,9 ha),
- obszar Górny Dunajec (siedliskowy - kod PLH120086, pięć powiązanych funkcjonalnie enklaw, powierzchnia 150,2 ha).
- obszar Ostoja Gorczańska (kod PLH120018, obejmujący prawie całe pasmo górskie, o łącznej powierzchni 17 997,9 ha),
- obszary Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (kod PLC120003) obejmujący część Kotliny Nowotarskiej, składające się z połączonych obszarów: ptasi – kod PLB120007, o łącznej powierzchni 8 218,5 ha i siedliskowy – kod PLH120016, o łącznej powierzchni 8 255,6 ha).
- Pomniki przyrody: drzewa (3), skałki (1).

Rysunek 23. Obszary chronione na terenie gminy Nowy Targ

Źródło: <https://nowotarski.e-mapa.net/>

6.2.2.11 Obszary leśne

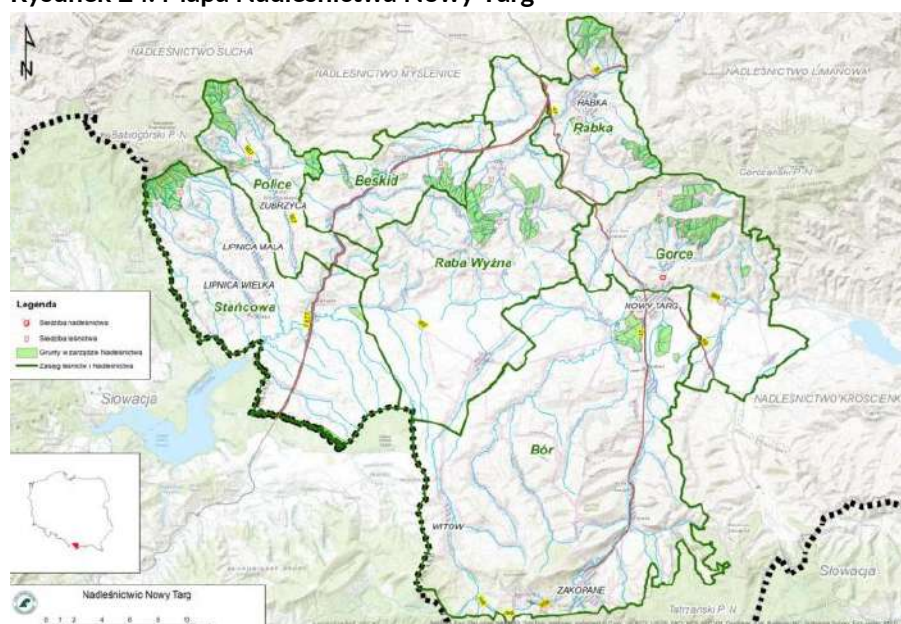
Naturalnym bogactwem gminy Nowy Targ są lasy, których powierzchnia wynosi 7 575,40 ha (w tym 1 044,40 ha lasów publicznych), co stanowi 36,4% powierzchni gminy. Lasy te pełnią wielorakie funkcje: ochronną (dodatknie oddziaływanie na środowisko przyrodnicze), produkcyjną (zasoby drewna, owoców leśnych, ziół) oraz społeczną (teren dla rekreacji i turystyki). Korzystnie oddziałują na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą.

Skład gatunkowy naturalnych zbiorowisk leśnych na terenie gminy Nowy Targ uległ na przestrzeni ostatnich lat przekształceniom. Wycinane były drzewa liściaste (przede wszystkim buki) ze względu na większą wartość energetyczną ich drewna, niż drewna drzew iglastych.

Wycięte drzewa zostały zastąpione przez monokultury świerka, co wpływa niekorzystnie na stan zdrowotny lasu. Zmianom podlega również warstwa runa, gdzie w niektórych fragmentach spotkać można zwarte kompleksy pokrzywy, świadczące o nadmiernej ilości azotu w podłożu. Dodatkowo lasy wycinane były pod pastwiska dla stad owiec i bydła oraz w późniejszym okresie pod kośne łąki. Proces ten miał bardzo niekorzystny wpływ na wielkość areału obszarów leśnych, natomiast powstały dzięki temu nowe siedliska łąkowo – pastwiskowe, które w znacznym stopniu przyczyniły się do wzrostu bioróżnorodności na tym terenie.

Lasy na terenie gminy podlegają Nadleśnictwu Nowy Targ, które swoim zasięgiem obejmuje powiaty tatrzański i nowotarski.

Rysunek 24. Mapa Nadleśnictwa Nowy Targ

Źródło: <https://nowytarg.krakow.lasy.gov.pl/polozenie>

6.2.3 Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych

6.2.3.1 Drogi Komunikacja i transport

Gmina Nowy Targ z trzech stron – od wschodu, północy i zachodu otacza miasto Nowy Targ tworząc z nim jeden, wzajemnie przenikający się obszar funkcjonalny. Przez teren obu gmin przebiega droga ekspresowa S7 (zwana popularnie „Zakopianką”) łącząc aglomerację trójmiejską, warszawską, kielecką i krakowską z Zakopanem. Odległość Nowego Targu od Krakowa wynosi 90 km ze średnim czasem przejazdu ok. 1,30 godziny, który w sytuacji dużego natężenia ruchu (wakacje, weekendy, wydarzenia sportowe) może się znacząco zwiększać. Odległość od Nowego Sącza wynosi 78 km z czasem dojazdu zbliżonym jak do Krakowa, zaś odległość od Tarnowa wynosi 156 km, z czasem dojazdu ok. 2 godzin lub krótszą drogą o długości 135 km, ale z czasem dojazdu wynoszącym ok. 2,5 godziny.

Najważniejsze drogi przebiegające przez obszar Gminy to:

- droga krajowa nr 47 (fragment „Zakopianki”), biegnąca z Rabki-Zdroju, przez Nowy Targ do Zakopanego (jej charakter znacząco się zmienił się oddaniu drogi S7 w nowym śladzie jesienią roku 2024);
- droga krajowa nr 49, z Nowego Targu, przez Jurgów do Granicy Państwa;
- droga wojewódzka 957, klasy G, biegnąca z Białki, przez Zawoję, Jabłonkę, Czarny Dunajec do Nowego Targu;
- droga wojewódzka 969, klasy G, biegnąca z Nowego Targu, przez Czorsztyn, Krościenko, Zabrzeż, Brzezną do Starego Sącza.

Łączna długość dróg krajowych przebiegających przez Gminę wynosi 8,4 km, zaś dróg wojewódzkich przebiegających przez Gminę wynosi 21,1 km.

Przyjęty przez Radę Ministrów w 2020 r. „Program rozwoju systemu transportowego na obszarze Podtatrza do 2030 roku” zakłada m.in. budowę obwodnic Nowego Targu, Zakopanego, Chochołowa, Czarnego Dunajca i Jabłonki.

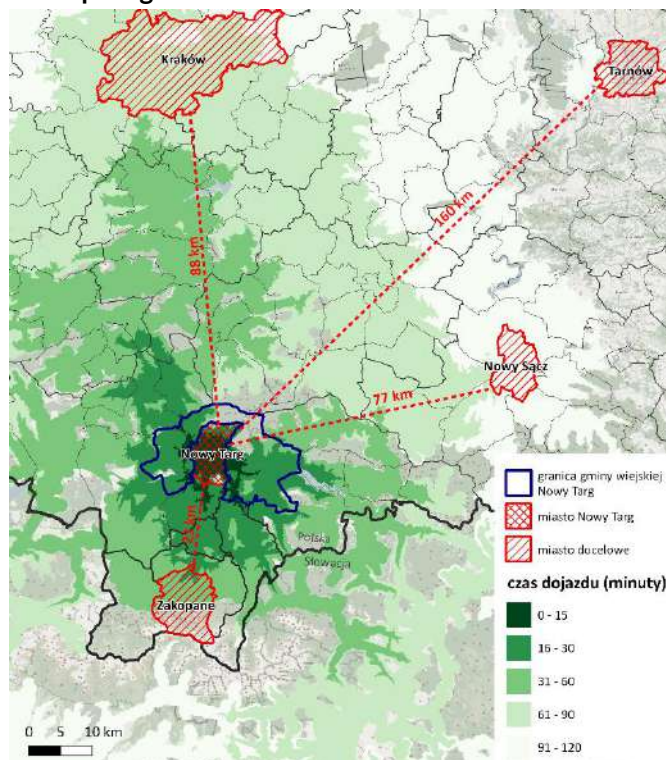
Przez teren Gminy przebiegają następujące drogi powiatowe, o łącznej długości 63,2 km:

- K1637 Harkłowa – Tylmanowa;
- K1639 Dębno – Niedzica – Granica Państwa;
- K1642 Groń – Trybsz – Niedzica;
- K1643 Krempachy – Frydman;
- K1644 Łopuszna – Dursztyn;
- K1645 Nowa Biała – Białka Tatrzańska;
- K1646 Skrzypne – Szaflary – Ostrowsko;
- K1647 Gronków – Bukowina Tatrzańska;
- K1658 Szaflary – Ludźmierz;
- K1659 Maruszyna – Ludźmierz – Czarny Dunajec;
- K1660 Ludźmierz – Pyzówka;
- K1661 Trute – Klikuszowa – Obidowa;
- K1662 Raba Wyżna – Klikuszowa;
- K1663 Długopole – Pieniążkowice – Piekielnik;
- K1670 Lasek - Stacja PKP.

Z oczywistych względów najwięcej jest dróg, którymi zarządza Gmina Nowy Targ. Łączna długość dróg Gminnych to 266,13 km (wg stanu na 1 września 2024 roku), w tym 159 km ma nawierzchnie bitumiczną, zaś 100,99 km to drogi gruntowe. Pozostałe 6,014 km to drogi o nawierzchni betonowej, z kostki oraz z tłucznia. Stan techniczny dróg gminnych należy ocenić jako dobry.

Odległość Nowego Targu od portu lotniczego w Balicach jest zbliżona do odległości i czasu dojazdu do Krakowa, natomiast odległość do Portu Lotniczego w słowackim Popradzie wynosi 70 km z czasem dojazdu ok. 1,2 godziny. Na terenie miasta znajduje się sportowe lotnisko cywilne położone w Nowym Targu. Należy do Aeroklubu Nowy Targ. Jest to najwyżej położone lotnisko w Polsce. Obecnie władze miasta planują rozbudowę lotniska dla potrzeb ruchu pasażerskiego.

Rysunek 25. Dostępność komunikacyjna Nowego Targu – odległość od głównych ośrodków miejskich i Zakopanego

Źródło: Opracowanie własne

6.2.3.2 Infrastruktura kolejowa

Połączenia z krajową siecią kolejową (Dworzec kolejowy „Nowy Targ”) zapewnia gminie linia kolejowa nr 99, łącząca Chabówkę z Zakopanem. Na 15,1 km tej trasy zlokalizowana jest stacja Pyzówka, a na 18,1 km – stacja Lasek. Obecnie pociągi z Krakowa do Zakopanego jadą przez Suchą Beskidzką i Chabówkę. Z punktu widzenia czasu dojazdu – jako alternatywa dla samochodu czy autobusu – jest ona nieatrakcyjna. Sytuacja ta ma szansę zmienić się po zakończeniu budowy odcinka Podłęże – Piekietko, gdzie szacuje się, że czas przejazdu na linii z Krakowa do Zakopanego może skrócić się z 3,5 godziny do zaledwie 1,5 godziny, a do Nowego Targu osiągnie ok. 60 minut. Wtedy także (około roku 2030) wykorzystanie kolei jako środka transportu w relacjach z Nowym Targiem stanie się realną alternatywą dla dotychczasowych środków transportu.

Także obecnie - pomimo trudności - rozwija się oferta kolejowych przewozów pasażerskich. Kolejowy ruch pasażerski odbywa się za pośrednictwem stałych (całorocznych) połączeń ekspresowych, pośpiesznych i lokalnych. Dworzec kolejowy „Nowym Targ” obsługuje połączenia kolejowe ze wszystkimi znaczącymi miastami Polsce (Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Gdańsk, Szczecin oraz lokalne (Rabka Zdrój, Kraków, Zakopane). Szczególnie istotne znaczenie dla poprawy dostępności Nowego Targu i Gminy Nowy Targ miało uruchomienie w ramach Podhalańskiej Kolei Regionalnej połączeń na trasie Nowy Targ – Zakopane. Linia jest obsługiwana przez „Przewozy Regionalne”, właściciela marki POLREGIO. Przedsięwzięcie jest realizowane we współpracy POLREGIO z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego i samorządami lokalnymi.

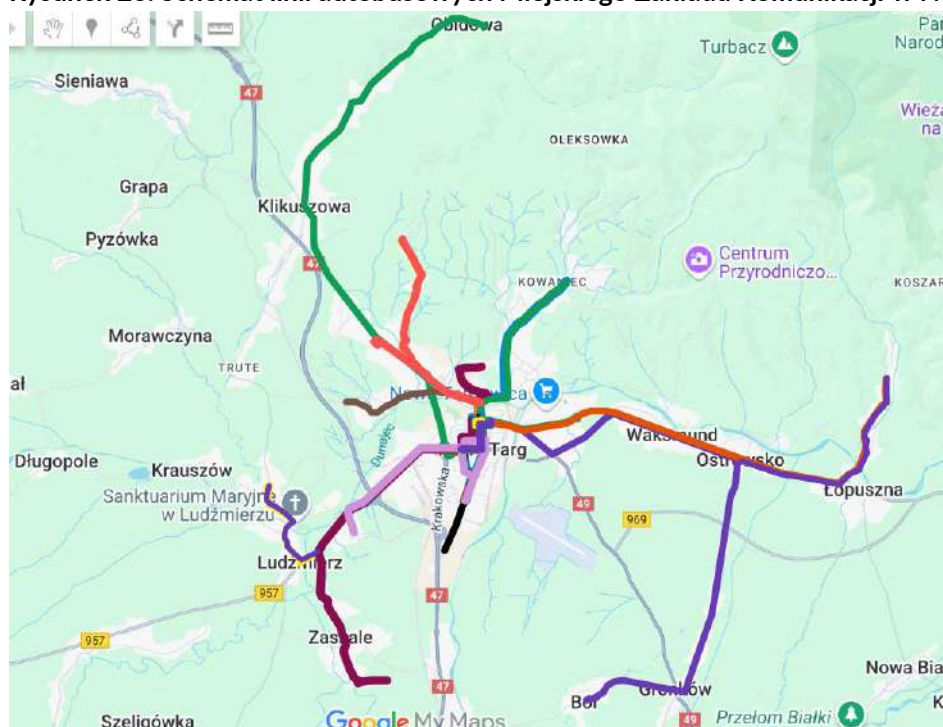
Druga, przechodząca przez gminę linia kolejowa relacji Nowy Targ - Sucha Hora, w 1991 roku została zamknięta i rozebrana. Mimo sceptycyzmu części podhalańskich

samorządowców trwa dyskusja o celowości jej odtworzenia jako elementu podtatrzańskiego węzła transportu szynowego.

6.2.3.3 Komunikacja publiczna

Wewnętrzna obsługa komunikacyjna w zakresie przewozów pasażerskich na terenie gminy Nowy Targ organizowana jest przez Miejski Zakład Komunikacji w Nowym Targu, który łączy największe miejscowości gminy z miastem rdzeniowym. Komunikacja z innymi miastami i regionami realizowana jest przez wielu operujących na tym obszarze przewoźników prywatnych. Zapewniają oni połączenia autobusowe zarówno w skali powiatu, subregionu, jak i regionu, co umożliwia także swobodną komunikację z innymi regionami kraju.

Rysunek 26. Schemat linii autobusowych Miejskiego Zakładu Komunikacji w Nowym Targu

Źródło: <https://mzk.nowytarg.pl/>

6.2.3.4 Infrastruktura rowerowa i pieszka

System dróg rowerowych na terenie gminy Nowy Targ jest niezwykle rozbudowany, a część tras jest elementem większej całości (jak np. VeloDunajec, czy Szlak Wokół Tatr).

Najważniejsze trasy rowerowe o charakterze lokalnym to:

- Chodźcie na Turbacz (Śladami Salamandry), dystans: 4,3 km, suma podejść: 352 m, czas przejazdu: 30 min;
- Ludźmierz – Klikuszowa, dystans: 11,3 km, suma podejść: 94 m, suma zejść: 162 m, czas przejazdu: 1h 30min;
- MTB Pętla Puścizn, dystans: 52,3 km, suma podejść: 276 m, suma zejść: 276 m, czas przejazdu: 3h 24min;
- Janosikowa setka, dystans: 101,7 km, suma podejść: 1636 m, suma zejść: 1 660 m, czas przejazdu: 6h 56min;
- Rodzinny Spisz, dystans: 54,6 km, suma podejść: 385 m, suma zejść: 385 m, czas przejazdu: 3h 48min.

Trasy o charakterze ponadlokalnym:

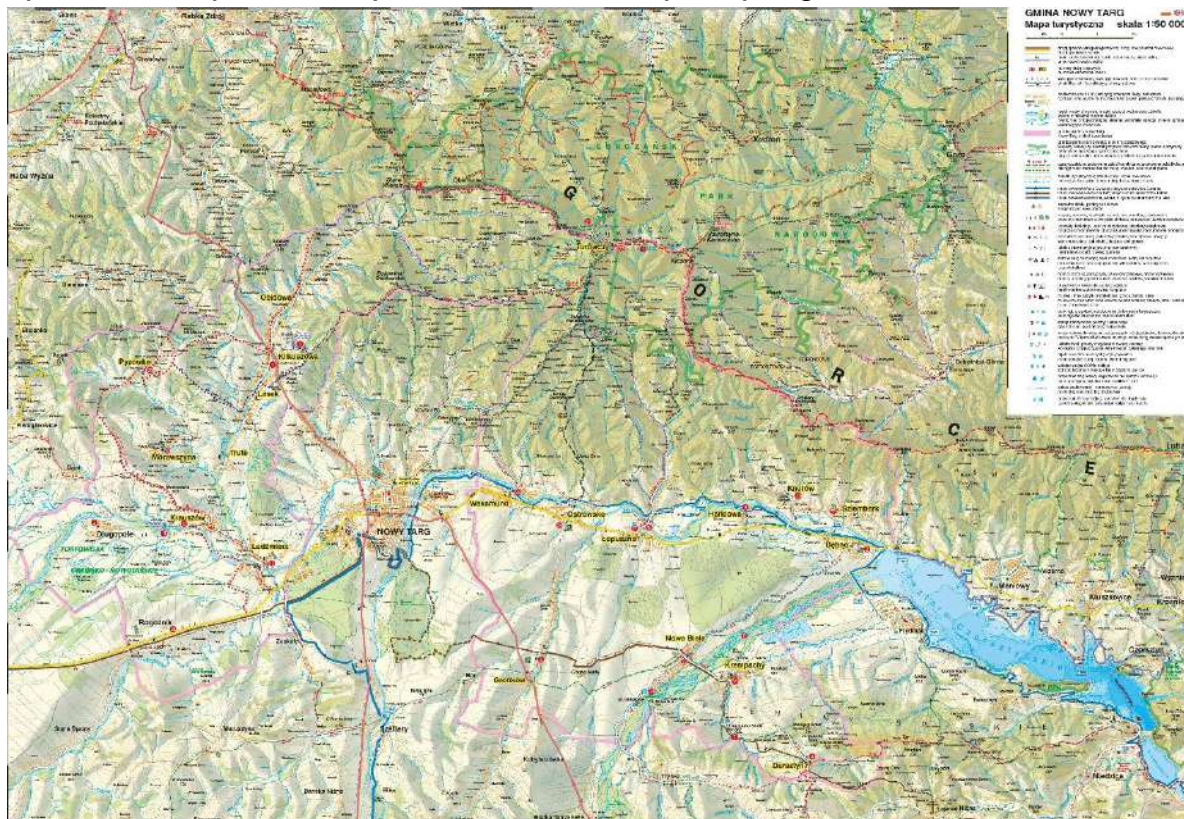
- Velo Dunajec, dystans: 233,6 km, suma podejść: 1 024 m, suma zejść: 1 676 m;
- Velo Czorsztyn, dystans: 27,2 km, suma podejść: 542 m, suma zejść: 191 m, czas przejazdu: 2h 30min;
- Północny Spisz, dystans: 87,8 km, suma podejść: 1 039 m, suma zejść: 959 m, czas przejazdu: 5h 58min;
- Tour De Podhale 2/2, dystans: 70,7 km, suma podejść: 669 m, suma zejść: 908 m, czas przejazdu: 4h 47min;
- Tour De Podhale ½, dystans: 72,8 km, suma podejść: 998 m, suma zejść: 707 m, czas przejazdu: 5h 4min;
- Przez Niedzickie Włości, dystans: 82,1 km, suma podejść: 1 014 m, suma zejść: 1 012 m, czas przejazdu: 5h 37min;
- Za pociągiem „Na Orawę.pl”, dystans: 67 km, suma podejść: 449 m, czas przejazdu: 4h 0min;
- Na polski Spisz, dystans: 69,3 km, suma podejść: 610 m, suma zejść: 552 m, czas przejazdu: 4h 45min;
- Szlak Wokół Tatr, dystans: 288,1 km, suma podejść: 2341 m, suma zejść: 2 341 m;

Z pieszych szlaków turystycznych warto wymienić:

- szlak pieszy Nowy Targ – Turbacz (Nowy Targ – Długa Polana – Bukowina Miejska – Polana Rusnakowa – Hala Długa – schronisko PTTK Turbacz), czas przejścia: ok. 2h 30 min;
- szlak pieszy Nowy Targ – Bukowina Obidowska – Obidowa, czas przejścia: ok. 2h 15 min;
- szlak pieszy Nowy Targ – Łapsowa Polana – Bukowina Obidowska, czas przejścia: ok. 2h 15 min;
- szlak pieszy Nowy Targ – Bukowina Waksmundzka – Turbacz, czas przejścia: ok. 3h;
- szlak pieszy Nowy Targ – Łysa Góra – Kowaniec – Nowy Targ, czas przejścia: ok. 2h;
- szlak pieszy Kowaniec – Bukowina Miejska – Turbacz, czas przejścia: ok. 2h 30 min;
- szlak pieszy Kowaniec – Polana Rusnakowa – Bukowina Waksmundzka – Nowy Targ, czas przejścia: ok. 2h 30 min;
- szlak pieszy Kowaniec – Polana Rusnakowa – Bukowina Obidowska – Obidowa, czas przejścia: ok. 3h;
- szlak pieszy Kowaniec – Łapsowa Polana – Bukowina Obidowska, czas przejścia: ok. 2h 30 min;
- szlak pieszy Kowaniec – Bukowina Miejska – Bukowina Waksmundzka – Nowy Targ, czas przejścia: ok. 2h 45 min;
- szlak pieszy Obidowa – Bukowina Obidowska – Turbacz, czas przejścia: ok. 2h;
- szlak pieszy Waksmund – Bukowina Waksmundzka – Turbacz, czas przejścia: ok. 2h 30 min;

- szlak pieszy Waksmund – Bukowina Waksmundzka – Bukowina Obidowska – Obidowa, czas przejścia: ok. 2h 45 min.

Rysunek 27. Trasy rowerowe i piesze na obszarze Gminy Nowy Targ

Źródło: Urząd Gminy Nowy Targ

Gminny system dróg rowerowych i szlaków rowerowo-piesznych nadal jest rozbudowywany i wzbogacany o kolejne połączenia i atrakcje.

6.2.3.5 Infrastruktura telekomunikacyjna

Obszar gminy Nowy Targ objęty jest zasięgiem wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej. Nie zapewnia to jednak pełnego dostępu do sieci komórkowych i internetowych. Na wielu obszarach gminy, także na terenach zurbanizowanych, są miejsca, w których jakość sygnału części operatorów jest słaba lub wręcz nie ma dostępu do danej sieci. Pełny dostęp do cyfrowych sieci telefonicznych obejmujący: abonament telefoniczny, ISDN podstawowy i rozszerzony, szerokopasmowy dostęp do Internetu, sztywne łącze i telewizję będzie możliwy dopiero po zrealizowaniu kluczowego projektu Województwa Małopolskiego – Małopolską Sieć Szerokopasmową (MSS). Do 2025 roku zakłada on pokrycie obszarów zurbanizowanych zasięgiem sieci piątej generacji (5G), o parametrach porównywalnych z dzisiejszymi możliwościami sieci przewodowych. Potrzebny i oczekiwany jest bezpłatny dostęp w miejscach publicznych do sieci Wi-Fi.

6.2.4 Główne elementy infrastruktury technicznej i publicznej

Rozwój infrastruktury technicznej stanowi jeden z kluczowych czynników sprzyjających lokalnemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Jakość i stan infrastruktury technicznej w

gminie bezpośrednio przekłada się m.in. na jej rozwój gospodarczy, jakość życia mieszkańców oraz stan środowiska naturalnego.

6.2.4.1 Energetyka

Na obszarze gminy Nowy Targ zaopatrzenie w energię elektryczną zapewnia krajowy system energetyczny. Obszar gminy zasilany jest liniami elektroenergetyczną 110 kV z dwóch kierunków: z głównego punktu zasilającego GPZ Lasek (110 kV/15 kV) oraz z GPZ Szaflary (110kV/15kV). Energia dostarczana jest bezpośrednio do odbiorców siecią niskich napięć poprzez stacje transformatorowe 15/04 kV. Zapewnienie obecnym i przyszłym odbiorcom niezbędnych dostaw mocy i energii elektrycznej o obowiązujących standardach będzie wymagało zarówno rozbudowy sieci przesyłu o napięci 110 kV oraz urządzeń i sieci dystrybucyjnej na obszarze gminy.

Na obszarze gminy funkcjonują dwie Małe elektrownie Wodne: w Nowej Białej i Waksmundzie.

6.2.4.2 Gaz

Gaz, pochodzący z krajowego systemu przesyłu, na obszarze gminy Nowy Targ dystrybuowany jest przez firmę Polska Spółka Gazownictwa.

Z instalacji gazowej korzysta 27,8% ogółu mieszkańców gminy, zaś długość czynnej sieci na terenie gminy ogółem wynosi 1 13,8 km i jest do niej podłączonych 2 038 budynków. Od roku 2013 długość sieci wzrosła o 36,1 km.

6.2.4.3 Wodociąg

Gmina Nowy Targ ma słabo rozwiniętą infrastrukturę wodociągów komunalnych. Łączna długość sieci wodociągowej – zarządzanej przez gminę - wynosi zaledwie 12,2 km i podłączonych do niej jest zaledwie 9,7% budynków na terenie gminy (wodociąg zbiorczy zaopatrujący w wodę wsie Nowa Biała i Krempachy - dane za rok 2023).

W pozostałych miejscowościach dominującym dostawcą wody są lokalne spółki wodne pozyskujące ją z lokalnych źródeł bądź studni. Taki typowy system składa się z: ujęcia wody, zbiornika wyrównawczego i sieci rozprowadzającej. Obsługują one od kilku do kilkudziesięciu domów (gospodarstw) i są zarządzane bez udziału gminy.

Wsie i domy nie podłączone do wodociągów korzystają z indywidualnych studni.

Wg danych Urzędu Gminy Nowy Targ (stan na 31.12.2023 r.) do sieci komunalnej podłączonych jest 639 budynków, natomiast brak danych w zakresie liczby podłączeń w odniesieniu do tych sieci, które pozostają w dyspozycji do spółek wodnych.

Wiadomo natomiast (ze statystyki publicznej), że łącznie w gminie z instalacji wodociągowej korzysta 47,2% mieszkańców gminy. Zważywszy na coraz częstsze okresy długotrwałej suszy i deficyty wody wydaje się, że inwestycje w komunalną sieć wodociągową oraz nowe ujęcia i stacje uzdatniania wody będą w najbliższych latach koniecznością.

6.2.4.4 Kanalizacja

Z kolei komunalna sieć kanalizacyjna liczy obecnie 160,4 km, a od roku 2013 jej długość wzrosła o 60,5 km (3.614 przyłączy). Obecnie jest do niej podłączonych 58,0% budynków, a systematycznie prowadzone inwestycje powodują systematyczny przyrost tej wartości (w roku 2019 wartość ta wynosiła 52,7%). Z sieci kanalizacyjnej korzysta 57,8% ogółu ludności

gminy. Zaś różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji wg lokalizacji wynosi statystycznie (-)10,7%.

Na terenie gminy funkcjonują cztery aglomeracje wodno-ściekowe:

- aglomeracja Nowy Targ – Krempachy, w której skład wchodzi miejscowości: Krempachy, Nowa Biała, do sieci podłączonych jest tutaj 2 474 mieszkańców tych miejscowości. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w Krempachach, jej średnia przepustowość wynosi 500 m³/d, a maksymalna 800 m³/d, z kolei projektowana wydajność wynosi 2 660 RLM;
- aglomeracja Nowy Targ – Łopuszna, w której skład wchodzi miejscowości na terenie gminy Nowy Targ: Gronków, Ostrowsko, Łopuszna, Waksmund oraz na terenie gminy Bukowina Tatrzańska: Groń, Leśnica – część, do sieci podłączonych jest tutaj 6 728 mieszkańców. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w Łopusznej, jej średnia przepustowość wynosi 1 200 m³/d, a maksymalna 4 080 m³/d, z kolei projektowana wydajność wynosi 8 426 RLM;
- aglomeracja Nowy Targ – Trute, w której skład wchodzi miejscowości: Klikuszowa, Lasek, Trute, Morawczyna-część, Pyzówka-część. Do sieci jest tu podłączonych 4 866 mieszkańców gminy. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w miejscowości Trute, jej średnia przepustowość wynosi 450 m³/d, a maksymalna 585 m³/d, z kolei projektowana wydajność wynosi 3 750 RLM;
- aglomeracja Nowy Targ, w jej skład wchodzi miejscowości na terenie gminy Nowy Targ: Ludźmierz, a ponadto: miasto Nowy Targ oraz część miejscowości na terenie gminy Biały Dunajec: Biały Dunajec, Gliczarów Górny (część miejscowości) oraz część miejscowości na terenie gminy Szaflary: Szaflary, Bańska Niżna, Maruszyna, Zaskale, a także część miejscowości na terenie gminy Poronin: Poronin, Małe Ciche, Murzasichle, Stasikówka, Suche, Ząb. Na terenie Ludźmierza do kanalizacji podłączonych jest 2 275 mieszkańców tej miejscowości. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w Nowym Targu, jej średnia przepustowość wynosi 18 950 m³/d, a maksymalna 2 800 m³/h, z kolei projektowana wydajność wynosi 116 200 RLM.

Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne w budynkach 98,74% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 96,23% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 95,45% mieszkań posiada łazienkę, zaś 79,56% centralne ogrzewanie.

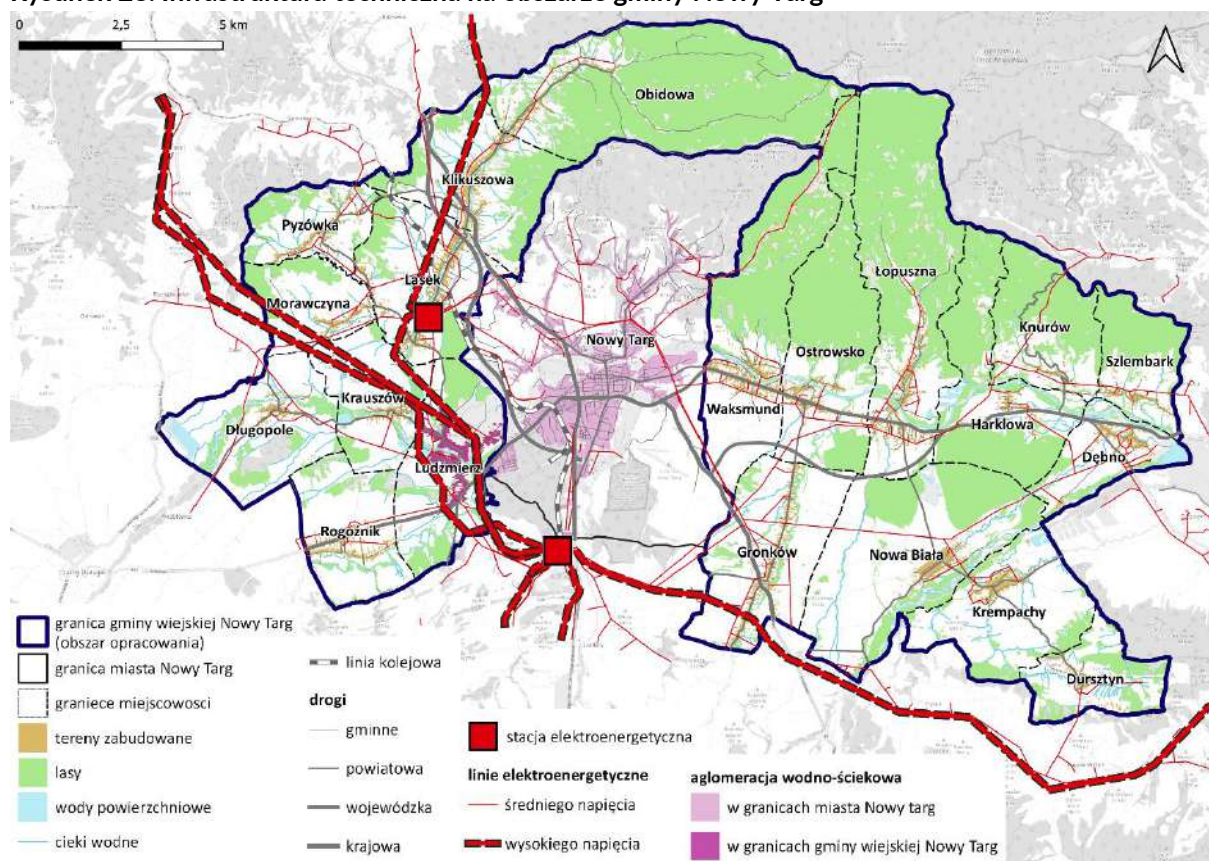
6.2.4.5 Odpady

Na obszarze Gminy Nowy Targ usługę polegającą na odbiorze i zagospodarowaniu odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych realizowała firma FCC Podhale Sp.

W ramach gminnego systemu z gospodarstw domowych z nieruchomości zamieszkałych odbierane są: papier, tektura, szkło, tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe, odpady zmieszane, odpady pozostałe po segregacji, bioodpady. W systemie obwoźnym, w podanych terminach: popiół i żużel z palenisk domowych oraz odpady wielkogabarytowe.

W miejscowościach Trute i Łopuszna funkcjonują gminne Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOKi), do których mieszkańcy w ramach ponoszonej opłaty mogli we własnym zakresie dostarczać pozostałe odpady.

Rysunek 28. Infrastruktura techniczna na obszarze gminy Nowy Targ

Źródło: Opracowanie własne

6.2.4.6 Ochrona zdrowia i opieka socjalna

Na obszarze gminy Nowy Targ usługi w zakresie opieki zdrowotnej oferują dwie prywatne placówki medyczne: Ośrodek Medycyny Rodzinnej w Klikuszowej oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w gminie Nowy Targ s.c. z placówkami w Ludźmierzu, Ostrowsku, Nowej Białej i Gronkowie. Oferowany, w ramach kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia, zakres usług standardowo obejmuje: Gabinet Medycyny Szkolnej, Gabinet Zabiegowy, Poradnię lekarz POZ (lekarz rodzinny) oraz pielęgniarkę środowiskowo-rodziną. System uzupełnia sieć aptek (m. in. w Waksmundzie, Ostrowsku, Witkowie).

Usługi na poziomie szpitalnym oraz w zakresie dostępu do lekarzy specjalistów świadczą na rzecz mieszkańców Gminy placówki zlokalizowane na obszarze miasta Nowy Targ. W szczególności szpital powiatowy im. Jana Pawła II, którego zadaniem jest zapewnienie mieszkańcom profesjonalnej opieki medycznej w zakresie kompleksowej diagnostyki, leczenia, rehabilitacji, profilaktyki oraz promowania zachowań prozdrowotnych.

W strukturze Podhalańskiego Szpitala Specjalistycznego im. Jana Pawła II funkcjonuje 17 nowoczesnych oddziałów (z trzema pododdziałami), Ośrodek Rehabilitacji Kardiologicznej, Centrum Zdrowia Psychicznego, Centrum Leczenia Raka Piersi, Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, Blok Operacyjny oraz Szpitalny Oddział Ratunkowy. Przy szpitalu funkcjonuje 22 poradnie specjalistyczne. Ponadto szpital oferuje Opiekę Całodobową (nocną i świąteczną opiekę zdrowotną).

Zadania z zakresu pomocy społecznej na rzecz mieszkańców Gminy realizuje na jej obszarze Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Targu z siedzibą w budynku Urzędu Gminy. Zadania te ogniskują się wokół:

- wsparcia rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej;
- udzielania pomocy finansowej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji i wymagającym okresowej interwencji;
- zapewnienie dostępu do specjalistów;
- włączania do życia osób wykluczonych społecznie.

W zakresie realizacji zadań statutowych GOPS Gminy Nowy Targ wspierany jest przez instytucje powiatowe, m.in.: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Targu, Zespół Domów Pomocy Społecznej, Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Nowym Targu oraz Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy „Promyk” w Nowym Targu.

6.2.4.7 Oświata

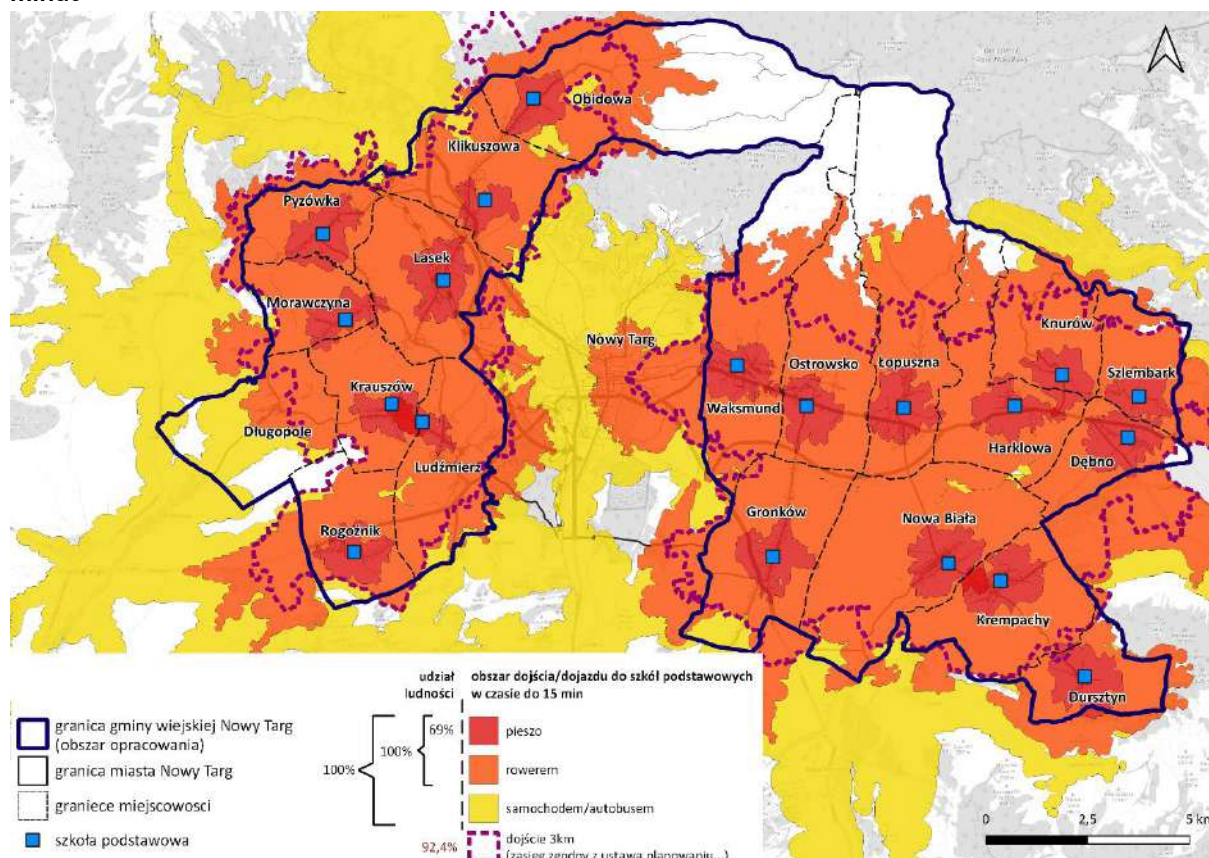
Gmina Nowy Targ posiada niezwykle rozbudowany system edukacyjny na poziomie wczesno-szkolnym i podstawowym. Natomiast samorządowy system przedszkolny zorganizowany został w oparciu o funkcjonujące na terenie gminy szkoły podstawowe. W roku 2023 w gminie Nowy Targ mieściło się 10 przedszkoli, w których do 21 oddziałów uczęszczało 410 dzieci (218 dziewczynek oraz 192 chłopców). Opieka przedszkolna realizowana jest także przez 9 placówek prywatnych zlokalizowanych w pięciu miejscowościach: Waksmund (2 placówki), Klikuszowa (3), Nowa Biała (2), Ludźmierz, Dursztyn.

W gminie działa obecnie 19 szkół podstawowych, w których w 160 oddziałach uczyło się w 2023 roku 2 018 uczniów (975 kobiet oraz 1 043 mężczyzn).

Szkolnictwo na poziomie średnim realizowane jest w mieście Nowy Targ. Jedynie nowotarski Zespół Szkół - Centrum Kształcenia Rolniczego ma tymczasową siedzibę w Ludźmierzu. Zespół kształci na poziomie zawodowym (kucharz, cukiernik) oraz technicznym (technolog żywności, żywienie i usługi gastronomiczne, weterynaria, turystyka wiejska, agrobiznes, architektura krajobrazu).

W Nowym Targu także swoje usługi edukacyjne oferuje na poziomie wyższym oferuje także Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Targu, funkcjonująca od czasu powstania w roku 2001 pod nazwą Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu.

Rysunek 29. Obszar dojazdu/dojazdu do szkół podstawowych na terenie gminy Nowy Targ w czasie 15 minut

Źródło: Opracowanie własne

Placówką pomocniczą dla systemu edukacji gminy Nowy Targ jest podległa Starościu Nowotarskiemu Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczo-Opiekuńczych prowadzący: Bursę Młodzieżową oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w skład, którego wchodzi: Przedszkole Specjalne, Szkoła Podstawowa Specjalna, Szkoła Branżowa I stopnia Specjalna oraz Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy.

6.2.4.8 Instytucje kultury

W 2023 roku w gminie Nowy Targ funkcjonowało szereg publicznych instytucji kultury (ośrodek kultury, klub lub świetlica). Siedziba żadnej z nich nie była przystosowana dla obsługi osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dwie instytucje posiadały sale widowiskowe, w których znajdowało się 360 standardowych miejsc dla widzów.

Wiodącymi z nich są: Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej oraz funkcjonujący pod patronatem GOK-u Wiejski Dom Kultury w Krempachach. Ponadto w poszczególnych miejscowościach działają świetlice wiejskie: w Dębnie (budynek remizy OSP), w Długopolu (budynek byłej Szkoły Podstawowej w Długopolu, działalność zawieszona), w Dursztynie (budynek remizy OSP), w Gronkowie (budynek Szkoły Podstawowej), w Klikuszowej (Klikuszowa 64), w Knurówie (budynek remizy OSP), w Krauszowie (działalność zawieszona), w Ludźmierzu (budynek Domu Podhalańskiego Związku Podhalan - obecnie zawieszona

działalność), w Ostrowsku (budynek remizy OSP), w Pyzówce (budynek Szkoły Podstawowej), w Szlembarku (budynek wiejski w Dębnie), w Waksmundzie (ul. Kościelna 8).

W 2023 roku w jednostkach tych funkcjonowała 1 pracownia plastyczna oraz 28 grup artystycznych, które gromadziły 654 członków. Ogółem zorganizowały one 784 imprezy, w których uczestniczyło 21 015 osób.

6.2.4.9 Biblioteki

Według danych z 2023 w gminie Nowy Targ działała Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Waksmundzie oraz filiami w: Nowej Białej, Gronkowie, Harkłowej, Klikuszowej, Krauszowie, Krempachach, Lasku, Ludźmierzu, Ostrowsku, Pyzówce, Rogoźniku i w Łopusznej. Jej łączny księgozbiór liczył 108 047 wolumenów.

6.2.4.10 Dziedzictwo kulturowe

Na terenie gminy znajduje się kilka godnych odnotowania obiektów zabytkowych na czele z Kościołem pw. Św. Michała Archanioła w Dębnie Podhalańskim. Został zbudowany w 1490 roku na miejscu poprzedniej świątyni, wzniesionej prawdopodobnie w XIII w. Pierwsze wiarygodne wzmianki o kościele w Dębnie pochodzą co prawda z 1335 roku, ale z pewnością istniał on już wcześniej. Kościół jest doskonałym przykładem drewnianej architektury gotyckiej. W 2003 roku kościół w Dębnie został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Niezwykle ważnym miejscem dla mieszkańców gminy i całego Podhala jest też Sanktuarium Maryjne w Ludźmierzu z kościołem wybudowanym w latach 1869-77 na miejscu rozebranego modrzewiowego kościoła. W kościele w rokokowym ołtarzu znajduje się figura Matki Boskiej Ludźmierskiej – Gaździny i Królowej Podhala.

Ponadto w Wojewódzkim Rejestr i Ewidencja Zabytków (stan na grudzień 2024 roku) na terenie gminy odnotowano jeszcze 10 innych zabytków (3 w Harkłowej, 2 w Krempachach, 1 w Ludźmierzu, 2 w Łopusznej oraz 2 w Nowej Białej). Ponadto część obiektów o mniejszej wadze historycznej ujęto w gminnej ewidencji zabytków. Odrębna kwestią są występujące na terenie gminy stanowiska archeologiczne wraz ze swoimi strefami ochronnymi oraz posiadające znaczną wartość kulturową historyczne układy zabudowy niektórych miejscowości.

6.2.4.11 Klubu sportowe

Ze względu na specyfikę położenia mieszkańcy gminy Nowy Targ w dużej mierze korzystają z obiektów sportowych w Nowym Targu, którymi zarządza Miejskie Centrum Sportu i Rekreacji w Nowym Targu, tj. z: Miejskiej Hali Lodowej, Pływalni Miejskiej, Stadionu Piłkarskiego, hali Gorce.

Spośród obiektów sportowych zlokalizowanych na obszarze gminy Nowy Targ warto wymienić Centrum Narciarstwa Biegowego Gorce-Klikuszowa - miejsce szkoleniowo-rekreacyjne, które służy wszystkim: od amatorów narciarstwa biegowego po wyczynowców. Ponadto liczne trasy narciarskie i rowerowe.

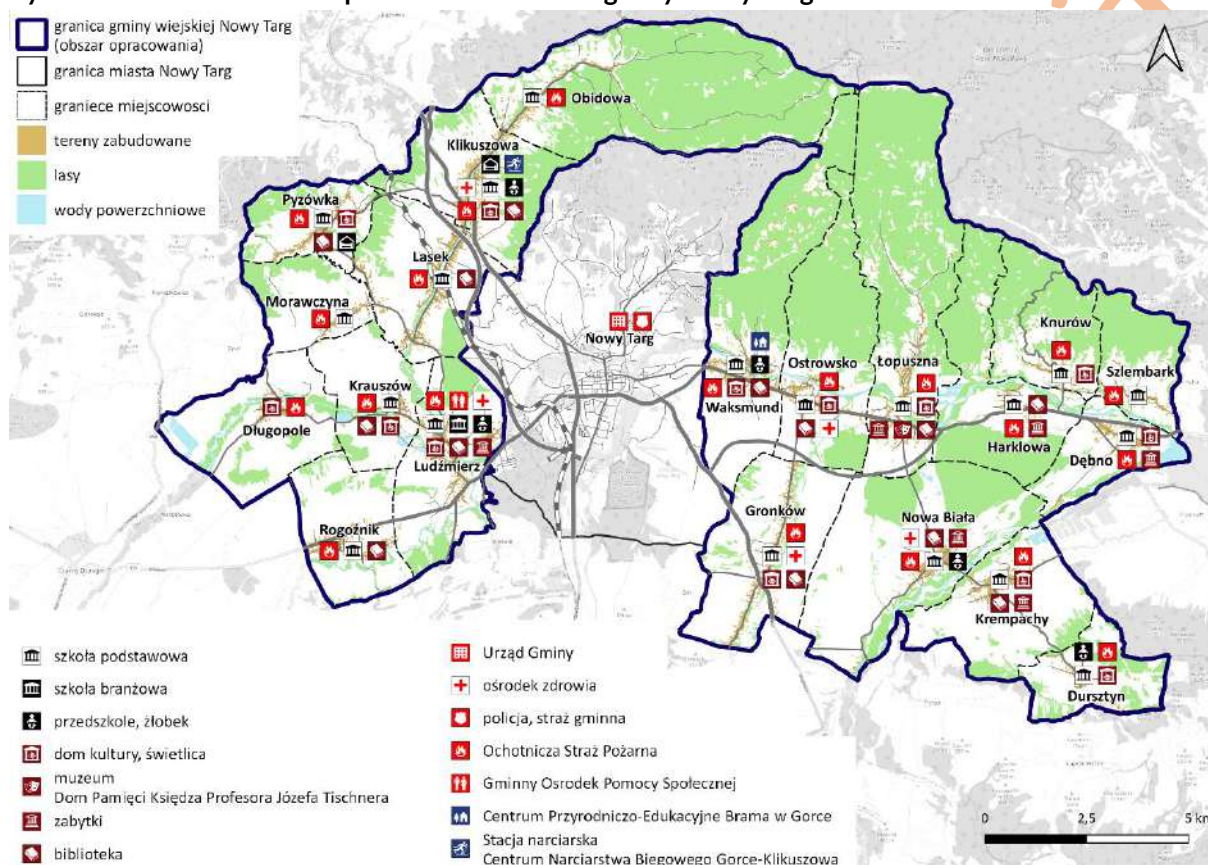
Według danych za 2022 rok w gminie Nowy Targ działało 19 klubów sportowych zrzeszających 830 członków.

6.2.4.12 Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwa na terenie gminy zapewniają:

- policja - komisariat policji w Nowym Targu obejmuje swoim działaniem miasto Nowy Targ, jak i obszar gminy, który obsługiwany jest przez 3 dzielnicowych;
- Straż Gminna, dbająca m.in. o ochronę spokoju i porządku w gminie, czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego w zakresie określonym przepisami, a także zajmująca się kwestiami zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej, sprawami obronnymi i z zakresu ochrony przeciwpożarowej;
- 21 Ochotniczych Straży Pożarnych (tj. w każdej z miejscowości gminy).

Rysunek 30. Infrastruktura społeczna na obszarze gminy Nowy Targ

Źródło: Opracowanie własne

6.3 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla obszaru gminy Nowy Targ

Każda świadoma i dojrzała społeczność posiada zestaw wartości i zasad, co do których większość jej członków zgadza się i którymi chce się kierować zarówno w codziennych relacjach z innymi, jak i w rozstrzyganiu spraw leżących w zainteresowaniu wszystkich jej członków. Ich uświadomienie oraz wyartykułowanie pozwalają im konsolidować się wokół najważniejszych problemów oraz dokonywać rozstrzygnięć, które mają szansę znaleźć zrozumienie, szacunek i uznanie wszystkich jej członków. W ostateczności zaś normy te (wartości i zasady) mogą służyć jako „instancja”, do której można się odwołać w społeczności lokalnej w przypadku ewentualnych konfliktów.

Proponowany zestaw ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla obszaru gminy Nowy Targ odwołuje się do wartości i zasad podstawowych. Pierwsze z nich określają walory, preferowane postawy społeczne, to co cenne i pożądane, zarówno w życiu codziennym mieszkańców, jak i w działaniach osób rządzących. Zasady natomiast wskazują, jak urzeczywistnić podzielane wartości w praktyce wdrażania ustaleń i rekomendacji przez administrację samorządową.

Te wartości i zasady to:

- tradycyjny system wartości – zespół norm i zasad, których – co istotne - korzenie sięgają dziedzictwa i doświadczeń przeszłych pokoleń zamieszkujących obszar Skalnego Podhala i Polskiego Spisza. Siłą tradycyjnego systemu wartości tego obszaru jest jego wspólnototwórcza rola, dostrzegalna wyraźnie także w drugiej dekadzie XXI wieku;
- lokalny patriotyzm – postawa wyraźnie obecna wśród kolejnych pokoleń Podhalan, którzy charakteryzują się poczuciem dumy i przywiązaniem do tego, co wiąże się z ich ojczyzną. Lokalny patriotyzm, oprócz wymiaru kulturowego ma także znaczenie gospodarcze. Taka postawa powinna skutkować wspieraniem i promocją towarów oraz usług wytwarzanych przez lokalnych przedsiębiorców, w tym także rzemieślników;
- odpowiedzialność – pojęcie, które determinuje dojrzałe i spójne życie społeczne oraz polityczne lokalnej wspólnoty. Odpowiedzialność, także za depozyt dziedzictwa i krajobrazu, przestrzeń publiczną, dobrą jakość życia, zdrowie mieszkańców. Za czyny, słowa wypowiedane publicznie. Odpowiedzialność zawiera w sobie także solidarność z innymi osobami;
- otwartość i szacunek wobec innych – zawiera w sobie gotowość na przyjęcie zmian lub innego człowieka, przyjezdnych. Otwartość na nowe propozycje, rozwiązywania spraw społecznych, także otwartość na współpracę z innymi podmiotami i gminami;
- poczucie bezpieczeństwa – współcześnie jedna z kluczowych wartości; pożądany stan spokoju i ograniczenia zagrożeń osobistych jak również dla wspólnoty samorządowej. Aby utrzymać bezpieczeństwo, konieczny jest także wysiłek władz publicznych pozwalający usprawniać zdolności reagowania na różnego rodzaju, także niespodziewane, zagrożenia i kryzysy.

6.3.1 Polityka przestrzenna gminy Nowy Targ

Zalecenia i rekomendacje:

1. Uporządkowanie sfery związanej z planowaniem przestrzennym w gminie poprzez szybkie sporządzenie i uchwalenie Planu Ogólnego (w toku).
2. Rzeczywiste włączanie lokalnych społeczności (mieszkańców i przedsiębiorców) w proces uzgadniania planów przestrzennych poczynając od formułowania celów dla tych planów, po sporządzenie finalnego planu.
3. Przygotowanie ofert inwestycyjnych dla inwestorów zewnętrznych - mających na celu lepsze wykorzystanie potencjałów gminy oraz uzbrojenie terenów w miejscach, gdzie może rozwijać się sektor turystyczno-rekreacyjny,
4. Oszczędne gospodarowanie przestrzenią i racjonalne jej wykorzystanie poprzez:

- a) ustanowienie granicy pomiędzy terenami zurbanizowanymi (tereny zabudowy) i terenami otwartymi, nieprzewidywanymi do zabudowy, precyzyjne określenie funkcji każdej jednostki planistycznej;
 - b) poprawę zagospodarowania przestrzennego poszczególnych miejscowości (wskazanie obszaru centrum, rewitalizację ważnych dla lokalnej społeczności obiektów, wsparcie dla uzupełnienia zabudowy oraz rozwoju usług podstawowych);
 - c) recykling przestrzeni i obiektów, to jest wykorzystanie pod nową zabudowę terenów wcześniej zurbanizowanych, w szczególności terenów, budynków lub obiektów, które utraciły swoje walory użytkowe lub uległy degradacji, (brownfields) niewykorzystanych luk w istniejącej zabudowie, terenów zajętych przez obiekty dysfunkcyjne;
 - d) unikanie powstawania nowej zabudowy wzdłuż dróg powiatowych i wojewódzkich. Nowe jednostki powinny być kontynuacją istniejących struktur zabudowy (zabudowa krawędziowa); ograniczanie zabudowy lotniskowej w formach rozproszonych, stanowiących zagrożenie dla środowiska oraz element ekspansji na tereny otwarte i zawłaszczania najbardziej atrakcyjnych elementów krajobrazu, który stanowi dobro wspólne i powinno podlegać ochronie;
 - e) zapewnienie właściwego poziomu usług publicznych w relacji do liczby ludności danej miejscowości;
 - f) wprowadzenie lokalnych przepisów dotyczącego umieszczania reklam;
 - g) unikanie zabudowy blokowej i pawilonowej (w przypadku rozwijania funkcji mieszkaniowej na granicy gminy i miasta);
5. promowanie wśród przedsiębiorców i mieszkańców projektów architektonicznych nawiązujących do tradycyjnej architektury regionu oraz katalogu dobrych praktyk organizacji przestrzeni;
 6. budowa atrakcyjnych (architektonicznie i funkcjonalnie) przestrzeni publicznych;
 7. tworzenie przestrzeni dla relacji międzyludzkich. Kreowanie miejsc spotkań, które są potrzebne każdej społeczności, także tej zamieszkującej małe wsie gminne;
 8. dbałość o małą architekturę, oświetlenie oraz wysokiej jakości tereny zielone w poszczególnych miejscowościach. Tereny zieleni wewnątrz miejscowości należy umiejętnie wiązać z obszarami zielonymi je otaczającymi;
 9. Rozbudowa gminnego zasobu nieruchomości i infrastruktury komunalnej jako świadomego narzędzia prowadzenia polityki rozwoju.

Nowoczesny system komunikacji i transportu

Zalecenia i rekomendacje:

1. Systematyczne porządkowanie stanu prawnego dróg na terenie gminy.
2. Zmianę paradygmatu komunikacyjnego poprzez preferencje dla komunikacji pieszej i rowerowej oraz komunikacji publicznej kosztem indywidualnej komunikacji samochodowej.
3. Wzmacnianie roli komunikacji publicznej w polityce transportowej gminy (nowe połączenia, poprawa jakości taboru i przystanków, dopłaty do funkcjonowania komunikacji lokalnej, udział w projektach z zakresu wykluczenia komunikacyjnego).

4. Wypracowanie i uruchomienie programu modernizacji i rozbudowy gminnego systemu dróg wiejskich (nieutwardzonych).
5. Wypracowanie i wdrożenie gminnego standardu projektowania nowych i remontu istniejących dróg, chodników i ścieżek rowerowych oraz zieleni wysokiej i niskiej w ciągach tras komunikacyjnych.
6. Stały monitoring w celu poprawy jakości, zwiększenia bezpieczeństwa oraz likwidacji uciążliwości w ruchu drogowym na terenie gminy.
7. Podejmowanie działań na rzecz rewizji istniejących sposobów użytkowania terenów dla zapewnienia ogólnodostępnych przejść i skrótów (zwłaszcza pieszych i rowerowych).
8. Tworzenie efektywnego systemu połączeń komunikacyjnych i transportowych pomiędzy ośrodkami regionalnymi, a gminą oraz wewnątrz gminnego (wysokiej jakości, atrakcyjny transport publiczny, zwłaszcza niskoemisyjny). Należy zwrócić szczególną uwagę na powiązania systemu komunikacyjnego ponadlokalnego w mieście Nowy Targ z komunikacją podmiejską obsługującą gminę Nowy Targ.
9. Prowadzenie aktywnej polityki parkingowej. Punktem wyjścia winno być opracowanie programu budowy gminnego systemu parkingowego, w którym należy zwrócić szczególną uwagę na zagadnienia związane z parkowaniem:
 - w centrach poszczególnych miejscowości,
 - w okolicach obiektów świadczących usługi publiczne,
 - przy głównych (działających i planowanych) atrakcjach turystycznych,
 - w miejscach, których zapewnienie pełnej dostępności dla pieszych i rowerzystów oraz transportu zbiorowego jest nadrzędne w stosunku do dostępności samochodem,
 - w rejonie parkingów zbiorczych przy przystankach komunikacji publicznej.
10. Długotrwały postój pojazdów ciężarowych oraz autobusów może być dopuszczony wyłącznie na specjalnych, wyznaczonych do tego parkingach.
11. Konsekwentne przestrzeganie zasady, w myśl której obsługa parkingowa nowo wznoszonego obiektu w całości musi zmieścić się na działce inwestycyjnej.
12. Budowę nowych dróg i szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, narciarstwa biegowego) łączących poszczególne miejscowości oraz w maksymalny sposób pozwalających korzystać z ofert turystycznych gminy i gmin sąsiednich.
13. Wprowadzenie spójnego systemu oznaczeń i informacji na drogach, ścieżkach rowerowych i szlakach turystycznych.
14. Cyfryzacja usług publicznych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.

6.3.2 Ochrona środowiska naturalnego, krajobrazu i obiektów dziedzictwa kulturowego

Zalecenia i rekomendacje:

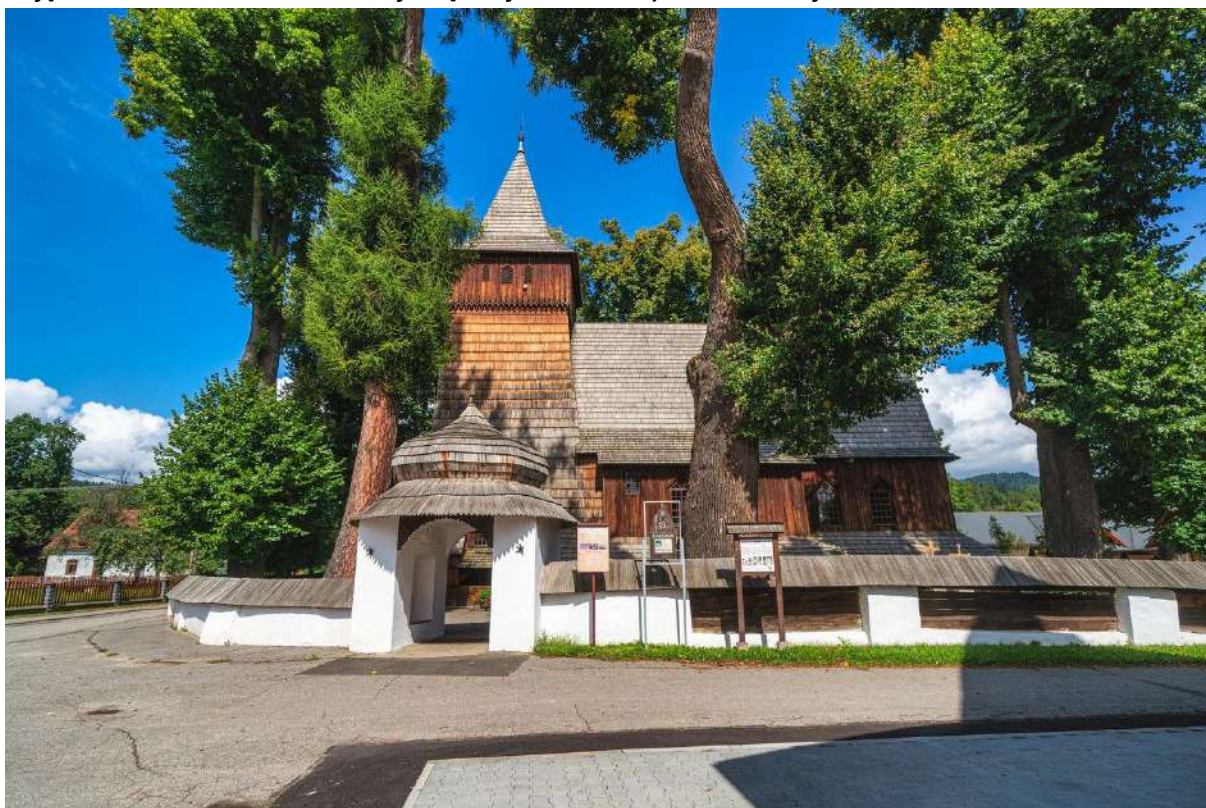
1. Respektowanie ograniczeń wynikających z ustanowionych form ochrony, przy jednoczesnym dbaniu o interesy mieszkańców i przedsiębiorców funkcjonujących na stykach z obszarami chronionymi.

2. Realizację wspólnej polityki ekologicznej z gminami sąsiednimi oraz instytucjami statutowo odpowiedzialnymi za ochronę środowiska, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w zakresie ochrony wód, ziemi, powietrza i krajobrazu jako podstawy dla rozwoju rekreacji oraz turystyki.
3. Prowadzenie systematycznego dialogu pomiędzy zainteresowanymi instytucjami (samorząd i dyrekcja Gorczańskiego Parku Narodowego) na temat współpracy w zakresie zagospodarowania terenów znajdujących się w otulinie Parku, tak aby służyły zarówno ochronie cennych przyrodniczo terenów, jak i umożliwiły funkcjonowanie mieszkańców i rozwój poszczególnych miejscowości.
4. Wsparcie budowy lokalnych systemów produkcji energii odnawialnej (OZE) oraz działań termomodernizacyjnych związanych z podnoszeniem efektywności energetycznej w budynkach.
5. Rozwój systemu zieleni komunalnej.
6. Edukacja ekologiczna i promocja zieleni przydomowej wśród mieszkańców gminy.
7. Oszczędne gospodarowanie zasobami naturalnymi i dbałość o poprawę jakości środowiska poprzez:
 - a) prowadzenie świadomej polityki przestrzennej gminy ograniczającej zabudowę lub niekorzystną zmianą sposobu użytkowania terenów rolnych i leśnych, terenów położonych wzdłuż cieków wodnych, obszarów na przebiegu zielonych korytarzy ekologicznych oraz terenów otwartych i krajobrazowych, które są ograniczonym dobrem wspólnym. Wyjątkiem mogą być jedynie obiekty gospodarcze, związane z gospodarką rolną lub leśną (bez możliwości realizacji nowych siedlisk), niezbędne obiekty infrastruktury, urządzenia związane z regulacją i retencją wód oraz wyspecjalizowane urządzenia obsługi turystyki,
 - b) ochronę oraz minimalizację zanieczyszczeń wód powierzchniowych, podziemnych i gleb,
 - c) prowadzenie działań mających na celu ograniczanie zagrożeń związanych ze zjawiskami suszy hydrologicznej (np. zwiększanie retencji wód),
 - d) dążenie do znaczącej poprawy jakości powietrza i zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych poprzez zwiększenie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej, ograniczenie zużycia energii oraz rozwój niskoemisyjnych systemów grzewczych (fotowoltaika, pompy ciepła, gaz),
 - e) zachowanie bioróżnorodności poprzez wsparcie dla:
 - o utrzymania występującego zróżnicowania siedlisk, biotopów i gatunków,
 - o dominacji ochrony bioróżnorodności na terenach chronionych,
 - o ochrony ciągłości korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, regionalnym i lokalnym,
 - o przeciwdziałania rozprzestrzeniania się gatunków inwazyjnych (roślin i zwierząt).
8. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu poprzez:
 - a) dbałość o zachowane elementy dziedzictwa kulturowego: wartościowe układy urbanistyczne, ruralistyczne, obiekty zabytkowe. Nadawanie nowych funkcji, tym które utraciły znaczenie historyczne, przystosowując je do nowych, współczesnych potrzeb,

- b) utrzymanie i rozwój różnorodności i wielokulturowego dziedzictwa obszaru gminy. Rewitalizacja i rewaloryzacja najcenniejszych zespołów i obiektów dziedzictwa urbanistycznego, ruralistycznego i architektonicznego,
 - c) ochronę wartości zabytkowych i ich wykorzystanie, umożliwiające racjonalne gospodarowanie obiektami,
 - d) skutecznie zwalczanie przypadków samowoli budowlanej polegającej na nielegalnej realizacji zabudowy lub zmiany sposobu użytkowania terenów rolnych, także w przypadku realizacji obiektów niezwiązanych trwale z gruntem, niewymagających pozwolenia na budowę,
 - e) przeciwdziałanie procesom suburbanizacji na poziomie wewnętrznym (wewnątrzgminnym),
 - f) wzmocnienie faktycznej ochrony i świadomego kształtowania najcenniejszych krajobrazów gminy przy wykorzystaniu ustawy krajobrazowej,
 - g) działania na rzecz rozwoju różnych form turystyki zachowującej potencjał i wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu (wsparcie dla utrzymania górskich hal, terenów łąkowych, podmokłych i źródłiskowych).
9. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, monitorowanie zagrożeń i klęsk żywiołowych, prognozowanie rozwoju sytuacji, podjęcie koordynacji działań ratowniczych i porządkowo-ochronnych prowadzonych przez jednostki organizacyjne zaangażowane w reagowanie kryzysowe na obszarze gminy oraz informowanie mieszkańców o zasadach postępowania w razie sytuacji kryzysowej. Zmniejszanie ryzyka katastrof naturalnych poprzez:
- a) identyfikację i monitoring osuwisk,
 - b) powstrzymanie zabudowy na terenach osuwiskowych,
 - c) powstrzymanie, a z czasem eliminacja, zabudowy w terenach zagrożonych ryzykiem powodziowym,
 - d) budowa systemu irygacyjnego pozwalającego nie tylko szybko zredukować nadmiary wód, lecz również nawadniać zagrożone suszą obszary gminy.
10. Realizację i wspieranie działań proekologicznych poprzez:
- a) promocję edukacji ekologicznej oraz zachowań proekologicznych,
 - b) konsekwentne wsparcie dla rozwoju systemów produkcji i pozyskiwania energii odnawialnej (wiatraki, kolektory solarne, geotermia, energetyka wodna, geotermia, magazyny energii),
 - c) promocję efektywności energetycznej oraz wdrażanie programów ułatwiających wymianę bezklasowych źródeł ciepła na rozwiązania ekologiczne (termomodernizacja, wymiana instalacji i urządzeń, wdrażanie technologii pasywnych i zeroemisyjnych),
 - d) konsekwentną eliminację źródeł skażenia powietrza na obszarze gminy, między innymi poprzez rozbudowę sieci gazowniczej,
 - e) rozwijanie i promowanie gospodarki odpadami prowadzonej w obiegu zamkniętym,
 - f) budowę oczyszczalni ścieków w Aglomeracji Nowy Targ-Krempachy,

- g) rozwój systemu infrastruktury wodno-ściekowej w obszarach gminy, w których inwestycje te są uzasadnione; wsparcie dla budowy lokalnych (prydomowych) ujęć wody i oczyszczalni ścieków na pozostałych obszarach,
- h) budowę gminnego systemu monitoringu jakości: powietrza, wody pitnej, odbioru ścieków, usuwania odpadów, etc;
- i) poprawa dbałość o czystość na obszarze gminy (regularne sprzątanie poboczy dróg, miedz, rzek i potoków oraz lasów), w tym egzekwowanie tego obowiązku od właścicieli.

Zdjęcie 9. Kościół Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Harklowej

Źródło: UG Nowy Targ

6.3.3 Rozwój gospodarki oraz aktywności biznesowej mieszkańców

Zalecenia i rekomendacje:

1. Rozwój turystyki jako podstawy gospodarki gminy Nowy Targ poprzez:
 - a) tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi firm w branży turystyczno-rekreacyjnej, w szczególności w zakresie rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej na terenie gminy,
 - b) rozwój oferty turystyki zrównoważonej, szanującej środowisko i oszczędzającej jego zasoby,
 - c) przygotowanie i promocję ofert terenów inwestycyjnych o profilu turystyczno-rekreacyjnym,
 - d) budowę nowoczesnych kamperowisk oraz pól namiotowych,

- e) budowę/wytyczanie nowych szlaków turystycznych, narciarstwa biegowego, szlaków tematycznych, punktów i wież widokowych oraz budowa schronisk górskich,
 - f) kreacje nowych produktów turystycznych opartych na endogennych zasobach (szlaki narciarstwa biegowego, szlaki konne, ścieżki edukacyjne, place tematyczne, zielone i białe szkoły, wydarzenia kulturowe),
 - g) intensyfikację turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania Dunajca oraz Białki (naturalne tory dla kajakarstwa górskiego, zagospodarowanie brzegów rzeki dla aktywności wodnej),
 - h) rozwój komercyjnej oferty rekreacyjnej (np. kręgielnia, pole paintballowe, atrakcje dla dzieci, jeździectwo, wypożyczalnia sprzętu wodnego i rowerowego itp.),
 - i) rozbudowa istniejących atrakcji turystycznych gminy (Centrum Narciarstwa Biegowego w Klikuszowej, Centrum przyrodniczo-edukacyjnego Brama w Gorce, rezerwat „Skałka Rogoźnicka”, etc.) i kreowanie nowych atrakcji (stacja narciarska w Łopusznej, park archeologiczny „Obłazowa”),
 - j) budowę i utrzymanie miejsc widokowych oraz dbałość o jakość ich panoram widokowych,
 - k) zwiększenie oferty kreowanej na rzecz turystów przez lokalne instytucje kultury, rozwój ich bazy,
 - l) wsparcie dla rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej,
 - m) dostosowanie edukacji zawodowej do potrzeb rozwoju gminy w zakresie turystyki i rekreacji,
 - n) aktywna współpraca z sąsiednimi (polskimi i słowackimi gminami) w sprawie tworzenia i rozwijania wspólnej strategii produktu turystycznego obszaru Kotliny Orawsko-Nowotarskiej,
 - o) działania na rzecz przedłużenia czasu pobytu turystów w gminie i skierowanie ich zainteresowań na nowe atrakcje,
 - p) zwiększenie jakości i dostępności do Internetu, w tym tworzenie miejsc z bezpłatnym dostępem.
2. Utrzymanie i unowocześnienie lokalnego rolnictwa poprzez:
 - a) rozwój i promocję sektora przetwórstwa rolno-spożywczego, opartego na małych lokalnych potencjałach produkujących żywność wysokiej jakości, w tym ekologiczną i funkcjonalną,
 - b) wspieranie gospodarstw ekologicznych i tradycyjnych metod produkcji żywności oraz promocja lokalnych kanałów dystrybucji, służących rosnącemu ruchowi turystycznemu.
 3. Wyznaczenie w planie ogólnym gminy nowych obszarów rozwoju biznesu.
 4. Promocja lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych), wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnych (rzemiosło, pszczelarstwo, hodowla owiec, przetwórstwo runa leśnego, produkty rolne), tworzenia, wzmacniania i promowania marek lokalnych.
 5. Wspieranie rozwoju i promocja Sanktuarium Matki Bożej Królowej Podhala - duchowego serca życia regionu i ważnej atrakcji turystycznej, która przyciąga zarówno pielgrzymów, jak i turystów,

6. Wsparcie dla rozwoju organizacji grupujących lokalnych przedsiębiorców (zachęta do tworzenia formalnego lub nieformalnego samorządu gospodarczego).

6.3.4 System usług publicznych jako baza wzrostu jakości życia mieszkańców i turystów

Zalecenia i rekomendacje:

1. Ochronę dziedzictwa kulturowego i dostosowanie go do nowych funkcji społecznych i gospodarczych.
2. Pielęgnowanie lokalnej tożsamości i kultury, realizacja cyklicznych wydarzeń z zakresu promocji dziedzictwa, kultury i tradycji mieszkańców Podhala.
3. Rozwój infrastruktury kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej oraz dostosowanie jej do standardów i potrzeb mieszkańców, w tym turystów poprzez:
 - a) rozwój bazy i oferty kulturalnej Gminnego Ośrodka Kultury w Łopusznej i filii w Krempachach oraz wzmocnienie aktywności świetlic wiejskich w pozostałych miejscowościach,
 - b) budowę nowoczesnej oferty kulturalnej skierowanej do różnych grup odbiorców,
 - c) ożywienie przestrzeni publicznych (poprawa jakości przestrzeni publicznej na terenie gminy),
 - d) stworzenie wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej służącej organizacji większych imprez.
4. Rozwijanie istniejących kompleksów sportowo-rekreacyjnych oraz budowa nowych obiektów poszerzających ofertę dla mieszkańców (nowe place zabaw, kompleksy boisk, „zimowe orliki”, siłownie zewnętrzne i wewnętrzne itp.),
5. Poprawa jakości usług, w tym usług publicznych poprzez:
 - a) poprawę jakości kształcenia w szkołach publicznych (wzrost wyników egzaminów końcowych),
 - b) rozwój infrastruktury placówek oświatowych i wyposażenia ukierunkowane na poprawę warunków nauki i wychowania,
 - c) wprowadzanie do szkół zmian i innowacji w obszarach: programowym, edukacyjnym, metodycznym,
 - d) dbałość o jakość kadr w edukacji,
 - e) rozwój współpracy z placówkami edukacyjnymi zlokalizowanymi na obszarze miasta Nowy Targ,
 - f) aktywne zarządzanie zasobami nieruchomości oświatowych poprzez wykorzystanie obiektów szkolnych na potrzeby lokalnej społeczności,
 - g) wypracowanie i uruchomienie programów i projektów w ramach edukacji przez całe życie (np. Uniwersytet Trzeciego Wieku, kursy kwalifikacyjne, kursy hobbystyczne, konkursy, targi, etc),
 - h) modernizację i doposażenie obiektów służących bezpieczeństwu publicznemu,
 - i) podejmowanie działań na rzecz ochrony terenów zabudowanych przed zalewaniem, w tym zabezpieczenie rzeki Białki, Czarne Dunajca przed wylewaniem we współpracy z PGW Wody Polskie,

- j) zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych, w tym w szczególności związanych z deszczami nawalnymi, rozwijanie systemu małej retencji, rozwijanie zielono-niebieskiej infrastruktury, a także współdziałanie z instytucjami odpowiedzialnymi za budowę stosownej infrastruktury (w tym m.in. PGW Wody Polskie),
- k) zwiększenie dostępności miejsc w żłobkach i przedszkolach funkcjonujących w różnych formach organizacyjnych,
- l) zwiększanie aktywności i świadomości mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia,
- m) poprawa jakości i dostępności podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej na terenie Gminy,
- n) poprawę dostępności i wzrost jakości usług opiekuńczych i senioralnych poprzez budowę i rozwój placówek opiekuńczych oraz wdrożenie gminnych programów przeciwdziałania wykluczeniu, marginalizacji i zwalczaniu dysfunkcji w rodzinach,
- o) zwiększenie dostępności oraz rozwój oferty z zakresu usług związanych z opieką długoterminową,
- p) integrację mieszkańców poprzez udostępnienie im zróżnicowanych miejsc spotkań (świetlice, miejsca rekreacji, lokalny skwer),
- q) uwzględnienie potrzeb osób w podeszłym wieku w projektowaniu i zagospodarowywaniu przestrzeni publicznych (np. lokalizacja ławek, nawierzchnie chodników, wysokość krawężników). Uzyskanie pełnej dostępności we wszystkich obiektach i instytucjach publicznych na terenie gminy Nowy Targ,
- r) aktywne wspieranie przez samorząd rodzin „4+” oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci.

Zdjęcie 10. Obidowa z lotu ptaka

Źródło: UG Nowy Targ

7. Obszary strategicznej interwencji

7.1 Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obszar strategicznej interwencji (OSI) to obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie. Podejmowanie przytoczonej strategicznej interwencji wiąże się z jednej strony z wyrównywaniem szans obszarów zmarginalizowanych w celu równoważenia poziomu życia mieszkańców i zapewnienia spójności w gospodarce, a z drugiej strony ze wspieraniem rozwiniętych już obszarów, tak aby były bardziej konkurencyjne i efektywne, co oznacza, że *de facto* jest to urzeczywistnienie rozwoju zrównoważonego terytorialnie.

Nowe podejście do polityki regionalnej zakłada odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania działań w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów. Takie podejście przekłada się na bardziej precyzyjne wyznaczenie OSI z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju, jak również na tworzenie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych. OSI wyznaczane i wspierane na poziomie regionalnym mają pełnić dodatkową funkcję wobec OSI wskazanych na poziomie krajowym.

Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji państwa:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (jednym z nich jest miasto Nowy Targ);
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

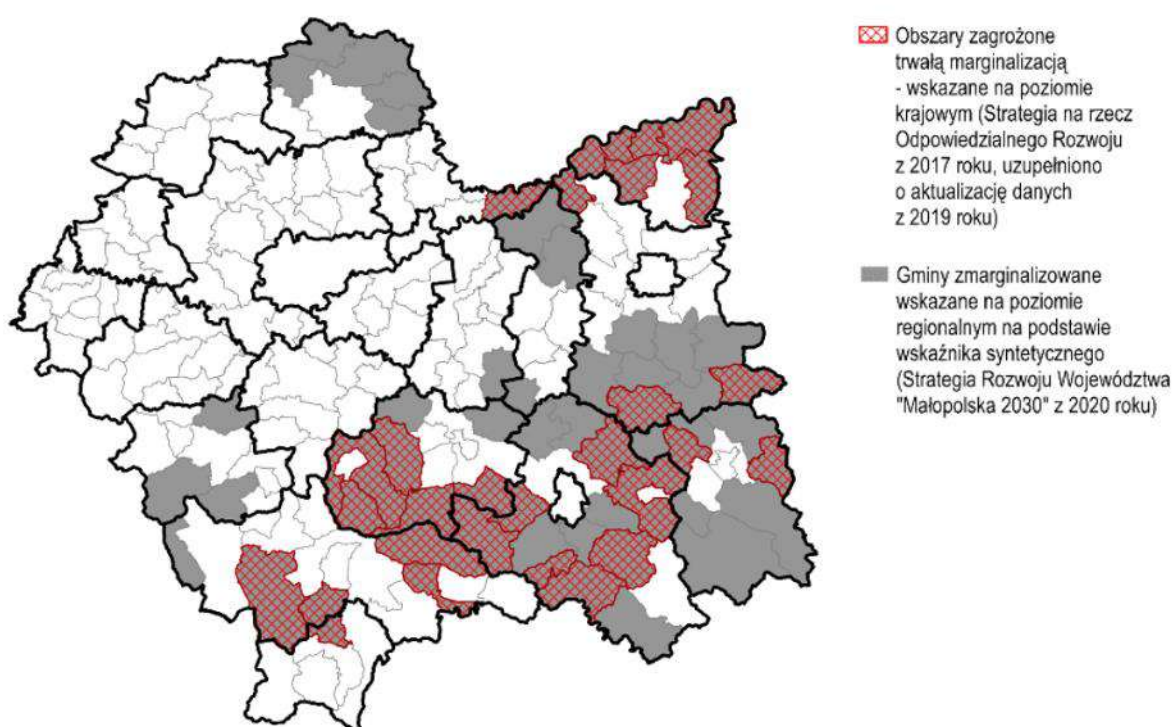
Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Z poziomu regionalnego przewiduje się objęcie wskazanych OSI krajowych dodatkową interwencją, np. w postaci specjalnych preferencji lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027.

W województwie małopolskim wyodrębniono 6 typów obszarów strategicznej interwencji: 3 typy obszarów problemowych (kategoria ta obejmuje zarówno OSI krajowe, jak i OSI regionalne), 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszarów wzrostu, tj.: miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – 6 miast wskazanych w SOR/KSRR 2030;

- miasta i gminy współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (warunkiem wsparcia będzie formalne zawiązanie współpracy);
- obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia;
- gminy zmarginalizowane – wynikające z SOR/KSRR 2030 lub z rozszerzonej analizy regionalnej (razem 62 gminy);
- miejscowości uzdrowiskowe;
- gminy, na których terenie zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony, tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000.

W „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą na lata 2025 - 2035)” oraz w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” na obszarze Małopolski zidentyfikowano 6 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Chrzanów, Gorlice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Zakopane. Z kolei do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją zaliczono 29 gmin, z których większość wykazywała przewagę problemów ekonomicznych. Ponadto, po dokonaniu przez samorząd województwa analizy na poziomie regionalnym, na podstawie wskaźnika syntetycznego, liczbę gmin zmarginalizowanych na obszarze Małopolski zwiększono do 62. Wśród tych gmin nie wymienia się gminy Nowy Targ, choć sąsiadujące z nią miasto Nowy Targ jest uznane za jedno ze 139 miast w krzysie – mało tego zajmuje na tej liście wysoką, bo 50 pozycję i charakteryzowane jest jako miasto obniżającego się potencjału (z silnie powiększanym niekorzystnym dystansem i umiarkowanie złą sytuacją społeczno-gospodarczą).

Rysunek 31. OSI gmin zmarginalizowanych wskazane w SOR/KSRR 2030 (komponent – OSI krajowe), jak i te wskazane na podstawie analizy regionalnej (komponent – OSI regionalne)

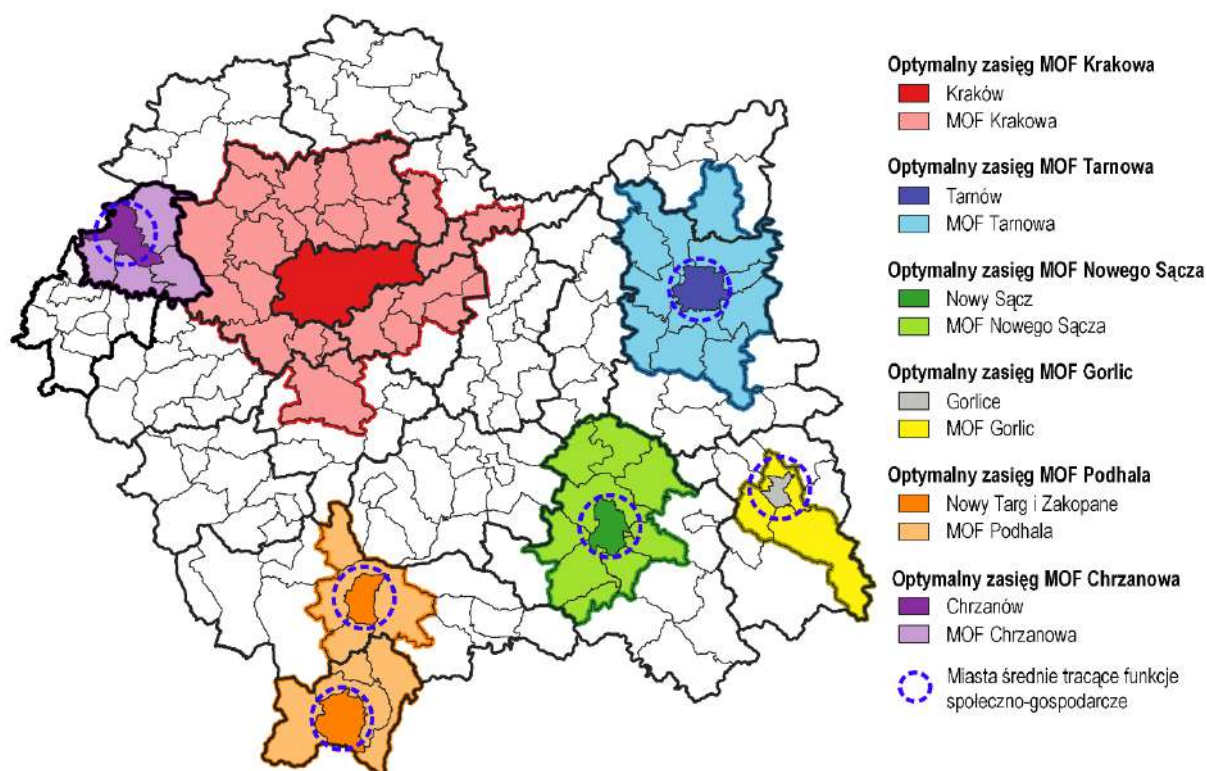

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

W ramach prac nad Strategią Rozwoju Województwa „Małopolskiego 2030” przeprowadzono delimitację miejskich obszarów funkcjonalnych, wskazując optymalne zasięgi MOFów. Wśród nich znalazł się MOF Podhala (z miastami Nowy Targ i Zakopane), który ostatecznie w ramach szeroko zastosowanego podejścia terytorialnego przez samorząd Małopolski stał się platformą współpracy gmin tego obszaru w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Podhalański ZIT obejmuje 11 samorządów, które obok gminy Nowy Targ tworzą miasta: Nowy Targ, Zakopane i Rabka Zdrój oraz gminy: Biały Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Kościelisko, Poronin, Czarny Dunajec, Łapsze Niżne, Szaflary. Do Stowarzyszenia przystąpiły także dwa powiaty: nowotarski i tatrzański.

Rysunek 32. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolskiego 2030”

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

Realizacja ZIT ma na celu promocję i upowszechnianie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego w miejskim obszarze funkcjonalnym Podhala, jak również zwiększenie efektywności i skuteczności podejmowanych działań, poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby, problemy i wyzwania rozwojowe. Zidentyfikowane w dokumencie wiązki projektów – przedsięwzięcia zintegrowane, przyczynią się do rozwoju całego obszaru funkcjonalnego oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

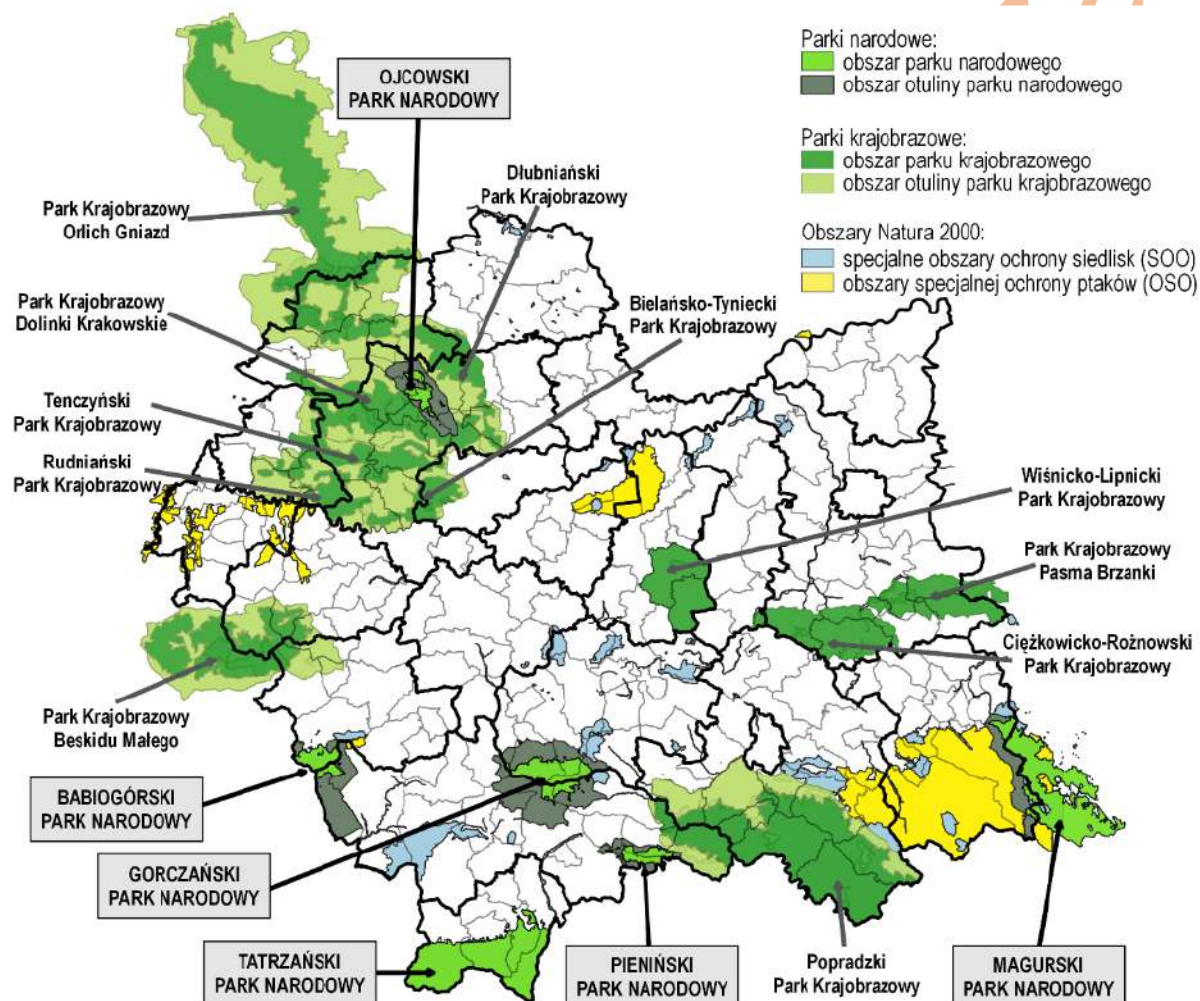
Ideą ZIT jest maksymalne wykorzystanie posiadanych potencjałów i atutów obszaru. Wskazane projekty wykazują zintegrowanie, uzupełniają się wzajemnie, a nie stanowią punktowych inwestycji. W ramach dofinansowania realizacja projektów w trybie ZIT dotyczyć będzie m.in. poprawy efektywności energetycznej i rozwoju OZE, rozwijania systemu niskoemisyjnego/zeroemisyjnego transportu publicznego, ochrony zasobów środowiska przyrodniczego wraz z adaptowaniem do zmian klimatu czy rozwojem usług społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych.

W województwie małopolskim specjalnym wsparciem objęte zostaną również obszary prawnie chronione, takie jak np. parki narodowe, krajobrazowe czy obszary Natura 2000. Z jednej strony są to obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, co niewątpliwie powoduje konieczność objęcia ich dodatkową ochroną i wsparciem z poziomu województwa. Natomiast z drugiej strony ich obecność na danym obszarze wprowadza pewne ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym, rolniczym oraz leśnym tych i okolicznych terenów. Dlatego właśnie, poza dotychczasowym wsparciem w zakresie ochrony środowiska, szczególna interwencja z poziomu województwa zostanie skierowana do gmin,

wśród których jest (tym razem) Nowy Targ, jako rekompensata dla barier wywoływanych przez obostrzenia środowiskowe.

W przypadku gminy Nowy Targ część jej powierzchni zajmuje Gorczański Park Narodowy, a także jego otulina. Ponadto na obszarze gminy znajdują fragmenty 6 obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000, w tym: obszar Dolina Białki (kod PLH120024, o łącznej powierzchni 716 ha), obszar Gorce (kod PLB120001, o łącznej powierzchni 6 824,9 ha), obszar Górny Dunajec (kod PLH120086, o łącznej powierzchni 150,2 ha), obszar Ostoja Gorczańska (kod PLH120018, o łącznej powierzchni 17 997,9 ha) oraz obszary Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (ptasi – kod PLB120007, o łącznej powierzchni 8 218,5 ha i siedliskowy – kod PLH120016, o łącznej powierzchni 8 255,6 ha).

Rysunek 33. Obszary cenne przyrodniczo

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

Oznacza to, iż obszar gminy Nowy Targ objęty jest tylko jednym OSI na poziomie regionalnym tj.:

- **gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony, tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000** – będą one mogły uzyskać preferencje w programach konkursowych finansowanych ze środków budżetu województwa oraz w ramach konkursów wspieranych ze FEMP 2021–2027.

Jednocześnie – powołując się na zapisy aktualnej „Strategii Rozwoju Województwa” – należy zwrócić uwagę, że ze względu na szczególną specyfikę województwa, które uznawane jest za region o ogromnym potencjale kulturowym, turystycznym i przyrodniczym, bardzo trudne jest wskazanie konkretnych obszarów, do których powinna być adresowana specjalna interwencja. Stąd zdecydowano o stworzeniu mechanizmu wsparcia projektów realizowanych w tych dziedzinach. Mechanizm ten opierać się będzie na budowaniu partnerstw na rzecz realizacji wspólnych i kompleksowych projektów m.in. z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, podtrzymywania lokalnych tradycji, turystyki i promocji regionu, budowy ścieżek rowerowych czy rewitalizacji miast i odnowy wsi. Ponadto, w zakresie budowania potencjału regionu opartego na jego endogenicznych i specyficznych cechach, przewiduje się, iż wsparciem z poziomu regionalnego lub krajowego może zostać objęta aktywność jednostek samorządów terytorialnych lub podmiotów gospodarczych w zakresie działalności wzmacniających przewagę konkurencyjną regionu, w szczególności współpraca w zakresie produkcji lub świadczenia usług odwołujących się do lokalnych tradycji i specyficznych uwarunkowań danego terenu.

Zdjęcie 11. Rzeka Białka w Nowej Białej

Źródło: UG Nowy Targ

7.2 Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano wraz z zakresem planowanych działań

W toku prac analitycznych i warsztatowych nie zdecydowano się ostatecznie na wskazanie Obszaru Strategicznej Interwencji na poziomie gminy Nowy Targ.

8. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Wdrażanie „Strategii Rozwoju gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” należy rozpatrywać na trzech poziomach:

- merytorycznym;
- organizacyjnym;
- społecznym.

Rekomendacje wdrożeniowe zawierają propozycje działań, których podjęcie może ułatwić wdrożenie zapisów „Strategii” oraz umożliwić ich stałe monitorowanie i dostosowywanie do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

8.1 Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje strategię oraz narzędzia zarządzania strategicznego gminą. Na poziomie merytorycznym powinno się uwzględniać skoordynowanie zapisów planu strategicznego z innymi dokumentami i działaniami podejmowanymi w gminie, w tym w pierwszej kolejności w zakresie planowania przestrzennego. Do dokumentów wykonawczych realizujących „Strategię” należy zaliczyć projekty i inicjatywy rozwojowe, polityki sektorowe i programy operacyjne. Polityki sektorowe to dokumenty dotyczące wybranej dziedziny funkcjonowania gminy, integrujące strategię z zarządzaniem operacyjnym oraz wyznaczające standardy realizacji usług publicznych dotyczących m.in.: edukacji, kultury, zdrowia, ochrony środowiska, rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju produktu turystycznego itp.

Projekty i inicjatywy rozwojowe to jednorazowe, niepowtarzalne, złożone przedsięwzięcia podejmowane w celu wytworzenia unikalnego produktu, dostarczenia unikalnej usługi lub uzyskania unikalnego rezultatu, realizowane przez powołany do tego celu zespół projektowy. Programy operacyjne to dokumenty sektorowe o charakterze wykonawczym, przygotowywane w trybie wynikającym wprost z odrębnych ustaw. Dokumenty wykonawcze, poprzez które wdrażana będzie „Strategia”, muszą zachowywać spójność ze „Strategią”, co najmniej na poziomie:

- wniosków z diagnozy;
- celów strategicznych;
- kierunków działania;
- oczekiwanych efektów;
- ram i źródeł finansowania.

Wśród podstawowych narzędzi, które powinny wspierać realizację „Strategii”, należy wskazać **średniookresowy program zarządzania gminą**, który obejmuje swym zasięgiem okres 3–5 lat. Warto rozważyć opracowanie takiego planu, który powinien stanowić dla władz lokalnych narzędzie podejmowania decyzji w kluczowych sferach działalności samorządu oraz umożliwiać dostosowanie stylu zarządzania gminą do stale zmieniających się warunków otoczenia.

W przypadku „Strategii Rozwoju gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” zaleca się rozważenie opracowania „Programu operacyjnego na lata 2026–2030”, który powinien zostać sporządzony w układzie celów „Strategii”. Jego przegląd i aktualizacja powinny następować

corocznie, jako wstępny etap opracowywania budżetu i Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF) na kolejne lata. W roku 2030 powinien zostać opracowany nowy „Program operacyjny na lata 2031–2034”, chyba że władze samorządowe gminy Nowy Targ podejmą decyzję o kroczącej (tj. rok po roku) aktualizacji Programu operacyjnego. Bez względu na przyjętą koncepcję zarządzania średniookresowego w oparciu o plany operacyjne, w połowie okresu wdrażania obecnej strategii, tj. w roku 2030, należy dokonać ewaluacji okresowej całej „Strategii” (*mid-term*), której celem powinno być zbadanie trafności zaplanowanych kierunków działań oraz przybliżonych efektów realizowanych przedsięwzięć, a także wpływu tych efektów na osiąganie zakładanych celów. Nie zwalnia to rzecz jasna władz samorządowych z systematycznego analizowania i w miarę potrzeby aktualizowania dokumentu, chociażby w oparciu o coroczne przeglądy towarzyszące opracowaniu „Raportu o stanie gminy”.

Skuteczna i efektywna realizacja zamierzeń zawartych w dokumentach strategicznych, zawierających perspektywiczne ustalenia, wymaga zapewnienia odpowiednich środków pieniężnych na ich realizację. Instrumentem wieloletniego planowania finansowego w gminie Nowy Targ jest **Wieloletnia Prognoza Finansowa** (WPF), w odniesieniu do której zarówno inicjatywa sporządzenia projektu uchwały w sprawie WPF, jak i jej zmiany należą wyłącznie do kompetencji Wójta Gminy. WPF obejmuje prognozę m.in. takich parametrów budżetowych jednostki samorządu terytorialnego jak:

- dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu;
- dochody majątkowe oraz wydatki majątkowe budżetu;
- wynik budżetu wraz ze wskazaniem przeznaczenia nadwyżki albo sposobu sfinansowania deficytu;
- przychody i rozchody budżetu, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia.

Obligatoryjnym elementem WPF jest również kwota długu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze wskazaniem sposobu sfinansowania jego spłaty, fakultatywnym zaś – upoważnienie dla organu wykonawczego do zaciągania zobowiązań. Ustawodawca nakazuje ponadto, aby część składową WPF stanowiły objaśnienia przyjętych wartości. WPF obejmuje okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. Prognozę kwoty długu sporządza się na okres, na który zaciągnięto oraz planuje się zaciągnąć zobowiązania.

Kolejny ważny element procesu zarządzania strategicznego, który powinien powstać w następstwie opracowania niniejszego dokumentu, to **strategie branżowe**, będące rozwinięciem strategii rozwoju gminy, np. strategia oświatowa, strategia rozwoju produktu turystycznego, strategia promocji gminy Nowy Targ wraz z koncepcją marki, lokalny program rozwoju przedsiębiorczości, program rozwoju dziedzictwa kulturowego i kultury, program ochrony powietrza, program rozwoju komunikacji i elektromobilności. Część z nich jest opracowana, część wymaga aktualizacji, w przypadku kilku kolejnych warto rozważyć ich przygotowanie.

Przywołane powyżej dokumenty ukierunkowane są na bardzo konkretne zagadnienia i mogą wspomóc politykę rozwojową gminy w danej branży czy dziedzinie, a także są wyrazem nadania określonych priorytetów poszczególnym politykom wdrażanym przez samorząd.

Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnych dokumentów wykonawczych realizowanych przez gminę Nowy Targ przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 16. Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnym dokumentów wykonawczych realizowanych przez Gminę Nowy Targ

Obszar tematyczny	Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowy Targ	Uchwała nr V/48/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 17 września 2024 r. w sprawie uchwalenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowy Targ” – etap 2 oraz szereg uchwał odnoszących się do wcześniejszych wersji tego dokumentu	Dokument opracowany kilka lat temu i wielokrotnie aktualizowany. Posiada wiele nawarstwień i nie zachowuje czytelnej struktury. Obecnie opracowywany „Plan ogólny”, który z mocy prawa zastąpi istniejące Studium i będzie aktem prawa miejscowego. Plan będzie dokumentem, z którym badana będzie zgodność planów miejscowych, ale także decyzji o warunkach zabudowy. Decyzje o warunkach zabudowy będą mogły być wydawane wyłącznie na obszarach wskazanych w planie ogólnym. Plan ogólny będzie zawierał ustalenia dotyczące funkcji terenów dopuszczalnych do wyznaczenia w dokumentach niższego szczebla, jak i ramowe ustalenia dotyczące kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, z którymi dokumenty te będą musiały zachowywać zgodność.
	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	Aktualnie obowiązujące plany miejscowe dla poszczególnych miejscowości znajdują się na stronie: https://www.ugnowytarg.pl/strefy/planowanie-przestrzenne-i-budownictwo/miejscowy-plan-zagospodarowania-przestrzennego#cnt Zgodnie ze statystyką GUS 18,8% powierzchni gminy objęte było – na koniec 2023 roku - obowiązującymi planami, a dla kolejnych 20,9% powierzchni gminy plany były w trakcie opracowania. Jednocześnie należy pamiętać, iż w związku ze specyfiką gminy nie wszystkie obszary wymagają sporządzenia MPZP.		
Energetyka	Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Nowy Targ	Nie opracowano	Należy opracować przynajmniej jeden dokument na poziomie gminy, który będzie kompleksowo ujmować kwestie związane z oceną stanu aktualnego oraz przewidywanych zmian zapotrzebowania na ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe. Dokument taki winien odnosić się także do przedsięwzięć mogących racjonalizować użytkowanie ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych i szerzej – efektywności energetycznej na obszarze gminy, a także możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek zasobów paliw i energii w

				kontekście odnawialnych źródeł energii (OZE), możliwości wykorzystania energii geotermalnej, kogeneracji oraz innych form odzysku ciepła, co szczególnie istotne w momencie intensywnego rozwoju OZE w kraju. Dokument winien określać zasady współpracy z sąsiednimi gminami w kontekście wyzwań i działań energetycznych. Opracowanie takiego dokumentu wynika zapisów art. 19 ustawy – Prawo energetyczne. Dokument winien być sporządzony co najmniej raz na 15 lat i być aktualizowany w cyklach trzyletnich. W momencie opracowania planu należy jego zapisy dostosować do rozstrzygnięć wynikających z niniejszej „Strategii”.
Gospodarka komunalna	Wieloletnie plany gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy	Brak		Gmina nie opracowała takiego dokumentu. Zasób mieszkań komunalnych na obszarze Gminy jest mocno ograniczony, w tym znaczeniu opracowanie dokumentu nie wydaje się niezbędne. Natomiast w sytuacji wykorzystania rozwoju budownictwa mieszkaniowego jako świadomego instrumentu rozwoju Gminy (i zwiększania liczby mieszkańców) warto rozważyć opracowanie takiego programu, który zarysuje długofalową politykę gminy w tym zakresie i odniesie się do inicjatyw rządowych, których celem jest prowadzenie przez samorządy aktywnej polityki w zakresie powiększania zasobu komunalnego.
	Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych	Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Kanalizacyjnych dla Gminy Nowy Targ na lata 2023 – 2025 sporządzony przez Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Spółka z o.o.	Uchwała nr XXXVIII/420/2022 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 24 listopada 2022 r.	Plan aktualny. Określa zadania modernizacyjno-rozwojowe w gminie Nowy Targ w zakresie rozwoju i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych. Na terenie gminy w perspektywie 2023-2025 założono inwestycje na kwotę ok. 2 485 tys. zł. W związku z kończącym się okresem obowiązywania dokumentu należy przystąpić do sporządzenia nowego planu.

Ochrona i opieka nad zabytkami oraz zarządzanie dziedzictwem	Gminny program opieki nad zabytkami		.	Brak dokumentu. Brak także Gminnej Ewidencji Zabytków. Jedynym dokumentem w tym zakresie są zapisy dotyczące strefy ochronnej wokół zabytku wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Warto rozważyć opracowanie obu dokumentów, tak aby zyskać lepsze narzędzie ochrony cennych historycznie obiektów na terenie gminy Nowy Targ, a nie ujętych w „Wykazie obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych województwa małopolskiego”.
Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu	Gminny program ochrony środowiska	Brak		Program opracowany kilka lat temu, prawdopodobnie z okresem obowiązywania do roku 2015. Obecnie nie dostępny w zasobie publicznym. Jego opracowanie jest istotne zarówno z uwagi na obowiązek wynikający z ustawy Prawo ochrony środowiska oraz o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ale przede wszystkim ze względu na specyficzne położenie gminy na obszarach chronionych (w tym parku narodowego) oraz na powiązanie potrzeby zagwarantowania najwyższych standardów ochrony środowiska (w tym powietrza) w celu zagwarantowania wysokiej jakości życia dla mieszkańców Gminy oraz rozwijania ważnej dla rozwoju gałęzi gospodarki, jaką jest turystyka i przemysł czasu wolnego.
	Plan Gospodarki Odpadami		Brak	Brak opracowanego systemowego Planu Gospodarki Odpadami. Gmina sporządza jedynie dokument („Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Nowy Targ”) w układzie rocznym, którego celem jest analiza możliwości technicznych i organizacyjnych gminy w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Ostatnia dostępna publicznie (strona internetowa Gminy) analiza dotyczy roku 2023. Należy rozważyć opracowanie kompleksowego dokumentu w zakresie gospodarki odpadami na terenie gminy.

	Plan gospodarki niskoemisyjnej	Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Nowy Targ	Uchwała Nr XXI/205/2017 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 8 lutego 2017 r.	Plan jest aktualizacją dokument z roku 2015. Opracowanie planu było podyktowane głównie wymogiem posiadania dokumentu w procesie ubiegania się o przyznanie środków pomocowych z budżetu Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020. Z uwagi na wagę problemu jakości powietrza na terenie gminy należy wykonać ewaluację Planu i w zależności od poziomu realizacji założeń oraz aktualnej (rok 2025) sytuacji związanej ze stanem powietrza podjąć decyzję co do opracowania nowego dokumentu wyznaczającego cele w zakresie gospodarki niskoemisyjnej w perspektywie kolejnej dekady.
	Program usuwania azbestu	Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Nowy Targ do roku 2032	Uchwała Nr XXIV/235/2017 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 18 maja 2017 roku	Program aktualny (przygotowany do roku 2032).
	Program małej retencji	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	Nie opracowano	Z uwagi na charakter gminy – położenie oraz występujące zagrożenie powodziowe warto rozważyć opracowanie takiego dokumentu.
Transport	Strategia rozwoju elektromobilności	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	Nie opracowano	Z uwagi na postępujące zmiany klimatyczne oraz rozwój elektromobilności warto rozważyć opracowanie ramowego planu związanego z rozwojem elektromobilności na terenie gminy Nowy Targ (ewentualnie w połączeniu z planem zrównoważonej mobilności, co byłoby istotne w kontekście rozwoju komunikacji publicznej na obszarze przygranicznym).
	Plany rozwoju sieci drogowej wraz planami finansowania w zakresie dróg gminnych	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	Nie opracowano	Opcjonalne opracowanie planu dotyczącego modernizacji najważniejszych ciągów komunikacyjnych oraz tworzącego podstawy pod rozwój transportu zbiorowego, elektromobilności i alternatywnych form komunikacji, m.in. ciągów pieszo-rowerowych.
Polityka społeczna	Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych	Gmina Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Nowy Targ na lata 2021-2027	Uchwała nr XXI/212/2021 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 18 lutego 2021 r.	Dokument aktualny. Dokument zachowuje częściową zgodność z celami obecnej strategii. W związku sygnalizowaną w dokumencie planowaną na rok 2025 ewaluacją warto dokonać sprawdzenia zgodności obu

				dokumentów oraz zaktualizować planowane zamierzenia do zmienionej sytuacji spowodowanej pandemią COVID-10, wojną na Ukrainie i postępującymi procesami demograficznymi zachodzącymi w gminie.
	Gminny program rewitalizacji	Gminny Program Rewitalizacji Gminy Nowy Targ na lata 2016–2023	Uchwała Nr XXVIII/233/2017 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 30 marca 2017	Dokument zakończył swój okres obowiązywania. Warto dokonać jego ewaluacji. Jeżeli jej wynik wskaże wysoki poziom wpływu programu na rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych, technicznych i przestrzennych można – w oparciu o wyniki ewaluacji – dokonać jego aktualizacji (być może także w zakresie delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji). Jeżeli opracowanie programu miało charakter jedynie aplikacyjny, a jego wpływ na rozwiązywanie sytuacji kryzysowych w gminie był niewielki – należy rozważyć rezygnację z jego aktualizacji.
	Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w gminie Nowy Targ na lata 2024–2028”	Uchwała Nr V/49/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 17 września 2024 roku	Dokument aktualny opracowany w oparciu o dogłębną analizę opisywanych zjawisk na podstawie zarówno danych statystycznych, jak i pochodzących z pracy zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy domowej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, działalności punktów konsultacyjnych, badań ankietowych i prowadzonego wsparcia. Dokument zawiera wnioski i rekomendacje dla dalszej pracy, a także operacjonalizację działań przeciwdziałających zarówno samej przemocy, jak i jej skutkom. Dokument zbieżny z założeniami przyjętymi w Strategii Rozwoju, w szczególności na poziomie celu operacyjnego I.7 i I.8.
	Gminny program wspierania rodziny	Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2025-2027	Uchwała Nr XI/124/2025 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 26 lutego 2025 r.	Program aktualizowany w cyklach trzyletnich. Dokument zbieżny z założeniami przyjętymi w Strategii Rozwoju, w szczególności na poziomie celu operacyjnego I.8.
	Gminny program	Gminny Program Profilaktyki	Uchwała Nr LII/586/2023	Program aktualizowany w cyklach czteroletnich.

	profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz Gminny program przeciwdziałania narkomanii	i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na terenie Gminy Nowy Targ na lata 2022–2025	Rady Gminy Nowy Targ z dnia 28 grudnia 2023	Dokument koreluje z zapisami w ramach kierunków działań zapisanych m.in. w celach operacyjnych I.7. do I.9.
	Program opieki nad zwierzętami	Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Nowy Targ na rok 2025.	Uchwała Nr XII/139/2025 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 26 marca 2025 r. w sprawie wprowadzenia	Program aktualny, przyjmowany corocznie. Jego celem jest ograniczenie zjawiska bezdomności zwierząt domowych oraz zapewnienie właściwej opieki bezdomnym zwierzętom domowym i gospodarskim oraz wolno żyjącym kotom, przebywającym na terenie gminy Nowy Targ.
Rozwój lokalny	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Program współpracy Gminy Nowy Targ z organizacjami pozarządowymi oraz z pozostałymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2025.	Uchwała Nr VII/78/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 26 listopada 2024	Program przyjmowany corocznie. Rekomenduje się opracowanie programu wieloletniej współpracy z organizacjami pozarządowymi. Rekomenduje się, aby obszary współpracy finansowej i niefinansowej uwzględniały szczególnie te pola, które „Strategia” uznaje za kluczowe, oraz gdzie samorząd nie ma możliwości pełnego zaspokojenia potrzeb społecznych lub gdzie aktywność organizacji może istotnie podnieść poziom usług społecznych dostarczanych społeczności lokalnej, np. w ramach polityki społecznej. Program wieloletni pozwala na wdrożenie umów wieloletnich z organizacjami. Szczegóły postępowania w zakresie tych elementów szczegółowo opisano w kierunkach działania zdefiniowanych w ramach celów operacyjnych IV.5 do IV.7. w ramach czwartego celu strategicznego.
Oświata	Plan sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez gminę	Brak		Nie opracowano dokumentu. Zważywszy na niezwykle rozbudowaną sieć szkół podstawowych na terenie Gminy warto rozważyć opracowanie długoterminowego dokumentu, który w kontekście zmian demograficznych, jakości nauczania oraz efektywności ekonomicznej zaproponuje długookresowy plan reformy sieci szkół w gminie Nowy Targ.
	Program wspierania	Lokalny Program Wspierania	Uchwała Nr XII/89/2019	Program aktualny. Określa cel i zasady wspierania

	edukacji dzieci uzdolnionych	Edukacji Uzdolnionych Dzieci i młodzieży pobierających naukę na terenie Gminy Nowy Targ	Rady Gminy Nowy Targ z dnia 27 listopada 2019 r.	uczniów szczególnie uzdolnionych z terenu gminy Nowy Targ. Uzupełnieniem programu są zasady przyznawania Stypendiów Wójta Gminy Nowy Targ w ramach lokalnego programu wspierania edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży (także przyjmowanego uchwałą Rady Gminy).
Zarządzanie kryzysowe	Gminny plan zarządzania kryzysowego	Plan Zarządzania Kryzysowego Gminy Nowy Targ	Zarządzenie nr 0050.143.2017 Wójta Gminy Nowy Targ z dnia 5 grudnia 2017.r w sprawie: Wprowadzenia do użytku „Planu Zarządzania Kryzysowego Gminy Nowy Targ”	Plan wprowadzony zarządzeniem z 2017. Zarządzenie dostępne w przestrzeni publicznej, sam Plan już nie. W związku z istotnymi zmianami, które zaszły na przestrzeni ostatniej dekady (zmiany klimatyczne i związane z nimi zjawiska ekstremalne, pandemia, kryzys uchodźczy i wojna za wschodnią granicą) warto rozważyć aktualizację i upublicznienie Planu.
Finanse publiczne	Wieloletnia prognoza finansowa	Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Nowy Targ	Uchwała nr IX/91/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 30.12.2024 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Nowy Targ na lata 2025-2030 (z późniejszymi zmianami wprowadzanymi kolejnymi uchwałami)	Dokument aktualny. Jego perspektywa sięga roku 2030. W odniesieniu do wydatków majątkowych w zdecydowanej większości działań perspektywa finansowa zadań kończy się w roku 2025 (72,5% zadań ujętych w WPF), do roku 2026 przewidziano finansowanie dla 17,5% zadań ujętych w WPF, dla roku 2027 dla 7,5%, a dla roku 2028 dla 2,5%. Przy kolejnej aktualizacji warto ująć zadania wynikające z opracowanych celów i kierunków działań w aktualnej strategii.

Źródło: Opracowanie własne

8.2 Poziom organizacyjny

Poziom organizacyjny obejmuje w głównej mierze, jasne umiejscowienie nadzoru nad wdrażaniem zapisów dokumentu w strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy Nowy Targ. Na poziomie tym określa się także systemy i procedury działań związane z corocznymi przeglądami strategii i wynikającymi z nich rekomendacjami m.in. dla budżetu gminy. Poziom organizacyjny obejmuje również zagadnienia pozyskiwania funduszy na realizację zadań zapisanych w „Strategii”.

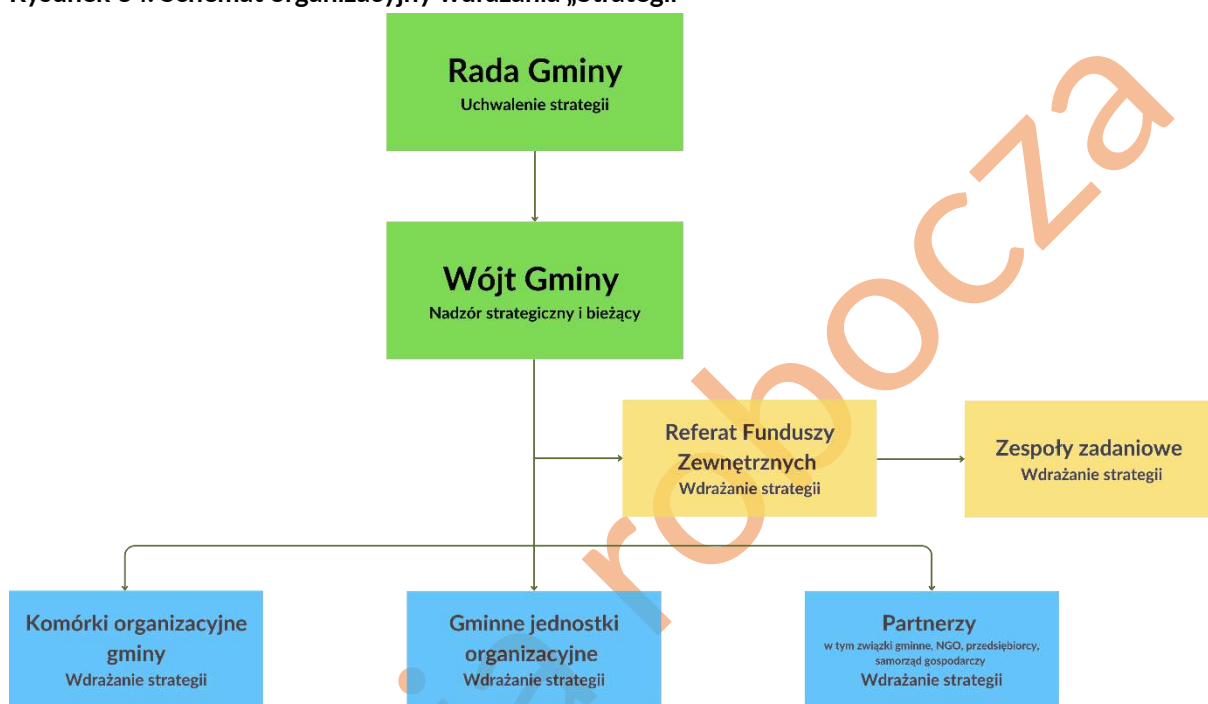
8.2.1 Struktura wdrażania „Strategii”

W realizację „Strategii” będą zaangażowane różne komórki organizacyjne Urzędu Gminy, podległe gminne jednostki organizacyjne, spółki komunalne, a także partnerzy (np. Lokalna Grupa Działania) i interesariusze. Struktura wdrażania „Strategii Rozwoju” składa się z następujących elementów:

- **Rada Gminy** – odpowiada za uchwalanie „Strategii” i jej głównych kierunków oraz opiniowanie zmian i aktualizację „Strategii”;
- **Wójt Gminy** – odpowiada za bieżący nadzór nad realizacją „Strategii”, w tym dbałość o zagwarantowanie (w budżecie i WPF) środków na jej skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania korekt w „Strategii”;
- **poziom wdrożeniowy** – za koordynację wdrażania „Strategii” odpowiedzialny jest **Referat Funduszy Zewnętrznych**, który odpowiada za sprawy związane m.in. z koordynacją na poziomie gminy działań dotyczących opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Gminy, nadzór nad jej realizacją oraz podejmowanie decyzji o jej aktualizacji, a także szereg działań związanych z pozyskiwaniem środków zewnętrznych na realizację projektów związanych z rozwojem gminy oraz szeroko rozumianą współpracę z pracownikami urzędu, podległymi jednostkami, organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną w tym zakresie. W celu lepszego przygotowania i wdrażania projektów i działań rozwojowych należy w strukturze i obowiązujących w Urzędzie Gminy w Nowym Targu procedurach silnie uwzględnić powoływanie doraźnych **zespołów zadaniowych (interdyscyplinarnych)**, zajmujących się przygotowywaniem projektów o charakterze strategicznym, często mających wymiar wykraczający poza kompetencje referatu wiodącego;
- **realizatorzy przedsięwzięć** – od strony operacyjnej, w odniesieniu do poszczególnych realizowanych przedsięwzięć, powinny być powoływane zespoły projektowe (zadaniowe), składające się z reprezentantów podmiotów (komórek, jednostek organizacyjnych, spółek komunalnych lub partnerów) zaangażowanych w realizację danego przedsięwzięcia. Każdy członek zespołu projektowego powinien mieć przypisane konkretne zadania. W odniesieniu do każdego zespołu projektowego powinien zostać wyznaczony koordynator. Prace poszczególnych zespołów projektowych powinny być nadzorowane bezpośrednio przez „branżowego” **Zastępcę Wójta** wspieranego przez Referat **Funduszy Zewnętrznych**. Przedmiotem nadzoru będzie przede wszystkim prawidłowość oraz terminowość

realizowanych zadań. W celu maksymalizacji efektywności realizacji przedsięwzięć, powinna zostać wdrożona jedna z metodyk zarządzania projektami. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek nieprawidłowości umożliwi to podejmowane natychmiastowych działań naprawczych. W celu wczesnego zapobiegania wystąpieniu czynników zagrażających prawidłowej realizacji, w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia, należy także – na bieżąco – prowadzić i aktualizować analizę ryzyka.

Rysunek 34. Schemat organizacyjny wdrażania „Strategii”

Źródło: opracowanie własne

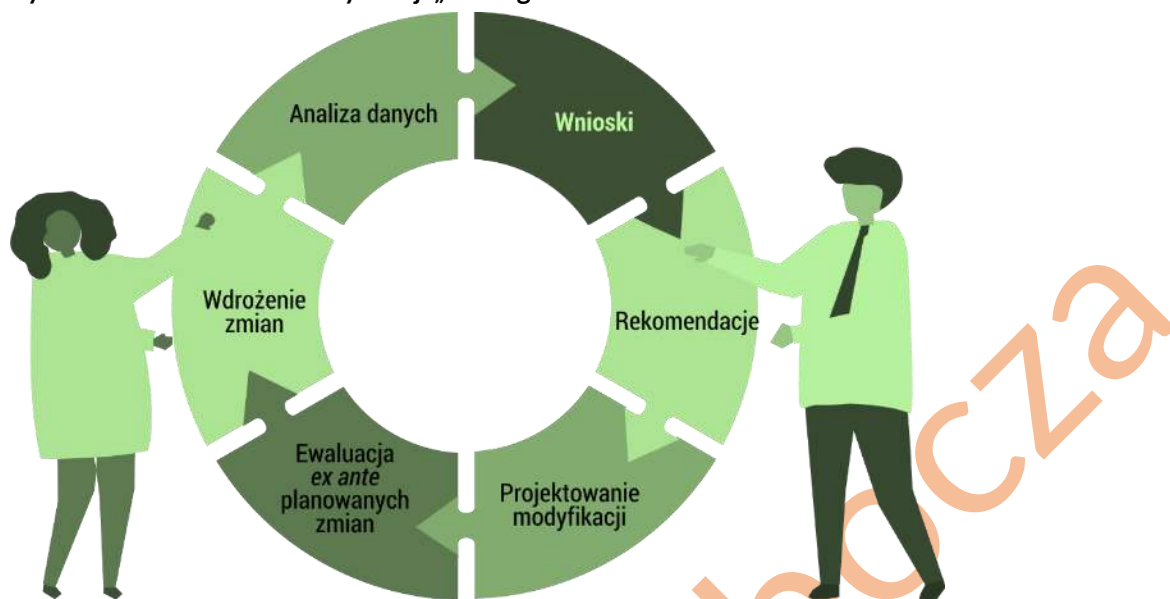
8.2.2 Procedura modyfikacji „Strategii”

Punktem wyjścia do podjęcia ewentualnej decyzji o modyfikacji „Strategii” będzie analiza otrzymywanych informacji, których źródłem będą dane monitoringowe, a także dane pochodzące z prowadzonych badań opinii, badań ewaluacyjnych, konsultacji społecznych oraz sprawozdania z przebiegu realizacji przedsięwzięć, wyniki analizy ryzyka, wniosków i propozycji usprawnień zgłaszanych przez osoby zaangażowane w realizację i koordynację przedsięwzięć, wnioski zgłaszane przez członków Rady Gminy i Wójta Gminy.

Poniżej przedstawiono schemat procedury modyfikacji „Strategii” z uwzględnieniem logiki cyklu życia projektu. Zgodnie z przyjętą logiką punkt wyjścia stanowi analiza danych pochodzących z monitoringu, ewaluacji *on-going* lub z innych źródeł. Na podstawie analizy danych wyprowadzane są wnioski, które z kolei stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji. Na podstawie opracowanych rekomendacji projektowane są modyfikacje, które przed wdrożeniem są poddawane ewaluacji *ex ante*. Po uzyskaniu pozytywnego wyniku ewaluacji *ex ante* lub po wprowadzeniu kolejnych modyfikacji wynikających z ewaluacji *ex ante* następuje wdrożenie zmian. Ostatnim etapem cyklu, stanowiącym zarazem początkowy

etap cyklu kolejnego, jest analiza danych pozwalających ocenić trafność, skuteczność i efektywność wprowadzonych zmian.

Rysunek 35. Procedura modyfikacji „Strategii”

Źródło: opracowanie własne

8.2.3 Coroczne przeglądy strategiczne (monitoring)

Corocznie, wraz z przygotowaniem rocznego „Raportu o stanie gminy”, Referat Funduszy Zewnętrznych powinien **przygotować informacje z realizacji celów operacyjnych i kierunków działań** zapisanych w „Strategii”. W sprawozdaniu przedstawianym Radzie Gminy w Nowym Targu określa się przedsięwzięcia zrealizowane, przedsięwzięcia będące w toku realizacji oraz przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji, lecz nie rozpoczęte. Wójt Gminy przedstawia również radnym zakres wydatkowanych środków na zrealizowane przedsięwzięcia wraz ze wskazaniem źródeł finansowania i przedstawia pod ocenę jakość ich realizacji.

Kolejne kroki cyklicznego, corocznego procesu związanego także z opracowaniem „Raportu o stanie gminy” powinny przebiegać według następującego klucza:

- spotkanie Wójta Gminy z przedstawicielami Referatu Funduszy Zewnętrznych oraz, w razie potrzeby, utworzonymi zespołami zadaniowymi – przegląd przedsięwzięć zrealizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych i kierunków działań, wstępna ocena osiągniętych wskaźników na poziomie strategicznego rezultatu;
- przygotowanie przez Referat Funduszy Zewnętrznych danych do „Rocznego raportu o stanie gminy” za mijający rok;
- ocena zrealizowanych i niezrealizowanych przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów operacyjnych i kierunków działań oraz nakreślenie priorytetów na kolejny rok, z uwzględnieniem zmieniających się czynników środowiska zewnętrznego, np. nowych uregulowań prawnych, nowych możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych;
- przekazanie ustaleń Wójtowi Gminy Nowy Targ, a w kolejnym kroku Radzie Gminy;

- implementacja przyjętych priorytetów w dokumentach finansowych gminy (budżet na kolejny rok, WPF).

8.3 Poziom społeczny

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów „Strategii Rozwoju Gminy” wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji kierunków i przedsięwzięć o charakterze strategicznym. Działania w tym zakresie będą leżeć w gestii Wójta Gminy Nowy Targ, który odpowiada za nadzór nad wdrażaniem zapisów dokumentu.

W celu pozyskania akceptacji społecznej dla proponowanych projektów i działań niezbędna jest:

- ścisła współpraca władz gminy z sektorem pozarządowym – organizacjami społecznymi: kontraktowanie usług publicznych, partnerstwo w realizacji zadań i pozyskiwaniu środków zewnętrznych;
- ścisła współpraca władz gminy z sektorem gospodarczym: przedsięwzięcia publiczno-prywatne, wspólna promocja samorządu i przedsiębiorców, monitorowanie potrzeb lokalnych pracodawców;
- ścisła współpraca władz gminy z działającymi na jej terenie instytucjami m.in.: sektora turystycznego, kulturalnego, związanymi z ochroną przyrody i edukacją ekologiczną i ochroną powietrza, promocją produktu lokalnego;
- współpraca i uzgadnianie kluczowych planów rozwojowych w ramach Stowarzyszenia Podhalański Obszar Funkcjonalny oraz budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych, także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin (również słowackimi), jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- systematyczne zamieszczanie informacji w mediach: lokalnych, regionalnych, Internecie, o podejmowanych zadaniach strategicznych i promocyjnych – tradycyjne konferencje prasowe, przygotowywanie notatek prasowych z realizowanych zadań, zapraszanie na imprezy lokalne i ponadlokalne;
- spotkania publiczne z mieszkańcami gminy Nowy Targ – przekazywanie obiektywnej informacji mieszkańcom oraz pozyskiwanie informacji zwrotnej: pomysły, sugestie mieszkańców, monitorowanie potrzeb mieszkańców i przybywających gości.

Ważnym elementem budowania społecznego zaangażowania w procesy rozwojowe, ale też identyfikacji z tymi procesami, będzie wprowadzenie i jak najszerze rozpropagowanie nowych zasad organizacji konkursów grantowych dla NGO oraz znalezienie jeszcze efektywniejszej formuły funkcjonowania budżetów sołeckich.

Niezwykle istotne dla dynamicznego wdrażania zapisów „Strategii” jest także pozyskanie zewnętrznego wsparcia dla podejmowanych działań, w tym m.in.:

- efektywne kontakty z władzami powiatu nowotarskiego oraz władzami regionalnymi, a także lobbing w instytucjach rządowych na rzecz przedsięwzięć, które mogą być lokowane na terenie gminy lub w jej sąsiedztwie, a wpływających na rozwój gminy Nowy Targ;

- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin (w tym słowackich), jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- efektywne kontakty z partnerami zewnętrznymi, np. Stowarzyszeniem Podhalański Obszar Funkcjonalny, zarządcami dróg publicznych, Transgranicznym Związkiem Euroregion „Tatry”, dyrekcją Gorczańskiego Parku Narodowego, itp.;
- współpraca z organizacjami pozarządowymi regionu;
- pogłębianie kontaktów międzynarodowych w celu realizacji zadań wynikających ze „Strategii” (gminy partnerskie, instytucje międzynarodowe);
- kontakty z mediami (regionalne, krajowe) dotyczące podejmowanych zadań strategicznych i promocyjnych – nagłaśnianie sukcesów gminy Nowy Targ, instytucji i przedsiębiorstw działających na terenie gminy, a także partnerskich samorządów.

Zdjęcie 12. Widok z lotu ptaka na Dursztyn

Źródło: UG Nowy Targ

9. Zgodność „Strategii” z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu

„Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2025 - 2035” jest spójna z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego, w tym m.in.:

- celami tematycznymi UE dla perspektywy finansowej 2021–2027,
- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

Powiązania przedstawiono w formie graficznej w poniższym zestawieniu.

Zdjęcie 13. Centrum miejscowości Pyzówka

Źródło: UG Nowy Targ

Tabela 17. Zgodność „Strategii” z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego

Cele strategiczne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		CS I									CS II						CS III		CS IV								
Cele operacyjne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	1	2	1	2	3	4	5	6	7	8	
Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych																											
Priorytety UE 2021–2027																											
Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa																		x				x	x				
Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa											x	x	x	x	x	x	x										
Lepiej połączona Europa													x				x										
Europa o silniejszym wymiarze społecznym		x	x	x	x	x	x	x	x	x							x	x									
Europa bliżej obywateli						x		x										x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju																											
I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną																	x	x									
II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x										
III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu																			x	x	x	x	x	x			
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030																											
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo																		x	x							
	1.2 Wykorzystywanie potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze.																						x				
	1.3 Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska.																										
	1.4 Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych.																										

Cele strategiczne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		CS I									CS II						CS III		CS IV								
Cele operacyjne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	1	2	1	2	3	4	5	6	7	8	
	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x											
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	x	x	x	x	x	x	x	x	x									x				x	x	x		
	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym																	x				x					
	2.3 Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach			x													x										
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	3.1 Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem																		x	x	x	x	x	x	x		
	3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym																x						x				
	3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x		
	3.4 Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej																										
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”																											
Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie	Kierunek działań 1: Małopolskie rodziny								x																		
	Kierunek działań 2: Opieka zdrowotna					x																					
	Kierunek działań 3: Bezpieczeństwo									x																	

Cele strategiczne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		CS I									CS II						CS III		CS IV							
Cele operacyjne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	1	2	1	2	3	4	5	6	7	8
	Kierunek działań 4: Sport i rekreacja				X												X									
	Kierunek działań 5: Kultura i dziedzictwo			X													X									
	Kierunek działań 6: Edukacja		X																							
	Kierunek działań 7: Rynek pracy	X																X								
Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Kierunek działań 1: Innowacyjność																	X			X					
	Kierunek działań 2: Konkurencyjność i przedsiębiorczość																X	X								
	Kierunek działań 3: Turystyka																X									
	Kierunek działań 4: Transport												X													
	Kierunek działań 5: Cyfrowa Małopolska																					X				
	Kierunek działań 6: Gospodarka o obiegu zamkniętym												X													
Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej	Kierunek działań 1 Ograniczanie zmian klimatycznych										X	X			X	X										
	Kierunek działań 2: Gospodarowanie wodą											X														
	Kierunek działań 3: Bioróżnorodność i krajobraz														X	X	X									
	Kierunek działań 4: Edukacja ekologiczna														X											
System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do	Kierunek działań 1: System zarządzania strategicznego rozwojem																		X	X	X	X				
	Kierunek działań 2: Współpraca i partnerstwo																						X	X	X	

Cele strategiczne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		CS I									CS II						CS III		CS IV							
Cele operacyjne „Strategii Rozwoju G. Nowy Targ”		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	1	2	1	2	3	4	5	6	7	8
wyzwań dekady 2020-2030	Kierunek działań 3: Promocja Małopolski																X									
Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach	Kierunek działań 1: Ład przestrzenny															X										
	Kierunek działań 2: Wsparcie miast																									
	Kierunek działań 3: Rozwój obszarów wiejskich	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Kierunek działań 4: Spójność wewnątrzregionalna i dostępność	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy dokumentów strategicznych

Zdjęcie 14. Morawczyna i Szlembark

Źródło: UG Nowy Targ

10. Ramy finansowe „Strategii” i źródła finansowania

10.1 Ramy finansowe

Diagnoza stanu finansów wskazała zarówno na silne strony, jak i wyzwania dotyczące finansów gminy Nowy Targ. Wśród kategorii finansowych, które w sposób istotny determinują przyszłe możliwości finansowe gminy warto zwrócić uwagę na poziom dochodów własnych. Pomimo, że udział dochodów własnych w dochodach ogółem jest niższy od średniej w grupie porównawczej, dystans względem grupy porównawczej w 2023 roku był mniejszy niż w 2018 roku. Oznacza to, że dochody własne stanowią coraz istotniejsze źródło finansowania zadań publicznych. Z przyszłymi możliwościami finansowymi jest nieodzownie związana również nadwyżka operacyjna, a w szczególności stan środków bieżących pozostających po spłacie długu (tzw. nadwyżka operacyjna netto). Zdecydowana poprawa tej wartości w 2023 roku przekłada się bezpośrednio na poziom możliwości finansowych. Podkreślić należy, że ta sytuacja jest widoczna również w przypadku relacji wyniku operacyjnego pomniejszonego o spłaty długu do kwoty dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące. Wskaźnik ten determinuje bowiem poziom dopuszczalnej wielkości spłaty długu wraz kosztami jego obsługi (art. 243 ufp.). Mając na uwadze dotychczasowe wykonanie budżetu, a także dane wynikające z WPF oszacowano możliwości finansowe gminy do 2035 roku. Zastrzec należy, że w latach 2031-2035 nie zakładano nowych zobowiązań, co przy ewentualnym zaciągnięciu długu przez gminę będzie miało bezpośredni wpływ na poniższe wartości.

Tabela 18. Skumulowany potencjał inwestycyjny oraz zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia gminy Nowy Targ w latach 2025-2035

Wyszczególnienie	2025-2035
Kwota niepodzielonych wydatków majątkowych	144 632 853
Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	225 785 598
Łączny potencjał finansowy	370 418 451

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr IX/91/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 30.12.2024 roku.

Na podstawie danych zawartych w WPF⁴ należy stwierdzić, że gmina Nowy Targ ma możliwości w zakresie spłaty i obsługi nowego długu (tj. nieuwzględnionego w analizowanej WPF) na poziomie 206,9 mln zł w okresie 2025-2035. Jest to kwota, która może zostać wprowadzona do budżetu w poszczególnych latach bez naruszenia reguły spłaty długu z art. 243 ustawy o finansach publicznych (przy analizowanych założeniach WPF). Przeciętny zapas spłaty i obsługi nieplanowanego dotąd długu w tym okresie wynosi średnio 20,5 mln zł rocznie. Jest to różnica między planowaną spłatą zobowiązań a maksymalnym limitem spłaty i obsługi długu. Najniższy poziom bezpieczeństwa spłaty długu został zidentyfikowany w 2030 roku i wynosi 18,7 mln zł. Tym samym zdolność kredytowa gminy Nowy Targ przy przyjętych

⁴ Dane na podstawie uchwały nr IX/91/2024 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 30.12.2024 roku.

do analizy założeń umożliwia zaciągnięcie dodatkowego długu na finansowanie planowanych do realizacji i dopiero projektowanych działań.

Warto jednocześnie zwrócić uwagę, na skumulowaną wartość wydatków majątkowych, które w latach 2025-2035 nie zostały rozdysponowane na inwestycje wieloletnie (tzw. przedsięwzięcia WPF). Na podstawie przyjętej do analizy WPF i szacowania wartości ustalono, że jest to kwota 144,6 mln zł. Tym samym środki te jako wkład własny mogą stanowić istotne źródło finansowania planowanych w strategii zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych.

Z analizy wynika, że skumulowana planowana nadwyżka operacyjna netto (poziom środków pozostających po uregulowaniu spłaty długu oraz wydatków bieżących) kształtuje się na poziomie blisko 192,1 mln zł. Wskazuje to na stabilność sytuacji finansowej i przekłada się na zdolność do finansowania inwestycji ze środków własnych, co znajduje swoje odzwierciedlenie w analizowanej WPF. W założeniach przyjęto jednak brak zaciągniętych nowych kredytów w okresie 2026-2035.

W momencie pojawienia się zewnętrznych źródeł finansowania (np. dofinansowania środkami UE, EOG lub innymi krajowymi) wskazane w niniejszej części wartości mogą stanowić wkład własny na realizację zadań inwestycyjnych i tzw. projektów miękkich. Łączny potencjał finansowy na zapewnienie wkładu własnego w okresie 2025-2035 wynosi 370,4 mln zł. Z kolei średnioroczne możliwości finansowania wkładem własnym (z uwzględnieniem nieplanowanego dotychczas długu) wynoszą przy obecnych założeniach blisko 33,4 mln zł. Przez łączny potencjał finansowy rozumie się zdolność do spłaty i obsługi nowego długu oraz wielkość wydatków majątkowych (z wyłączeniem środków zewnętrznych), które nie zostały rozdysponowane na zadania wieloletnie.

Przyjmując założenie średniego poziomu dofinansowania na poziomie 75% w połączeniu z zapewnieniem wkładu własnego na poziomie 144,6 mln zł, który nie wymagałby zaciągnięcia dodatkowych zobowiązań, szacowane możliwości inwestycyjne w okresie 2025-2035 kształtują się na poziomie 578,5 mln zł (w tym 433,9 mln zł dotyczy dofinansowania zewnętrznego). W tym miejscu należy pamiętać, że wartości te nie uwzględniają konieczności zaciągnięcia ewentualnego dodatkowego długu, co do którego gmina posiada zdolność kredytową. Warunkiem jest jednak realizacja przyjętych kwot wg WPF w zakresie wydatków majątkowych niepodzielonych na zadania majątkowych i realizacji planowanych dochodów (zwłaszcza własnych).

10.2 Potencjalne źródła finansowania

„Strategia” określa cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działania gminy Nowy Targ w perspektywie roku 2035. Chcąc zrealizować konkretne zamierzenia wynikające ze „Strategii”, oprócz niezbędnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i rzeczowych, niezbędne jest posiadanie odpowiednich środków finansowych.

Wyzwaniem dla samorządu będzie zatem zabezpieczenie i pozyskiwanie odpowiednich środków na realizację zaplanowanych we wskazanym czasie przedsięwzięć. Budżet lokalny jest ograniczony względem potrzeb oraz stale rosnącej liczby zadań gminy. W związku z tym koniecznością staje się sięganie do innych, zewnętrznych źródeł finansowania. Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju gminy Nowy Targ będą wykorzystywane wszystkie dostępne środki finansowe. Biorąc pod uwagę to, a także

zakładany okres obowiązywania „Strategii”, należy wyszczególnić następujące potencjalne źródła finansowania:

- środki własne gminy;
- środki budżetu innych jednostek samorządu terytorialnego: województwa i powiatu;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki funduszy celowych, np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- fundusze europejskie dostępne w ramach: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej (zarówno z perspektywy finansowej 2021-2027, jak i 2028-2034);
- inne fundusze ze źródeł europejskich, jak np. środki Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Funduszu Sąsiedztwa (Interreg), fundusze norweskie i fundusze EOG;
- środki sektora prywatnego, w tym możliwość realizowania przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz fundusze pochodzące z sektora pozarządowego;
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe.

Z punktu widzenia dostępnych środków zewnętrznych, najistotniejszym źródłem finansowania, zarówno w zakresie zadań inwestycyjnych, jak i tzw. „projektów miękkich”, czyli projektów ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich, są fundusze europejskie. Mając na względzie okres obowiązywania „Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ” na lata 2025 - 2035, należy przyjąć, iż finansowanie działań w niej określonych będzie obejmowało okres **Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021–2027**, wsparcie w ramach nowego **Europejskiego Funduszu Odbudowy (Next Generation EU)**, ale także **kolejnej perspektywy finansowej UE na lata 2028 – 2034**.

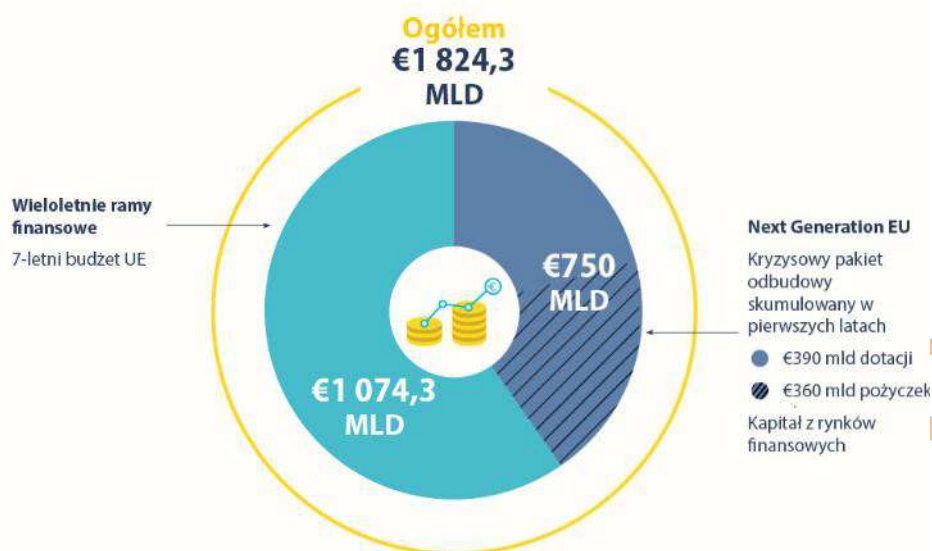
Zdjęcie 15. Kościół św. Michała Archanioła w Dębnie

Źródło: UG Nowy Targ

Rysunek 36. Budżet UE 2021–2027

Wydatki UE 2021–2027

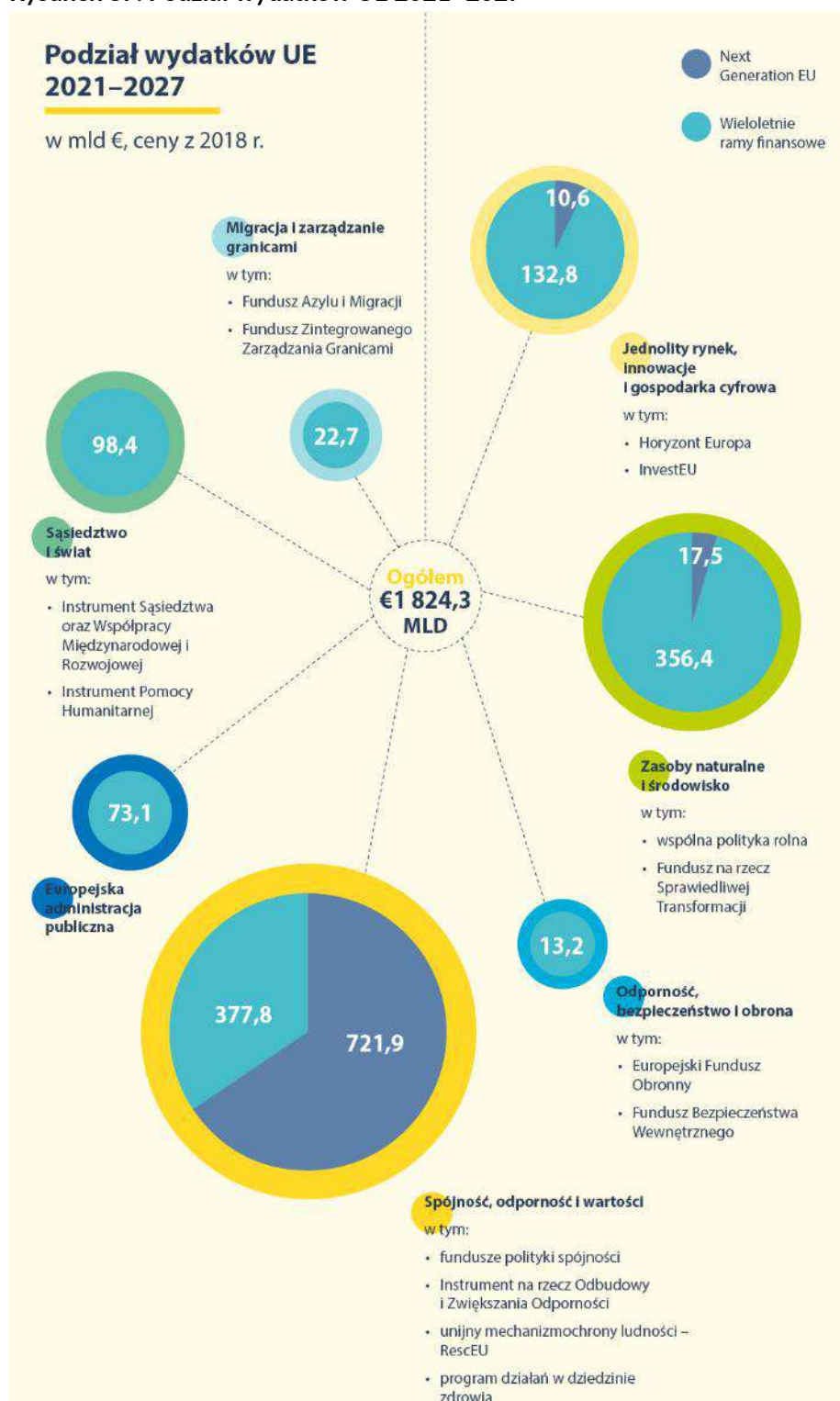
Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/#>

Obecny siedmioletni budżet Unii Europejskiej (wieloletnie ramy finansowe) zaplanowano na 1 074,3 mld euro, a antykryzysowy pakiet odbudowy skumulowany w pierwszych latach ma wynieść 750 mld euro, w tym 390 mld euro w formie dotacji. Łącznie oznacza to kwotę 1 824,3 mld euro. Środki te wspierają m.in. odbudowę państw europejskich po pandemii COVID-19 oraz inwestycje w transformację ekologiczną i cyfrową. Tematyczne kierunki wydatkowania środków określono następująco:

- jednolity rynek, innowacje i gospodarka cyfrowa: 143,4 mld euro (z tego 10,6 mld euro w ramach Next Generation EU), w tym: Horyzont Europa i Fundusz InvestEU;
- spójność, odporność i wartości: 1 099,7 mld euro (721,9 mld euro – fundusz odbudowy), w tym: fundusze polityki spójności, Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Unijny Mechanizm Ochrony Ludności – RescEU, program działań w dziedzinie zdrowia;
- zasoby naturalne i środowisko: 373,9 mld euro (17,5 mld euro – fundusz odbudowy), w tym: wspólna polityka rolna, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
- migracja i zarządzanie granicami: 22,7 mld euro, w tym: Fundusz Azylu i Migracji oraz Fundusz Zintegrowanego Zarządzania Granicami;
- bezpieczeństwo i obrona: 13,2 mld euro, w tym: Europejski Fundusz Obronny i Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- sąsiedztwo i świat: 98,4 mld euro, w tym Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej i Instrument Pomocy Humanitarnej;
- Europejska administracja publiczna: 73,1 mld euro.

Zgodnie z określonymi priorytetami rosną inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową, a także wspólne bezpieczeństwo. Kwestie klimatyczne uwzględniane są w tej perspektywie przekrojowo, a łączne wydatki na ten cel osiągną 30% łącznych wydatków we wszystkich programach. W podobny – przekrojowy – sposób traktowana jest cyfryzacja – wydatki na transformację cyfrową znajdują się we wszystkich programach.

Rysunek 37. Podział wydatków UE 2021–2027

Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/#>

Większe inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową

Klimat uwzględniany przekrojowo

cel: 30% łącznych wydatków ze wszystkich programów

Cyfryzacja uwzględniana przekrojowo

wydatki na transformację cyfrową we wszystkich programach

wzrasta budżet na:

- program „Cyfrowa Europa”
- instrument „Łącząc Europę” (aspekt cyfrowy)

Filarem unijnego planu odbudowy jest **Instrument na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności** zapewniający krajom europejskim wsparcie finansowe, by złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii COVID-19. Jego budżet ogółem to 672,5 mld euro (z 750 mld euro w ramach Europejskiego Funduszu Odbudowy), z czego 312,5 mld euro przewidziano w formie dotacji. Polska w ramach tego instrumentu będzie mogła wydatkować prawie 60 mld euro (ok. 268 mld złotych), w tym 25,27 mld euro (113,28 mld zł) w postaci dotacji i 34,54 mld euro (154,81 mld zł) w formie preferencyjnych pożyczek.

Środki są wypłacane państwom członkowskim na podstawie krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności, w których znajdują się projekty reform i inwestycji publicznych. Plany muszą odzwierciedlać wyzwania krajowe, a jednocześnie być zgodne z priorytetami Unii: wspierać wzrost i zatrudnienie oraz odporność społeczno-gospodarczą, przyczyniać się do ochrony klimatu i równowagi ekologicznej, sprzyjać transformacji cyfrowej. Przykłady dziedzin, których mogą dotyczyć projekty, obejmują:

- czyste technologie;
- efektywność energetyczną;
- inteligentny transport;
- łączność elektroniczną;
- usługi cyfrowe;

- badania i innowacje;
- edukację, umiejętności i pracę;
- zdrowie⁵.

Środki na odbudowę i zwiększanie odporności dotyczą reform i inwestycji, które rozpoczęły się po 1 lutego 2020 roku i zakończą do 31 sierpnia 2026 roku.

Obecna perspektywa budżetowa Unii Europejskiej, to dla Polski około 170 mld euro (w cenach bieżących), w tym:

- 72,2 mld euro na politykę spójności;
- 3,8 mld euro z funduszu sprawiedliwej transformacji;
- 24,9 mld euro dotacji z Funduszu Odbudowy;
- 34,2 mld euro pożyczek z Funduszu Odbudowy;
- 21,6 mld euro na płatności bezpośrednie dla rolników;
- 10,6 mld euro na rozwój obszarów wiejskich;
- około 2 mld euro w ramach instrumentu React EU (instrument na rzecz walki z negatywnymi skutkami COVID-19)⁶.

W czerwcu 2022 roku ostatecznie rząd polski podpisał Umowę Partnerstwa, która określa strategiczne kierunki programowania i ustalenia dotyczące skutecznego, i efektywnego korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Funduszu Spójności (FS), Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA) na okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 grudnia 2027 r. W świetle jej zapisów około 60% funduszy z polityki spójności trafia do **programów realizowanych na poziomie krajowym**, a pozostałe 40% otrzymały **programy regionalne**, zarządzane przez marszałków województw.

W konsekwencji gmina Nowy Targ może korzystać z instrumentów wdrażanych w ramach obecnej perspektywy finansowej 2021–2027, a w przypadku PROW z dodatkowej puli wynikającej z wydłużenia horyzontu realizacji tego programu. Na obecną perspektywę finansową przygotowano następujące programy operacyjne:

- **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)** – następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FEnIKS wspiera również inwestycje transportowe oraz dofinansowuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet Funduszu ze środków UE to z ponad 25,1 mld euro;
- **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)** – program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007–2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR). FENG wspiera realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/20201006-recovery-resilience-rrf/>

⁶ <https://samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/jak-beda-inwestowane-fundusze-ue-z-nowej-perspektywy-jest-plan-podzialu>

konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu mogą korzystać m.in.: przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji. Budżet Funduszu ze środków UE to ok 8 mld euro;

- **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS)** – następca Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program wspiera projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Budżet Funduszu ze środków UE to ok 4,3 mld euro;
- **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)** – jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014–2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC koncentruje się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług, pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorców. Budżet Funduszu ze środków UE to ok. 2 mld euro;
- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej** z takim priorytetami jak:
 - 1. Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze. Zakres tematyczny: wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego, wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.
 - 2. Lepiej połączone Pogranicze. Zakres tematyczny: rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.
 - 3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze. Zakres tematyczny: wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.
 - 4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza. Zakres tematyczny: zwiększenie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium i zainteresowanych stron, budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.

- Budżet programu: 129 284 462 euro.
- **Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027** – ramowe obszary wsparcia w ramach programu obejmą:
 - 1) oś priorytetowa: Inteligentny region (EFRR),
 - 2) oś priorytetowa: Energetyka i środowisko (EFRR),
 - 3) oś priorytetowa: Mobilna Małopolska (EFRR),
 - 4) oś priorytetowa: Społeczna Małopolska (EFS+/EFRR),
 - 5) oś priorytetowa: Rynek pracy i edukacja (EFS+/EFRR),
 - 6) oś priorytetowa: Małopolska bliżej mieszkańców (EFRR).

Program został podzielony na strategiczne obszary, w które są inwestowane środki z programu Fundusze Europejskie dla Małopolski:

- 312 mln euro na badania i rozwój oraz przedsiębiorczość;
- 510 mln euro dla środowiska;
- 337 mln euro dla transportu miejskiego i regionalnego;
- Blisko 960 mln euro dla rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego oraz infrastruktury społecznej;
- 211 mln euro dla wspólnot lokalnych;
- 254 mln euro dla Sprawiedliwej transformacji Małopolski Zachodniej.

Łączna alokacja na realizację Programu Regionalnego wynosi 2,7 mld euro.

- **Program dedykowany obszarom wiejskim – Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023–2027**, który zgodnie z założeniami Wspólnej Polityki Rolnej koncentruje się na wspieraniu rozwoju sektora rolno-spożywczego, w szczególności w sektorze owoców i warzyw oraz działaniach związanych z oddziaływaniem rolnictwa na klimat i środowisko. Środki dla Polski w ramach WPR na lata 2021–2027 to 30,6 mld euro (w cenach bieżących);
- **Krajowy Plan Odbudowy (KPO) przygotowywany na podstawie Europejskiego Planu Odbudowy** – przeznaczony na zwiększenie produktywności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy w wybranych obszarach;
- **Inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego** (np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (np. Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego);
- **Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych**
 - Poza środkami wsparcia UE gmina może ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:
 - **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg** – w ramach którego finansowane są projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;

- **Program Rozwoju Elektromobilności** – w ramach którego finansowane są projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – instrument wsparcia samorządów, które mogą realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- **pozostałe programy** finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska – realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także Program Senior+, Program „Aktywni+” na lata 2021–2025; w zakresie kultury itp.

Horyzonty czasowy „Strategii Rozwoju gminy Nowy Targ” przekracza obecną perspektywę finansową UE (2021-2027) i obejmuje także całą kolejną perspektywę (2028-2034). Wymaga to śledzenia dyskusji toczących się o kształcie tej perspektywy, analizowania własnych priorytetów i potrzeb w kontekście priorytetów całej Wspólnoty i aktywnego dostosowywania planów strategicznych zarówno do wyzwań lokalnych i zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej Nowego Targu, subregionu podhalańskiego, Małopolski i całego kraju, jak i wyzwań przed którymi staje Unia Europejska jako całość, a do wyzwań tych z pewnością należy będzie:

- **konkurencyjność i innowacje** – Unia musi zainwestować w badania i rozwój, aby zmniejszyć dystans do globalnych liderów technologicznych;
- **bezpieczeństwo i obronność** – zwiększenie nakładów na wspólne projekty wojskowe i wzmocnienie Europejskiej Bazy Technologicznej i Przemysł Obrony;
- **polityka migracyjna** – skuteczniejsze zarządzanie granicami i współpraca z krajami pochodzenia migrantów;
- **spójność gospodarcza i społeczna** – kontynuacja wsparcia dla regionów, które potrzebują dodatkowych środków na rozwój;
- **transformacja energetyczna i klimatyczna** – dostosowanie budżetu do rosnących kosztów związanych ze zmianami klimatu.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne cele, kierunki działań i konkretne przedsięwzięcia w ramach „Strategii” wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym jednym z elementów bieżącego zarządzania „Strategią” – po ustaleniu rocznych i okresowych priorytetów – winno być bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez Wójta Gminy Nowy Targ i zespół zaangażowany we wdrażanie Strategii, co daje gwarancję ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych kierunków działań i konkretnych przedsięwzięć.

RAZEM O PRZYSZŁOŚCI GMINY NOWY TARG

Urząd Gminy Nowy Targ
ul. Bulwarowa 9
34 - 400 Nowy Targ

